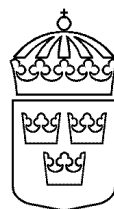

Riksdagens protokoll

1998/99:87

Onsdagen den 28 april

Protokoll
1998/99:87

Kl. 09.00 – 18.01
19.00 – 23.03

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 22 april.

2 § Ledighet, m.m.

Talmannen meddelade att *Helena Höj* (kd) ansökt om föräldraledighet under tiden den 1 maj 1999–30 april 2000.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Desirée Pethrus-Engström* (kd) skulle tjänstgöra som ersättare för Helena Höj.

3 § Meddelande om motionstid

Talmannen meddelade att motionstiden för prop. 1998/99:107 *En idrottspolitik för 2000-talet* skulle utgå onsdagen den 5 maj.

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Bostadsutskottets betänkande 1998/99:BoU9

5 § Beslut om utskottsberäkningen som slutdebatterats den 21 april

NU10 Vissa mineralpolitiska frågor

Mom. 1 (intressebalansen mellan minerallagen och enskilda och allmänna intressen)

1. utskottet

2. res. 1 (mp)

Votering:

297 för utskottet

16 för res. 1

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 74 m, 37 v, 37 kd, 16 c, 14 fp

För res. 1: 16 mp

Frånvarande: 12 s, 8 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 3 fp

Mom. 2

Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU8 Vissa arbetsrättsliga frågor

Mom. 1 (utredning om arbetsrätten)

1. utskottet

2. res. 1 (c, m, kd, fp)

3. res. 2 (v)

4. res. 3 (mp)

Förberedande votering 1:

37 för res. 2

16 för res. 3

260 avstod

36 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

140 för res. 1

39 för res. 2

135 avstod

35 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Leif Carlson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Huvudvotering:

172 för utskottet

143 för res. 1

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 37 v, 15 mp

För res. 1: 75 m, 37 kd, 16 c, 14 fp, 1 mp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 3 fp

Mom. 2 (decentralisering av arbetsrätten)

1. utskottet
2. res. 4 (c, m, kd, fp)

Votering:

173 för utskottet

142 för res. 4

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 37 v, 16 mp

För res. 4: 75 m, 37 kd, 16 c, 14 fp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 3 fp

Mom. 3 (regelförenklingar m.m.)

1. utskottet
2. res. 5 (m, kd, fp)

Votering:

165 för utskottet

133 för res. 5

15 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 37 v, 7 c, 1 mp

För res. 5: 74 m, 36 kd, 9 c, 14 fp

Avstod: 15 mp

Frånvarande: 11 s, 8 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 3 fp

Lars Ångström (mp) anmälde att avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (förlängd tid för visstidsanställning)

1. utskottet
2. res. 7 (m, kd)

Votering:

186 för utskottet

129 för res. 7

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 37 v, 13 fp, 16 mp

För res. 7: 75 m, 37 kd, 16 c, 1 fp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 3 fp

Mom. 7 (undantag från turordningen)

1. utskottet
2. res. 9 (s, v)

Votering:

158 för utskottet

157 för res. 9

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 75 m, 37 kd, 16 c, 14 fp, 16 mp
För res. 9: 120 s, 37 v
Frånvarande: 11 s, 7 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 3 fp

Mom. 13 (skadestånd vid företagsnedläggelse m.m.)

1. utskottet
2. res. 15 (v)

Votering:

277 för utskottet
38 för res. 15
34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 74 m, 37 kd, 16 c, 14 fp, 16 mp
För res. 15: 1 m, 37 v
Frånvarande: 11 s, 7 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 3 fp

Gustaf von Essen (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 14 (förbud mot blockad av enmansföretag m.m.)

1. utskottet
2. res. 16 (c, m, kd, fp)

Votering:

170 för utskottet
142 för res. 16
3 avstod
34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 37 v, 13 mp
För res. 16: 75 m, 37 kd, 16 c, 14 fp
Avstod: 3 mp
Frånvarande: 11 s, 7 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 3 fp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU13 Krigsmaterielexport

Mom. 3 (ett demokratikriterium och kvinnoperspektiv i MR-frågor)

1. utskottet
2. res. 1 (v, mp)

Votering:

259 för utskottet
54 för res. 1
1 avstod
35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 120 s, 75 m, 35 kd, 15 c, 14 fp
För res. 1: 37 v, 1 c, 16 mp
Avstod: 1 kd
Frånvarande: 11 s, 7 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 3 fp

Mom. 12 (krigsmaterielexport m.m. till enskilda stater och områden)

1. utskottet
2. res. 3 (v, kd, c, fp, mp)

Votering:

194 för utskottet

120 för res. 3

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 74 m

För res. 3: 1 m, 36 v, 37 kd, 16 c, 14 fp, 16 mp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 7 v, 5 kd, 2 c, 3 fp

Berit Adolfsson (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 13 (export av JAS 39 Gripen)

1. utskottet
2. res. 4 (v, mp)

Votering:

261 för utskottet

54 för res. 4

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 75 m, 37 kd, 16 c, 13 fp

För res. 4: 37 v, 1 fp, 16 mp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 3 fp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU6 Europa-Medelhavsavtalet med Jordanien

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU7 Partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan EU och Turkmenistan

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att miljö- och jordbruksutskottets betänkande MJU6, skatteutskottets betänkande SkU16 och lagutskottets betänkande LU18 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Miljöpolitiken

Föredrogs

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1998/99: MJU6
Miljöpolitiken (prop. 1997/98:145 och skr. 1998/99:5)

Anf. 1 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! För snart ett år sedan presenterade regeringen sin proposition om svenska miljömål. Precis som tidigare miljöbalken var miljöpropositionen kraftigt försenad, så försenad att riksdagen inte kunde behandla den innan valet. Det är alltså först nu, ett år senare, som vi i riksdagen kan ta ställning till propositionen i och med dagens betänkande. Samtidigt behandlar vi i betänkandet regeringens skrivelse om hållbara Sverige och också miljömotioner från den allmänna motionstiden. Det är ett rätt så rejält miljödokument. Det är totalt 346 yrkanden som får sin behandling i detta betänkande. Under utskottsbehandlingen har vi också träffat många myndigheter och organisationer samt näringslivsrepresentanter som gett sin syn på frågorna. Ungdomens miljöriksdag hade en särskild seminariedag omkring miljöpropositionen och fick sedan ge sina synpunkter inför utskottet. Jag tycker att den här behandlingsformen har fungerat väl. Det har varit mycket, men jag tycker att vi har gått systematiskt till väga och betat av de olika områdena. Man kan säga att det här betänkandet ger en god och samlad bild av tillståndet i Sverige i dag vad gäller miljöfrågorna.

Under förra mandatperioden, under Anna Lindhs tid som miljöminister, rustades miljöpolitiken ned område för område. Från Miljö Sverige och oppositionen uttalades mycket stark kritik mot den avlövnings av miljöpolitiken som regeringen och dåvarande miljöministern ansvarade för. På i stort alla de olika områdena inom miljöpolitiken har nedskärningar varit ett faktum. Det har handlat om miljöövervakningen, om arbetet med sanering av förorenade områden, om miljöforskningen, om kalkningen av försurade sjöar och vattendrag, om minskade resurser till länsstyrelsernas miljöenheter. Ja, exemplen kan göras många. Bakom en sorts kuliss att bygga om Sverige ekologiskt nedrustade regeringen de facto den ordinarie miljöpolitiken.

Till skillnad från denna politik har vi från Kristdemokraternas sida konsekvent presenterat budgetförslag och miljöåtgärder som syftar till en förstärkt miljöpolitik och sanering av den nationella miljöskuld som Sverige som land dragit på sig. Det har dock en riksdagsmajoritet avvisat.

Fru talman! Nu har vi en ny miljöminister, och även om han inte syntes så mycket i debatten började han sin första budget med en liten miljöåterställare. Det har han faktiskt fortsatt med i vårpropositionen. Men det handlar alltså om att regeringen nu börjar rusta upp det man först har rivit ned. Regeringen kan inte tänkas inhösta några större applåder för detta. Man börjar alltså en återmarsch till vad som var tidigare. Det är bra så. Jag hoppas att den marschen kan fortsätta. Men sedan får vi också konstatera att kretsloppsbegreppet har fått lite nytt innehåll. Vi konstaterar att det faktiskt är gamla pengar som återanvänds. Man flyttar pengar från ett konto till ett annat för att försöka komma tillbaka till de ordinarie miljöanslagen. Det är okej; det är ett sätt att ge en sorts symbol

åt kretsloppsarbetet. Det viktiga är att pengarna kommer tillbaka där de hör hemma så att vi får ett bra ordinarie miljöarbete.

Miljöministern får ursäkta lite, men dagens betänkande känns i alla delar inte helt aktuellt i och med att det ändå är en ett år gammal proposition som är tyngdpunkten i betänkandet. Jag kommer strax in på det.

En aktuell fråga skulle jag vilja ta upp där miljöpolitiken berörs mycket starkt. Det är en formulering i den nyligen presenterade vårpropositionen. Där skriver regeringen, med stöd av regeringsunderlaget Miljöpartiet och Vänsterpartiet, så här: "Regeringens bedömning är att energiskatt ska börja tas ut på biodrivmedel från år 2004." Detta, fru talman, kan inte betyda något annat än att omställningen till det ekologiska samhället avsevärt försväras. Varför ge en signal som kan komma att lägga en död hand på de satsningar som är tänkta för att få fram förnybara drivmedel? Jag måste fråga såväl miljöministern som Gudrun Lindvall och Kjell-Erik Karlsson från Miljöpartiet respektive Vänsterpartiet vad det här är fråga om. Den bästa miljöinsats ni kan göra i denna debatt är att ge beskedet att formuleringen att påbörja beskattningen av förnybara bränslen var ett olycksfall i arbetet. Vi räknar med att det rättas till nu vid riksdagens behandling av propositionen. Kan vi få ett sådant besked? I så fall är resultatet av den här debatten en miljövinst.

Så över till betänkandet. Regeringens förslag att dagens 170 miljömål skall ersättas av 15 mål är ingen direkt lösning av miljöproblemen, utan det är som Svenska naturskyddsföreningen sade i en kommentar när propositionen presenterades: "Regeringen abdikerar i frågan om mål och överlåter till andra att själva besluta vad man orkar med." Jag kan redovisa några andra kommentarer från Miljösverige, exempelvis Centrum för biologisk mångfald: "Denna proposition är inte det redskap vi behöver för det ordinarie miljöarbetet. Vad gäller miljöövervakningen har vi inte längre koll på vad som händer." Det är rätt allvarlig kritik. En miljöforskare sade: "Man suddar nu ut redan tydligt satta miljömål vad gäller naturvården." Ett annat ord var "temposänkning" i miljöpolitiken.

En bättre strategi vore att regeringen kom med förslag på handlingsplaner för att nå tydliga miljömål. Men en sådan strategi har lyst med sin frånvaro under förra mandatperioden, och nu har arbetet hänskjutits till beredningar som skall arbeta fram delmål och handlingsplaner. Regeringens tanke var att man sedan på egen hand skulle fastställa delmål och i bästa fall handlingsplaner. Regeringen får dock i dagens betänkande bakläxa på denna punkt. Ett enigt utskott begär nu att regeringen skall återkomma till riksdagen för fastställande av delmål. Det innebär i praktiken att det också blir en tydlig redovisning och, såvitt jag förstår, förslag till åtgärdsprogram för att nå uppsatta mål. Med den här behandlingen av motionen har en mängd förslag som har funnits från oppositionen, bl.a. från oss kristdemokrater, på mål- och åtgärdssidan tills vidare hänskjutits till kommande debatt när regeringen lagt fram sina förslag efter den beredning som pågår under det här året. Då finns det anledning att mer i detalj diskutera delmål och strategier för att nå målen.

På ett område vill jag dock redan i dag föra en diskussion. Det handlar om, som jag ser det, den viktigaste miljöfrågan. Och det är inte bara den viktigaste miljöfrågan, utan det är den fråga som kommer att dominera den politiska agendan under kommande decennier, nämligen klimatfrågan.

Fru talman! Jag är kanske tjugitig, eftersom jag har tagit upp den frågan under några år, men den är central och avgörande. Klimatfrågan är mänsklighetens ödesfråga.

Om vi inte lyckas hejda fossilförbränningen och därmed koldioxidutsläppen blir det en ökad medeltemperatur på jordklotet. Med fortsatta föroreningar av lufthavet räknar man med en fortsatt medeltemperaturförhöjning på 3–4 grader under de närmaste 100 åren. Det innebär att havsytan kommer att stiga och att havsströmmarnas banor kan komma att ändras. Oväder som orkaner blir vanligare och förekommer dessutom med ökad styrka. Över hela världen kommer vädret att bli mer extremt. Torka, översvämningar och värmeböljor väntas öka.

Uppräkningen av effekter till följd av klimatförändringar kan göras lång. Vid den senaste klimatkonferensen i Buenos Aires var det frapperande hur medvetna världens miljöministrar verkade vara om detta framtidsscenario. Detta är inte längre en teori eller någon tanke, utan det är vetenskapligt belagt. Men samtidigt måste sägas att man uppvisade en oförmögenhet till samling och beslut för att verkligen minska dessa utsläpp.

Alla länder, också Sverige, måste nu ta ansvar för att hejda utsläppen av koldioxid. Varken inom energi- eller transportsektorn kan vi tillåta ökade utsläpp. Tvärtom måste ett kraftfullt handlingsprogram som minskar utsläppen upprättas och genomföras. Det handlar om utfasning av fossilbränslen i såväl energiproduktionen som transportsektorn, begränsning av metanavgång, åtgärder för att öka kolbindningen samt återvinning och om möjligt lagring av koldioxid. Ett antal politikområden berörs, och det var med detta som bakgrundsrelief som jag tidigare ställde min fråga om biodrivmedlen. Att få andra drivmedel är ett sätt att minska utsläppen från fossilbränslen. Det är därför som det är så allvarligt om regeringen nu skickar ut en annan signal.

Dessvärre har regeringen av EU utverkat möjlighet att bryta internationella klimatöverenskommelser och öka utsläppen. Denna ökning kan bli rätt så stor, men det beror ju också på hur man hanterar kärnkraftsavvecklingen. Det får inte bli så att vi bidrar till att öka utsläppen av koldioxid beroende på ökad kolförbränning och oljeförbränning när kärnkraften stängs av. Vi måste eleffektivisera eller ha förnybara bränslen. Där är vi inte i dag, och det är detta som är det allvarliga, om regeringen fortsätter att framhärda med att ersätta kärnkraft med fossila bränslen. Då kommer denna ökning att bli än mer drastisk än som det ser ut i dag.

Fru talman! Jag tycker alltså att regeringen för en bakvänd politik i den viktigaste miljöfrågan. Här hoppas jag nu på en tydlig omorientering från den nye miljöministern, en omorientering som innebär att regeringen lyfter upp klimatfrågan som nr 1 i miljödebatten. Jag hörde miljöministern i Buenos Aires, och där var han tydlig och bra. Jag hoppas att han är väldigt tydlig i debatten i dag och säger vad det handlar om när det gäller klimatfrågan och vad som krävs av oss i Sverige och internationellt vid en omställning. Det kommer att utsätta samhället för stora påfrestningar, men det är nödvändigt att ordentligt föra den debatten.

Sedan skall den klimatkommitté som bereder frågan om handlingsprogram förhoppningsvis komma med ett förslag i slutet av året. Jag hoppas att det blir bra förslag som leder till konkreta beslut. Men det

handlar också om att öka medvetenheten ute bland folket. Här kommer det att krävas insatser av oss alla.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 24, som tar upp frågan om ett klimatpolitiskt handlingsprogram. Givetvis står jag bakom övriga reservationer från kristdemokraterna, men för tids vinande avstår jag från att yrka bifall till dem. Jag vill också rekommendera vårt särskilda yttrande för läsning där vi tar upp mer ideologiska spörsmål och kommentarer till de miljöförslag som vi har framfört i motionen.

Jag vill ta upp ytterligare två sakfrågor.

När det gäller frågan om blyhagelsförbud anser ett enigt utskott att förbudet skall förenas med dispensmöjligheter för all icke våtmarksanknuten jakt. Det var bra att utskottet kunde samlas kring en praktisk lösning i denna fråga, och jag utgår från att regeringen och Naturvårdsverket nu fortsättningsvis hanterar denna fråga med vislighet.

Fru talman! Jag kan inte heller låta bli att nämna något som är viktigt för min hembygd, nämligen Kolmården och Kolmårdens djurpark. Det kan synas vara en liten fråga i sammanhanget, men det handlar faktiskt om ett utomordentligt viktigt forskningsarbete för utrotningshotade djur och om den biologiska mångfalden. Här anser jag, liksom tidigare, att staten bör ta sitt nationella ansvar. Jag kan ändå nära en förhoppning om att miljöministern skall ha ett mer öppet sinne till denna fråga än vad hans företrädare hade. Välkommen till Kolmården för att ta del av ett viktigt nationellt miljöarbete!

Avslutningsvis vill jag peka på det ideologiska perspektivet och det personliga ansvaret. I miljöpolitiken och också inom andra politikområden tar kristdemokratin sin utgångspunkt i förvaltarskapstanken och förvaltaransvaret. Det här gamla indianordspråket kan sägas omfatta denna tanke: Vi har inte ärvt jorden av våra föräldrar utan bara lånat den av våra barn och barnbarn.

Vår livsstil i västvärlden sliter hårt på miljön och på ändliga naturresurser. Den är inte socialt försvarbar när man jämför med hur det stora flertalet fattiga lever. Vi är alla mer eller mindre fångade i ett materialistiskt tänkande. Konsumismen firar större triumfer än någonsin i historien.

Vi har inte lyckats med att åstadkomma tillväxt inom sociala och ekologiska ramar. Vi måste nu få till stånd en sådan tillväxt. I och med att vi inte har lyckats med det har vi slitit hårt på miljön. De stora miljöhoten i dag är inte några enskilda skorstenar eller avloppsrör, utan det är vår vardagliga livsstil som i alltför hög grad bygger på ett kortsiktigt och snabbt förbrukande av energi, naturresurser och spridande av gifter och avfall.

Jag för min del tror inte att vi löser miljöproblemen om vi inte går till oss själva och ser till att vi inte gör större ekologiska avtryck än vad miljön tål. Vi skall givetvis arbeta vidare med tydliga miljömål och kraftfulla handlingsplaner – såväl nationellt som internationellt. Men ytterst handlar det om en miljömedveten livsstil, och här har vi alla ett ansvar.

Anf. 2 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Detta är ett utomordentligt viktigt betänkande. Jag vill börja med att citera det som står i betänkandet: ”Regeringens övergripande mål för det miljöpolitiska arbetet är att till nästa generation kunna

lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta." Sverige skall vara pådrivande när det gäller att lösa miljöfrågorna. Jag tycker att det är bra. I detta ligger det faktiskt en miljöoptimism.

Om man inte hade en optimistisk syn på möjligheterna att lösa miljöfrågorna skulle man inte skriva på det här sättet. Det finns en enig riksdag bakom denna syn och möjligheterna att lösa miljöfrågorna. Det ligger helt i linje med de uppfattningar som vi i Moderata samlingspartiet har i fråga om möjligheterna att komma till rätta med miljöproblemen.

Det har hänt väldigt mycket positivt under de senaste åren. Det har också hänt väldigt mycket fysiskt, om vi ser på olika områden när det gäller miljösituationen i vårt land. Det har vidare hänt väldigt mycket mentalt. Vi har gått från omedvetenhet till medvetenhet i sättet att se på miljöfrågorna som sådana. Detta måste vara bärande inför framtiden.

Det är kunskapen som är den bästa basen för arbetet med att lösa miljöfrågorna. Genom bättre kunskaper har vi också större möjligheter att på ett riktigt sätt komma till rätta med de problem som finns på hela miljöområdet. Men kunskapen måste också vägas samman med ansvar, det mänskliga ansvaret. Det är just detta som gör att vi har möjlighet att se optimistiskt på framtiden och förutsättningarna att lösa miljöfrågorna. Det mänskliga kunnandet och det mänskliga ansvaret måste gå i takt. Den mänskliga förvaltarskapstanken måste vara vägledande för sättet att lösa de olika miljöfrågorna.

Utifrån detta avstamp när det gäller inriktningen på miljöpolitiken kan vi i princip avskryta katastrofteorierna inför framtiden, om vi går in i detta arbete med kunskap, med ansvar och med medvetenhet.

En annan viktig faktor som jag tycker att det finns anledning att peka på är att rollfördelningen har förändrats i miljöarbetet, från den tid när medvetenheten var låg fram till i dag när vi har en god medvetenhet om miljöfrågorna, även om vi, fru talman, på viktiga områden ännu inte har tillräcklig kunskap.

Det är angeläget att slå vakt om dessa rollfördelningar, och vi menar från moderat håll att staten skall ha ansvaret för kärnuppgifterna genom att stifta vettiga lagar och dra upp långsiktiga mål. Forskningen är en viktig del i detta sammanhang liksom miljöövervakningen och en del annat. Staten har ansvaret för viktiga kärnuppgifter.

I rollfördelningen måste också ligga att företag, konsumenter och vi alla som enskilda medborgare också har en viktig del i det kommande miljöarbetet. Här har vi ju sett en mycket markant förändring från den dag när miljöfrågan väcktes som en viktig politisk fråga fram till i dag när medvetenheten är så stor. Detta skapar ju också förutsättningar för optimism.

Jag skulle vara betydligt mer pessimistisk, fru talman, om det vore så att bara vi politiker diskuterade miljöfrågorna. Men nu är det inte så, utan detta är en fråga som genomsyrar vårt eget samhälle och som i allt större utsträckning också genomsyrar det internationella politiska framtidsståndet.

Många gånger hör man i dag att företag och konsumenter egentligen ligger före politikerna när det gäller miljöarbetet och miljösynen. Man kan faktiskt få den kritiken från enskilda företag. Jag har då märkt att vissa politiker blir ganska hysteriska och säger att så får det ju inte vara och att det är klart att vi som politiker måste ligga främst. Jag måste säga

att jag personligen känner en tillfredsställelse över det faktum att i vissa sammanhang ligger andra sfärer i samhället före politikerna i viktiga frågor. Då gäller det ju för oss att inte försöka korrigera och inte försöka gå över till att dirigera, utan att i stället se till att vi tar till vara de faktiska positiva förutsättningar som finns i dessa olika sammanhang.

Också det internationella perspektivet måste mycket klart poängteras när vi diskuterar de framtida svenska miljömålen i det svenska parlamentet. Här kan vi nu konstatera, fru talman, att vårt EU-medlemskap har varit positivt.

Vi skall nu gå ut i ett nytt EU-val den 13 juni. I den valrörelsen kan vi gå ut och klart påpeka att vi ser hur positivt det gemensamma arbetet på miljöområdet är inom ramen för EU-samarbetet. Detta var en av de viktiga frågor som vi moderater torgförde när vi gick till EU-val förra gången. Vi kan nu konstatera att vi har fått rätt. Jag tycker att det är bra att samtliga partier arbetar i samma riktning, att vara pådrivande i de internationella miljöfrågorna. Här har vi också fortsättningsvis en uppgift. Jag skulle vilja säga att både regering och riksdag i ännu större utsträckning måste arbeta för att vi skall nå internationellt gemensamma mål på detta område.

Sedan måste jag väl konstatera att vi från moderat sida har varit kritiska till mycket av det som regeringen har gjort under de senaste åren. Vi tycker att väldigt mycket av miljöarbetet har präglats av brist på konsekvens och av ryckighet. Man har använt miljödiskussionen som ett mål, en bas, för att genomföra en rad andra åtgärder. Men det har varit ganska bekvämt att sätta miljöetikett på en del förslag som kommit från regeringens sida.

Här måste vi vara väldigt konsekventa. Vi måste se ett samband mellan åtgärder och miljöeffekter. Vi får inte, därför att det är populärt att använda miljön som ett argument, använda miljöargumentet på förslag och åtgärder som i själva verket har andra motiv. Det kan gälla en rad olika förslag som vi har sett under åren.

På en punkt har vi varit särskilt kritiska. Det har gällt forskningssidan, där regeringen som bekant tidigare har gjort mycket kraftiga neddragningar. Naturvårdsverket tappade konsekvens och kompetens genom detta. Den tekniska forskningen kom på undantag. Likaså har vi internationellt tappat både kunskap och förtroende beroende på de nedskärningar som gjorts på forskningen de senaste åren. Dessbättre finns det nu mera pengar i vårpropositionen, och det är bra. Men vi har ändå anledning att analysera om det är tillräckligt.

Jag vill koppla synen på forskningen och nödvändigheten av framtidsforskning till ett begrepp, faktor 10, som finns med i proposition och i betänkande. En förutsättning för att vi skall nå positiva framsteg mot faktor 10 är ju att vi har en verkligt målinriktad forskning när det gäller teknik och viktiga miljöfrågor. Om vi inte gör dessa satsningar, kan vi inte uppnå viktiga mål. Då blir lätt denna form av begrepp som faktor 10 enbart slagord i miljömässig debatt – slagord utan att vi kan uppnå de viktiga målen.

Andra områden där vi har varit kritiska har gällt kalkningen och miljöövervakningen, samtidigt som vi också har varit kritiska till det miljarregn som har gått ut till kommuner och andra i samband med de s.k. kretsloppsmiljarderna. Vi menar att pengarna inte har använts med hu-

vudsyftet att klara miljön, utan det är sysselsättningsfrågorna som har varit det viktiga. Man har fått pengar till att riva hus, starta miljökafeer, anordna fritidsanläggningar och liknande i och för sig viktiga åtgärder, men om pengarna i stället hade använts direkt i miljöarbetet hade effekten blivit betydligt större. Vi är inte ensamma om kritiken, utan även väldigt många neutrala bedömare, om man ser det från politisk synpunkt, har varit kritiska, t.ex. miljöorganisationerna. Jag hoppas att vi utifrån utvärderingarna kan få en bättre tingens ordning.

Ett annat område där vi också har varit kritiska är synen på koldioxiden. Jag skall inte tjata, fru talman, men det finns ju ett klart samband mellan den framtida energipolitiken, det energipolitiska beslutet, möjligheten att nå koldioxidmålen och möjligheten att vinna internationell trovärdighet i denna fråga. Det är ett faktum att vi inte går i takt med andra utvecklade länder inom EU – alla länder i EU är i och för sig utvecklade – som har bedömts kunna minska sina koldioxidutsläpp, utan vi får i stället öka dem.

Jag skulle vilja ställa ett par frågor till miljöministern, därför att det är egentligen två viktiga områden som nu ligger inför avgörande. Det ena är den stora gasintroduktionen. Hur ser miljöministern på en stor gasintroduktion i Sverige? Jag tror att miljöministern här måste ge besked.

Den andra frågan gäller signalerna om skatt på bioenergi. Är det verkligen så att också Miljödepartementet står bakom signalerna i vårpropositionen?

Om vi ser dessa båda storheter som en enhet, nämligen att underlätta gasintroduktion samtidigt som vi försvårar en utveckling av biobränslen på det sätt som har skett, får vi ju ännu mindre förutsättningar, fru talman, att klara koldioxidmålet samtidigt som kärnkraften skall avvecklas. Vi måste då konstatera att vi inte klarar koldioxidmålet. Då skall vi inte säga att vi gör det, utan då skall vi i stället säga att vi måste överge målet – någonting som vi moderater inte är beredda att göra.

Fru talman! 15 miljö kvalitetsmål, allmänt hållna men utomordentligt viktiga, är miljö kvalitetsmål som i princip alla kan skriva under. Jag måste säga att det ligger en styrka i att hela riksdagen ställer upp bakom 15 långsiktiga miljö kvalitetsmål som regeringen har presenterat.

Vi kan också konstatera att det inom det närmaste året kommer att bli ett mycket intensivt arbete för att sätta kött på benen inom ramen för de båda utredningar som arbetar i detta sammanhang. Från moderat sida är vi glada för att delmålen skall tillbaka till riksdagen, så att riksdagen får fatta beslut om dem. Det är ett enigt förslag från utskottet på den punkten. Det är angeläget att riksdagen också får diskutera delmålen.

När det gäller delmålen vill jag deklarerera några principer, som i och för sig också finns i betänkandet.

För det första måste vi begränsa antalet delmål. I annat fall hamnar vi i samma skog av delmål som vi har i dag. Det blir svårt att klara en begränsning när de olika sektorsmyndigheterna kommer in med sina önskemål. Vi måste se till att delmålen är realistiska.

För det andra måste vi konkretisera delmålen. Vi har allmänt hållna nationella kvalitetsmål. Delmålen måste konkretiseras för att vi skall kunna mäta hur långt vi har nått när det gäller att uppfylla dem.

För det tredje måste vi gå i takt med samhällsekonomiska bedömningar. Det finns skrivet både i proposition och i betänkande. Jag förutsetter att man också i utredningarna arbetar efter den principen.

Det är viktigt att betona att rättssäkerheten måste vara vägledande även när det gäller miljöarbetet. Vi får inte säga att miljöarbetet är så viktigt att vi kan ge avkall på rättssäkerhetsskäl och rättssäkerhetsmål. Det kommer vi moderater inte att ställa upp på. En rättssäkerhetsfråga är äganderätten. Under delmålsarbetet kommer vi att uppleva svåra, viktiga avväganden när det gäller beslut, lagstiftning, målsättning och respekt för bl.a. äganderätten.

Fru talman! Vi måste också gå i takt när det gäller internationellt miljöarbete. Samtidigt skall vi vara pådrivande. I betänkandet finns ett exempel. Jag tänker på PVC-frågan, där det också finns en reservation. Med all respekt för diskussionen i denna fråga, är det viktigt att vi har två saker klart för oss. För det första skall vi veta vad vi gör, vetenskapligt. Även om försiktighetsprincipen är angelägen måste vi ha kunskap och vetenskapliga belägg. För det andra måste vi också gå någotsånär i takt internationellt. I annat fall gör vi vårt eget miljöarbete en björntjänst. Andra länder med lägre ambitioner tar då över produktion på svensk bekostnad. Det är en avvägningsfråga, som vi måste ha med i sammanhanget. Vi moderater står bakom en reservation i frågan.

Vi anser att klimatfrågan är den kanske viktigaste internationella miljöfrågan. Därpå följer försurningen, våtmarkerna och Östersjön, med det internationella perspektivet. Vi har också frågan om den biologiska mångfalden. Här vill jag ställa ytterligare en fråga till miljöministern.

Jag läste helt nyligen att miljöministern skall kalla till en tankesmedja på Utö. Det låter intressant. Det är bra att man för en diskussion med kunniga människor om naturvårdsfrågor. Samtidigt har det gått ut signaler om att vi kanske måste ompröva naturvårdspolitiken, att vi kanske måste ändra kurs. Man säger att vi har ägnat oss alldeles för mycket åt naturvård i glest befolkade områden. Samtidigt som vi arbetar med dessa frågor i kommittén är det viktigt att få veta vad ministern vill på detta område. Är vi på väg in i ett nytt tänkande när det gäller naturvården? Skall vi släppa en del av den biologiska mångfalden ute på landsbygden och i stället tala om stadsbiologisk mångfald? Eller kan vi gå i takt? Jag ställer frågan utifrån de skrivningar som har gjorts. Jag är inte kritisk till initiativet, utan det är ett bra initiativ. Men det vore fint om vi kunde få information om vad det innebär.

Fru talman! Ekonomiska styrmedel är också viktiga. Här finns det positiva exempel såsom beslutet om katalysatorrening, som gav en positiv effekt. Det finns svavelskatter, koldioxidavgifter osv. I betänkandet finns en reservation om ekonomiska styrmedel i form av en skrotningspremie, som vi moderater och kristdemokraterna står bakom. Jag har yrkat bifall till den, reservation 8. Detta är ett verksamt instrument. Även här måste vi gå i takt internationellt. Vi måste avväga effekter av ekonomiska styrmedel på olika områden, så att vi inte använder dem som täckmantel för att stärka statens inkomster. Det måste finnas klara miljöpolitiska mål.

Fru talman! Det är bra att vi kan enas om 15 övergripande miljömål. Nu gäller det att se till att vi går i takt för att förverkliga målen, både dessa och delmålen under arbetet. Det positiva inför framtiden och möj-

ligheten till en positiv miljösyn är att kunskapen och intresset inte bara finns i det politiska ledet utan framför allt ute i de olika sektorerna av det svenska samhället.

(Applåder)

Anf. 3 KJELL-ERIK KARLSSON (v):

Fru talman! "Det är ont om jordklot" skrev Harry Martinson för länge sedan. Kloten har, vad jag vet, inte blivit fler sedan dess. Det klot vi lever på gäller det att vara rädd om. Vi måste alla slå vakt om vårt klots överlevnad, vilket jag tror att vi är överens om. Om alla människor på jorden skulle leva med samma livsstil och konsumtionsnivå som vi i den rika världen skulle det krävas minst fem jordklot. Eftersom det bara finns ett jordklot, finns det uppenbart en konflikt om begränsade ytor och ändliga resurser.

Västvärldens industriella, oljebaserade, köttätande och högkonsumerande livsstil lägger under sig ytor och tar resurser från dem som inte kan göra anspråk på lika mycket som vi. Vår livsstil tillägnar oss livsutrymme från människor i andra världsdelar och hotar vår egen och andra arters existens. En rad icke förnybara råvaror utnyttjas på ett sådant sätt att jordens samlade resurser av dem snart kommer att ta slut.

Vårt sätt att leva kan inte bli annat än en parentes i mänsklighetens historia. Frågan är om vi hinner och vill ta vårt ansvar innan miljöförstöring brutalt tvingar oss in i ett förändringsskede. Vi i Vänsterpartiet vill ta vårt ansvar för en hållbar utveckling. I första hand speglar miljöfrågan en konflikt mellan rika och fattiga länder med mycket stora skillnader i konsumtion av ändliga resurser. Men den är även en klassfråga. Den som är ekonomiskt stark tar en större andel av resurserna än den ekonomiskt svaga. Jag vill att Sverige skall vara ett föregångsland i miljöfrågan och genom riktiga politiska signaler föregå med gott exempel. I den förändringen krävs medvetna beslut som styr både produktionsprocesser, enskild livsstil och konsumtion.

De föreslagna miljökvalitetsmålen är av övergripande karaktär och definierar det tillstånd för den svenska miljön som miljöarbetet skall sikta in sig mot. De 15 nationella miljökvalitetsmålen är, precis som Göte Jonsson sade, så allmänt hållna att ingen kan invända mot dem. För att de skall bli användbara krävs att riksdagen antar konkretare delmål.

Det är delmålen som kommer att utgöra underlag för miljöpolitiska åtgärder och prioriteringar inom olika samhällssektorer. Därför har den parlamentariska beredningen för miljömålen en mycket viktig uppgift och ett stort arbete som skall redovisas vid halvårsskiftet, den 1 juli år 2000. Det är bra att utskottet har kunnat enas om synen att delmålen skall upp i riksdagen.

Koldioxidutsläppen är ett internationellt problem, men Sverige kan och måste som ett tekniskt och ekonomiskt avancerat land gå före och ta fram processer, teknik och samhällsstrukturer som visar på vägarna till minskad användning av fossila bränslen och därmed till sjunkande utsläpp av koldioxid. Såvitt vi kan se i dag finns det inga genvägar, utan det krävs stora strukturella förändringar inom energisektorn och transportsektorn.

Vatten av god kvalitet är ett mycket viktigt mål. Vatten är en av grundstenarna för överlevnad. Sverige har gott om vatten och vatten av

god kvalitet. Men det finns faror för våra vatten. Vi kan i södra Sverige se en utveckling mot ett ökande antal upptäckter av bekämpningsmedel i brunnar och vattendrag. Detta är en varningssignal som vi nu måste ta på riktigt allvar.

Levande sjöar och vattendrag vill vi alla se och ha tillgång till. För att bevara den biologiska mångfalden är vi med den nuvarande situationen, som beror på gamla och ännu pågående försyndelser på utsläppssidan, tvungna att kalka i försurade vattenområden. Vid halvårsskiftet i år skall en nationell kalkningsplan vara klar. Den planen måste vi ta på allvar, och den måste vara ett underlag för delmålen för kalkningsverksamheten.

Hav i balans samt levande kust och skärgård är miljö kvalitetsmål nr 5. Det målet innebär att västerhavet och Östersjön skall ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och att den biologiska mångfalden skall bevaras. Regeringen skriver så här: "Näringsar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård skall bedrivas så att en hållbar utveckling främjas."

Den skrivningen är lovvärd, men vad sker i Östersjön? Man fiskar ut den naturliga sillen genom användande av stora trålare som drar in allt till fiskmjölsproduktion, vilket leder till minskad fångst och en påtaglig försämring för det lokala kustnära fisket. Man kan inte säga att detta storskaliga industrifiske bedrivs så att en hållbar utveckling främjas.

Vad det lett till är att den lokala fiskindustrin får ta sin råvara från Danmark, då Östersjösillen blir mindre och mindre i storlek. Lekbeståndet har rasat från 2 miljoner ton till någonstans mellan 500 000 och 700 000 ton. Internationella havsforskningsrådet har sagt att lägsta gräns för att producera en ny generation med tillräcklig mängd yngel är ca 1 miljon ton. Det är inte utan att man undrar var Fiskeriverkets samlade översyn av vilka delmål och åtgärder som behövs för att nå det här miljö kvalitetsmålet kommer att hamna. Det skall redovisas i oktober i år.

Det finns en hel del att säga även om producentansvar. Jag skall kort gå in på detta i samband med en reservation på det området som gäller bl.a. möbler.

Jag anser det vara fel resonerat då man från både regeringens och utskottets sida inte anser att det föreligger ett behov av att införa producentansvar för möbler eftersom det, som man säger, finns en andrahandsmarknad för möbler. Denna argumentation är märklig, då den andrahandsmarknad som finns inte avser uttjänta möbler utan användbara möbler. Att luta sig mot denna marknad ger inga garantier för att möbler tas om hand på ett säkert sätt när de kasseras.

I och med detta kommer vi över på området avfall. Här har vi inte reserverat oss, eftersom det har kommit en proposition om avfallsskatt och vi har motionerat med anledning av denna. Vi har i stället avgivit ett särskilt yttrande.

Vi är kritiska till en ökad förbränning av avfall. En viktbaserad avfallsskatt som ensidigt belastar avfall som går till deponering kommer sannolikt att öka mängden av avfall som kommer att gå till befintliga och nya sopförbränningsanläggningar och därmed öka de totala utsläppen av miljögifter.

De senaste årens erfarenheter har visat att det kan vara lättare och mer ekonomiskt fördelaktigt för en kommun att bara omlasta avfallet för transport till sopförbränningsanläggningar än att satsa på utökad materi-

alåtervinning och biologisk behandling. Incitamentet för att inom kommunen satsa på utökad återvinning försvinner när man inte längre har ansvar för den slutliga avfallsbehandlingen.

Miljöproblemen finns ju inte bara i Sverige utan är globala. Vi ser det som nödvändigt att det globala och alleuropeiska miljöarbetet utvecklas. För att nå en hållbar utveckling i ett samhälle måste någon gå i spetsen och vara pådrivare. För att Sverige skall kunna vara pådrivare i de sammanhangen krävs att vi har rätt att föra fram självständiga åsikter och hävda våra egna ståndpunkter. Vi anser att EU inte skall få hindra medlemsländer att ställa hårdare krav i internationella miljösammanhang.

Nu gäller det att vi i det politiska och praktiska miljöarbetet agerar med handlingskraft och tillsammans sätter i gång ett offensivt miljöarbete.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 7 och 28. Givetvis står vi också bakom Vänsterpartiets övriga reservationer.

Till Dan Ericsson, som ställde frågan om formuleringen av skatt på drivmedel år 2004, vill jag säga att det finns en formulering i betänkandet där man förutsätter att regeringen skall återkomma med förslag om biodrivmedel. Vi kommer att verka för att den formulering som finns i budgetpropositionen inte skall återkomma i höstens budgetproposition. Vi får väl också se vad miljöministern kommer att säga om den här frågan i debatten i dag.

Det är jätteviktigt att man, som Göte Jonsson framhöll, verkligen får kött på benen när det gäller delmålen och att det blir möjligt att utvärdera dem. Det är ingen nytta med att sätta upp mål som inte är tidsbestämda och som inte är utvärderingsbara.

Anf. 4 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag kan dela mycket av det som Kjell-Erik Karlsson har sagt om det internationella perspektivet, inte minst om koldioxidfrågan och om nödvändigheten av att minska användningen av de fossila bränslena. Det var också därför som jag ställde frågan om formuleringen i vårpropositionen.

Det går inte riktigt ihop när man å ena sidan säger att vi skall fasa ut fossila bränslen och göra förändringar inom transportsektorn så att förnybara bränslen kommer in, och å andra sidan i vårpropositionen – som faktiskt Kjell-Erik Karlsson och hans parti står bakom – lägger en död hand på utvecklingen av de alternativen.

Jag uppfattade det så, fru talman, att det första steget till reträtt nu togs. Som jag uppfattar sakläget föreligger det inte längre majoritet för den skrivning som finns i vårpropositionen. Jag tackar för det beskedet från Kjell-Erik Karlsson.

Kjell-Erik Karlsson sade att han till budgetpropositionen i höst skall se till att formuleringen inte finns kvar. Fru talman! Problemet är att det just i dessa dagar står och väger i fråga om viktiga beslut om investeringar i biodrivmedel eller inte. Det bästa är därför att vi får en tydlig signal redan i dag. Vi vet att det parlamentariska läget är sådant att vi redan nu i vår kan avföra tankarna på beskattning av biodrivmedel. Kan vi få det på det sättet, Kjell-Erik Karlsson?

Anf. 5 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag sade att jag är beredd att verka för detta. Vi har under lång tid drivit frågan om biodrivmedel. Vi har haft den uppe vid olika tillfällen i samtal med regeringen. Vi släpper inte den frågan.

Anf. 6 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är väl bra att man inte släpper en fråga, men det spelar dessvärre inte så stor roll, om resultatet blir rakt motsatt det som man önskar. Sådant är läget de facto i dag. Det är därför som det är så viktigt att få besked redan i dag om att formuleringen undanröjs redan nu i vår och att Vänsterpartiet inte diffust säger att det skall verka för det till hösten. Då kan det vara för sent, och då kommer man kanske inte att återuppta de planer som redan nu finns klara att sätta i sjön. Det står och väger, Kjell-Erik Karlsson. Det är oerhört viktigt vad som sägs om detta i debatten i dag.

Anf. 7 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag kommer inte att säga ja eller nej i svaret till Dan Ericsson. Jag säger att vi fortsätter den diskussionen med våra samtalspartner.

Anf. 8 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Vi måste tyvärr konstatera att regeringen under den förra mandatperioden inte tog miljöarbetet på allvar. Riksdagen förhindrades att fatta nödvändiga beslut på miljöområdet. Än värre är att regeringen genom sitt agerande inte tog till sig det breda miljöarbete som sker runt om i landet av enskilda, organisationer och företag.

Bidrag och subventioner kan inte vara en huvudstrategi för att utveckla ett hållbart samhälle. Tyvärr har regeringens politik alltför ofta haft den inriktningen inom miljöområdet. I stort sett har regeringens insatser på miljöområdet under förra mandatperioden begränsat sig till de 5,4 miljarder kronor som under en treårsperiod skall användas för åtgärder för en hållbar ekologisk utveckling.

Centerpartiet kan inte annat än, i likhet med bl.a. Naturskyddsföreningen, konstatera att delar av de 5,4 miljarderna använts till projekt vars miljönytta inte alltid varit tydlig. Jag skulle vilja fråga miljöministern om man kan förvänta sig att de medel som återstår kommer att användas till projekt vars miljönytta kan anses vara större än den miljönytta som hittills uppnåtts med de använda pengarna.

Miljöpropositionen *Svenska miljömål* lades på riksdagens bord våren 1998. Men den kom inte att behandlas i riksdagen förrän i dag, en bra bit in på år 1999. De som haft förhoppningen om att den långa period på fyra år som föregick propositionen skulle användas till att formulera kraftfulla åtgärder har anledning att känna sig besvikna. Förslagen i propositionen är urvattnade och bidrar inte på ett offensivt sätt till en bättre miljö. Regeringen har utelämnat många konkreta förslag som skulle kunna innebära kraftfulla åtgärder i arbetet med att skapa en hållbar ekologisk utveckling.

Regeringens förslag till miljö kvalitetsmål är allmänt formulerade och innehåller inga delmål med en tydlig tidsbestämning. Det är därtill mycket oklart när delmålen slutgiltigt kan fastställas eftersom de först

skall passera en parlamentarisk beredning. Dessutom föreslog regeringen att besluten om delmålen skulle flyttas från riksdagen till departement och myndigheter. Någon folklig förankring skulle alltså enligt regeringens förslag inte införskaffas och inhämtas.

Arbetet med att kretsloppsanpassa Sverige inleddes av fyrpartiregeringen. Den socialdemokratiska regeringen tappar nu tempo i det fortsatta kretsloppsarbetet. Inga nya steg tas t.ex. mot ett ökat producentansvar. Regeringens passivitet leder till att Sverige är på väg att tappa positionen som föregångsland på miljöområdet. Sverige riskerar att missa de positiva möjligheter som en utveckling mot ett ekologiskt samhälle för med sig. Den kraftfulla expansionen inom den miljörelaterade företagssektorn riskerar att avta. Resultatet blir försämrad ekonomisk tillväxt och färre nya arbetstillfällen.

Så över till en annan sak som jag tycker är angelägen. Jag saknar i propositionen ett erkännande av de stora insatser som verksamma organisationer inom natur- och kulturområdet utför. Dessa organisationer, som t.ex. Svenska naturskyddsföreningen och Sveriges hembygdsförbund med ungefär 170 000 medlemmar respektive 430 000 medlemmar, har kanske den allra bästa bevakningen. Organisationerna studerar och följer vaksamt hoten mot naturen, förmedlar information och medverkar i opinionsbildande, uppmuntrar till vård av byggnader och miljöer, däribland även stads- och tätortsmiljöer, bidrar i många fall till deras skötsel och varsam förnyelse och söker påverka utvecklingen på miljöområdet på ett positivt sätt.

Skall Sverige vara en pådrivande kraft och ett föregångsland för en ekologiskt hållbar utveckling, som sägs i propositionens inledning, är det nödvändigt att vi tar till vara de goda krafter som allredan finns verksamma inom denna sektor. Det är dyrt för landet att låta bli det. Ersättningen till de ideella krafterna är blygsam jämfört med vad t.ex. tjänstemän och konsulter kostar. Regeringen måste därför i det kommande budgetarbetet se till att de ideellt verkande organisationerna får sitt berättigade stöd genom en uppräknig av deras anslag. Innevarande år har som bekant anslagen sänkts betydligt. Det har försvårat för nämnda organisationer att arbeta med information och opinionsbildning i den riktning som propositionen anger.

Fru talman! Jag vill med anledning av det anförda yrka bifall till reservationerna 6 och 27. Jag står självfallet bakom samtliga reservationer där mitt namn förekommer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 6 och 27.

Anf. 9 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Vi har i dag att diskutera politiska frågor som har med vår överlevnad att göra. Natur- och miljöfrågorna är inte vilka frågor som helst. Det handlar om vår överlevnad. Den biologiska mångfalden är en förutsättning för människans överlevnad. Att bevara orörd natur, ostörda rekreatiomsområden och biologisk mångfald är därför ett viktigt mål för en liberal miljö- och naturresurspolitik.

Hoten mot miljön har bytt karaktär. Från att främst ha varit en fråga om synliga och omedelbara fabriksutsläpp med nationella eller högst regionala skador har miljöproblemen blivit globala och diffusa. Fortfarande är föroreningar stora hot mot miljön. De största miljöproblemen

som klimatförändringar och uttunnningen av stratosfärens ozonskikt är till stor del globala och beror på våra levnadsmönster.

Vi matas dagligen med information om lokala miljökatastrofer i världen samtidigt som nya rapporter publiceras om tilltagande globala problem som klimatförändringar. Vi socialliberaler har i grunden en optimistisk syn på framtiden och en tilltro till varje generations förmåga att finna lösningar på sin tids problem och att känna ett ansvar för kommande släkten. Men när miljöns intresse står i konflikt med miljöfarlig verksamhet skall naturlagarna ges företräde. En försiktighetsprincip skall prägla all mänsklig relation till naturen. För att komma vidare i detta viktiga arbete är Agenda 21-arbetet mycket centralt.

Det har sagts från talarstolen för en stund sedan att det är nödvändigt med mer kunskap. Vi behöver ständigt mer kunskap. Vi har redan mycket kunskap att använda oss av. Men när det gäller det lokala Agenda 21-arbetet finns det enligt min mening oroande tecken. Det finns tecken på att det här har avstannat. Här behövs politiska initiativ. I många fall bedrivs det här arbetet på ett sätt som inte var tänkt. Agenda 21 bygger ju på tanken att involvera, att få med de många människorna i arbetet för att förbättra miljön och förhindra att vi fortsätter att förstöra.

På vissa håll i landet skickas för närvarande fel signaler ut, menar vi folkpartister. Det gäller exempelvis i fråga om källsortering. Där säger man: Nu har vi stött på problem. Nu måste vi göra halt, vi måste ta *time out*. Och vad är det vi gör då? Jo, vi skickar ut signaler om att vi kanske inte tror på det vi håller på med. Den riktning som vi har angivit är vi kanske på väg att korrigera. Det här tror jag är misstag som vi nu omedelbart måste undvika att fortsätta att göra. Vi måste vara tydliga om vad vi vill. När vi stöter på problem med källsortering och i andra sammanhang skall de självklart lösas. Men att ge de här signalerna kan få konsekvenser, skador, som det tar många år att reparera.

I arbetet med miljö kvalitetsmålen är det mycket angeläget att vi betonar arbetet med bevarande av biologisk mångfald bl.a. genom att, som vi har föreslagit, införa ett övergripande miljö kvalitetsmål för arbetet med biologisk mångfald. Det finns en total enighet i vårt utskott om att både de övergripande målen och delmålen skall vara mätbara. Det är viktigt. I arbetet med mål inom miljöpolitiken i den särskilda delegationen har vi oerhört viktiga uppgifter framför oss. I det sammanhanget vill jag också ta upp miljö kvalitetsnormerna. Utöver att målen är tydliga är det också viktigt att miljö kvalitetsnormerna blir bindande. Det har vi också föreslagit. Så är ju inte fallet i dag.

I fråga om avveckling av kärnkraften och infasning av inhemsk och förnybar energi finns politiska beslut sedan tidigare. De besluten tycker inte jag att vi märker av i arbetet. Det sker alltför lite när det gäller att leva upp till dessa beslut. Jag tänker då på vindkraften, och jag tänker på den formulering som finns i vårpropositionen som är oerhört oroande och som andra här nyss har uttryckt oro för, nämligen att vi skulle införa skatt på biobränslen.

Det är ju också oroande att vi får ett förslag från regeringen bakom vilket både Miljöpartiet och Vänsterpartiet säger sig stå och sedan i talarstolen här får klart för oss att detta inte är fallet. Vänsterpartiet stöder inte den inriktning som man redovisar i vårpropositionen. Vad betyder det

här? Finns det andra delar i miljöpolitiken som ni fortfarande inte har klarat ut?

I en särskild motion tar vi upp ett klimatpolitiskt handlingsprogram. Vi säger att Sverige bör vara en föregångare med höga ambitioner. Vi bör sträva efter att minska utsläppen av klimatpåverkande gaser. Vi säger att krafttag måste tas genom att t.ex. en långsiktig åtgärdsplan upprättas för minskad klimatpåverkan. Det är en annan överlevnadsfråga.

Eller ta utsläppen till sjöar och vattendrag! I alla miljösammanhang och jordbrukssammanhang debatterar vi kalkningsfrågan. Här tror jag att det är oerhört viktigt att vi uppmärksammar de signaler som finns från en del experter i dag om att kalkning inte i alla sammanhang är lösningen. Det finns, i första hand när det gäller skogsmarken, tydliga bevis på att vissa organismer tar skada av, och dödas av, kalk. Det finns organismer som är surhetsanpassade och alltså inte mår bra av en omfattande kalkning. Det innebär att vi på ett bättre sätt än för närvarande bör ta de här hänsynen. Vi kan inte upphöra med kalkningen eftersom skogsmark är försurad och sjöar är försurade. Men hänsyn till dessa arter måste tas på ett bättre sätt än för närvarande.

Älvarna är ständigt utsatta för hot. Vi har i en motion pekat på det här och sagt att vi vill se ett starkare skydd av våra älvar. Epoken av älvutbyggnad måste vara över, och vi kommer att arbeta för att man inför mål som skyddar de älvar som i dag inte är utbyggda för framtiden.

När det gäller vattendragen har vi fortfarande ett stort hot mot Östersjön. De skador som vi orsakar Östersjön kan vi inte åtgärda enkelt med kalkning, som vi tror oss kunna göra med vissa insjöar. Vi måste nu ta krafttag för att eliminera orsakerna till föroreningarna. Det gäller såväl sjöar och vattendrag som Östersjön. Vi måste upprätta en långsiktig plan för minskning av utsläppen och för bevarande av den biologiska mångfalden.

När det gäller biotopskyddet tas det i vårpropositionen upp en viss ökning av anslaget. Det här är, tycker jag, glädjande. Men det är tyvärr otillräckligt. Vi måste finna vägar att satsa ännu hårdare på biotopskyddet. Här anslås 40 nya miljoner. För att på ett tillfredsställande sätt klara biotopskyddet krävs 150 nya miljoner årligen under tio år framåt.

Ett annat problem, fru talman, som jag vill peka på, är samhällsbullet. Det uppmärksammas nu inom EU. Det är viktigt att vi från svensk sida följer och stöder det här arbetet. Men takten i arbetet måste öka. Vi tycker att Naturvårdsverket bör få ett tydligt, långsiktigt uppdrag att arbeta målinriktat med bullerfrågan. Då är det inte i de här sammanhangen bara fråga om att skapa fler tysta miljöer. Det är också fråga om att bevara hittills tysta miljöer.

Vi har i en särskild motion tagit upp frågan om mjukgörare i PVC. Sverige och Kemikalieinspektionen har inom EU fått uppdraget att utreda den mest använda ftalaten, DEHP som den benämns. Det finns en risk att förslaget om en frivillig avveckling – förslaget är ju en frivillig avveckling – leder till att mindre undersökta mjukgörare kommer att väljas.

Kravet på en frivillig avveckling av DEHP tycker vi bör utgå. Vi bör genomföra de åtgärder som EU beslutar om efter en avslutad riskutvärdering.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis säga att jag står bakom samtliga Folkpartiets reservationer, men jag nöjer mig här med att yrka bifall till reservationerna 25 och 30.

Prot. 1998/99:87
28 april

Miljöpolitiken

Anf. 10 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Detta tenderar som vanligt att bli en liten budgetdebatt. Jag kommer att ta upp en del sådana frågor så småningom. Men låt mig först yrka bifall till reservationerna 1 och 28. Naturligtvis står Miljöpartiet bakom de andra reservationerna vi har fogat till betänkandet, men för tids vinnande får det räcka med dessa två.

När miljöpropositionen – den här stora luntan – kom för ett år sedan fanns det stora förhoppningar. Nu äntligen skulle regeringen visa hur man skulle nå det långsiktigt ekologiskt hållbara samhället som man har talat om. Nu skulle vi få se hur vägen dit såg ut.

Vi som hade de förhoppningarna insåg tyvärr ganska snabbt att de grusades rejält. Här fanns inte mycket. De 15 miljömål som man slog fast kan t.o.m. ett parti som Moderaterna ställa upp på. Det säger faktiskt en hel del. Det säger att så förfärligt förpliktigande var det inte. Det är precis som Naturskyddsföreningen säger: Vi skall inte inbilla oss att alla vill åt samma håll när det gäller miljöpolitiken. Så är det inte. Det finns olika uppfattningar, och det finns olika ambitioner.

Samtidigt är de 15 miljömål som regeringen lade fast enormt ambitiösa om de skall uppnås, som man säger, inom en generation. Skall man t.ex. ha en luft som är så ren att människors hälsa samt djur-, växt- och kulturvärden inte skadas, och uppnå det inom en generation, får man vara snabb. Man får se till att ha bra delmål som tar oss dit. Skall man ha myllrande våtmarker som bevaras för framtiden, en skog som inte drabbats av några miljöproblem, en naturlig försurning som bara är det som finns i naturen inom en generation – då krävs det kraftåtgärder.

Miljöpartiet kommer att göra allt för att regeringen skall klara av det här på 25 år. I det här tidsperspektivet kan man säga att 25 år är ett enormt kort perspektiv. Men vi kommer att göra allt vi kan för att hjälpa regeringen att nå detta mål. Naturligtvis är det vi gör inom den närmaste tiden avgörande för människans överlevnad på jorden. Vi befinner oss i en situation där inte bara vi utan naturen som helhet faktiskt håller på att ta mycket stryk av miljöproblemen. Försurning, klimatförändring, kemikalisering, osv. är problem som än så länge inte på något sätt är lösta.

Den tanke regeringen hade när man lade fram den här propositionen var att utöver de 15 miljömålen – rätt flummiga faktiskt – skulle man klara resten själv. De delmål som behövs för att visa hur man tar sig mot målen skulle regeringen möjligtvis redovisa i en skrivelse till riksdagen en gång per mandatperiod.

Det är ganska fascinerande. Det är som att säga att vi skapar budgetramar och att regeringen sedan skall höra av sig en gång per mandatperiod och tala om hur man klarar det här med budgeten – eller socialpolitiken eller arbetsmarknadspolitiken. Låt oss sätta stora mål, och sedan kommer det vart fjärde år en liten redovisning! Det skulle ingen acceptera, och naturligtvis kan man inte acceptera det på miljöområdet heller.

Därför är jag mycket glad att utskottet har slagit fast att regeringen skall återkomma till riksdagen med mer preciserade mål. Utan tydliga kvantifierade tidsbestämda delmål förfuskas våra miljöambitioner. Det

finns en stor risk för att de 15 stora miljö kvalitetsmålen inte blir något annat än en hägring i fjärran och att vi, som tyvärr sker nu, hela tiden måste revidera. Det är det som har skett. Vi har reviderat och reviderat miljömål, allteftersom vi inte har klarat av att uppnå dem. Det här tycker Miljöpartiet är fullkomligt oacceptabelt. Vi måste börja föra en politik som gör att vi når miljömålen.

Vilka medel har då riksdag och regering för att klara det här? Det är framför allt två: lagstiftning och budget, att stifta lagar som reglerar vad som får göras, att anslå medel där så behövs. I Miljöpartiet är vi mycket glada för att vi aktivt har bidragit till att vi har fått en bra miljöbalk som trädde i kraft den 1 januari 1999. Vi hör alltmer positiva signaler utifrån om att miljöbalken börjar fungera.

Tyvärr kommer det att dröja länge innan miljödomstolarna kan använda miljöbalken när det gäller tillstånd eftersom de som kunde läsa innantill insåg: Låt oss söka miljö tillstånden före årsskiftet, så att det är den gamla lagstiftningen som gäller. Det finns många industrier som kommer att prövas även det kommande året enligt den gamla miljölagstiftningen. Man var rädd för miljöbalken därför att man kunde se att kraven hade skärpts.

För oss som har jobbat med balken är det ett mycket bra betyg. Det visar att balken är ett bättre instrument, en bättre miljölag, än vad vi har haft tidigare.

Det andra är alltså budgeten. Ett samarbete är inlett mellan Miljöpartiet och regeringen. Jag delar kd:s uppfattning att det faktiskt var en nedskärning i miljöpolitiken under förra mandatperioden när Socialdemokraterna och Centern lade budgeten. Den trenden är bruten.

I den första budgeten som vi lade tillsammans med Socialdemokraterna såg vi till att det kommer pengar till skogsinköpen. Skall vi klara en biologisk mångfald måste vi klara de miljömål som vi faktiskt har skrivit under internationellt. Vi skrivit under på att avsätta 10 % av varje biotop. Skogen är en viktig biotop.

Här börjar vi nu kunna se att vi kanske kan klara målet att avsätta 10 % av skogsmarken och skydda den. Anslagen har alltså räknats upp rejält. De är uppe i 500 miljoner år 2001 och skall sedan ligga kvar där. Det är mer än vad Miljövårdsberedningen krävde. Det är mer än vad Naturskyddsföreningen har krävt. Men det är nödvändigt om vi skall klara målen.

I den vårproposition som nu kommer har detta kompletterats med medel till nyckelbiotoper. Det är intressant att höra att Folkpartiet tycker att det skall vara ännu mer. Ni får gärna lägga budgetar som visar att det går att få utrymme inom taket för ännu mer. Det finns nu 40 miljoner för 1999, 50 miljoner för år 2000, 125 miljoner för 2001 och 125 miljoner för 2002. Från Skogsvårdsstyrelsen har man sagt att man behöver någonstans mellan 80 och 130 miljoner. Vi ligger alltså rejält ”uppe”. Nu finns det en möjlighet att avsätta nyckelbiotoper.

Vi har också i flera betänkanden skrivit att det inte får vara vattentäta skott mellan pengar till reservat och pengar till nyckelbiotoper. Vi har också förstått av Skogsvårdsstyrelsen och länsstyrelserna att det inte heller är riktigt så. Många lite halvstora områden som tidigare trillade mellan stolarna får i dag skydd. Här har vi alltså kommit en bit på väg.

På samma sätt anslås nu pengar till miljöforskningen utanför MISTRA. Miljöpartiet har länge drivit att det är nödvändigt om vi skall kunna fortsätta att ha den spetskompetens som behövs. Det kommer alltså 50 miljoner för år 2000, 100 miljoner för 2001 och lika mycket för 2002. Det är en bra nivå.

Men även sanering av miljöskadade områden är viktigt. Tyvärr har Naturvårdsverket tappat kompetens genom att pengarna försvann när s och c bestämde. Vi måste nu bygga upp en kompetens igen. Man har en tjänsteman kvar. Man hade betydligt fler tidigare. Det finns nu 40 miljoner för 1999, 65 miljoner för år 2000, 150 miljoner för 2001 och 300 miljoner för 2002. Det är en bra nivå, en bra ambition.

Att takten trappas upp är nödvändigt. Vi måste hinna skapa den kompetens som behövs för att pengarna kan användas på ett miljöriktigt sätt. Det går inte att bara hugga till en siffra och tro att det funkar. Man måste se till att kompetensen finns där. Det här visar alltså att nu finns det resurser.

Jag måste också kommentera detta med biobränslen. Det är fascinerande hur man lyckas vända en god nyhet till någonting dåligt. Vad Socialdemokraterna och Centern aldrig lyckades med var att be om lov i Bryssel. Vi måste be om lov i Bryssel för att få skattebefrielse på etanol och rapsmetylester. Det finns något som heter mineraloljedirektivet. Jag vet inte om ni andra inte vet om det, men vi har inte haft någon skattebefrielse för de här bränslena. Vi har nämligen aldrig gått till Bryssel och bett om lov för att slippa ha skatt. Mineraloljedirektivet säger att vi inte får ha en beskattning på alternativa bränslen som missgynnar mineraloljor.

Nyheten i denna budget är alltså att regeringen nu går ned till Bryssel och begär att under ett inledningsskede få ha skattebefrielse på den här typen av biobränslen. Det är det som är nyheten. Det gör vi för första gången nu. Sedan kan naturligtvis år 2004 diskuteras. Men enligt mineraloljedirektivet får detta bara ske i ett introduktionsskede, och mineraloljedirektivet kräver alltså en bortre parentes. Om den parentesen skall ligga på år 2004 eller inte kan diskuteras. Dessutom finns det ingenting som säger att vi efter 2004 skulle börja ta ut en miljöskatt som är likadan som den vi har för bensin och diesel. Den kan ju vara *mycket* låg. Det sägs inte. Det här är alltså en positiv nyhet som, surt sa' räven, många försöker göra till en negativ.

I det här betänkandet har Miljöpartiet ett långt särskilt yttrande som handlar om mycket, bl.a. att vi vill stärka målen för biologisk mångfald. Man kan fundera över varför vi har en miljöpolitik. Dels är det naturligtvis för att inte äventyra människors hälsa, dels för att se till att vi kan bevara en natur som kan ge oss resurser och som även kan ge rekreation. För det krävs att vi ser till att den biologiska mångfalden kan finnas kvar. Vi hade gärna sett ett 16:e mål som handlar om biologisk mångfald, med delmål som vi har redovisat i detta betänkande.

Jag delar också den uppfattning som många har framfört att Sverige håller på att tappa tempo i miljöarbetet. Det är ingen slump att det har kommit i samband med EU-inträdet.

För moderaterna är det viktiga att vi går i takt. Vem som leder truppen som skall gå i takt och vart truppen tycks gå, om den går rakt mot avgrundens rand, tycks inte spela någon roll, bara vi går i takt. Skall vi gå

i takt med de sämsta? Spanien har t.ex. ganska dålig miljöpolitik. Skall vi kanske vara de som leder truppen? Skall vi möjligen se till att andra går i takt med oss?

Problemet är att det är mycket svårt att få vara den som leder den trupp som skall gå i takt, eftersom EU gör det mycket svårt för ett land att gå före. Det anser vi vara anledningen till att Sverige har tappat tempo i miljöarbetet. EU tillåter inget land att gå före.

Vi anser att Sverige skall fortsätta att försöka med det. Vi skall göra som Danmark. Vi skall anse att försiktighetsprincipen skall gälla och att den miljögaranti som existerar inom EU faktiskt betyder någonting. Låt oss testa den! Låt dem dra oss inför EU-domstolen om man från Bryssels sida anser att vi driver en för radikal miljöpolitik, men se till att det händer någonting! Stå inte bara still och var tacksam för att vi får behålla våra undantag! Det är ingen ambition, miljöministern. Det krävs mer än så.

Vi har hört av miljöministern att Sverige skulle vara ett föregångsland, att jorden skulle klara sig om alla levde på Sveriges nivå. Jag vet inte hur många jordklot miljöministern har – jag har bara ett. Kan miljöministern på något vis dementera detta och säga att den här uppgiften blev missförstådd, så att vi kan förstå att vi ändå har en miljöminister som precis som det görs i propositionen, vilket är mycket bra, faktiskt klargör att miljöproblemen består?

Vi har inte löst de stora miljöproblemen som försurning och övergödning. Klimatfrågan är inte löst. Det har dessutom tillkommit nya miljöproblem, nämligen kemikaliseringsen.

Vi måste nog acceptera att konsumenterna inte kan ta hela ansvaret. Jag bara undrar, Göte Jonsson: Vet du exakt vilka kemikalier som används för att göra dina skor? Kan du välja i affären, så att du köper sådana skor som har tillverkats med mindre kemikalier än andra?

Det finns avgöranden som faktiskt måste ske på en annan nivå. Vi måste som politiker våga säga att de här kemikalierna vill vi inte ha i ett kretsloppssamhälle och de här kan vi acceptera. Det måste ske en sådan utsortering på en politisk nivå. Vi måste tala om för industrin att de här kemikalierna skall fasa ut till det året.

Det som föreslås i propositionen är en frivillighet. Men av erfarenhet vet vi att den frivilligheten innebär att det inte händer så mycket. Det är först när vi får en bortre parentes för kemikalier som det blir en teknikutveckling. Vi kan se på t.ex. tri, där Sverige för några år sedan satte ett slutdatum. Helt plötsligt visade det sig att många som hade använt lösningsmedlen klarade sig med vattenånga när de var tvungna, när de visste att det fanns en dag när kemikalien skulle bort.

Jag och Miljöpartiet menar att vi även måste använda lagstiftning för att komma vidare i miljöpolitiken. Vi måste också använda ekonomiska styrmedel. I Miljöpartiet är vi glada för att det i vårbudgeten slås fast att skatteväxlingen är en princip som är viktig.

Sammanfattningsvis vill jag också säga att det inte bara är de stora visionerna och de stora målen som är viktiga. Även de små detaljerna är viktiga. Tar man inte de små stegen kommer man aldrig till de stora målen. I Miljöpartiet tar vi därför upp t.ex. utbyggda älvsträckor, där vi menar att det finns en biologisk mångfald som har varit mycket klämd. Där kan vi se att de få strömmande vatten som finns kvar är refuger för

den biologiska mångfalden. Låt oss bevara dem! Låt oss se till att de finns kvar för framtiden! Vi anser från Miljöpartiet att vi har byggt ut de strömmande vattnen färdigt.

Till Folkpartiet kan jag säga att det finns en reservation, nr 1, som handlar just om skydd av outbyggda älvsträckor. Där kräver vi att de som finns kvar skall grundlagsskyddas. Det går bra att stödja den.

Men det finns även andra biotoper som är hotade. Myrar är hotade, inte bara skogar. Havet är hotat. Även här behövs det pengar för att skapa reservat, så att vi kan få det skydd som krävs.

Det finns mycket att säga i miljöpolitiken. Jag hoppas att några kommer att ställa frågor till mig. Men jag vill också säga att vi har fler företrädare som kommer att delta i debatten om det här betänkandet. Per Lager kommer att prata om det som sker i västerhavet, och Barbro Johansson kommer att mer konkret ta upp en del kemikalier.

Bifall till reservationerna 1 och 28!

Anf. 11 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Det är inte avgörande om det är 100 miljoner eller 150 som krävs för ett nödvändigt biotopskydd, för att vi på ett bra sätt skall kunna bevara en biologisk mångfald. Det viktiga är att vi visar att vi vill ta krafttag. Där får vi verkligen hjälpas åt vi partier som verkligen kämpar för de här värdena.

Fru talman! Det jag vidare vill ta upp är ändå resonemangen kring biobränslena. Vad spelar det för roll, Gudrun Lindvall, om du menar någonting annat än det som står? Formuleringen har orsakat skrämshicka hos exempelvis biobränsleproducenterna.

Då frågar jag Gudrun Lindvall: Är Gudrun Lindvall beredd att verka för att den här formuleringen tas bort, därför att den faktiskt åstadkommer något annat än det som Gudrun Lindvall talade om från talarstolen?

Anf. 12 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Först och främst undrar jag om Harald Nordlund var medveten om att Sverige måste begära lov av Bryssel för att kunna få skattebefrielse. De som har diskuterat att börja producera etanol har just begärt att vi skall gå till Bryssel och söka skattebefrielse enligt mineraloljedirektivet. Jag vet inte om ansökan har gått ned ännu, men jag förmodar att den har gjort det. Tanken med det är alltså att se till att det nu börjar finnas en möjlighet för dem som vill producera alternativ att komma i gång med den produktionen. Så länge vi inte haft någon skattebefrielse alls, vilket fortfarande är fallet, är det oerhört svårt att få ekonomi i detta.

Eftersom Bryssel kräver en bortre parentes har man valt år 2004. Det är inte det viktigaste i sammanhanget. Det viktigaste i sammanhanget är att vi begär skattebefrielse från mineraloljedirektivet.

Jag tror att det finns ett stort utrymme för de här industrierna att diskutera med departementet och oss partier om vad som skall hända efter år 2004, hur en energiskatt eventuellt skall tas ut och om den skall tas ut på visst sätt. Det finns säkert också en möjlighet att diskutera med Bryssel vilka tidsperspektiv som kan finnas.

Jag är övertygad om att sista ordet inte har sagts. Men det viktigaste är alltså det faktum att vi i den här majoriteten, s, v och mp, går ned till

Bryssel och begär skattebefrielse för biobränslen. Det har inte skett tidigare. Det är nyheten.

Anf. 13 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Faktum kvarstår att det här finns en formulering som sänder ut signaler om något helt annat än vad Gudrun Lindvall talar om, nämligen att ambitionen från nuvarande majoritet inte alls är den Gudrun Lindvall talar om utan att det gäller att lägga extra bördor på dem som producerar biobränslen.

Fru talman! Då upprepar jag frågorna till Gudrun Lindvall: Är vi överens om att det är en olycklig formulering? Kan vi tillsammans verka för att den förändras så att vi inte fortsätter att skicka ut dessa signaler?

Anf. 14 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att de som håller på med produktion av alternativa bränslen är betydligt kunnigare än Harald Nordlund och vet precis vad detta betyder. De kan läsa texten. De inser att det nu finns en majoritet som skall ansöka om skattebefrielse för etanol och rapsmetylester i Bryssel. De får veta att det nu finns hopp, nu börjar finnas utrymme för produktion av alternativen – just för att det skall bli skattebefrielse för dem.

Jag upprepar igen: Det viktigaste är inte år 2004, utan det viktigaste är skattebefrielsen. Det är den signalen som de som skall producera biobränslena har väntat på länge. År 2004 är inte det viktigaste.

Det går att diskutera hur det skall bli ett ja från Bryssel och vilket år det skall bli. Jag är övertygad om att diskussionen kan fortsätta. Jag är inte så säker på att någon tycker att det skall tas ut full skatt på biobränsle efter år 2004. Vi tycker inte det.

Anf. 15 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var bra att Miljöpartiet och Kristdemokraterna under den förra mandatperioden var eniga i kritiken av hur regeringen då handlade ordinarie miljöanslag och nedskärningar. Jag ser det som positivt att återställare har påbörjats. Det är bra – i den mån Miljöpartiet nu har medverkat till detta. Sedan får vi se hur långt det räcker och om det går att få fram nya pengar i stället för att återanvända pengar som tidigare fanns anslagna i miljökonton.

Fru talman! Gudrun Lindvall är fenomenal på att vända svart till vitt. Det är vad hon försöker göra i debatten om biodrivmedel. Det vanliga argumentet är att vi ingenting begriper; vi har inte läst på, och vi begriper inte.

Fru talman! Det är bara att läsa innantill. I vårpropositionen, som Miljöpartiet och Gudrun Lindvall står bakom, står det att regeringens bedömning är att en energiskatt skall behöva tas ut på biodrivmedel från år 2004. Detta är tvärs emot vad det står i utskottets betänkande, som Gudrun Lindvall också står bakom. Där begär utskottet att regeringen skall driva frågorna om biodrivmedel och underlätta användandet av dem i stället för fossilbränslen.

Gudrun Lindvall inser att meningen i vårpropositionen drar undan förutsättningarna för satsningen på en utbyggnad av flottor som drivs av biodrivmedel.

Detta är ingen nyhet. Processen gentemot EU har pågått under flera år. Det är ingen nyhet att Gudrun Lindvall säger att regeringen har börjat agera nu. Det är ingen ny process. Det nya är att regeringen, med stöd av Miljöpartiet och Vänsterpartiet, säger att biodrivmedel skall beskattas från år 2004. Det är det som riskerar att slå ut satsningen.

Anf. 16 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Det går att räkna fram om pengarna är nya eller inte. Det går då att se att de allra flesta pengarna är nya pengar. Det är bara att räkna på siffrorna. Det är fråga om en dryg miljard nya pengar.

Kretsloppsmiljarden är ett typexempel på hur det är att driva "plakatmiljöpolitik". Låt oss se på hur kretsloppsmiljarden har använts. 357 miljoner kronor har plockats till andra ändamål, en del inom miljön och en del till annat. 50 miljoner togs till vallstöd med Centerns goda minne. Till kalkning plockades ut 20 miljoner. Pengar har gått till Kulturhuvudstadsåret, bilavgasverksamhet osv. Endast 185 miljoner kronor har gått till sådant kretsloppsmiljarden var avsedd för.

Nu är detta egentligen inte en budgetdebatt. Pengarna kommer att läggas tillbaka i ett senare skede för de ändamål de var tänkta för. Egentligen har det varit fråga om ett femårigt anslag, som antogs i budgeten 1995/96 när budgetåret fortfarande var delat. Pengarna skall kunna användas fram till år 2002. Vi vill se över hur de skall användas.

Inget av de projekt som har fått pengar skulle inte ha kunnat få några pengar inom de investeringspengar som finns. Anslagen överlappar varandra. Det är inte fråga om att strypa redan pågående projekt. Det skulle vi inte gå med på. Men risken är uppenbar att pengarna inte kommer att användas. Det är då riktigt att plocka några pengar till miljöinsatningar. Det var uppenbarligen en bedömning som även Centerpartiet gjorde på sin tid.

Sedan var det frågan om introduktionen av skattebefrielse på biobränsle. Jag läser också innantill. Där framgår att det är för att stimulera en introduktion av alternativa drivmedel som regeringen avser att lämna in en ansökan till kommissionen för att kunna medge skattebefrielse för biodrivmedel, t.ex. etanol och rapsmetylester. Det måste väl alla tycka är bra, även oppositionen?

Anf. 17 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är ingen nyhet. Nyheten är att ni samtidigt deklarerar att ni skall belasta biodrivmedel med skatt. Det är den signalen som är förödande för framväxten av alternativen till fossilbränsle.

Vi fick tidigare besked från Vänsterpartiet om att man skall verka för att formuleringen inte återkommer. Gudrun Lindvall har sagt att det finns utrymme att diskutera och att sista ordet inte är sagt. Men detta räcker inte. Det är faktiskt i dag som vi måste ha besked om att det inte finns en parlamentarisk majoritet att driva igenom att biodrivmedel skall beskattas från år 2004. Det är den tydliga signalen som är nödvändig att ge för att få fart på marknaden.

Anf. 18 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Alla är medvetna om att det inte går att ge en tydlig signal nu. Frågan skall hanteras i samband med den proposition som behandlar frågan, nämligen vårbudgeten. Låt oss återkomma till det.

Det är fascinerande att vi här står och diskuterar stora överlevnadsfrågor för framtiden. Men faktum är att om vi skall nå fram till ett ekologiskt hållbart samhälle måste vi ha en politik som hänger ihop i alla delar, och så hamnar vi i en diskussion om en fråga i en proposition som skall behandlas i utskottet om några veckor. Låt oss ta det då.

Det är fascinerande att höra många av de partier som diskuterar i dag. T.ex. Kristdemokraterna för en politik i fråga om miljön och en annan politik i fråga om jordbruket. Vill vi nå miljömålen, måste vi föra en politik som hänger ihop. Då kan vi inte i miljösammanhang föra en politik där koldioxidutsläppen diskuteras och i ett annat sammanhang föreslå en politik där Naturvårdsverket säger att miljömålen inte kommer att nås. Jag tänker på miljöskatterna på handelsgödsel och diesel.

Det är viktigt att vi får en politik som hänger ihop. Miljöpartiet för en politik som sätter miljön främst, som ser till att miljön skär igenom på andra politikområden. Jag önskar att det vore så även hos andra partier. Partierna skall se till att den miljöpolitik de driver harmoniserar med trafikpolitiken och jordbrukspolitiken. Då kan inte trafikpolitiken hota att ödelägga de miljömål som man talar sig varm för i denna debatt. Låt oss ta diskussionerna om budgeten i utskottet när de skall diskuteras.

Anf. 19 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Det är alltid lika spännande att i olika sammanhang lyssna på Gudrun Lindvall. Hon diskuterar miljöfrågor precis som om det bara är hon och Miljöpartiet som tar ett ansvar för miljön. Så är det givetvis inte.

Se på frågan om kemikalier. Gudrun Lindvall säger att vi måste förbjuda farliga kemikalier. Men det är något som har gjorts många gånger under många år.

Vi har en politik som innebär att kemikalierna prövas utifrån deras farlighet. Det är inget miljöpolitiskt påfund. Det är realistisk politik som vi alla i denna kammare står för. Försök inte att ha monopol på miljöfrågorna, Gudrun Lindvall. Försök att resonera lite sakligt.

Sedan var det frågan om EU och miljöpolitiken. ”Moderaterna skall bara gå i takt.” Det är viktigt att gå i takt i miljöpolitiken. Det är också viktigt att ha en riktkarl för truppen. Vi moderater anser att Sverige skall vara riktkarl för miljötruppen. Men vad gör Gudrun Lindvall och Miljöpartiet? Ni hoppar ur truppen och springer ut och skriker i busken. Vad når ni för framgång i internationell miljöpolitik när ni hanterar miljöfrågorna på det sättet?

Svara mig på en fråga, Gudrun Lindvall: Vilken bas har ni miljöpartister för den internationella miljöpolitiken, för miljöpolitiken inom EU, när ni vill stå utanför det europeiska samarbetet? Ge nu kammaren besked om Miljöpartiets bas för miljöpolitiken i EU, när ni vill springa vid sidan av truppen i buskarna och skrika. Ge besked i stället för att försöka skylla på andra när det gäller konstruktiv miljöpolitik.

Anf. 20 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Det kändes nästan som att vara tillbaka i miljödebatterna på 70-talet. Herregud, tänk att det där pratet finns kvar! Det är beklämmande.

Naturligtvis har Miljöpartiet en bas. Vi är en grön, internationell rörelse med kontakter i många länder. Vi har också miljöministrar i många länder, vilket Göte Jonsson kanske inte känner till. Göte Jonsson är tydligen kvar på 70-talet.

Före EU-inträdet hade Sverige i alla fall ett försök till en radikal kemikaliepolitik. Det fanns olika listor, t.ex. solnedgångsprojektet. Där listades ett antal kemikalier för vilka det fanns en borte gräns för när de skulle fasas ut. Det satte i gång en teknikutveckling. Man visste från industrins sida att dessa kemikalier hade en begränsad livslängd. Efter EU-inträdet har detta försvunnit. Tror Göte Jonsson att det är en slump?

Faktum är att det inte går att föra en självständig kemikaliepolitik inom EU, eftersom den fria rörligheten är viktigast. Om en vara som är tillverkad i något EU-land innehåller en kemikalie, skall varan få säljas i hela EU. Det innebär att miljöarbetet blir oerhört svårt. Göte Jonsson känner väl också till att Sverige har ett antal undantag med en tidsbegränsning, innan vi också måste acceptera sådana kemikalier som redan hade fasats ut. Vi skall inte sticka under stol med att EU har ett underskott när det gäller miljöpolitiken.

Från Miljöpartiets sida vill vi göra allt för att miljöpolitiken skall bli bättre, både i EU och i alla andra internationella sammanhang. Men vi anser att det måste finnas ett land som vågar gå före och visa att det går att klara sig utan många kemikalier som vi i dag använder fast de kanske inte behövs. Det kan vara giftiga kemikalier som bioackumuleras, dvs. blir kvar i det levande. De bildar ibland andra, ännu giftigare kemikalier.

Det är dags att fundera på hur vi avgiftar samhället. Jag har aldrig hört moderaterna ge ett svar på hur vi skall göra.

Anf. 21 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Om miljöfrågorna är internationella måste man också arbeta inom en internationell organisation för att nå framgång. Det är riktigt att EU i vissa sammanhang har lägre ambition än Sverige. Undantagen är bevis på detta. Vi kommer att driva att undantagen skall få vara kvar och att den politik som undantagen innebär skall gälla också för EU i framtiden, så att vi når internationella mål. Men hur skall Gudrun Lindvall, som vill stå vid sidan av EU, kunna driva att svenska mål skall bli internationella, när ni saknar basen för ert agerande?

Gudrun Lindvall säger att Miljöpartiet har miljöministrar i flera länder. Det har ni. Men de representerar gröna partier som arbetar för gemenskapen i EU och inte vill stå vid sidan av.

Fru talman! Jag konstaterar att Gudrun Lindvall inte kan ge besked i den viktiga frågan om hur Miljöpartiet skall bedriva ett trovärdigt internationellt samarbete. Ni säger er vara ett miljöparti, men ni saknar trovärdighet i en av de viktigaste frågorna för miljöarbetet: att klara basen för hur man formellt skall nå viktiga mål på detta område. Försök ta det lite lugnare, Gudrun Lindvall, nästa gång ni är ute och kritiserar andra partier. Försök analysera vilken bas ni själva står på i dessa sammanhang.

Anf. 22 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Det är intressant att höra att moderaterna ser EU som en internationell plattform för miljöarbete. Herregud! Från Miljöpartiet inser vi att det ibland krävs andra sammanslutningar. De sammanslutningar där man har diskuterat klimatfrågan och där alla länder varit med, inte bara EU, är mycket viktiga. EU är alldeles för trångt för en diskussion om klimatfrågan.

Jag har varit på uppföljningen till Riokonferensen. Riokonferensen var viktig. Där var det betydligt fler länder än de som är med i EU. Det kan jag garantera. EU är nämligen alldeles för trångt också för dessa frågor.

Naturligtvis behövs många internationella forum för att diskutera miljöpolitik. Men man skall också ha klart för sig att mycket av kemikaliearbetet måste göras i det egna hemlandet av var och en. Man kan inte tro att alla dessa frågor löses genom stora internationella konferenser. Man måste också bedriva ett nationellt arbete.

Vi måste få i gång en teknikutveckling, Göte Jonsson. Teknikutvecklingen får man i gång genom att stimulera den. Man kan göra på många olika sätt. Ett sätt är att fasa ut kemikalier. Då får man i gång en teknikutveckling. Det har historien visat. Ett annat sätt kan vara att använda ekonomiska styrmedel. Det föreslår Miljöpartiet ofta. Sådana har också använts i Sverige mot kemikalier.

Det vi är kritiska mot i den proposition vi nu diskuterar är att det är ”bör” och frivillighet när det gäller de kemikalier som tas upp. När man hör Göte Jonsson är det bara att konstatera att vi har olika uppfattningar i miljöpolitiken. Somliga tror att alla människor är goda och fasar ut giftiga kemikalier därför att de vill vara snälla. Vi andra tror inte det. Vi tror inte att alla har samma ambitioner när det gäller miljön. Det finns många som sätter andra intressen framför miljöintressena, t.ex. ekonomiska intressen. Om vi skall kunna ge framtida generationer en möjlighet att leva kvar på jorden i en avgiftad värld måste vi politiker våga tala om vilka ämnen som skall fasas ut, nationellt och internationellt.

Anf. 23 ALF ERIKSSON (s):

Fru talman! Vårt jordklot är hotat, inte från några andra planeter eller varelser som vi inte känner till utan av oss själva – vi människor som befolkar denna planet. Vi håller på att förbruka jordens ändliga resurser. Vi sprider gaser som kan förändra vårt klimat. Vi förstör våra sötvattentillgångar. Vi förökar oss i en rasande takt. Man behöver inte läsa speciellt många rapporter för att förstå att vi människor måste göra något åt utvecklingen, om vi vill få ett uthålligt samhälle, ett fungerande samhälle att lämna över till kommande generationer.

Vi kan klara detta åtagande om vi är beredda att samarbeta över alla gränser. Ingen kan svära sig fri, men bördorna måste i första hand bäras av oss i industrivärlden. Det är vi som är storkonsumenter av jordens ändliga resurser. Problemen är globala, och det krävs globala lösningar. Men vi kan också göra mycket på hemmaplan. Vi har gjort mycket. Vi har en storslagen natur i Sverige, och åtgärderna för att skydda den är omfattande.

I år fyller den officiella svenska miljöpolitikens 90 år. Den första svenska naturskyddslagen antogs av riksdagen den 25 juni 1909, efter att

ett betänkande presenterats i riksdagen där man kraftfullt kritiserade "människans för stunden av vinningslystnad dikterade hänsynslösa ingrepp i naturen".

Jag ser med mycket stor tillfredsställelse att miljö- och jordbruksutskottet i dag, 90 år senare, kan lägga fram ett betänkande inför kammaren där utskottet är enigt om att införa 15 nya miljö kvalitetsmål som skall vara uppnådda inom en generation. Vi har i dag närmare 170 olika miljömål. De flesta förstår nog att det inte är möjligt att styra miljöpolitiken med så många mål. En del är t.o.m. motstridiga. De har antagits av olika regeringar och olika riksdagar, och de avlöses nu av dessa 15 nya miljö kvalitetsmål.

Vi kan säga att vi i dag målar med den riktigt breda penseln, för att måla de grova linjerna för miljöpolitiken. En parlamentarisk beredning och Klimatkommittén skall ta fram den smalare penseln för att måla in delmålen. Våra verk, myndigheter, branschorgan m.fl. skall sedan använda den spetsiga penseln för att måla in de minsta detaljerna i bygget av en modernare miljöpolitik.

Vid behandlingen i utskottet har vi kommit fram till att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag till delmål när beredningen är färdig. Detta har getts regeringen till känna. Förmodligen skulle det gå lite fortare att få fram delmålen om de fastställdes av regeringen, men detta skulle ske på bekostnad av en större delaktighet. Just delaktigheten är viktig som en drivkraft vid förändringar i all verksamhet och i miljöpolitiken i synnerhet. Den tas nu till vara i den fortsatta behandlingen.

Vi har nu en modern miljöpolitik i syfte att nå generationsmålet om en hållbar utveckling. Vi socialdemokrater har på kort tid genomfört stora moderniseringar av instrumenten i miljöpolitiken, som vi kan använda lång tid framöver. Det är en del nya angreppssätt. Sedan årsskiftet gäller en miljöbalk, som är det laginstrument som behövs för att styra utvecklingen.

Vi har ställt stora resurser till förfogande för lokala miljöinvesteringar. Vi har inte kommit med några pekpinna när det gäller vilka metoder som skall användas, utan låtit folk tänka själva ute i landets kommuner för att finna lösningar som passar deras problem och deras möjligheter.

Till detta kommer de möjligheter som EU-medlemskapet bjuder. EU är ett mycket viktigt instrument för att eliminera de globala miljöhoten. Sverige har varit framgångsrikt som pådrivare i detta internationella arbete. Det ger också miljöministern en annan roll än tidigare, nu när internationellt arbete är förutsättningen för att uppnå miljö kvalitetsmålen på områden med gränsöverskridande miljöproblem. Många beslut som tidigare fattades nationellt skall nu tas upp i ett europeiskt sammanhang, osv., och det krävs ett omfattande förhandlingsarbete och förberedelser när många länder skall övertygas.

Ett annat område i utskottets betänkande rör regeringens förslag till nya angreppssätt i kemikaliepolitiken. Utskottet ställer sig bakom regeringens bedömning att det behövs effektivare arbetssätt för att uppnå säkerhet på kemikalieområdet. Den nuvarande metoden – att utvärdera ett kemiskt ämne i taget – är inte framgångsrik. Även om vi skapat myndigheter med hög kompetens på området hinner dessa inte med i den snabba utvecklingen. Än värre skulle det vara om inte riksdag och rege-

ring delegerat beslutsbefogenheter till våra myndigheter på dessa områden.

Utskottet delar regeringens bedömning att det behövs ett mer generellt angreppssätt som riktas mot kemiska ämnen som är bioackumulerbara och långlivade. Vi har bl.a. undertecknat Esbjergdeklarationen, som innebär att utsläppen av farliga ämnen till Nordsjön skall ha upphört 2020, och samma målsättning gäller för Östersjön.

Regeringen redovisar också till riksdagen sin bedömning på flera områden inom miljöpolitiken. Jag skall beröra några.

Växthusgaserna – koldioxid m.m. – är ett allvarligt hot mot vårt klimat. Regeringen har tillsatt en klimatkommitté som skall lämna förslag till delmål för den svenska klimatpolitiken. Utgångspunkten skall vara det åtagande som EU gjorde vid FN:s klimatkonventions tredje partsmöte i Kyoto. Utsläppen av växthusgaser inom EU skall minska med 8 % fram till 2008–2012.

Vi har i Sverige varit framgångsrika med att minska koldioxidutsläppen. De har halverats sedan 1970, och nu skall vi göra nya åtaganden för att komma ännu längre. Det är på trafikområdet som utsläppen är störst, tätt följt av industrins och energiframställningens område.

Riksdagen kommer också att få ta ställning till delmålen på detta område när kommittén lämnat sitt betänkande och detta beretts i Regeringskansliet.

En annan fråga är åtgärder mot försurningen. Frågan väcker ett allt större engagemang hos allmänheten därför att betingelserna märkbart har förändrats framför allt i de områden i landet som får ta emot de mest försurande nedfallen. Där kan vi inte längre meta abborrar eller mört, som vi kunde i ungdomens år. Det är bara myggen som är kvar.

Sverige har varit initiativtagare till EU:s försurningsstrategi, och det kommer att ge resultat. Problemet är att det tar tid innan det får effekter på vattenmiljön i våra sjöar och vattendrag. Till dess måste vi använda en viss medicinering. Det sker en omfattande kalkning, och Naturvårdsverket och länsstyrelserna har nu i uppdrag att lämna förslag till en ny kalkningsplan. Den skall vara färdig nu vid halvårsskiftet. Den skall ha som utgångspunkt att säkerställa den biologiska mångfalden och nyttjandet av sjöar och vattendrag. Den skall omspänna de närmaste tio åren.

En annan fråga som har väckt stor uppmärksamhet är regeringens bedömning när det gäller avvecklingen av blyanvändningen. Redan 1991 års miljöpolitiska beslut innebar att användningen av bly på sikt skulle avvecklas. Denna avveckling skulle ske på frivillig väg, men så har inte skett. Den fråga som väckt mest uppmärksamhet är användningen av blyhagel. Det är sedan en tid tillbaka förbjudet att använda blyhagel vid jakt på änder och gäss och i våtmarker. Problemet är att det inte finns något fullgott alternativ till bly när det gäller jakt i skogen. Ett enigt utskott delar regeringens uppfattning att det är hög tid att göra någonting åt den omfattande blyanvändningen.

Utskottet föreslår riksdagen att ett förbud mot användning av blyammunition införs från den 1 januari nästa år. Men eftersom det inte finns några fullgoda alternativ till blyad ammunition skall regeringen lämna dispens för all jakt utom för den nämnda våtmarksjakten. Denna dispens skall lämnas under en omställningstid. Detta bör ge producenter-

na av ammunition en klar signal om att de skall ta fram fullgoda alternativ.

Fru talman! Detta är ett omfattande betänkande, som tar upp både regeringens proposition om svenska miljömål och skrivelsen om en miljöpolitik för ett hållbart Sverige. Utskottet har behandlat 346 motionsyrkanden, både från följdmotioner och från den allmänna motionstiden. Det vittnar om ett fortsatt stort miljöintresse från riksdagens sida. I utskottets betänkande är det inte många miljöfrågor som inte har behandlats på något sätt.

Det är mot denna bakgrund välgörande för miljön att det finns stor samstämmighet i de principiella miljöfrågorna. Trots detta finns det 30 reservationer fogade till betänkandet. Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 24 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag tänkte lite grann beröra kemikaliepolitiken. Det är naturligtvis mycket viktigt att man har en kemikaliepolitik som säger att bioackumulerande ämnen, cancermutagena ämnen och ämnen som är hormonstörande fasas ut. Det är självklart. Frågan är bara *hur* det här skall ske, Alf Eriksson! Problemet i propositionen är just att det aldrig talas om *hur* det skall ske.

Det sägs att det här skall vara vägledande för företagens produktutveckling och att det skall vara ett mål för kemikaliestrategier. Hur skall det gå till? Kanske skall långa listor skickas ut till företagen där det står: Undvik gärna de här ämnena är ni snälla!

Vidare står det att regeringen skall se över ytterligare styrmedel, t.ex. tillståndsprövning och förbud. *När?*

Det står också att detta i bästa fall skall vara genomfört om kanske 10–15 år. *Vad* skall vara genomfört? Skall ett förbud mot de här ämnena vara genomfört? Eller är det de listor som skall skickas ut till företagen och där man ber företagen ta bort ämnena som skall vara klara? Eller skall miljödomstolen ha fått detaljerade listor över de ämnen som skall prövas speciellt? Är tanken att miljödomstolen i sina tillstånd för industrier skall gå in på varje kemikalie som industrierna använder, eller hur skall det göras?

Anf. 25 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Som jag inledningsvis nämnde är inte sättet att angripa en kemikalie i taget en framkomlig väg. Då skulle nästan halva Sverige få syssla med att analysera risker med olika kemikalier. Det kommer ju fram så otroligt många kemikalier – ja, det kommer nya varje dag. Därför redogör man i betänkandet för den principiella inställningen. I stället för att angripa den enskilda kemikalien måste vi angripa grupper av kemikalier med samma innehåll.

Det här angreppssättet och sådana här metoder kommer det att jobbas vidare med i den beredning som är tillsatt. Sannolikt kommer det även fortsättningsvis att talas om att vissa av de här ämnena, som ingår i flera kemikalier, inte får finnas ute i samhället, medan andra får finnas endast i ytterst små koncentrationer.

Fru talman! Frågan skall beredas vidare, så vi får säkert anledning att återkomma till den.

Anf. 26 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Det här gav inte speciellt mycket kött på benen. Ämnen som ingår i kemikalier talas det om. Betyder det att alla kvicksilverföreningar är förbjudna? Om det är grundämnen som man tittar på är det naturligtvis möjligt. Man kan väl säga att alla ämnen som innehåller kvicksilver, bly, kadmium osv. skall förbjudas; då går det. Men när det gäller organiska kemikalier går det inte. Där har vi kol, väte, syre, kväve och ibland vissa halogener. De har en förfärlig massa olika egenskaper. För att veta om de här kemikalierna är bioackumulerande, om de påverkar arvsmassan, om de är hormonstörande osv. måste ju någon undersöka detta – man måste ta reda på detta.

I många fall kan det nog sägas att det finns grupper där man kan misstänka liknande egenskaper som hos andra kända kemikalier med vissa egenskaper. Men det kommer ju ständigt nytt. Därför går det inte, fungerar det inte, att ha ett allmänt luddigt förhållningssätt. Man måste ju ändå tränga ned till varje enskild kemikalie. Någon måste kontrollera om en viss kemikalie ingår i någon av de här grupperna eller inte. Vem skall göra det, Alf Eriksson?

Kemikalieinspektionen måste kunna veta om en viss kemikalie ingår i någon av de grupper som skall fasas ut. Hur skall det gå till? Man måste vara konkret för att komma någonvart i kemikaliepolitiken. Därför måste man kanske vara så pass konkret att man också säger att vissa ämnen inte ingår i ett kretsloppssamhälle och att de därför måste förbjudas. Kanske finns risken att de fina orden, de tjusiga anslagen, inte blir mer än luftslott, just därför att man inser att ingen kommer att kontrollera om ämnena är bioackumulerande och påverkar arvsmassan, om de är cancerogena eller om de är hormonstörande. Det är dags att ta nästa steg i kemikaliepolitiken och börja fasa ut de ämnen som vi redan i dag vet har de här egenskaperna. Det menar vi i Miljöpartiet är utmaningen när det gäller kemikaliepolitiken!

Anf. 27 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Det verkar som om Miljöpartiet och Gudrun Lindvall vill vara kvar i det gamla betraktelsesättet och analysera varje ämne, varje kemikalie, för sig. Men det har ju visat sig att detta angreppssätt inte är tillfyllest. Vi vill nå betydligt längre. Därför har Kemikalieinspektionen i uppgift att inför regeringen redogöra för sin syn på hur vi i fortsättningen på ett mera generellt sätt skall angripa kemikalierna, genom att angripa grupperna.

Jag anser att detta blir betydligt bättre än den gamla metoden. Vi har betydligt större ambitioner när det gäller att fasa ut de farliga bioackumulerbara och långlivade kemikalierna än Miljöpartiet tydligen har. Miljöpartiet vill ju inte angripa dem på ett rationellt sätt.

Anf. 28 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag instämmer med Alf Eriksson om att det är bra att det finns en bred samsyn här i Sveriges riksdag bland samtliga partier när det gäller ambitionerna i miljöpolitiken och de övergripande miljömålen. Att uppfattningarna sedan kanske delar sig ju längre ned vi kommer i konktion och detaljer är rätt naturligt. Jag vill ändå poängtera detta och

tycker att det är bra att vi i Sverige har den här inställningen till miljöfrågorna.

Två frågor vill jag ställa till Alf Eriksson. Den ena handlar om växt-husgaserna. Alf Eriksson talade om nya åtaganden osv. Problemet är att de nya åtaganden – om vi nu skall tala om just åtaganden – som Sverige har tagit är att man faktiskt har utverkat en möjlighet att öka utsläppen i Sverige under de närmaste åren. På den punkten skulle jag vilja ha ett tydligt besked från Alf Eriksson. Innebär det som han sade i sitt anförande om nya åtaganden att vi definitivt avskriver denna möjlighet till ökade utsläpp och att beskedet tvärtom mycket tydligt är att vi inte skall öka utsläppen utan att vi, om det är möjligt, skall nå en stabilisering till år 2000 för att sedan göra en sänkning? Där råder stor oklarhet i och med att regeringen har fått nämnda möjlighet.

Det andra som jag tänkte fråga om gäller just logiken. I utskottets betänkande säger vi: ”Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till åtgärder för att skynda på introduktionen av förnybara fordonsbränslen.”

Det gäller alltså logiken i att man några dagar efter det att vi justerat detta betänkande ger beskedet från regeringen att man skall börja beskatta biodrivmedel. Ser Alf Eriksson det problematiska med logiken i det agerandet?

Anf. 29 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller koldioxiden noterade jag Dan Ericssons påstående redan i inledningsanförandet. Det gäller då att Sverige skulle ha begärt att få öka koldioxidutsläppen med 4 %. Den uppgiften har nu valsat runt i minst ett år, men för den skull är den inte riktig.

Inför EU:s åtagande inför Kyotokonferensen lade man faktiskt inom EU ut modeller för hur man skulle lägga ut en minskning av sitt åtagande som hamnade på 8 %. Om den modellen, som Sverige inte tog fram, hade lagts ut skulle resultatet vara att vi kunde öka våra koldioxidutsläpp i Sverige, medan andra fick minska dem i större omfattning.

Vad vi ser här, Dan Ericsson och övriga kristdemokrater, är ju ett resultat av att vi har varit mycket effektiva i Sverige när det gäller att minska koldioxidutsläppen. Därför pekar den här modellen på att vi är mycket bättre än de flesta andra EU-länderna.

Nu tål det att upprepas att det mål som gäller i dag, att vi skall ha en stabilisering till år 2000, ligger fast. Ambitionen är naturligtvis att vi skall komma betydligt längre ned, som jag antydde tidigare. Jag vill minnas att Dan Ericsson själv sitter med i den beredningen.

Den positiva skrivningen om biobränslen i betänkandet är kopplad till vad som står i budgetpropositionen, och den får vi anledning att återkomma till senare.

Anf. 30 DAN ERIKSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag sade inte att Sverige hade begärt detta. Jag sade att man har utverkat möjlighet att bryta internationella överenskommelser och öka koldioxidutsläppen. Det är ju de facto vad som gäller nu. Jag tycker fortfarande att Alf Eriksson är lite suddig när det gäller att ambitionen är att vi inte skall öka utsläppen. Målet ligger fast, säger han.

Jag har inte sett den allra senaste statistiken, men vad jag förstår kommer det att bli väldiga problem med att klara målet om en stabilisering till år 2000. Och vi får inte sväva på målet att vi faktiskt skall sänka därefter. Vi kanske når en stabilisering något senare, men vi skall minska utsläppen och inte använda den möjlighet som Sverige nu har att öka dem. Det är direkt fel signal. Detta kan i och för sig ha en koppling till det energibeslut som tidigare har drivits fram men som inte har gått i verkställighet. Vi får väl se hur det blir med det.

Det vore väldigt välgörande om Alf Eriksson kunde vara lite tydligare om att vi definitivt skall stabilisera och sänka koldioxidutsläppen och inte använda möjligheten att öka dem.

Sedan förstod jag faktiskt inte hur man skall kunna skynda på introduktionen av förnybara fordonsbränslen samtidigt som vi får beskedet att man skall beskatta dessa bränslen. Det försvårar ju introduktionen genom att det blir svårt att bygga upp en marknad och ersätta fossilbränslena. Men det är möjligt att Alf Eriksson kan förklara det lite bättre nu.

Anf. 31 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Ambitionen är att komma längre ned med koldioxidutsläppen. Den signalen har kommit många gånger, och den kan komma en gång till.

Det kan vara besvärligt att mäta utfallet under exakta år. Det är därför som Kyotokonferensens ambitioner att sänka koldioxidutsläppen inte är fastlagda till ett bestämt år utan handlar om ett medeltal under fyra år, 2008–2012. Då tar man hänsyn till de variationer som finns i klimatet.

Det är riktigt att vi måste ansöka om skattebefrielse för biobränslen för att vi skall få detta. Det är där som det positiva finns. Om vi inte skulle göra det, hade den positiva skrivningen i det här betänkandet inte följts upp av åtgärder för att introducera biobränslen med skattebefrielse i Sverige. Det är väl självklart att vi inte nu vill introducera någonting för att senare slå undan fötterna på det genom att lägga på en hög skatt. Det är miljövänligheten som skall premieras med en lägre skatt eller ingen skatt alls. De bränslen som vi inte vill ha skall ha en högre skatt.

Anf. 32 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Dan Ericsson tog upp den fråga som jag också ville beröra, nämligen klimatfrågan. Jag tycker att riksdagen och regeringen inte riktigt går i takt i den här frågan. Därför vill jag ställa frågan till Alf Eriksson utifrån det faktum att han är talesman i riksdagen för det största partiet. Upplever inte Alf Eriksson det som ett trovärdighetsproblem att vi i riksdagen har fattat ett beslut som innebär att vi skall minska koldioxidutsläppen samtidigt som regeringen i EU har varit med och beslutat om att Sverige får höja utsläppen med 4 %? Är det inte ett trovärdighetsproblem?

Argumentet har varit att eftersom vi har varit så duktiga i Sverige tillåter EU oss att höja utsläppen. Tänk er, ärade kammarledamöter, om det skulle bli en generell regel att alla länder som har varit duktiga helt plötsligt skulle få höja utsläppen under det att de som har varit dåliga skulle sänka! Vad skulle slutresultatet bli? Beroende på var man lägger parametern skulle ju slutresultatet bli plus minus noll när det gäller en långsiktig effekt, en långsiktig målsättning för att sänka utsläppen. Alf Eriksson, är

det inte ett trovärdighetsproblem att den svenska regeringen inte har fullföljt riksdagens ambition när det gäller koldioxidutsläppen för svensk del?

Prot. 1998/99:87
28 april

Miljöpolitiken

Anf. 33 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Nej, det kan inte vara något trovärdighetsproblem, eftersom regeringen aldrig har varit med och beslutat om att vi skall höja koldioxidutsläppen i Sverige. Däremot har man sagt ja till en beräkningsmodell för att fullgöra EU:s åtaganden vid Kyotokonferensen. Det är en helt annan sak.

Sedan har vi hört vid ett antal tillfällen att Sverige inte har efterskönt den del som vi skulle få höja våra utsläpp med. Det hade väl inte varit speciellt positivt för miljön. Det hade ju inneburit att någon annan fick öka sina utsläpp eller minska dem i mindre omfattning. Som vi tidigare har sagt ligger våra mål fast. Vi kommer snart att fatta beslut om ett av delmålen där växthusgaserna ingår.

Jag är något förvånad över det intresse som framför allt Göte Jonsson och hans parti ägnar åt koldioxidfrågan. Den kopplas alltid bara till energiframställningen. Det största problemet med koldioxidutsläppen är faktiskt trafiken. Det är kanske där som det är svårast att angripa problemet. Där kommer biobränslen in i bilden.

Jag skulle vilja fråga Göte Jonsson om Moderaterna står fast vid löftet från valrörelsen om att sänka skatten på bensin och diesel.

Anf. 34 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Alf Eriksson har rätt. De två stora problemen är kommunikationer och energisidan. Vi har inte lämnat kommunikationssidan. Det är väl allmänt känt, Alf Eriksson, att vi har anslagit betydligt mer pengar till forskning. Vi pekar bl.a. på teknikforskningen. Vi menar att man skall få ned utsläppen från trafik och kommunikationer genom forskningsinsatser. Det är genom att forska på teknik som innebär mindre energiinsatser och alternativa bränslen som vi skall nå målen, inte genom att bara höja bensinskatterna.

Sedan gällde det frågan om vem som har beslutat. Sverige har ju sin röst i EU oaktat vad man sätter för etikett på det beslut som har fattats. Sveriges ges möjlighet till en ökning. Den beräkning som EU har gjort och den fördelningsmodell som EU har använt ligger också till grund för den sänkingsmodell som FN:s miljökonferens sedan har ställt sig bakom. Det innebär att EU skall sänka utsläppen med 8 %. I det sammanhanget har Sveriges regering ställt sig bakom en modell där Sverige får höja koldioxidutsläppen. Givetvis måste det finnas några motiv bakom detta.

Det är där trovärdighetsproblemet ligger. Det går inte att säga att eftersom Sverige har varit så duktigt får vi höja. Tänk efter: Om alla duktiga länder skulle få höja skulle vi plötsligt stå och stampa på samma ställe. Det är inte meningen när det gäller att komma till rätta med koldioxidproblemen.

Anf. 35 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Sverige har en mycket offensiv inställning till att minska koldioxidutsläppen och växthusgaserna. Det kommer det fortsatta arbetet att vittna om.

Det är ganska intressant att höra Göte Jonsson om forskningen om alternativa drivmedel. Det var därför jag ställde frågan om man står fast vid att sänka skatten på bensin och diesel. Det kostar ungefär lika mycket i dagsläget att framställa drivmedel per liter som de fossila bränslen kostar inklusive skatt. Det skulle innebära att om man sänker drivmedelskatten måste man, för att få någon att med intresse satsa på att använda biodrivmedel, skicka med ett bidrag för att få det introducerat. Det är där jag ser ett trovärdighetsproblem för moderaterna när det gäller införande av alternativa bränslen.

Anf. 36 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det är ett viktigt beslut som riksdagen skall fatta i dag. Jag vill i detta anförande sammanfatta och kommentera miljömålsarbetet men framför allt sätta in det i ett större perspektiv.

Under lång tid har regering och riksdag fattat beslut om miljömål utan något inbördes sammanhang, utan utvärdering och återkoppling. Ingen har kunnat veta hur många miljömål som finns. Nu får vi en tydlig struktur med 15 nationella miljö kvalitetsmål försedda med ett antal mätbara delmål som sedan skall utökas. De nya miljömålen förenklar och effektiviserar miljöarbetet och skapar dessutom förutsättningar för delegering. Beslutet innebär att vi får en bred enighet om grunderna för den moderna miljöpolitiken. Jag är övertygad, Gudrun Lindvall, om att vi kommer att få en hel del oenighet när vi skall utforma de praktiska åtgärderna för att leva upp till målet.

Miljö kvalitetsmålen har formulerats efter en bred process. Med riksdagens beslut är de också i allt väsentligt förankrade i alla riksdagspartier. Denna enighet bådär gott, och den skall vi använda för att föra miljöfrågorna framåt. Miljö kvalitetsmålen spänner över hela det miljöpolitiska fältet: frisk luft, rent vatten, levande skogar och myllrande våtmarker – det finns plats också åt poesi i miljöpolitiken. Övergödning, försurning, klimatpåverkan, strålning – de stora och viktiga hoten mot miljön finns med.

Det beslut riksdagen i dag kommer att fatta är en framgång för den moderna svenska miljöpolitiken. Ändå är det bara en del, om än viktig, av den omfattande miljöpolitiska förnyelse vi nu är mitt uppe i.

En andra del i denna förnyelse är miljöbalken, som trädde i kraft den 1 januari i år. Regeringen, Miljöpartiet och Vänsterpartiet kom överens om ett förslag som en enig riksdag sedan ställde sig bakom. Balken ersätter 15 tidigare lagar och innebär bl.a.:

- Gemensamma förutsättningar för alla verksamheter som påverkar miljön. Alla skall följa de grundläggande hänsynsreglerna.
- Kraven skärps. Bevisbördan för att hänsynsreglerna följs ligger på den som påverkar miljön.
- Företagen måste driva ett aktivt miljöarbete. Det följer av förordningen av egenkontroll.

- Genom miljö kvalitetsnormerna talar regeringen om vilken miljö kvalitet som skall finnas på en plats eller i ett vattendrag.
- Miljöorganisationerna får rätt att överklaga tillstånd och därmed en starkare ställning.
- Kommunernas roll stärks genom ökade möjligheter att utöva tillsyn och ta ut avgifter.
- Miljösanktionsavgifter införs.

En tredje del av förnyelsen är de lokala investeringsprogrammen. Från ett program som omfattar närmare 7 miljarder kronor har staten i och med årets beslut delat ut totalt 3,7 miljarder kronor i stöd till miljö satsningar i kommunerna. Därigenom har vi medverkat till investeringar som kommer att uppgå till ca 17,7 miljarder kronor, varav 12,3 är miljörelaterade. Det skapar 11 500 årsarbeten.

De miljöeffekter som kommunerna räknar med är betydande. Koldioxidutsläppen minskar nationellt med 2 %. Det är ett anmärkningsvärt gott resultat, som motsvarar utsläppen från 10 % av Sveriges personbilar under ett år. Det är ett gott resultat inte minst med tanke på den klimatdiskussion som varit i kammaren.

Läckage av kväve och fosfor kommer att minska. Det handlar exempelvis om radikala minskningar i Roxen-Glan-området i Östergötland, där det sker en halvering av läckaget. Det i sin tur får effekter för Bråviken och därmed också för vattenkvaliteten i Östersjön.

På flera håll, exempelvis i Norrköping, Karlstad, Örebro, Malmö och Göteborg, byggs bostadsområden om så att miljöbelastningen och energianvändningen minskar. Energieffektivisering på 1,6 TWh motsvarar ca 65 000 villors energianvändning.

Energiomställning från el och olja till förnybara bränslen motsvarar 1 TWh, vilket kan jämföras med energianvändningen i 40 000 villor. Gamla miljösynder städas bort genom åtgärder för marksanering i exempelvis Västerвик, Mönsterås och Stockholm. 1 400 hektar kommer att bearbetas så att den biologiska mångfalden ökar. Det gäller livsvillkoren för utter, lekplatser och vandringsmöjligheter för fisk samt bevarande av hotade växter.

De lokala investeringsprogrammen är ett nytt sätt att gå mot ekologisk hållbarhet. De människor som jag mött och de projekt som haft förmånen att studera närmare fyller mig med stor framtidstro. Engagemang, beslutsamhet och resurser kan åstadkomma mycket, och vi behöver åstadkomma mycket.

En fjärde del av förnyelsen är resursförstärkningarna. I vårpropositionen i år föreslår regeringen, med stöd av Vänsterpartiet och Miljöpartiet, kraftiga förstärkningar på viktiga miljöområden. Resurserna till miljöforskningen förstärks rejält, en satsning som jag vet många välkomnar. Inget annat politiskt område, tror jag att man kan säga, är så forskningsberoende som miljöpolitiken.

Behovet av att sanera och återställa förorenade mark- och vattenområden runtom i Sverige är mycket stort. Därför höjs anslaget till miljösanering med 425 miljoner kronor under den fyraårsperiod som börjar i år. Till detta skall läggas de nära 360 miljoner kronor som hittills beviljats

till marksanering inom de lokala investeringsprogrammen. Under denna fyraårsperiod kommer vi att satsa uppemot 1 miljard kronor på detta viktiga område. Det är ett stort och viktigt lyft vi nu kan genomföra.

Anslaget till markinköp kommer att mer än fördubblas de närmaste åren. Resurserna till kalkning förstärks med 30 miljoner kronor per år de tre kommande åren, 23 miljoner i år. Skyddet för nyckelbiotoperna förstärks, som vi hört tidigare.

En mindre del av satsningarna finansieras genom en indragning av 420 miljoner av det som är kvar av kretsloppsmiljarden. Detta förtar naturligtvis inte intrycket av att det är stora offensiva satsningar som sker, inte minst med tanke på Dan Ericssons inlägg tidigare: Den budget som den borgerliga regeringen lade fram för 1994/95 innehöll 1 315 miljoner kronor till miljön. Enligt regeringens, Vänsterpartiets och Miljöpartiets förslag nu ökar detta till 1 668 miljoner kronor år 2002. Det är 350 miljoner kronor mer. Det handlar alltså inte bara om att återställa utan om rejäla resursförstärkningar. Till detta måste man lägga de stora belopp som vi använder inom de lokala investeringsprogrammen. Om man slår ut dem jämnt under fem år innebär det ytterligare 1,3 miljarder per år i offensiva framgångsrika kreativa miljöinsatser.

Ett femte område för förnyelse är det internationella samarbetet, där Sveriges medlemskap i EU har tillfört ytterligare möjligheter till påverkan på de europeiska och globala miljöområdena.

Vår betydligt strängare lagstiftning för kemikalier föranledde en viss oro vid medlemskapet i EU. Nu kan vi konstatera att i stället för att behöva sänka vår ambitionsnivå har vi kunnat bidra till att höja ambitionsnivån inom hela den europeiska gemenskapen.

Genom en rad olika beslut skärps nu avgaskraven för lätta fordon, personbilar och tunga fordon såsom lastbilar och bussar. Kraven är långtgående och innebär insatser på såväl fordons- som bränslesidan.

I de globala klimatförhandlingarna har EU spelat och spelar en viktig och pådrivande roll.

Sverige lyckades som ny medlem i EU få stöd för en gemensam strategi för att motverka de försurande utsläppen. Här, Gudrun Lindvall, hade det inte hjälpt så mycket att genomföra genomgripande åtgärder i Sverige, vilket vi också gör. Här är det viktigt att nå en europeisk överenskommelse om internationella åtgärder mot försurningen, eftersom mycket av den svenska försurningen kommer från andra länder.

Under förhandlingarna inför Amsterdamfördraget drev Sverige kravet på att miljöfrågan skulle få en starkare ställning. Resultatet blev målet att arbeta för en hållbar utveckling. Nu tas en handlingsplan fram för en hållbar utveckling i sju viktiga, tunga sektorer: transporter, inre marknaden, energi, jordbruk, fiske, bistånd och industri. Detta är en stor, tung, viktig och lovande process som nu pågår inom EU på miljöområdet.

På alla dessa områden har viktiga resultat uppnåtts samtidigt som grunden har lagts för framtiden. Nu gäller det att gå vidare, och låt mig kort ange några områden där jag vill utveckla de instrument som vi har skapat och ytterligare skärpa miljöpolitiken.

När det gäller miljömålen har regeringen lagt ut uppdrag på ett tjugotal myndigheter att ta fram delmål och åtgärdsstrategier inom respektive ansvarsområde. Miljömålskommittén och Klimatkommittén kommer därefter att arbeta vidare med materialet inför sina respektive redovis-

ningar till regeringen. En miljömålsproposition lämnas till riksdagen hösten 2000, och den kommer självfallet att utformas i enlighet med de beslut som riksdagen i dag fattar. Propositionen skall innehålla en utveckling av delmålen och förslag till vissa åtgärder för att nå dem. Miljömålen skall vara praktiskt tillämpbara i varje kommun, i varje länsstyrelse och i varje myndighet.

En omfattande utbildning kring miljöbalken pågår. Regeringen skall inom kort tillsätta en utredning för att redan från början följa och utvärdera miljöbalken samt föreslå nödvändiga reformer.

De lokala investeringsprogrammen har fått viss kritik, även om jag tycker mig se att det har funnits en stor uppslutning bakom syftet och den huvudsakliga inriktningen. Jag kommer nu att tänka igenom hur stödet kan göras effektivare. Ökat deltagande från privata företag och ny teknik är några frågor. Dessutom vill jag se en ökad möjlighet att snabbt behandla bra ansökningar som redan har skickats in och som inte har fått utrymme i de nu genomförda beslutsomgångarna.

De resursförstärkningar som vi nu kan genomföra måste ge bästa möjliga resultat. Naturvårdsverket har i uppdrag att se över hur de nya pengarna till skogsinköp skall bli så effektiva som möjligt. Vi skall se över organisationen för den icke universitetsstyrda forskningen på miljöområdet och också hur marksaneringspengarna kan ge så gott resultat som det någonsin är möjligt.

Miljökvalitetsmålet om en giftfri miljö ställer stora krav på en ny kemikaliepolitik. Riskvärderingen skall effektiviseras. Ett nytt angreppssätt skall användas. Vi har nu en särskild utredare som skall föreslå nya riktlinjer för den praktiska politiken. Jag arbetar för att skärpa EU:s kemikaliepolitik i enlighet med de riktlinjer som vi vill tillämpa här hemma.

Det svenska initiativet till en EU-gemensam försurningsstrategi kommer bl.a. att resultera i ett direktiv om nationella utsläppstak för försurande ämnen. Kraven för utsläpp från stora förbränningsanläggningar skall skärpas. På tio år skall vi nästan ha bort all mark som utsatts för försurning i Sverige.

Antalet kretslopp och återvinningen skall öka, mängden avfall skall minska. Producentansvar införs för fler produkter, bl.a. för elektriska varor och elektronik. En deponiskatt införs nästa år. Deponi av brännbart material och senare organiskt material skall förbjudas.

Vi driver på i EU för skärpta avgaskrav. Vi samarbetar med Volvo, Saab och Scania för att få fram mindre miljöstörande fordon.

En nationell strategi för att minska koldioxidutsläppen utarbetas. Även inom EU skall ett åtgärdsprogram tas fram. Klimatpolitiken är en av de allra viktigaste framtidsfrågorna.

Jag skall ta upp en dialog med byggsektorn om hur tillgänglig kunskap när det gäller byggteknik för bättre inomhusmiljö kan tas till vara, om miljödeklaration av byggmaterial och om ökat kretsloppstänkande vid ny- och ombyggnation. Jag skall också överväga införandet av miljöklassificering av bostäder. Jag skall se över åtgärderna mot radon och se vad man kan göra när det gäller de ökande barnallergierna.

Fru talman! Vi har framför oss ett stort och viktigt program. Och ändå har jag tvingats att utesluta många arbetsuppgifter.

För en generation sedan inleddes den moderna miljöpolitiken. Vi som var med då minns hur vår aningslöshet och vår okunnighet undan för undan skingrades.

Nu står vi, en generation senare, mitt uppe i en stor miljöpolitisk förnyelse. Nu ser vi också möjligheterna att till nästa generation överlämna ett Sverige där de stora miljöproblemen i vår närhet har lösts. Och det är just den proposition som vi diskuterar i dag som öppnar för denna nästan hissnande vision.

Den är utmanande, för att arbetsuppgifterna kommer att kräva mycket av oss, av vår känsla, av vår intelligens, av vår handlingskraft och av vår förmåga att ifrågasätta vår livsstil.

Det är lockande, för att det finns så mycket av entusiasm och djäklar-anamma hos eldsjälar och engagerade i hela landet på dagis, i skolor, vid universitet, på arbetsplatser och i kommuner.

Det är löftesrikt, för vi vet av våra egna erfarenheter att mycket har gjorts och att mycket mer kan göras. Forskare och tekniker arbetar i dag i stor skala med att lösa problem, minska resursåtgången, effektivisera energianvändningen och minska miljöbelastningen.

Miljöfrågorna har ibland haft en stämpel av tråkighet och dysterhet. Nu innebär miljöpolitiken förnyelse, kreativitet, problemlösning och *hi-tech*.

Och det är miljöpolitiken som är brännpunkten för dagens stora moraliska och etiska frågor, och dessa frågor kommer vi inte att lösa under en generation.

Vilka handlingslinjer kan och skall vi utveckla för att se till att belastningen på vårt jordklot minskar så att naturen skyddas och människans livsbetingelser tryggas?

Hur ser vi till att vi inte utarmar jorden på våra barns och barnbarns bekostnad? Det är en god tanke, djupt förankrad i mänsklig erfarenhet och visdom, att vi skall förvalta och förmera arvet till nästa generation.

Hur skall vi i den rika världen agera för att människor i den fattiga världen också skall få utrymme att utvecklas kulturellt, socialt och ekonomiskt när vi har byggt vårt välstånd på en miljöpåverkan som är långt större än vad som motsvaras av vår andel av jordens befolkning.

I dag skulle det krävas tio jordklot för att försörja hela jordens befolkning på vår materiella levnadsstandard. Så blir vår tids stora etiska fråga också en fråga om solidaritet.

Det är ont om jordklot, som Harry Martinsson skrev.

Anf. 37 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var väldigt bra att miljöministern bl.a. betonade att vi har EU som ett arbetsredskap i miljöns tjänst och de möjligheter som EU ger för att vi skall kunna begränsa miljöskadorna.

I det sammanhanget skulle jag vilja ha ett förtydligande från regeringen: Har man ändrat uppfattning så att det finns ett majoritetsbeslut som innebär att man är beredd att verka för t.ex. fastställande av miljöavgifter? Detta är något som regeringen tidigare har varit motståndare till, men jag förstår att det har skett en omorientering. Det skulle vara bra att få detta bekräftat. Då kan EU också bli effektivare.

Miljöministern gjorde en jämförelse mellan åren 1994–1995 och år 2002. Det är klart att om man ser detta som en spännvidd kan beslutet

innebära en reell höjning. Men miljöministern kan inte säga annat än att regeringen under den förra mandatperioden kraftigt rustade ned de ordinarie miljöanslagen, och nu har man börjat att bygga ut dem.

Det är väl positivt för miljöministern att han nu får ägna sig åt återställare på det här området. Jag sade i mitt anförande att det är bra att man gör detta steg för steg och att det gör att vi kan bygga på detta ytterligare. Men vi skall inte glömma historien: först nedrustning, sedan upp- rustning. Vi tycker att detta har varit en felaktig strategi. Sverige har bl.a. tappat mycket kompetens under hela denna period.

När det gäller de lokala investeringsprogrammen tycker jag inte att man skall in-teckna vinsterna innan man ens har satt spaden i jorden. Vi hoppas att dessa skall ge resultat, men ännu har vi inte sett något sådant.

Slutligen har jag en fråga till miljöministern. Vi har tidigare här hört från samarbetspartierna att man t.ex. inte vill återkomma till formuleringen om beskattningen av biodrivmedel, men sista ordet är ännu inte sagt.

Jag skulle gärna vilja höra miljöministerns uppfattning om denna formulering i vårpropositionen. Gäller den eller gäller den inte?

Anf. 38 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! För att börja med slutet på Dan Ericssons replik är naturligtvis inte sista ordet sagt. Det som finns i vårpropositionen visar hur långt vi har kunnat komma nu av olika skäl, varav flera har ventilerats intensivt här i kammaren. Så sista ordet är naturligtvis inte sagt. Detta är den bedömning som vi har kunnat göra i dag.

När det sedan gäller majoritetsbesluten är jag naturligtvis för att EU:s institutioner är sådana att det är möjligt att driva en aktiv miljöpolitik och att inte det mest motvilliga landet kan blockera, dvs. att jag är för majoritetsbeslut som en princip. Jag är också för att man skall kunna skapa möjligheter till minimiskatter inom EU. Det skulle göra det möjligt för oss att driva fram en betydligt mer omfattande miljö- och energibeskattn- ing inom EU utan att några enskilda länder kan utnyttja fördelen av att inte ha någon sådan beskattning.

När det sedan gäller detta med jämförelser kunde jag även ha gjort en jämförelse med detta år eller nästa år och ändå visat att vår satsning lig- ger över den satsning som den senaste borgerliga regeringen gjorde. Dessutom är det ju så att om man, vilket jag tycker är helt rimligt, räknar med de resurser som vi nu satsar på de lokala investeringsprogrammen, ligger resurserna till miljöpolitiken förmodligen dubbelt så högt som den senaste borgerliga regeringens resurser gjorde. Detta är egentligen ganska intressant.

Till bilden hör också, Dan Ericsson, att ni lät en hel del av er sista budget finansieras med upplånade pengar, medan vi i dag kan genomföra denna omfattande satsning på miljöområdet samtidigt som vi har ett gott överskott i den statliga budgeten. Det säger också någonting om skillna- den och om vad som har hänt på de senaste fyra fem åren.

Anf. 39 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Miljöministern sade att det var olika skäl som låg till grund för formuleringen i vårpropositionen och att sista ordet inte är sagt. Det är lite bekymmersamt, tror jag, för alla dem som står i startgroparna

för att få fram alternativen till fossilbränslen när signalen blir, som det står skrivet här, att det år 2004 blir en beskattning på dessa. Det är en direkt motsatt signal till den som exempelvis vi i utskottet ger i vårt betänkande, att vi skall underlätta introduktionen just för att kunna hantera klimatfrågan, som jag noterade att miljöministern sade är en av de främsta miljöfrågorna, även om han nu inte sade att det är den främsta. Men den rangordningen kan jag godkänna.

Men det är fortfarande signalen ut, att alternativen blir fler, som gör att man inte vågar satsa. Det bästa som kunde hända nu vore att miljöministern inte bara sade att sista ordet inte är sagt, utan att det inte gör någonting om vi i riksdagen gör en omformulering och att formuleringen inte återkommer i budgetpropositionen. Det tror jag skulle underlätta för infasningen av alternativ för att just få bort fossilbränslen.

Sedan detta med beräkningarna. Det är utmärkt att vi återställer miljöanslag på punkt efter punkt. Det är utmärkt att bygga vidare på detta, men det har ju skett till priset av en kraftfull nedrustning som har slagit hårt ut i organisationer och olika myndigheter. Vi har tappat väldigt mycket kompetens och fart, alltså en temposänkning, som man sade från miljösidan när miljöpropositionen kom. Det som har skett är att vi har tappat ett antal år.

Men jag skall vara positiv och hoppas att återställandet kan fortsätta. Vi kommer i alla fall att bidra till att förstärka miljöbudgeten ytterligare.

Anf. 40 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Den argumentering som Dan Ericsson använde nu är lite förbluffande.

När den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1994 var det ett underskott i den statliga budgeten på 13–14 %. Det är klart att det inte fanns något utgiftsområde som inte i viss utsträckning fick tas i anspråk för att sanera de bedrövliga statsfinanserna som den borgerliga regeringen lämnade efter sig. Det skedde med stor motvilja från socialdemokraterna, och det skedde säkert med lika stor motvilja från Centern, som stödde denna politik.

Nu har vi på tre fyra år vänt underskottet i de statliga finanserna så mycket att det motsvarar 270 miljarder kronor – 30 000 kr för varje enskild person som bor i detta land. Vi har skapat en stabil ekonomisk grund, inte bara för att återställa utan för att öka resurserna till miljöpolitiken väsentligen. Med de lokala investeringsprogrammen satsar vi i dag mer än dubbelt så mycket som den borgerliga regeringen satsade med stöd av lånade pengar. Det är så det ser ut, Dan Ericsson.

Anf. 41 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Först vill jag ge miljöministern ett erkännande. Jag tycker att talet från Miljödepartementet nu går i takt med den faktiska politiken. Tidigare var det ofta så att man utifrån verbala ambitioner låg på en betydligt högre ambitionsnivå än vad den faktiska politiken redovisade i olika sammanhang. Jag tror att den nye miljöministerns taktik, att tal och praktik sammanfaller, ökar trovärdigheten för regeringens miljöpolitik. Jag vill ge detta erkännande.

Jag tycker också att det är bra att miljöministern har lyssnat till hela debatten. Det är inte i alla sammanhang som vi upplever detta.

Sedan vill jag ställa några frågor.

Den första gäller resursförstärkningarna, som jag tycker är bra, när det gäller t.ex. biotopskydd, när det gäller att klara skogsinköp och liknande. Vore det inte bättre, miljöminister, om man lade pengarna i en pott i stället för att ha dem uppdelade mellan å ena sidan naturreservat och den formen av satsningar och å andra sidan biotopskydd? Det kan ju mycket väl inträffa att vi utifrån faktiska situationer behöver satsa mer på biotopskydd ett år än på naturreservat och den formen av bevarandeintressen. Nu ligger det budgetmässiga spärrar mellan kontona. Jag tror att större effekt skulle uppnås om man hade ett konto för biotopskydd, inköp av skog, naturreservat och den formen av bevarandeinsatser.

Den andra frågan ställde jag i mitt anförande. Den gäller synen på naturvårdspolitiken. I och för sig skall man inte dra för långtgående slutsatser av en rapport om en tankekedja, eller tankesmedja heter det visst, utifrån ett samtal om naturvårdspolitiken. Men kontentan av detta skulle bli en eventuell radikal förändring av naturvårdspolitiken. Då är det viktigt att gå i takt när det gäller vad ministern diskuterar och vad vi diskuterar i kommittén som behandlar samma frågor. Ett litet besked på den punkten, tack.

Anf. 42 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det skall bli.

Att lägga allt i en pott ser jag som en lite praktisk fråga. Det ligger en del i resonemanget att en fråga kan vara viktig ibland och en annan ibland och att man då kan behöva lite flexibilitet. Men det är inte säkert att det är så lätt att genomföra. Det var egentligen den konstruktionen man valde genom att sammanföra kalkningspengar och skogsinköpspengar. Det löste ju liksom inte problemet, för den flexibilitet som konstruktionen gav uttryck för var aldrig möjlig att utnyttja. Det fanns starka krav på att kalkningen skulle fortsätta på en hög nivå. Det fanns, som jag sade, ingen flexibilitet i anslagen. Men det är en tanke som man kan pröva och fundera på. Jag ser det i och för sig inte som en stor fråga utan mer som en praktisk fråga.

När det gäller naturvårdspolitiken är det bra att jag får tillfälle att tala om vad jag egentligen tycker. Det händer ju inte så ofta att jag får den möjligheten, t.ex. när jag påstås anse att alla miljöproblem är lösta.

I det här fallet är det klart att vi inte skall göra reträtt i något avseende när det gäller biotopskydd och andra viktiga landvinningar inom miljöpolitiken och naturskyddspolitiken. Nu har vi arbetat på ett visst sätt ganska länge. Vi har nått goda resultat. Vi har också lyckats öka resurserna till naturvårdspolitiken.

För mig som ny miljöminister, dessutom starkt naturintresserad, är det naturligt att fundera på hur vi nu kan vrida om miljöpolitiken och hur vi kan använda de nya resurserna, inte för att göra reträtt från det gamla utan för att hitta de nya infallsvinklarna och möjligheterna.

Jag ser med stor förväntan fram emot den tankesmedja som vi skall ha om detta. Ett stort antal personer med olika erfarenheter av naturvårds- och miljöpolitik kommer att kunna spekulera helt förutsättningslöst om dessa viktiga och intressanta frågor.

Anf. 43 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tycker nog att medlen till biotopskydd och skogsinköp för bevarande ligger betydligt närmare varandra än medlen för skogsinköp och kalkning. Där stämmer inte ekvationen, men så är faktiskt fallet när det gäller insatser för bevarande av biologisk mångfald i skogen, oaktat vad det gäller och vilken benämning det har. Jag tror att man skulle uppnå effektivitetsvinster.

När det sedan gäller tankesmedjan tror jag att det är väldigt viktigt, miljöministern, att vi också därvidlag går i takt. I Miljömålskommittén kommer nu sektorsmyndigheterna, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och andra att redovisa synpunkter på vilka delmål som skall sättas upp. Då är det också viktigt att få det underlag som miljöministerns tankesmedja kan smida fram. I annat fall hamnar vi i det läget att Miljömålskommittén lägger fram förslag som inte stämmer med tankesmedjans resultat. Jag tror att det är viktigt att det här samordnas, om det skall bli en positiv effekt av det hela.

Jag ställde inledningsvis frågan hur miljöministern ser på gasledning genom Sverige, och jag vill upprepa den frågan.

Anf. 44 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! När det gäller tankesmedjan är det klart att vi skall försöka göra en samordning och att alla de synpunkter som framförs skall föras vidare, men det är inte det som är huvudsyftet. Tanken är den att vi skall ha inte bara myllrande våtmarker utan också en myllrande debatt. Det är väl bara bra att det pågår arbete inom myndigheterna, att det anordnas tankesmedjor och att det diskuteras runtom i Sverige i olika sammanhang i dessa viktiga frågor. Även mångfalden har ett intresse för en spännande och stimulerande debatt, som dessutom kan ge goda resultat.

Jag har ganska många gånger svarat på frågan om gasledningen – i frågestunder i riksdagen osv. Jag vill inte medverka till introduktionen av den här nya stora infrastrukturen, som kan innebära att vi sätter oss fast i ett nytt fossilt bränslesystem.

Anf. 45 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Även jag vill uttrycka tillfredsställelse över att vi i de här viktiga frågorna får tillfälle att diskutera med miljöministern. Det är oerhört viktigt och glädjande att ministern deltar i debatten. Jag är också glad över att ministern betonar EU:s roll. Jag skulle i första hand vilja se en ännu starkare och tydligare betoning av EU som ett miljöprojekt.

Det gjordes en omfattande genomgång av miljöpolitiken, och det finns väl några punkter som lämnar frågor kvar. Låt mig, fru talman, återkomma till biobränslet. Anledningen till att åtminstone jag tragglar med den frågan är att jag nyligen hade tillfälle att delta i ett möte med biobränsleproducenter där det uttrycktes en mycket stor oro för vad som komma skall. En stor del av mötet upptogs av den här frågan.

Det är viktigt att man inte fortsätter att ge felaktiga signaler, om sådana har givits. Det är inte vi utan de här personerna som har tolkat signalerna på detta sätt. Det måste för det första skapas större klarhet i dag i den här frågan.

Jag vill för det andra att vi i dag får större klarhet än tidigare vad gäller torven som bränsle. Hur ser man på värdefulla myrmarker som Töningfloarna osv.?

När det gäller kalkningen har jag tidigare haft möjlighet att ställa en fråga till miljöministern. Har det från experter också framförts synpunkter om risker med kalkningen och om att vi bör ta större hänsyn till speciella förhållanden? Har det hänt någonting på den här punkten, och kommer det att vidtas några särskilda åtgärder?

Anf. 46 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! När det gäller biobränslet vill jag egentligen bara upprepa det som jag har sagt tidigare. Låt mig bara säga att jag är lite förvånad över att den första miljödebatt som jag deltog i här i riksdagen, i december förra året, nästan enbart handlade om kalkningen och att debatten i dag i väldigt hög grad har handlat om biobränslefrågan. Är detta den stora och grundläggande frågan till regeringen vid ett sådant här tillfälle, måste jag säga att regeringen upplever sig ha ett väldigt starkt stöd.

Frågan är inte riktigt så klar att man kan utfärda långsiktiga löften om total skattebefrielse. Det förvånar mig också att alla ni som tagit upp den här frågan har gjort den totala bedömningen att en sådan är miljöpolitiskt kostnadseffektiv. I så fall erkänner jag att ni har kommit lite längre än vad jag själv har gjort i den här frågan.

När det gäller torven vill jag göra det påpekandet att torven i klimatpolitiken räknas som ett fossilt bränsle. Det är ett skäl utöver naturvärden att vara väldigt restriktiv när det gäller torvbrytning. Jag upplever mig som restriktiv när jag bedömer olika ärenden i det sammanhanget.

Anf. 47 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Jag är glad över detta klarläggande när det gäller torven. Det var ett tydligare besked än vad vi tidigare har fått. Jag tycker att det är tillfredsställande.

Biobränslet är inte någon liten fråga. Det är en central fråga i den fortsatta omställningen till framtida energislag, vinden, solen och biobränslet. Felaktiga signaler kan ganska tydligt bidra till att stoppa en sådan utveckling. Jag ser biobränslet som en mycket central och viktig fråga för utvecklingen på miljöområdet.

Anf. 48 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det är en stor fråga, och det handlar om väldigt mycket pengar. Det kommer nu en mycket positiv signal om skattebefrielse för en ganska lång period, och vi återkommer så fort vi kan med en bedömning av om den skattefriheten bör utsträckas ytterligare.

Anf. 49 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag hoppas att miljöministern inte menar att det framöver skall råda oenighet om miljömålen mellan Miljöpartiet och Socialdemokraterna. Det finns kanske andra partier som inte har samma ambitioner. Jag hoppas att vi kommer att kunna bli överens och att regeringen kommer att vilja ha lika ambitiösa delmål som Miljöpartiet har. Det har presenterats en hel del sådana i

motioner, och jag hoppas att de har lästs och även kommer att hanteras i de utredningar som nu pågår.

Det börjar faktiskt komma ut mycket miljögott av miljöinvesteringarna. I början var det tyvärr inte så. I början gick pengarna till projekt som kanske inte var så speciellt miljöbra. Vi i Miljöpartiet anser att det är väldigt bra att regeringen har lagt in möjligheter att söka bidrag för marksanering. Vi menar också att det som kommer nästa gång och som gäller allergisanering är viktigt.

Vad gäller allergier kan vi konstatera att en indikator på hur miljöarbetet har lyckats är hur mycket allergier vi har, framför allt barnallergier. Sverige ligger ju därvidlag på en hög nivå.

Jag skulle vilja höra på vilket sätt miljöministern kommer att agera för att eventuellt börja komma till rätta med detta.

Jag skulle också vilja fråga om miljöministern inte ser några problem med det förslag till kemikaliepolitik som har presenterats här och med det faktum att det inom EU råder fri rörlighet för varor. Kommer Sverige att testa miljögarantin på ett annat sätt än vad vi har gjort tidigare?

En annan fråga är: Ser miljöministern några problem med den skatt på avfall som nu föreslås? Finns det en risk för att man börjar elda sopor på ett sätt som gör att vi skapar miljöproblem i luften i stället? Att allting sprider sig och att ingenting försvinner är sanningar som vi har fått lära oss att leva med och som gör att man måste visa en mycket stor försiktighet.

Jag vill också lägga till att jag är glad för att miljöministern lyfter fram miljöbalken. Enligt Miljöpartiets uppfattning var den det mest positiva – jag vill inte säga det enda positiva – som kom under den förra mandatperioden. Vi från Miljöpartiet drog i det sammanhanget ett tungt lass.

Anf. 50 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det är alldeles riktigt. Miljöpartiet och Socialdemokraterna kan möjligen bli oeniga i olika sakfrågor, men det handa att möjligheterna till oenighet är större mellan regeringen och andra partier i de här frågorna, när vi väl fortsätter att angripa detta praktiskt och hittar konflikter med t.ex. äganderätt, som någon tidigare tog upp.

Som Gudrun Lindvall säkert är väl medveten om är barnallergier ett område som man måste vara orolig för och som jag har ägnat mig ganska mycket åt under detta halvår. Det är helt oacceptabelt att vi i ett samhälle där vi försöker att öka hälsan och minska ohälsan, och lyckas med det på nästan alla områden, tvingas se hur barnallergierna hela tiden ökar i omfattning.

Det kan hänga samman med innemiljöer av olika slag. Jag kommer som jag nämnde tidigare att arbeta aktivt med innemiljöfrågorna framöver. Det är också viktigt att vi får en forskning som lite bättre än i dag kan klargöra orsakerna till det här förhållandet. I den mån de hänger ihop med innemiljön är jag naturligtvis beredd att göra det som är möjligt för att möta detta ökande problem.

Jag ser inte det problem med vårt EU-medlemskap som Gudrun Lindvall ser när det gäller kemikaliepolitiken. Vi har visst möjligheter att förbjuda olika typer av kemikalier på olika sätt. Vi fick förra veckan ett förslag från Kemikalieinspektionen om ett förbud mot vissa bromerade

flamskyddsmedel. Vi har i den kemikaliepolitik som finns i dagens proposition sagt att om inte frivilligheten fungerar måste vi allvarligt överväga hårdare tag.

Det är bra om man kan genomföra sådana förändringar på frivillig grund. Men det är inte uteslutet att vi också skall använda lagstiftning och regleringar. Det finns ett bra utrymme inom EU för detta. Det är lite märkligt att jag sitter i ministerrådet i Bryssel och diskuterar konstruktivt och positivt med mina gröna kolleger, som är starka EU-anhängare, men i den svenska riksdagen diskuterar jag med miljöpartister som är starka motståndare till EU som ett miljöpolitiskt instrument.

Anf. 51 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! När det gäller det senare kan jag bara konstatera att det är så.

Jag fick inget svar på frågan om skatt på avfall skulle kunna leda till att vi får en förbränning som gör att vi i stället får många av de ämnen som vi i dag försöker ha kontroll på i deponi ut i luften, där de definitivt inte kan kontrolleras. Finns det inte med det förslag som nu ligger, där man inte har någon skatt alls på det som går till förbränning, en risk att många kommuner kommer att välja förbränning?

Ser vi dessutom på hur producentansvaret fungerar håller i många kommuner materialbolagen på att sluta med producentansvar och insamlandet. Vad har då enskilda hushåll för alternativ? De måste lägga osorterade sopor i sopsäcken, eftersom kommunen inte får samla in. Kan inte avfallsskatten på det sättet den är utformad bli ett hot mot miljöpolitiken? Det skulle jag vilja få svar på.

Jag vill spinna vidare på det som Harald Nordlund tog upp. I dag tas det inte ut någon koldioxid- och energiskatt för biobränslen och torv som går till uppvärmning. Nu har vi här hört att miljöministern anser att torv är ett fossilt bränsle. Innebär det att regeringen avser att återkomma med ett förslag till energi- och koldioxidskatt på torvuppvärmning?

Det sista jag skulle vilja fråga är följande. Nu har vi tillsammans fått betydligt mer pengar både till skogsinköp och nyckelbiotoper. Det har i de undersökningar vi har gjort visat sig att den farhågan Göte Jonsson hade är ogrundad. Det är länsstyrelsen som sedan samordnar och tittar både på vilket reservat och vilka nyckelbiotoper som skall skyddas. Att sedan länsstyrelsen har två plånböcker som den hämtar pengar ur har inte visat sig vara något problem. Men naturligtvis kan vi se över det. Skogen respektive miljön ligger i dag på två departement, vilket kan diskuteras.

Skyddet av myrar är ganska dåligt i Sverige. I miljöskyddsplanen finns upptaget 6 % av myrarna, och långt ifrån det är skyddat. Är det något som vi kan jobba vidare för gemensamt, att också börja skydda myrar i större utsträckning? Där finns en viktig biologisk mångfald.

Anf. 52 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag hoppas att vi kan arbeta vidare när det gäller skyddet för myrar. Jag har själv ambitionen att se vad det finns för naturtyper och naturområden där vi kanske har för lite skydd av det här slaget. Jag är naturligtvis väldigt intresserad av att föra en diskussion med Gudrun Lindvall och med andra om detta.

När det gäller torv för uppvärmning är det inte bara vi som tycker så, utan det är en definition som klimatkonventionen har, där man försöker skilja mellan vad som är förnybar och fossil energi. Den skattefråga som Gudrun Lindvall reser får jag be att få återkomma till vid något senare tillfälle.

Jag har ställt mig samma fråga som Gudrun Lindvall när det gäller effekterna av skatten på avfall. Jag har förvissat mig om att vi kommer att följa effekterna av beskattningen redan från början. I grunden tror jag att vi är överens, Gudrun Lindvall och jag, om att det är ett bra sätt, ett ekonomiskt styrmedel för att minska avfallsmängden. Men vi ser också riskerna, och det kan få konsekvenser. Vi skall följa detta. Om riskerna materialiserar sig skall vi naturligtvis på något sätt ingripa mot det och rätta till förhållandet.

Anf. 53 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har en kort fråga. Jag saknar i propositionen och för all del också i betänkandet, som jag tidigare sade i mitt anförande, ett erkännande av de ideella organisationer som verkar inom miljö-, natur- och kulturområdet. De organisationerna studerar och följer utvecklingen, bedriver opinionsarbete och försöker påverka utvecklingen på ett positivt sätt. Enligt min uppfattning får man för varje insatt krona en stor miljönytta från dessa organisationer.

Nu är inte miljöministern direkt ansvarig för den proposition som vi behandlar i dag. Jag tycker därför att det skulle vara roligt att få veta er uppfattning som ny miljöminister och om ni står bakom den icke-skrivning som finns på det här området eller om ni har någon annan uppfattning, dvs. att dessa organisationer är värda mer än vad de för närvarande tilldelas i form av både pengamässigt stöd och annat stöd.

Anf. 54 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag erkänner att jag inte riktigt är påläst, som det heter nuförtiden, i just den här frågan i just den här propositionen. Det skall jag naturligtvis se till att bli. Låt mig ändå säga att för mig spelar organisationerna en väldigt viktig roll i miljöarbetet. Jag har också nämnt dem i mitt anförande i dag både när det gäller de ökade möjligheterna i och med miljöbalken och när det gäller den entusiasm och det engagemang jag så ofta möter när jag reser runt i Sverige. Det är ofta människor som är engagerade i miljöorganisationer av olika slag.

Jag vill tillägga en sak som gjorde mig väldigt rörd. Jag besökte CSD-mötet i New York förra veckan, CSD är *Comission on Sustainable Development*. Där hade jag en särskild träff med alla s.k. NGO:er. Det visade sig att det var ganska många unga personer i 18–20-årsåldern, och kanske ännu yngre, som var i New York från olika världsdelar sponsrade av svenska pengar.

Jag hoppas att ni alla är medvetna om de insatser vi gör för att stödja unga människors möjligheter att på ort och ställe där det sker stora viktiga miljömöten vara med, träffa ministrar, delegater och tjänstemän och på det sättet få en nära kontakt och t.o.m. kunna påverka de diskussioner vi för.

Anf. 55 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Kan man tolka miljöministern så, att man kan förvänta sig att det kommer någonting mer, dvs. bättre, i den budgetproposition som ni har att lägga fram på hösten på det här området så vi får ut mesta möjliga miljönytta för varje insatt krona?

Anf. 56 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det är ju en allmän ambition som jag har, och jag kommer inför budgetarbetet naturligtvis att bära med mig de ord på vägen som jag nu har fått.

Anf. 57 JONAS RINGQVIST (v):

Fru talman! Nästa generation skall kunna ta över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Det är huvudmålsättningen i den proposition som vi fattar beslut om i dag. Det är ett offensivt mål, och det är ett mål som förpliktigar. Frågan är om de beslut som fattas i dag räcker till för att nå dit.

Den här propositionen är en övergripande strategi. Hur skall vi nå målen, vilka delmål skall vi ha och vilka styrmedel skall vi använda? Det är vad propositionen i huvudsak handlar om. Vad den handlar mindre om är hur det samhälle som lämnas över till nästa generation skall se ut. Jag har försökt att förstå vilken utvecklingssyn som propositionen uttrycker, och det som jag har hittat som tydligast visar detta är hur begreppet faktor 10 används.

Begreppet faktor 10 handlar om resurseffektivisering, om hur vi skall göra saker mer resurseffektivt. Det är ett begrepp som grundar sig på en tanke om att teknikutveckling kan lösa våra problem. Jag tycker att det är ett bra begrepp. Utan resurseffektivisering och teknikutveckling kommer vi antagligen aldrig att nå de uppsatta miljömålen. Men det är en otillräcklig metod. Vi kan inte han en övertro på att tekniken löser alla våra problem. Vad som saknas i propositionen och i debatten i dag, tycker jag, är tankar, visioner och idéer om hur vi kan leva på ett smartare sätt och om hur vi kan organisera vårt samhälle mer resurseffektivt genom att också hitta sociala lösningar.

Det finns i propositionen inga genomgripande idéer om behovet av en hållbar livsstil – om nu inte mjölkkartongsdiskande skall ses som en livsstil. Jag utgår från att de förändringar som behövs för att skapa en hållbar utveckling är mer genomgripande än så. När vi i stället begränsar miljöpolitiken till teknikutveckling lägger vi inte grunden till någon hållbar utveckling.

Om faktor 10 skall vara ett bra medel för att nå en hållbar utveckling beror på hur vi använder den resurseffektivisering vi kan uppnå. Använder vi den för att kunna behålla vår höga konsumtionsnivå eller använder vi den för att ge alla på vår planet en rimlig standard och en högre livskvalitet? Använder vi den för att öka produktionen eller för att minska miljöbelastningen? Behöver vi i den rika världen ändra vår livsstil? I grunden säger begreppet faktor 10 ingenting om detta. Propositionen är alldeles för begränsad på det här området. Det vore glädjande om miljöministerns tal om livsstil och solidaritet också fick ett konkret innehåll i miljöpolitiken.

Rättvist miljöutrymme är ett annat begrep som borde ha en central roll i det svenska miljöarbetet. Miljöutrymmet är den förbrukning av naturresurser och därmed sammanhängande utsläpp som det kan vara acceptabelt att ha utan att äventyra den biologiska mångfalden och framtida användande av naturresurser.

Det rättvisa miljöutrymmet är den mängd resurser som kan användas av ett lands befolkning utan att tvinga andra människor – nu eller i framtiden – att nöja sig med mindre. Det är nödvändigt att komplettera insikten om behovet av resurseffektivisering med insikten om vilket miljöutrymme vi måste hålla oss inom. Därför anser jag att begreppet faktor 10 måste kompletteras med begreppet rättvist miljöutrymme. Vi har också ett särskilt yttrande om den frågan.

Jag vill ta upp den här biodrivmedelsdiskussionen som har varit här i kammaren i dag och som har gjorts till en väldigt stor fråga. Det handlar egentligen inte om biodrivmedel och om vi skall ha biodrivmedel eller inte. Jag uppfattar att det är en ganska total enighet om att förnybara drivmedel är nödvändiga i ett hållbart samhälle. Vad diskussionen har handlat om är vilka styrmedel vi skall använda, eller snarare hur ett visst styrmedel är utformat – eller en detalj i ett visst styrmedel. Vi har begränsat diskussionen till att handla om skatter och ekonomiska styrmedel för att få i gång produktionen av förnybara drivmedel.

Naturligtvis är det jätteviktigt, och det är inte särskilt bra att den här skrivningen finns i vårpropositionen. Det kan jag naturligtvis hålla med om. Vi i Vänsterpartiet vill ändå försöka vidga diskussionen om förnybara bränslen till att inte bara handla om skatter som styrmedel. De ekonomiska styrmedlen har vissa begränsningar, dels på grund av EU-direktiv som vi ser konsekvenserna av nu, dels på grund av de tröskeleffekter som finns när man skall introducera förnybara bränslen. Det är ganska omfattande kostnader till en början. Då har inte de ekonomiska styrmedlen den optimala funktion som de skulle kunna ha.

Vi i Vänsterpartiet har ett förslag om att gå lagstiftningsvägen för att börja introducera förnybara bränslen. Vi anser att substitutionsprincipen borde tillämpas på fossila bränslen. Fossila bränslen är ohållbara produkter, och de skall fasas ut. Ansvaret för det anser vi borde läggas på dem som producerar och försäljer de här drivmedlen. Vi har lagt fram en motion som behandlas i betänkandet om ett krav på lagstiftning om inblandning av motoralkoholer i bensin som ett sätt att introducera förnybara drivmedel. Vi kommer runt krångliga EU-direktiv och det problemet. Vi kommer runt att de ekonomiska styrmedlen har vissa begränsningar. Vi hoppas att fler skall vilja ansluta sig till den här linjen.

Det finns en total enighet, det uppfattar jag ändå, för att vi skall använda förnybara drivmedel. Och vi kommer att lösa den här frågan. Det som står i vårpropositionen hoppas jag bara blir en parentes i diskussionen. Jag hoppas att omställningen fortsätter.

En annan fråga som jag vill ta upp handlar om den kommande generationen, som regeringen syftar på när den säger att nästa generation skall kunna ta över ett samhälle där alla de stora miljöproblemen är lösta. Själv vet jag inte riktigt vilken generation jag tillhör, den nuvarande eller nästa. Fast det hör väl inte hit egentligen.

Vad jag ville prata om var de ungas inflytande på miljöpolitiken. Vi pratar om att lämna över ett samhälle till dem. Men vi gör det utan att

låta dem ha något inflytande på besluten. I måndags skrev några ur den unga miljörelsen på Aftonbladets debattsida. De krävde att få bli insläppta och att få vara med om att påverka besluten.

Detta gör de med rätta, anser jag. När vi väljer lösningar för miljöpolitiken väljer vi också hur det framtida samhället skall se ut. Det jag pratade om förut, livsstilsförändringar, kan vi ju inte fatta beslut om utan att prata med den unga generationen, med dem som skall ta över, dem som skall leva hållbart, dem som *måste* leva hållbart.

Fältbiologernas ordförande m.fl. skrev så här på Aftonbladets debattsida i måndags: ”– – det som i makthavarnas generation anses vara livskvalitet stämmer inte alltid överens med vår definition av begreppet.” Vi har stora begränsningar när det gäller att förstå hur framtiden kommer att se ut. Det har inte ungdomar på samma sätt. Vi kan inte lösa miljöproblemen utan att den unga generationen finns med. Bara med deras hjälp kan vi forma ett hållbart samhälle och en hållbar livsstil.

Den vilja och kunskap som finns i den unga miljörelsen är en politisk kraft som vi politiker borde ta bättre vara på. Jag ser med uppskattning på de ord som miljöministern sade förut om unga människors inflytande. Jag hoppas att de realiseras också. Med den unga miljörelsens deltagande i politiken skulle miljöpolitik inte bara handla om vilka delmål vi skall ha och vilka styrmedel vi skall använda. Jag tror att om nästa generation fick inflytande redan nu skulle miljöpolitiken kunna präglas mer av en vision av ett gott samhälle. Det skulle kunna bli mer av spännande idéer, hållbara lösningar och framåtsyftande optimism. Det är precis vad svensk miljöpolitik behöver.

Anf. 58 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd):

Fru talman! Vi debatterar nu miljöpolitiken, och de 15 miljömålen tycker vi alla är bra. Det tyckte Gudrun Lindvall var ett bevis för att det var dåligt. Men det kan också vara så att vi har förändrat oss. Det finns en marknad för detta nu, och vi förstår alla att det här är bra.

Riksdagen skall få fastställa delmålen. Det tycker vi kristdemokrater också är bra. Den tidsrymd som de här delmålen siktar in sig på är en generation. Det kan vara tillfyllest också när det gäller livsstilsförändringar. Flera har påpekat att det här gäller livsstilen, och det gör det.

Vi har också konstaterat att man inte förändrar livsstilen genom lagstiftning, utan det måste bygga på ansvarstagande. Man måste väcka den fria viljan att delta. Det gäller också att få en samverkan mellan människa, samhälle och företag, mellan generationer. Man kan be de unga om hjälp med idéer och samverkan, inte bara med att bestämma. Man måste hitta en balans här.

Kristdemokraterna påpekar att det finns ett samband mellan den inre och yttre miljön. Vi kristdemokrater är övertygade om att en god miljövard och ett personligt ansvarstagande stimuleras genom små naturliga gemenskaper, där familjen är den viktigaste. En livsstil som inte avsätter större ekologiskt fotavtryck än vad ekosystemet tål börjar med familjepolitiken. Tidigt i livet grundläggs många av våra värderingar, vår självkänsla, vår inre trygghet och tyvärr även otrygghet många gånger. En trygg barndom förbättrar möjligheterna till ett tryggt vuxenliv. Då kan man dra slutsatsen att trygga familjer skapar förutsättningar för en mer ansvarsfull livsstil som bidrar till en bättre miljö.

Jag håller helt med om det som Eskil Erlandsson sade om ideella organisationer. Det är också ett sätt att kanalisera det personliga ansvarstagandet. Det stimulerar intresset för hembygden, för samhället. Vi behöver en utformning av samhället när det gäller stad-landsbygd så att det motverkar kretsloppsproblem. Det gäller att sluta kretsloppet. Födan produceras på landsbygden och konsumeras till övervägande del i staden, där den sedan blir till avfall. Genom att i stället betrakta avfallet som en resurs och återföra det till jordbruket får jorden tillbaka näringsämnen som kväve och fosfor.

Staden producerar också koldioxid. Genom fotosyntesen binds kol till växt och sedan till mull. Det finns ekologiska odlingssystem som t.o.m. ökar mullhalten, dvs. mer kol binds i marken. Vi behöver en strategi för att utveckla och genomföra sådana odlingssystem. Då får vi ett bättre kretslopp mellan stad och landsbygd.

När det gäller att återföra urin till jorden finns det ett problem som har uppmärksammats mycket på senare tid. Det är halten av mediciner. Det är ett problem jag har funderat mycket över de senaste åren som distriktsläkare med ansvar för medicinförskrivning. Särskilt moderna behandlingsmedel för urininfektioner, kinoloner, försvinner aldrig ur kretsloppet. De bryts inte ned, de stannar kvar och ackumuleras. Det får följder för påverkan på organismer i naturen. Dessutom kan vi få fram icke önskvärda bakterier. Bl.a. på grund av det här får inte miljöforskningen minska.

Vi har talat om delmålen. Biotopskyddet bygger delvis på naturreservaten. Naturvårdsverket har prövat ett projekt som de kallar för naturvårdsrätt. Det tar nämligen lång tid att bilda naturreservat, särskilt om det råder motstridiga intressen. Man kom i det här projektet fram till att förrättningsformen kan användas för att lösa ersättningsproblem, tillträdesfrågor och åtkomstfrågor, medan själva beslutet om områdesskydd får tas i annan ordning. Det går via lagstiftningen.

Lantmäteriverket och Naturvårdsverket har alltså drivit projektet. Det fick avbrytas när miljöbalken kom eftersom det rådde oklarhet om den kommande lagstiftningens struktur och innehåll. Naturvårdsverket anser nu att det finns skäl att pröva frågan igen om inrättandet av ett sådant här institut.

Vi har talat om EU och om att Sverige måste bli mer pådrivande. Det gäller att i EU t.ex. verka för att frågor om miljörelaterade skatter skall kunnas avgöras genom kvalificerad majoritet så att inte ett enskilt land kan förhindra en utveckling i mer miljövänlig riktning. Sverige bör också inom EU verka för ett förenklat stöd till ekologisk odling. Unionens regelverk är trögt och även ett flertal nationella svenska regler är opraktiska. EU:s lagstiftning behöver också ändras så att det gällande förbudet mot att i det ekologiska jordbruket få använda hushållsavfall i form av komposter, human avföring, urin och rötslam upphävs.

I debatten har vi också hört att den rika världen är ett hot mot den ekologiska balansen genom sin stora konsumtion och sitt ineffektiva resursutnyttjande. Men den fattiga delen av världens befolkning, som har en oerhört mycket lägre energi- och resursförbrukning per capita än i världen, utgör också ett hot mot ekosystemet just på grund av sin fattigdom. Fattigdomen utgör ofta grund för stora delar av den obalanserade

befolkningstillväxten, den tilltagande urbaniseringen och det kortsiktiga utnyttjandet av träråvaror.

Fru talman! Den rika västvärlden har ett särskilt ansvar för att hantera den här situationen. Det handlar bl.a. om en anständig nivå på u-landsbiståndet.

I propositionen är målet att förändringarna skall ske inom tidsrymden av en generation. Men man säger också i propositionen att det när det gäller koldioxidmålet krävs två generationer för att se någon effekt. Det är därför som Dan Ericsson här har yrkat på tillstyrkande av reservation 24. Det räcker inte bara med att minska koldioxidutsläppen. Det krävs också åtgärder för att snarare minska nuvarande halt, och det finns metoder, som jag har sagt.

Jag ber till slut att få yrka bifall till reservation 24.

Anf. 59 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag tycker att det är väldigt bra att Ester Lindstedt-Staaf tar upp det faktum att många läkemedel faktiskt inte bryts ned. Det här tror jag kommer att vara ett allt större problem. Det är inte bara de läkemedel som Ester nämnde. Även en sådan sak som maskmedel, som används till så många djur, bryts inte ned. Även i förebyggande syfte används det.

Naturligtvis har läkemedlen effekter i naturen. Det har ju aldrig krävts att de firmor som tillverkar den här typen av läkemedel skall visa vilka effekter de har i naturen, utan man har bara tittat på giftverkan.

Det finns en reservation som handlar om det här, nämligen reservation 16. För att kd skall ges en möjlighet att stödja den reservationen vill jag härmed yrka bifall reservation 16.

Jag vill också säga att Miljöpartiet tycker att det är viktigt att vi sluter kretsloppet mellan stad och land. Men vi kommer inte att stödja den reservation som kd och c har i det avseendet. Det gör vi inte helt enkelt därför att kd också för upp rötslam i sammanhanget. Vi i Miljöpartiet menar att rötslamm som det ser ut i dag innehåller alldeles för mycket, bl.a. läkemedel men också andra kemikalier, för att göra det möjligt. Därför menar vi att det inte riktigt fungerar.

Jag undrar: Är inte det lite oroande för Ester Lindstedt-Staaf att rötslam faktiskt kommer tillbaka när det är så förorenat?

Vi tycker naturligtvis också att det är viktigt att det kommer mera pengar till ideella naturvårdsorganisationer. Ett sätt kanske kunde vara om vi kunde samarbeta om den jaktproposition som väntas här om någon månad, där Jägareförbundet i dag har 48 miljoner till tillsyn men också till information. Vi kanske gemensamt kunde ta en del av de pengarna och lägga dem på SNF, SOF och andra organisationer som gör nytta.

Till sist måste jag bara säga något om Ester Lindstedt-Staafs resonemang om att familjen utgör grunden för våra framtida ekologiska avtryck. Ester Lindstedt-Staaf måste alltså anse att familjen i i-länder är närmast en ekologisk katastrof.

Anf. 60 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd) replik:

Fru talman! Ja, jag skulle kunna stödja reservationen om läkemedel. Vi missade den här reservationen under behandlingens gång. Det är riktigt att läkemedel har effekter. Det har förut inte krävts analyser av krets-

loppet för mediciner, bara inom människans eget kretslopp och kroppen, men inte vidare kretslopp i naturen. Det måste till härefter med alla nya mediciner.

Så till kretsloppet stad-land. Röttslammet innehåller i dag halter som inte är bra. Men det är också på gång en avfallsproposition. Avfallsskri-velsen hade vi, och sedan har vi då det här med skatt på avfall. Avsikten är ju att få till ett slam som inte innehåller det här. Vi måste förändra EU:s regler och det tar också tid. Jag tycker att vi måste få bort de här reglerna så att vi kan använda det här.

Gudrun Lindvall tar upp familjen i i-land, men det är inte familjen i sig som bildar fattigdomen. Den är bara en del av ett samhälle som är fattigt. Får man bara möjlighet, genom ett bistånd och kanske genom andra internationella ekonomiska åtgärder, att leva tillsammans även där, vilket många inte har – de får ju gå på gatan för att hämta sin mat – får de det bättre, och det finns samma förutsättningar för dem som för våra familjer.

Anf. 61 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag tackar för stödet till reservation 16, som jag alltså har yrkat bifall till.

Det ni föreslår är att EU:s lagstiftning skall ändras så att röttslam även får användas för ekologiskt jordbruk. En förfärande tanke, måste jag säga, som det ser ut i dag. Vi kanske får vänta med just den delen. Där har vi olika uppfattning. Det är bara att konstatera.

Jag fick inget svar på om kd kan tänka sig att använda en del av de 48 miljoner per år som går till Jägareförbundet till att i stället ge ett ökat stöd till SNF, SOF samt till andra ideella organisationer som jobbar med naturvård. Jag skulle vara intresserad av att höra om det finns en sådan tanke. Här är ju medlen för just information oerhört snedfördelade.

I diskussionen om familjen går det kanske inte så lätt att förutsätta att familjen löser alla problem. Faktum är att vi i i-länder, där det är den lilla familjen som gäller, har enormt stora ekologiska problem. Jag förutsätter att Ester Lindstedt-Staaf tycker att familjen som den är utformad i många i-länder skall utgöra någon sorts förebild. Men ekologiskt är den definitivt ingen förebild.

Det är alltså i i-länderna vi gör ett alldeles för stort ekologiskt avtryck. Det finns beräkningar som World Watch Institute brukar redovisa. Där framgår hur mycket en nyfödd i Indien respektive en nyfödd i USA kommer att förbruka av jordens resurser. Där skiljer hundrafalt. Det måste innebära att i det här sammanhanget fungerar inte resonemanget om familjen. Stämmer inte det? Vi kanske skall diskutera något annat än familjen när det gäller just miljöpolitiken.

Anf. 62 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att familjen inte ges chans att fungera i utvecklingsländer. Det är ju så det är. Det är därför vi skall ge dem ett bistånd som gör att de får en värdig levnadsnivå.

Jaktmiljonerna har vi inte diskuterat, så det ger jag inget svar på.

Vi har som sagt olika uppfattning om röttslammet. Men meningen är ju att de farliga halterna skall försvinna. Det är ju det vi är ute efter när vi säger detta. EU:s lagstiftning skall ändras så att man över huvud taget

Anf. 63 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Jag skall prata lite grann om de motioner som jag har med i miljö- och jordbruksutskottets betänkande. Bl.a. har jag i flera år motionerat om bromerade flamskyddsmedel. Det finns i propositionen och även i betänkandet bra skrivningar. Men det är ändå viktigt att prata om detta.

De här medlen har flamskyddande egenskaper. Men den kemiska strukturen i de bromerade flamskyddsmedlen är närbesläktad med PCB. När de förbränns bildas dioxiner och furaner som är mycket giftiga och mycket farliga för miljön.

Man har sett att de nya bromerade flamskyddsmedlen, polybromerade difenyletrar, är spridda i stora delar av Sverige. Nivåerna har höjts sedan 70-talet. De bevaras långt upp i människan. Man återfinner dem i bröstmjölk, så det vet man.

Kemikalieinspektionen försöker begränsa användningen av bromerade flamskyddsmedel inom OECD, PARCOM och EU. Men det jag tycker är viktigt är att man tar fram ett konkret årtal för avvecklingen av bromerade flamskyddsmedel och att man även utreder ett förbud.

Förra året hittade man bl.a. i Viskan väldigt höga halter av bromerade flamskyddsmedel. Värdena i fisken som fångades i Viskan var tio gånger högre än i den fisk som fångades i Nordsjön. Det är mycket allvarligt, och det är viktigt att man kräver ett stopp för de här bromerade flamskyddsmedlen. Man har exempelvis sett att värdena är hundra gånger högre än normalt i Viskan jämfört med övriga världen.

Under tiden fram till 1990 släppte man ut 45 ton bromerade flamskyddsmedel i Viskan. Så sent som 1995 släppte man också ut bromerade flamskyddsmedel. Det är viktigt att arbetet går vidare så att vi så småningom får ett förbud och att man också anger ett årtal för när dessa medel skall vara helt avvecklade.

Det jag också har intresse av är ett ansvar för återtagande av aluminiumburkar. Det har jag också motionerat om i flera år. Det är viktigt att vi minskar vårt växande sopberg. Spridningen av aluminiumburkar i naturen är inte bra.

Om man återtar en aluminiumburk innebär det att energiåtgången för att tillverka en ny sådan bara är 5 % jämfört med när man använder utgångsämnet bauxit.

Att man tar tillbaka burkarna ingår i ett retursystem. Men tillplattade burkar som ligger ute i naturen tas inte tillbaka. De ligger kvar i naturen. Jag tycker att det är viktigt att man skall kunna lämna tillbaka även dem. Man kan inte se EAN-koden, den streckkod som finns, på de här burkarna. Det är den man tittar på när man återtar burkar. Därför kommer de inte tillbaka igen. Men producenten har faktiskt fått pengar för att ta tillbaka de här burkarna, så det är viktigt att man även får lämna in deformerade aluminiumburkar. I förlängningen är det faktiskt konsumenten som betalar för detta. Men när producenten har fått tillbaka pengar för burkarna skall han också ta tillbaka dem.

Samma sak gäller utländska burkar. Det är också viktigt att man får ett parallellsystem så att man kan återta de aluminiumburkar som är ut-

ländska. Man tar nu tillbaka danska burkar. Men andra burkar kan man inte ta tillbaka. Det tycker jag också skall komma in i systemet, så att man kan minska sopberget.

Ester Lindstedt-Staaf pratade bl.a. om läkemedel och vår reservation nr 16. Det gäller en motion om nonylfenol som också har legat flera år. Men den har utvecklats.

Nonylfenol har ingått i plaster och tvättmedel i 40 år. Man visste från början att nonylfenol är giftigt. Men man har sagt att det var så små mängder att man inte har brytt sig om dem när man har mätt utsläppen. Man har inte trott att de skulle påverka. Men vi ser ju att ju längre tiden går, desto mer påverkan blir det.

Om man tittar på nonylfenol kemiskt ser man att den har samma uppbyggnad som östrogen. Det är alltså ett östrogenliknande ämne. Nonylfenol har man sett ger påverkan på bl.a. spermierproduktionen. Den har gått ned till 50 %.

Nu hittar man nonylfenol i precis hela vårt vattensystem, i sjöar och dricksvatten. I och med att detta påverkas måste det vara fråga om fler ämnen, eftersom det finns så mycket kvar av nonylfenolen. Man måste självklart avveckla detta så småningom.

Exempelvis DDE, som är en nedbrytningsprodukt av DDT, har samma verkan. Man har ju sett att bl.a. småpojkar föds med missbildat könsorgan. Det är alltså en östrogeneffekt av detta. Därför tycker jag att man måste ha en försiktig framförhållning när det gäller sådana här kemiska ämnen.

Man skulle faktiskt införa en regel om att ett kemiskt ämne inte skulle få framställas om man inte kan bevisa att det är viktigt för samhället. Tillverkaren skall också bevisa att det är ofarligt. Nu är det precis tvärtom. Nu är det vi själva som skall säga att det är farligt. Tillverkaren måste kunna bevisa att det är ofarligt i stället.

Vi har också sett att syntetiska hormoner, östrogen, inte bryts ned i våra reningsverk. Man har hittat 45 gånger så höga koncentrationer som normalt i ett reningsverk. Bl.a. Göteborgsområdet, Umeå och även Stockholm har samarbetat om detta. Man ser att det här går genom hela reningsprocessen och ut i vattnet och påverkar fisken. Man har alltså funnit 45 gånger så höga koncentrationer, och det ger en påverkan på fisk. Man har i Storbritannien hittat tvåkönade fiskar. Det säger sig självt att hela djursystemet kommer att påverkas av det långvariga utsläppet. Substitutionsprincipen skall gälla för nonylfenolen. Man måste vid tillverkningen av ett nytt kemiskt ämne se över vad som gäller och ta hänsyn till ekologiska aspekter i fråga om läkemedel.

Jag yrkar bifall till reservation 16, som även Gudrun Lindvall har gjort.

Jag har väckt en motion som finns med som ett särskilt yttrande. Den gäller läderhantering.

Importerade textilier kan innehålla mycket kemikalier. Kemikalieinspektionen har sett över denna fråga. Men Kemikalieinspektionen har inte tittat på läder. Det läder vi importerar innehåller en mängd skadliga ämnen. Läder garvas med 3-värt krom, som är allergiframkallande. Men det 3-värda kromet omvandlas vid förbränning till 6-värt krom. Det är då det blir cancerframkallande. Därför skall läderavfall klassas som miljöfarligt avfall.

Man använder också något som kallas för pentaklorfenoler, bl.a. i det läder som importerats. I Sverige har användningen av pentaklorfenol begränsats. Men allt läder som importerats innehåller pentaklorfenol. Detta pentaklorfenol kan finnas i stora mängder i vårt blodsystem.

Det är viktigt att det sker begränsningar. När pentaklorfenol eldas bildas dioxiner. Pentaklorfenol har använts i stor mängd i bl.a. maske-ringsnät för militära ändamål. Dessa stora lager vill man nu destruera och bränna. Då kommer det att bildas dioxiner.

Jag återgår till lädret. Det finns azofärgämnen i det importerade lädret. Garvare har fått cancer av läderhantering. Allergiker tål naturligtvis inte krom. Jag hoppas att läderavfall så småningom skall klassas som miljö-farligt avfall.

Jag återkommer till frågan om producentansvaret för byggbolag. Jag yrkar bifall till reservation nr 11. Det är viktigt att få en helhetssyn på byggansvaret. Byggherren skall vara ansvarig för hela byggnationen.

Jag yrkar bifall till reservation nr 11.

Anf. 64 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! I år försöker Hörselskadades Riksförbund att uppmärksamma det allt ökande problemet med tinnitus – Tinnitusåret 1999.

Tinnitus är samlingsnamnet för olika slags störningsljud i öronen. Det kan pipa, ringa, surra eller brumma. Det är olika för alla. Det enda gemensamma är att ca 1 ½ miljon människor ibland känner av plågan medan ungefär 50 000 människor i Sverige lider av det konstant. Det finns ingen bot för denna hörselskada. Man får leva med den resten av livet. Hörselcellerna i öronen kan inte repareras.

Tinnitus uppstår när öronen exponeras för höga ljud. I takt med teknikens utveckling har det också blivit normsättande att allt skall vara högre. Detta har blivit ett stort problem för alltfler människor, särskilt bland barn och ungdomar. Dels har de känsligare öron än vuxna, dels går de på disko och konserter där ljudvolymen ligger långt över vad öronen klarar av.

Hörselskadades Riksförbund räknar med att 25 %, en fjärdedel, av befolkningen lider av någon form av hörselskada. Läkare vittnar om att även småbarn, fru talman, kommer gråtande till akuten efter helgens lågstadiedisko.

Jag har uppmärksammat denna fråga tidigare. Jag motionerade även förra året för att vi nu skall stifta en lag. Det finns ingen lag som säger hur högt man får spela. Det finns bara rekommendationer. Det är på tiden att vi tar dessa signaler på allvar. Jag hoppades att den motion jag väckte förra året skulle uppmärksammas i år. Förra årets motion behandlades illa. Den hamnade sönderstyckad i dels arbetsmarknadsutskottet, dels socialutskottet. Den bara avfärdades. Jag hade efterforskat exakt hur ändringen skulle komma till stånd för att ändringen skulle få ett genomslag, dvs. ändra de skadliga och störande ljudnivåerna. Men inte ens det hjälpte.

Denna motion har hamnat i en slaskhink med övriga frågor. Utskottet avstyrker motionen utan att över huvud taget ta upp den till behandling.

Det har varit en dålig behandling av motionen i utskottet. Jag kan tyvärr inte göra allt det jag skulle vilja göra för dessa skadade människor och för Hörselskadades Riksförbund. I ett brev framkommer en önskan

om att göra Sverige till ett föregångsland på ljudmiljöområdet. Det verkar vara kört i riksdagen att få upp frågan på dagordningen.

Jag hade en interpellationsdebatt med socialministern. Precis när frågan hade uppmärksammats för socialministern avgick han. Det var ju kört där också.

Vad skall vi göra? I dag finns rekommendationer från Socialstyrelsen. Men rekommendationer är inte juridiskt bindande. En ung människa som får en hörselskada kan inte få ersättning, eftersom det inte finns något egentligt ansvar för arrangören. Det är upp till dem att följa rekommendationerna. Det är för gräsligt!

Jag har tydliga anvisningar för vad som behöver göras. Jag kan bara hoppas att den utredning som skall följa upp den nya miljöbalken kommer att ta upp motionsyrkandet. Den gamla miljö- och hälsoskyddslagen har bara infogats i miljöbalken. Den lagen behöver ändras. I den lagen används uttrycket sanitär olägenhet, vilket innebär störningar som kan vara skadliga för människors hälsa och som inte är ringa eller tillfälliga.

Denna mening är till stor nackdel. En konsert som ges en gång räknas inte till dessa kriterier. Det skall vara fråga om något varaktigt. Dessutom är det upp till arrangören att veta vad som är medicinskt skadligt för hälsan. Det vet de flesta inte.

Jag har i motionen skrivit exakt vad jag vill skall förändras i miljö- och hälsoskyddslagen. Det är inte så svårt att göra denna förändring. Det är fråga om att införa miljö kvalitetsnormer i hälsoskyddslagen för högsta ljudnivåer. Det är också fråga om exakta anvisningar om hur lagen kan kompletteras med bullernormer. Jag har kommit med förslag så långt det går. Jag har också efterforskat tjänstemännens önsknings på miljö- och hälsoskyddsförvaltningar. De tycker också att denna fråga är angelägen. Här i Stockholm finns det tjänstemän som är ivriga och som har försökt att vidta förändringar – men har stött på patrull i lagen.

Med detta, fru talman, har jag gjort vad jag har kunnat för att uppmärksamma frågan än en gång. Men tyvärr står jag här nu, och ingenting händer.

Jag kan rekommendera en liten skrift som jag tror att alla riksdagsledamöter har fått: *Tinnitus på grund av musik. 15 unga människors egna berättelser*. Det är Ljudvakten i Kungälv – en organisation – som har tagit sig an detta. De är eldsjälar, kan man säga. Det måste alltid finnas eldsjälar. Organisationen har utan ersättning för sitt arbete i Kungälvs kommun initierat denna fråga.

Socialministerns svar till mig var att vi inte behöver någon lag, utan det är upp till kommunerna att ta tag i frågan. Men för att kommunerna skall ta tag i frågan måste en politiker föra upp frågan på fullmäktigemötet, och sedan måste man utarbeta restriktioner. Det sker inte överallt. En kommun kan inte stifta lagar. Därför behövs det en nationell lag som man skall rätta sig efter. Det är absolut nödvändigt om det skall hända någonting. För varje dag som går är det fler ungdomar som får hörselskador för all framtid.

Tack, fru talman.

Anf. 65 PER LAGER (mp):

Fru talman! Vad gäller detta betänkande är jag huvudansvarig för fyra motioner, varav tre handlar om kusthaven på västkusten, nämligen Ska-

gerrak och Kattegatt. Den fjärde motionen handlar om kadmium, bl.a. i rötslammet. Jag vill passa på att yrka bifall till reservationerna 3 och 15, som dessa motioner har givit oss anledning att särskilt markera.

Det gäller övergödningen, syrebristen och förgiftningen i västerhavet. Låt mig säga Skagerrak och Kattegatt varje gång i stället. Nordsjön inkluderas ju också i det vi kallar västerhavet. Vi hade ett västerhavsprojekt mellan 1990 och 1995, där man undersökte just kväve- och fosforförekomsterna och effekterna av dessa. Man kunde visa en tjugo år lång trend. Värdena steg och gav dessa brister när det gäller syre inte bara djupt nere utan också uppe vid ytan – på ungefär tio meters djup.

Dessa effekter var alarmerande. Man ville också göra en uppföljning, vilket man gjorde 1997–1998. Denna uppföljning har bekräftat detta problem. Kurvorna går upp och ned för de olika ämnena och när det gäller både kväve och fosfor, men den stora trenden är helt klar. Kurvorna går uppåt, och det skapar alltså alltmer av syrebrist. Planktonförekomsten ökar, och det tar syret ifrån bottenarna.

Förutom problemet med kväve och fosfor – övergödningen – drabbas dessa hav av det vi kallar för partiklar från södra Nordsjön. Man har räknat ut att 30 miljoner ton strömmar in i Skagerrak och Kattegatt och ackumuleras i djuppoolerna. Det regnar också ned polyaromatiska kolväten från luften, som så småningom sedimenteras. Förutom detta har vi också krigsmateriel som är dumpat just i detta känsliga område. Det är 170 000 ton, har man räknat ut. Av de 170 000 tonnen är det 5 000 ton som är senapsgas. Detta är oroväckande med tanke på kustfisket i dessa områden.

Man bör betänka att Skagerrak och Kattegatt utgör den känsliga flodmynning som vi har till Östersjön och är första mottagare av allting som kommer ut ifrån Nordsjön.

Runt den danska kusten – runt Skagen – kommer breddningarna i floderna nere i Tyskland och Holland när det gäller kväve och när det gäller kemikalier. De kommer strömmande in. Man kan också klart och tydlig se ökade förekomster just vid breddningarna av floderna om man mäter efter den tid det tar för strömmarna att ta sig runt Danmark.

Detta gör att havet är väldigt utsatt. Det är inte mycket mer att göra. Gränserna har man passerat när det gäller gifter, kemikalier och övergödning.

Men vi har ytterligare ett problem. Vi har radioaktiviteten, som är skrämmande. Den kommer i första hand från Sellafield och Irländska sjön, där man släpper ut sådana mängder att utsläppen från Tjernobyl faktiskt inte ser så farliga ut i ett långt perspektiv. Man har under fyra decennier släppt ut stora mängder, som nu långsamt tar sig upp och in i våra farvatten. Det är det man har kunnat mäta upp. Det är bl.a. ökad förekomst av teknetium i tången. Ännu så länge är värdena förhållandevis låga utmed vår kust, men de stiger och stiger. Där måste man göra någonting. Man måste helt enkelt få stopp på dessa utsläpp, som ökade markant under 1990-talet.

Jag vet att regeringen jobbar på detta. Jag vet att miljöministern har haft sina kontakter med den engelska regeringen. Därför låter jag detta vara så länge. Jag reserverar mig inte i just den frågan.

Då kommer vi till det som är alldeles speciellt för oss nere på västkusten just nu. Det är de amerikanska bolagens planer på att leta efter

olja i Skagerrak. Det finns en historia bakom detta. Jag har motionerat varje år. Jag har tagit upp frågan minst ett par gånger om året här i riksdagen. Alla organisationer som kan vara intresserade, politiska partier, kommuner – alla runt detta område – är emot oljeletning. Det finns kanske något undantag, men det är en oerhört stor uppslutning.

Det var ju så att norrmännen började med att den 13 juni 1994 besluta att lämna ut koncessioner för provoljeborrningar. Det blev ingenting av det, som tur var. De fick skriva miljökonsekvensbeskrivningar, och den sista stora slutrapporten kom så sent som förra sommaren. Bondevikska regeringen har sagt att det inte blir några borrningar i Skagerrak så länge man har tillräckligt med olja ute i Nordsjön. Det tror jag säkert att de står för. Problemet är nu att de danska myndigheterna har gett tillstånd till oljeletning just för dessa två amerikanska bolag.

Jag har tagit upp frågan med miljöministern här. Han har svarat att de enligt den nordiska miljöskyddskonventionen måste lämna miljökonsekvensbeskrivningar, och att de måste starta en kommission. Med det får vi hålla till godo. Där kan vi påverka. Där kan vi ta ställning till dessa konsekvensbeskrivningar.

Jag menar att detta inte är tillräckligt. Man måste helt enkelt komma överens om att för framtiden stoppa all letning efter olja och gas i Skagerrak. Havet är för värdefullt för att utnyttjas på det sättet. Jag är nästan säker på att de kommer att märka att det finns både olja och gas där när de nu letar seismiskt och gör sina karteringar. Det är redan många som har uttalat det klart och tydligt. Finns det någonstans så finns det där. Det är en väldigt stor chans, fru talman, att man hittar olja och gas, och då är det kört, menar jag. Därför tycker jag att det är självklart att regeringen skall ta initiativ till en överenskommelse om att freda Skagerrak. Det är mitt förslag, som finns med i reservationen.

Jag tycker att det är väldigt konstigt att inget annat parti har ställt sig bakom detta i utskottet. Från alla partier nere på bohuskusten ställer man sig nämligen bakom det här. Därför förväntar jag mig att flera partier stöder motionen samt reservationen i fråga i det här betänkandet. Nu har ni chansen!

Fru talman! Jag skall sedan helt snabbt gå över till frågan om kadmium i rötslam. Detta är en viktig fråga. Jag hörde tidigare att kristdemokraterna ställer sig bakom en fortsatt slam användning. Men i slammet finns det kadmium, och kadmium är en av de viktigaste och giftigaste tungmetaller som vi i dag har. Denna tungmetall orsakar både njurskador och benskörhet. Vi får i oss den i huvudsak genom vetemjöl och potatis. Ungefär 80 % av det kadmium som vi får i oss får vi i oss den vägen, men vi får också i oss kadmium genom morötter, mjölk och kött. Kvinnor är särskilt utsatta eftersom de har lägre järndepåer.

Jag tror att kadmium i livsmedel snart är det viktigaste måttet på livsmedelskvalitet. Så viktig är nämligen förekomsten av kadmium eller inte. Det finns också andra tungmetaller, såsom koppar och zink, som är väldigt viktiga. Kadmium är dock värst.

Kadmium tillförs åkermarken genom rötslam, fosforgödselmedel och atmosfäriskt nedfall. Vi måste få ett stopp på rötslammet ute på åkrarna. Det är inte fråga om kretslopp, utan det här är att förgifta åkermarken. Vi har ett kadmiumberg på 350 kilo som bara ligger och väntar. Detta kad-

mium tillförs marken hela tiden. Vi borde direkt sätta stopp för det här. Det skall inte vara tillåtet.

I reservationen har jag bett om att regeringen skall få i uppdrag att utarbeta ett vettigt gränsvärde, för i dag finns det inte något sådant. Vidare gäller det hur skatt kan tas ut på kadmium i rötslam.

Prot. 1998/99:87

28 april

Miljöpolitiken

Anf. 66 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd) replik:

Fru talman! Att vi inte skall käka kadmium är vi väl alla eniga om. För det första skall ju rötslammet förändras. För det andra är alternativet deponi, och då har vi ändå ett problem. För det tredje har EU inte förbjudit användningen av rötslam därför att det innehåller kadmium. I stället finns det andra, mer estetiska, skäl. Man tycker att det är äckligt med kiss och bajs och sådant rötslam på åkrarna. Det är därför som man har sagt nej, alltså inte på grund av kadmiumet. Men självklart skall vi begränsa kadmiumintaget.

När vi vill arbeta för att det skall vara tillåtet att lägga rötslam på åkrarna även i ett ekologiskt jordbruk så är det med tanke på framtiden. Men vi skall inte medvetet sprida kadmium; det är riktigt.

Anf. 67 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Det är precis vad vi i dag gör och det är också vad vi kommer att fortsätta med om vi inte sätter ett stopp för det, om vi inte sätter ett gränsvärde som är så lågt att det är lägre än vad gäller den bästa konstgödseln. Den bästa konstgödseln har en kadmiumhalt på 2 gram per ton fosfor. För rötslammet ligger halten kadmium högt däröver. I den slamöverenskommelse som träffats i Sverige är det fråga om 67 gram kadmium per ton fosfor, och det är alldeles för högt.

Det är totalt vansinnigt att med rötslammet öka på kadmiumförekomsten i våra jordar på det sätt som vi gör i dag. Därför måste vi sätta stopp för detta. Tills vidare skall man rekommendera alla att använda den bästa konstgödseln, som alltså inte innehåller mer än 2 gram kadmium per ton fosfor.

Mot den bakgrunden är det mycket underligt att kristdemokraterna i det här fallet tycker att det tills vidare är okej med rötslammet och att man liksom inväntar forskning och möjligheter att göra något åt detta framöver. Men det gäller att stoppa detta *nu!* Det ackumuleras hela tiden och blir bara värre – det är ju våra livsmedel som det handlar om. I dag finns det 10 000 njursjuka i vårt land, och det är just njurarna som det här går hårt åt.

Anf. 68 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd) replik:

Fru talman! Detta är med tanke på framtiden. Ett ekologiskt jordbruk framöver kommer inte att nyttja de här mängderna. Det skall ju inte vara konstgödsel över huvud taget, så problemet kommer att minska. I stället gäller det möjligheterna över huvud taget att få lägga ut sådana här saker och använda dem som gödningsämnen och därmed återföra näringsämnen till jorden. Självklart skall man försöka minimera kadmiumhalterna. Det är ju inte det vi skall käka.

Anf. 69 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Som alltid gäller det att sortera vid källan. Här gäller det att sortera avloppen från urin/fekalier. Man måste ta reda på var det finns kadmium.

Kadmium finns i samhällskroppen. Det finns i alla ledningar och rör. Ja, överallt finns det kadmium. Det finns ca 5 000 ton kadmium i vår samhällskropp som hela tiden vittrar eller mjällar av sig i avlopp och kommer ut på åkerjorden – oftast i den åkerjord som ligger närmast storstäderna. Detta måste vi stoppa. Vad vi tills vidare kan göra är att vi deponerar detta. Det är den enda chansen vi har så länge vi inte har börjat källsortera detta. Det här är oerhört viktigt. Vi lägger ett mycket stort ansvar på oss om vi inte tillsammans så att säga finner ett moratorium för detta. Slammet skall inte ut på åkrarna. Ställ upp på den reservationen!

Anf. 70 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Det viktigaste i den här diskussionen är, tycker jag, att man inte glömmer vad det övergripande syftet med miljömålsarbetet är. Avsikten är ju att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de övergripande miljöproblemen är lösta. Sverige skall vara ett föregångsland för ekologisk utveckling och utgöra en pådrivande kraft i internationella sammanhang.

Begreppet hållbar utveckling myntades i Brundtlandkommissionens rapport om vår gemensamma framtid. I den konstateras att det genomgående, för de olika miljöområden som rapporten handlar om, är att utvecklingen inte är hållbar. Om ingen förändring sker kommer jordens tillgångar att fortsätta att förödas, och därmed undermineras möjligheterna för ett mänskligt liv.

Riokonferensen 1992 resulterade i Agenda 21, som kan ses som en lösning på den problemanalys som Brundtlandkommissionen presenterade. Arbetet för en hållbar utveckling inom ramen för Agenda 21 satte i gång i många länder. Sveriges samtliga kommuner hade hunnit påbörja arbetet innan riksdagen hann fatta beslut om att så skulle ske.

FN ordnade en uppföljningskonferens i New York fem år efter Rio-konferensen. Där konstaterades att målsättningarna från Rio var riktiga; de behövde inte revideras. Den största bristen är arbetet på det nationella planet. För det miljöstrategiska arbetet krävs det deltagande på flera nivåer. Det räcker inte med lokala agendor. Därför beslöts att även FN:s medlemsländer skulle göra agendor utifrån sina respektive nationella förutsättningar och problem.

Detta FN-beslut återstår att verkställa för Sveriges del. Det viktigaste är emellertid inte vilken etikett ett arbete har. Huvudsaken är att arbetet har ett meningsfullt innehåll.

Vi i Vänsterpartiet är positiva till propositionen om miljömål. Den statliga kommitté som har fått i uppdrag att lägga fram förslag till delmål och åtgärdsstrategier har ett stort ansvar för att riksdagens slutliga ställningstagande blir väl underbyggt.

Vad är då orsaken till att utvecklingen inte är hållbar?

Svaret står i den Agenda 21 som antogs i Rio: ”Medan fattigdom orsakar vissa former av miljöpåfrestningar, är *den* viktigaste orsaken till den fortsatta förstöringen av den globala miljön, ohållbara konsumtions- och produktionsmönster i synnerhet i industrialiserade länder.”

Fru talman! Tiden medger inte att jag kommenterar mer än ett miljömål. Då väljer jag målet om en säker strålmiljö. Detta miljömål har en särskild aktualitet i den valkrets som jag företräder. De båda reaktorerna i Barsebäck syns på långt håll över slätten och utgör en ständig källa till otrygghet för oss som bor i närheten.

Vänsterpartiet vill ersätta kärnkraften med säkra och förnybara energikällor. Vi väntar otåligt på regeringsrättens dom så att vi kan fullfölja energiöverenskommelsen.

Med anledning av en vänsterpartimotion förutsätter miljö- och jordbruksutskottet att regeringen ger de kommuner som gränsar till den inre beredskapszonen möjlighet att ingå i de lokala säkerhetsnämnder som skall utgöra allmänhetens insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken.

Reaktorerna i Barsebäck börjar bli gamla, och de blir knappast säkrare med åren. Detta är lätt att utläsa i de rapporter som Statens kärnkraftsinspektion ger ut. Jag hinner inte räkna upp dem, men det finns otaliga rapporter varje månad om olika incidenter som sker, och de blir bara fler.

Många väljare i min valkrets vill bli av med detta miljöhot, men så länge någon reaktor ännu är i gång behövs det en vidgad insyn i säkerhetsarbetet.

Anf. 71 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Västerhavet mår dåligt. Regeringens vallöften från 1998 kräver att man lämnar Stockholms horisonten. Inte ett ord från miljöministern anger att man är medveten om västerhavets situation. Det fanns inte en kommentar kring de oljeletningar som är aktuella, de oljeutsläpp som vi ständigt möts av, utsläppen från Sellafield eller s.k. vanligt skräp som vi är vana vid att årligen hantera längs kusten.

Bohusläns fiskare, turistföretagare, kommuner och alla invånare längs kusten kunde i valrörelsen 1998 följa och höra dåvarande miljöminister Anna Lindhs löften om satsningar på västerhavets miljö och utveckling. Anna Lindh lovade att samla krafterna för en miljöstrategi för västerhavet.

Fru talman! Nu återkommer provokationerna om oljeletning, för vilken gång i ordningen kan vi inte räkna, utanför västkusten – denna gång från Danmark. Den bohuslänska kusten ligger fortfarande lika naket sårbar som den gjort vid alla tidigare tillfällen då grannländerna letat efter det svarta guldet. Återigen krävs akuta uttryckningar för att stoppa oljeprospekteringarna. Våra yrkesfiskare, småföretagare och kustboende håller återigen andan. Men miljöministern nämner inte ett ord om västerhavet.

Frågan måste nu ställas om vart det strategiska handlande som förra miljöministern gav löfte om tagit vägen. Västerhavet mår dåligt, och vi måste en gång för alla få stopp för de provocerande oljeborrningarna kring den bohuslänska kusten. För detta behövs konkreta överenskommelser med alla länder kring Nordsjön. Dessa överenskommelser är lika avgörande för framtiden som de Östersjöförhandlingar som vi ofta får höra om från denna talarstol.

Det är alltså dags att regeringen blickar västerut och lämnar Stockholms horisonten ett tag. Vi måste gå vidare med det anslag som miljöminister Lindh gav löften om. Det handlar om åtgärder för västerhavets

miljö där vi måste gå från ord till handling. Miljöfrågorna kring Nordsjön kan inte lösas nationellt utan är beroende av internationella överenskommelser och internationell miljömedvetenhet som i sin tur ställer krav på nationellt agerande i nästa led.

Fru talman! Därför yrkar jag bifall till reservation 4 under mom. 32 som berör tillsättandet av en Nordsjökommission i syfte att fånga upp en övergripande miljöstrategi för Nordsjön.

Dessutom kommer vi i Centerpartiet att ställa oss bakom reservation nr 3 vid omröstningen. Den reservationen har Per Lager yrkat bifall till, och den gäller oljeletningen i Skagerrak.

Anf. 72 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! För fem år sedan var jag med och startade en aktionsgrupp som hette Rädda Skagerrak. Det var med anledning av de norska oljeletningsplanerna. Nu är det alltså dags igen. Den här aktionsgruppen kommer nu att återuppta sin verksamhet. Det är alltså en paraplyorganisation för alla intresserade i området, inte minst yrkesfiskarna.

Jag skulle vilja fråga Åsa Torstensson om hon och hennes parti stöder den här Rädda Skagerrak-aktionen. Nu hörde jag att hon gav sitt stöd till vår reservation, och det är jag väldigt tacksam för. Men ställer Åsa Torstensson också upp på aktionsgruppen Rädda Skagerrak?

Anf. 73 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Eftersom jag vid tidigare tillfällen haft möjlighet att agera på det lokala planet med anledning av Rädda Skagerrak och var aktiv i det sammanhanget, kommer jag även att stötta den aktionen framgent.

Anf. 74 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Då vill jag bara påminna alla andra här i kammaren om att den här gruppen kommer att bedriva ett väldigt aktivt påtryckningsarbete när det gäller att en gång för alla få stopp på letningarna efter olja och gas. Det betyder att man fredar Skagerrak, och även Kattegatt, från all letning efter olja och gas.

Det finns alla chanser för er alla att stödja den här reservationen nu.

Anf. 75 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Det som Per Lager anför här är mycket viktigt. Kommunerna längs kusten, med sina skilda politiska majoriteter, har ställt sig bakom detta. Den möjligheten finns ju också här i kammaren, precis som Per Lager säger.

Anf. 76 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Jag skall avsluta med att ta upp producentansvaret för byggbolag. I betänkandet har vi ett särskilt yttrande om producentansvaret inom byggsektorn.

Det finns inget lagstadgat producentansvar inom byggsektorn. Byggsektorn har inrättat ett kretsloppsråd på frivillig grund. Man säger att det inte är möjligt att lägga ansvaret på en part inom byggsektorn. Problemet är att det finns så många aktörer. Byggherren anlitar arkitekter, entrepre-

nörer och underentreprenörer. Materialet tas från olika firmor. Då delar alla på ansvaret för att materialet är miljöanpassat.

I dagens läge har det blivit ett säljargument att ett företag tar miljöhänsyn och t.ex. är anslutet till ISO 14000. Det är naturligtvis mycket bra.

Vid en totalentreprenad tar byggentreprenören allt ansvar. Tidigare var det stadsarkitekten som hade det ansvaret, och nu läggs det på byggherren. Har man en generalentreprenad delar man på ansvaret. Byggherren försöker sälja ansvaret i olika delar. Han utser ofta en byggledare eller en konsult som är ansvarig för kvaliteten och som har den kompetensen, t.ex. ISO 14000 eller ISO 9000 som gäller byggmaterial.

Det behövs klara riktlinjer för detta. Därför tycker vi att byggherren skall ha det yttersta ansvaret och åläggas producentansvaret så att det inte ramlar mellan stolarna och blir som i fallet med Hallandsåsen, där man skyller på varandra. Huvudsyftet är ju att inte få in miljöfarligt material i byggnationen. Producentansvaret bör alltså läggas på byggherren.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 8 §.)

7 § Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Filippinerna m.m.

Föredrogs

Skatteutskottets betänkande 1998/99:SkU16

Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Filippinerna m.m. (prop. 1998/99:82)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 8 §.)

8 § Familjerättsliga frågor, m.m.

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1998/99:LU18

Familjerättsliga frågor, m.m.

Anf. 77 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Dagens debatt handlar om lagutskottets betänkande LU18 som innefattar 24 motioner från den allmänna motionstiden 1998 i skilda frågor på familjerättens område. Dessutom har utskottet fått på sin lott att behandla en motion från kristdemokraterna om svenska folkets värderingar, eller brist på insikt om egna värderingar, som utmynnar i förslaget att tillsätta en svensk värdekommission.

Till betänkandet har fogats 13 reservationer och tre särskilda yttranden. Det visar att det finns stort intresse och delade meningar inom familjerättsfrågor. Det kanske inte är så konstigt, eftersom det gäller det allra mest privata där den egna fantasin är lätt att uppbåda.

Prot. 1998/99:87
28 april

Miljöpolitiken

*Familjerättsliga
frågor, m.m.*

Utskottet tillstyrker bifall till *en* motion. Den motion som vann utskottets gillande syftade till att barn skall få rätt till juridiskt biträde i vissa fall. Övriga motionsyrkanden avstyrks med hänvisningar till tidigare ställningstaganden samt till pågående berednings- och utredningsarbete.

Flera månader av hårt tankearbete är till ända, nu när floden av betänkanden från motionstiden har börjat att sina. Säkert har det kostat miljontals kronor att på ett artigt sätt beskriva att regeringspartiet och dess hjälppartier inte vill ändra på sakernas tillstånd.

Om någon skulle drista sig till att fråga mig vad som förvånat mig mest under detta halva år skulle jag svara just energin och resultatet av allt motionskrivande och motionsbehandlande. Tänk, så mycket tid, energi och pengar riksdagen skulle ha sparat om man före motionstiden hade tillkännagivit vad man inte vill ändra på av tidigare ställningstaganden, vad som bereds och utreds, om nu syftet med motioner är att få tingens ordning ändrad.

Fru talman! Nu skall jag i alla fall argumentera för våra moderata ställningstaganden. Först vill jag diskutera motion L417.

Jag tror inte att någon kan tänka sig en större katastrof än att ett barn mister sina föräldrar och står ensamt i världen. Det händer sådana saker, tyvärr. Då är det viktigt att barnet får all den hjälp som står i mänsklig makt för att i någon mån försöka kompensera förlusten.

Bakgrunden till motionen är att det tyvärr alltför ofta har hänt att socialarbetare har underskattat denna självklara lösning för ett omyndigt barn. Man har placerat barnet i en helt främmande miljö. Detta är oacceptabelt, anser vi moderater.

För att man skall förhindra ett upprepande är Bertil Perssons motion L417 mycket angelägen. Han vill att mor- och farföräldrar, i den mån som de inte visar sig vara olämpliga, i första hand skall få möjlighet att ge sitt barnbarn en trygghet i livet genom att bli anförtrodd vårdnaden. Underförstått gäller motionen naturligtvis att andra släktingar som står barnet nära anlitas för detta grannlaga och svåra värv innan någon helt främmande människa kommer i fråga.

Det är en självklarhet, tycker säkert kammarens ledamöter, om man nu så tragiskt har ställts utan föräldrar, att den livlina som närmaste släktingen utgör inte huggs av också den. Det tyckte inte lagutskottets majoritet, tyvärr. Jag vill därför yrka bifall till den motionen, dvs. till reservation 7.

Jag vill emellertid uppmärksamma en stor framgång i detta hänseende. Från den 1 juli 1999 – framgår det av socialtjänstlagens paragrafer – *skall* i stället för *bör* mor- eller farföräldrar först komma i fråga för ett nytt hem till ett föräldralöst barn. Man har uppmärksammat problemet i socialutskottet, och det är bra.

Men i konsekvens med detta anser jag att föräldrabalkens 6 kapitel också skulle justeras så att det klart framgår att man i första hand skall se till att barnet får behålla kontakten och får växa upp tillsammans med nära släktingar. Konsekvens är tydligen inte en självklarhet i lagstiftningen.

Fru talman! Jag vill säga något också om talerätt i mål om hävande av faderskap. I flera motioner, varav en har väckts av Marietta de Pourbaix-Lundin, yrkas att talerätt införs för såväl efterlevande maka som mannens arvingar. Detta är en mycket komplicerad fråga. Samma fråga var före-

mål för riksdagens ställningstagande förra året. I den debatten deltog Marietta de Pourbaix-Lundin. Hon beskrev då några problem och oklarheter, som jag också vill beröra.

Sedan 1969 ärver även barn som fötts utanför äktenskapet sin pappa. Med nuvarande kunskaper kan samhället genom gentekniken med stor sannolikhet avgöra faderskapet. Många faderskapsmål har avgjorts genom åren med mindre träffsäker teknik. Misstag kan ha begåtts. Vi moderater anser att både änkan och den avlidnes barn skulle vinna ökad rättssäkerhet om oklarheter och olikheter förutsättningslöst utreds.

Utskottet ansåg då, som nu, att en utvidgning av talerätten för änkan och arvingarna inte motiveras utifrån principen om barnets bästa. Jag kan mycket väl förstå att ett barn som genom dom fått fel far inte är hjälpt i livet om fadern tas ifrån barnet, särskilt som den förmenta fadern dessutom i realiteten har avlidit.

Nej, här handlar det om rättssäkerhet och om helt andra människor och deras rätt. De barn som skall ärva sin far och den avlidne mannens hustru är de som har bristande rättssäkerhet i den nuvarande lagstiftningen genom att de saknar möjlighet att rätta till ett felaktigt domslut.

Motionerna är alltså berättigade och viktiga och borde ha fått en helt annan, mera seriös och saklig behandling. Förra gången delades moderaternas uppfattning av fyra andra partier, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet. Det var då mycket nära en majoritet, bara Vänstern och Socialdemokraterna hade en annan uppfattning. Även dessa partiers uppfattning, som måste anses återspeglad i utskottets resonemang, hade mycket lätt kunnat ingå i minoritetens uppfattning och bildat ett bifall. Politikens vägar är ibland outgrundliga.

Hade partierna stått kvar vid den uppfattningen i dag, hade det blivit utskottsmajoritet. Man kan undra varför Miljöpartiet har ändrat uppfattning i denna fråga.

Fru talman! När det sedan gäller motion L421 av Alf Svensson m.fl. vill jag här i kammaren konstatera att mycket av texten i motionen är moderat värdekonservativ politik. Vad vore då mer naturligt än att vi moderater sällade oss till reservanterna? Vi har dock av skäl som jag senare skall redovisa i stället lämnat ett särskilt yttrande.

Vi delar också uppfattningen att en genomlysning av samhällets fundament, dvs. den värdebas som håller ihop samhället, skulle vara mycket betydelsefull.

Fru talman! För att undersöka vad den norska Verdikommisjonen är och vill var lagutskottets ledamöter i Oslo och träffade ordföranden för kommissionen tidigare i vår. Vi fick en mycket intressant föredragning och en intressant diskussion. Syftet är alltså

- att starta en bred värdemässig och samhällsetisk mobilisering för att stärka positiva gemenskapsvärderingar och ett ansvar för miljön och samhället,
- att skapa en större medvetenhet om värdefrågor och etiska problemställningar,
- att bidra till analys och kunskapsförmedling på området,

- att identifiera aktuella värdemässiga och samhällsetiska utmaningar, samt
- att uppmana till handling.

Det rådde stor enighet om dessa syften under besöket, såvitt jag kunde förstå av uttalandena i diskussionen. Väl hemma gav emellertid majoriteten av utskottets medlemmar motionen ett kallsinnigt mottagande. Man ansåg att åtgärder redan hade vidtagits för att lyfta fram sådana spörsmål som tas upp i motionen.

Man pekade då på fler kommittéer som arbetar, bl.a. på en som skall planera och genomföra aktiviteter inför det kommande tusenårsskiftet och som skall vara klar fyra månader efter tusenårsskiftet. Man hänvisade vidare till en kommitté som skall utveckla arbetet med värdegrunden i skolan och en kommitté som skall belysa de nya förutsättningar, problem och möjligheter som det svenska folkstyret möter inför 2000-talet.

Fru talman! Jag är rädd att dessa tre kommittéer inte kommer i närheten av den inre kärna av mänskliga tankar och ställningstaganden hos individer som den norska värdekommissionen vill åstadkomma.

Däremot instämmer vi moderater i utskottets uppfattning att en svensk statlig värdekommission inte är en framkomlig väg om man vill komma vidare med de tankegångar som motionen innehåller.

Sverige är inte Norge, kan man konstatera. Jag är rädd att förtroendet för och möjligheterna för svenska staten och svenska politiker är små när det gäller att få enskilda personer att allvarligt undersöka sina egna värderingar. Kanske är respekten för den norska statsapparaten större.

Det måste finnas andra möjligheter att stimulera varje enskild medborgare att själv undersöka sina egna värderingar. Med facit i hand rörande både den norska och den svenska prioriteringsutredningens spår i det allmänna medvetandet tillåter jag mig att ha mina dubier.

I det särskilda yttrandet av de moderata ledamöterna i utskottet konstaterar vi med Karin Boyes ord att det är vägen om är mödan värd, dvs. att det viktigaste, underliggande syftet är att hos den enskilda individen stimulera till eget personligt reflekterande över det egna förhållningssättet till en rad olika samhällsföreteelser. Vi måste anstränga oss att hitta en annan väg att stimulera en sådan process, uppmuntra individen att själv utforska och medvetandegöra sina värderingar och sitt förhållningssätt till etiska och moraliska begrepp.

Den norska värdekommissionen har ett råd med 37 personer som företräder vanliga människor, en del med mycket alldagliga yrken och professioner som mera får rollen att initiera, aktivera, framma och spegla vardagsmänniskans perspektiv, detta för att undvika och minska påverkan av politiker, proffstyckare och yrkesfilosofier.

Vi anser därför att det skulle ligga ett värde i att exempelvis till kommittén som arbetar med tusenårsskiftet knyta en brett sammansatt referensgrupp som får denna roll i Sverige.

Studiecirklar i filosofi är mycket populära i Sverige, och människor åker 20–30 mil för att lyssna på föreläsningar i filosofi. Det ger hopp för framtiden.

Det språkliga komplex som svenska folket i gemen lider av borde kunna avlägsnas genom en bredd upplagd studieverksamhet och debatter. Det är bara fråga om sunt förnuft och sund egen reflexion när vi använder krångliga ord.

Med det, fru talman, upprepar jag mitt yrkande om bifall till den moderata reservationen nr 7.

Anf. 78 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! I dag känner jag mig ensam här i kammaren, i Sveriges riksdag. Jag är utpekad och diskriminerad. Trots det eller snarare med anledning av det kommer jag i mitt anförande att vara personlig. Jag kommer att vara känslomässig. Jag talar om mig själv men också om många andra i vårt land, kvinnor som män.

Fru talman! Vad beror detta på? Varför ses jag som smutsig och mindre värd? Varför blir jag diskriminerad? Beror det på att jag är ledamot av Sveriges riksdag? Beror det på att jag har ett utländskt efternamn? Eller beror det på mitt svarta hår och mina sammetsbruna ögon? Eller på min frisyra?

Fru talman! Svaret är nej. Det är inte dessa faktorer det beror på att jag diskrimineras. Det är mycket enklare än så, fast enormt mycket vidare och djupare. Det handlar om kärlek. Det handlar om människor. Det är därför det blir så svårt, för kärlek mellan människor ses som svårt i detta betänkande, som ett problem, trots att vi alla har varit förälskade. Jag minns min första förälskelse. Minns ni er första förälskelse?

Kjell Eldensjö får göra det, Berit Adolfsson får göra det, Marina Pettersson får göra det. Ja, praktiskt taget alla ledamöter som sitter här i kammaren får göra det. Fru talmannen får göra det, men jag får inte göra det!

Lagstiftningen och riksdagens majoritet tillåter inte mig och tusentals andra män och kvinnor att göra det. Vi får helt enkelt inte gifta oss. Vi är och förblir diskriminerade enligt dagens betänkande. Men varför, fru talman, varför?

En av de grundläggande förutsättningarna för en skådespelare är empati, att ha förståelse och inlevelseförmåga, att leva sig in i en annan människas situation, förmågan att leva sig in i en annan människas känslor. Där förenas politiken med teatern. Man skall inte behöva vara skådespelare för att klara av det. God inlevelseförmåga skall också en politiker ha. Jag är övertygad om att det krävs av en politiker.

Jag vill faktiskt fråga Kristdemokraternas Kjell Eldensjö varför han vill fortsätta att förbjuda homosexuella möjligheten att ingå äktenskap på samma villkor och med samma rättsverkningar som heterosexuella och på det sättet fortsätta att diskriminera bl.a. mig.

Moderaternas Berit Adolfsson: Varför?

Folkpartiets Ulf Nilsson: Varför?

Centerpartiets Viviann Gerdin: Varför?

Socialdemokraternas Marina Pettersson: Varför?

Det är raka frågor, och jag förväntar mig också raka svar. I och för sig vet jag inte riktigt vad jag förväntar mig av Kristdemokraterna med tanke på deras motion L424. När jag läste motionen förstod jag att skulle Tuve Skånberg fått bestämma hade jag inte fått existera.

Över 30 000 personer deltog i den färgstarka paraden på Stockholm Euro Pride i somras som med kraft tog avstånd från nymoralism och

diskriminering och med stolthet tog ställning för att kärleken mellan människor av samma kön är minst lika mycket värt som kärleken mellan människor av skilda kön. Inte ens Kristdemokraterna kunde undgå denna starka och tydliga manifestation. Men vad händer med alla oss om Kristdemokraterna får styra? Kan vi utstå mer våld än det som redan riktas mot oss i dag?

Fru talman! Kan jag vara mer tydlig än så här i mitt avståndstagande från motion L424?

Nu vill jag vända mig till socialdemokraterna och fråga: Vad beror det på att vi valt att vara så otydliga i fråga om homo- och bisexuellas rättigheter? Varför tar ni inte på ett starkare sätt avstånd från Kristdemokraternas motion? Eller det är kanske det ni inte gör, inte tar avstånd från Kristdemokraternas motion. Varför är inte min kärlek lika mycket värt?

Är det någon kristdemokrat, moderat eller socialdemokrat som tar ansvar för det fysiska och psykiska våld som i dag riktas mot homosexuella i samhället? Hur var det nu med empatin? Inser ni vilka konsekvenser ert handlande här i kammaren får ute i samhället?

Fru talman! Jag har försökt ta upp kärnan i vad yrkandena till motionerna L402, L404, L407, L410, K330, Ju709 och So380 går ut på. För oss i Vänsterpartiet handlar det om en strävan och ett krav att skapa en lagstiftning som inte diskriminerar människor på grund av deras sexuella orientering.

Lagutskottets betänkande LU18 behandlar lagstiftning på det familjerättsliga området. Det handlar bl.a. om äktenskap för homosexuella, partnerskapslagens anknytningsvillkor, förordnande av registreringsförrättare och registrering av partnerskap utomlands.

Berit Adolfsson kommenterade inte ens det här. Det var tyst. Hon sade att det hade pågått ett enormt och febrilt tankearbete. Men var är resultaten? Det var tyst från Berit Adolfsson.

Men här kan jag trots allt glädja mig. Jag kan också komma med en glädjande nyhet som jag vill presentera för kammaren, fru talman.

Den 20 april beslutade Varbergs kommunfullmäktige att uppdraget som vigsel- och partnerskapsförrättare skall betraktas som ett sammanhållet uppdrag – helt i linje med vissa av motionerna i betänkandet. Jag hoppas att fler kommuner följer Varbergs beslut.

I övrigt, fru talman, kan vi i Vänsterpartiet glädja oss åt att vi fick hela utskottet att enigt ställa sig bakom Maud Björnemalms motion, som gäller möjligheten att ge barn rätt till juridiskt ombud när deras rättigheter kränks. Vidare har vi också reserverat oss till förmån för en utvärdering av 1998 års föräldrabalksreform och barns påverkan av växelvis boende.

Vad gäller motionerna om talerätt i mål om hävande av faderskap och tillsättande av en s.k. värdekommission kommer min partikamrat, lagutskottets ordförande, Tanja Linderborg att klargöra våra ställningstaganden.

Fru talman! Naturligtvis står jag bakom alla Vänsterpartiets reservationer men har valt att lyfta fram två. Jag yrkar således bifall till reservationerna 2 och 5.

Fru talman! Jag har en stark tro på människan och på kärleken. Jag har här försökt att tydliggöra det. Det var därför jag en gång engagerade mig i politiken. Det var inte för att stifta lagar som diskriminerar och

särskiljer, utan för att förändra den lagstiftning som i dag diskriminerar människor, i det här fallet för att vi är kapabla att älska.

Som ett bevis och en vänlig gest vill jag avsluta mitt anförande med några av Jacques Brels ord.

Kanske kärlek är allt, som till sist vi har kvar,
vad är kärleken värd, vad kan kärleken då

Kanske kärlek är allt, som kan skänkas av oss,
åt dom tappra som slåss, för den rätt som vi vet

Kanske kärlek är allt, som vi har och kan ge
åt en skriande nöd, när vi ville ge bröd

Kanske kärlek är allt, som vi skänktes en gång,
som en tvekande sång, mot vad makten befallt

Kanske kärlek är allt, emot sparkar och slag,
när vi varje ny dag, krossar tvivel och hån

När vi ingenting har, blott vad kärlek förmår,
har vi allting kvar, eller en värld är vår.

Anf. 79 KJELL ELDENSJÖ (kd):

Fru talman! Det betänkande som vi nu debatterar omfattar skilda frågor på familjerättens område – frågor som behandlats i lagutskottet med anledning av ett antal motioner från allmänna motionstiden.

Vi kristdemokrater har egna reservationer och finns med på några gemensamma. Vi står givetvis bakom dessa, men för att vinna tid vid voteringsprocessen yrkar jag bifall endast till reservation nr 11.

Jag tänker i mitt anförande ta upp de frågor där kristdemokraterna reserverat sig. Jag börjar med det avsnitt som rör äktenskapets ställning.

Fru talman! Det är väl ingen tvekan om att vi i dag lever i ett samhälle med stor splittring, instabilitet och mängder av kortvariga, många gånger ytliga relationer. Samtidigt är vi säkert väl medvetna om att fasthet, stabilitet, trohet och trygghet är något som alla, inte minst barnen, mår bäst av.

Vi kristdemokrater menar att äktenskapet är den samlevnadsform som med rätt stöd och sanktion av samhället befrämjar de nämnda egenskaperna. Äktenskapet tar sikte på en lång samlevnad och ger barnen de största förutsättningarna att få växa upp i en sammanhållen familj. Detta är också generellt sett en god grund för fostran och förståelse för grundläggande värden som jämställdhet och respekt för varje människas integritet. En fast och trygg familj fungerar också som bas för ett vidare samhällsengagemang.

I en kristdemokratisk motion som lagutskottet behandlat i detta avsnitt visas att cirka hälften av ingångna äktenskap varje år spricker, men att samboförhållanden spricker i än mycket större utsträckning. En separation är en av livets svåraste kriser, som enligt statistik visats ge effekter på hälsa, livslängd och flera andra saker.

De verkliga förlorarna är dock barnen. Varje år får ca 45 000 barn vara med om en separation, för 10 000 av dem för andra gången. En

fjärdedel av dessa barn kommer enligt statistiken att efter några år helt förlora kontakten med sin pappa.

Äktenskapet har förutsättningar att vara stabilare än övriga samlevnader. Därför bör det så långt möjligt ytterligare stärkas och prioriteras. Därigenom markeras en medveten vilja från samhällets sida att garantera rättssäkerhet och jämställdhet makar emellan, samtidigt som barnens trygghet förstärks. De löften som ges vid giftermålet kan ses som ett "kontrakt" dels mellan parterna själva, dels mellan dem och staten. Alla har därmed offentligt och frivilligt påtagit sig förpliktelser mot varandra.

Fru talman! Jag går nu över till den del i betänkandet som behandlar frågor om vårdnad om barn m.m. Jag vill då säga något om frågan som rör mor- och farföräldrar som vårdnadshavare. Den m-motion som behandlas i betänkandet föreslår att om båda föräldrarna avlidit bör vårdnaden av det eller de barn som finns i första hand anförtros åt mor- eller farföräldrar. Kristdemokraterna tycker att detta borde vara en självklarhet om de inte inte bedöms vara gravt olämpliga eller om de av någon anledning inte har den möjligheten. Det är ju ändå så att nära släktskap i de flesta fall innebär mycket starka band och har stor betydelse då barn skiljs från sina föräldrar på detta sätt.

Så några ord om talerätt vid hävande av faderskap.

I lagutskottets text i denna fråga framgår att utskottet inte har någon annan uppfattning än motionärerna vad gäller vikten av att ingen felaktigt förklaras vara far. Det ligger givetvis i såväl mödrars som barns intresse att faderskap blir riktigt fastställt. Samtidigt tycks utskottsmajoritetens huvudargument för att inte bifalla motionen vara att detta inte torde kunna motiveras utifrån principen om barnets bästa. Det syns mig lite motsägelsefullt. En utredning borde ha bifallits.

Så något också om förmånstagare vid tecknande av pensionsförsäkring.

I en kristdemokratisk motion föreslås att förmånstagarkretsen vid tecknande av pensionsförsäkring utökas så att arvingar inom en utvidgad krets tillåts bli mottagare av medel från en pensionsförsäkring vars premie är avdragsgill, så att medlen inte tillfaller försäkringskollektivet genom s.k. arvsvinst.

En sådan ordning skulle för en del människor göra att det känns bättre att teckna pensionsförsäkring, som förhoppningsvis skall tillfalla dem själva. Men om olyckan är framme och de själva inte får den möjligheten tillfaller den i varje fall inte kollektivet i de fall inga nära anhöriga finns. I stället tillfaller den arvingar som inte tillhör de allra närmaste. Detta tycker jag är en rimlig ordning, men det tycker inte utskottsmajoriteten, vilket är att beklaga.

Fru talman! Jag tänker nu ta upp vår motion om en värdekommission.

För inte så många årtionden sedan var den kristna värdegrunden självskriven i de flesta sammanhang och en naturlig bas i vardagslivet, inte minst i skolans värld. Etiska normer och levnadsregler genom kristendomsundervisningen lade grunden för de ungas framtida förhållnings-sätt. Etiska levnadsregler fördes vidare, och utan särskild dramatik fick de unga del av de grundvärderingar som sedan århundraden varit svenska folkets bärande etiska fundament.

När nu denna tidigare ordning med införlivande av regler och levnadsnormer successivt avvecklats från dagordningen i skola och annor-

städes har, som jag ser det, utvecklingen i samhället gått mot en mer ytlig syn på vad som är rätt och fel, vikten av ett vårdat språk, respekten för andra människor osv. I stället har själviskhet, materialism och inte minst övertron på ekonomins möjlighet att tillfredsställa människors alla behov m.m. fokuserats både i samhället och i människors vardag.

Nu är det ju ändå så att många mår psykiskt dåligt i dag. Många har svårt att finna mening i livet, självmordsfrekvensen har ökat, inte minst bland unga, och brottsligheten har ökat dramatiskt sedan 50-talet, för att nämna bara några saker med en negativ utveckling. Till detta kommer bl.a. också den våldsamma expansionen av medieutbudet, som medför en lavin av möjligheter att titta på och informera sig om allt möjligt. I och för sig har detta också mycket gott med sig, men det medför samtidigt att många har problem att selektera gott från ont och att orientera sig i rätt riktning i sin livsutveckling. I stället blir man influerad i destruktiv riktning, bl.a. beroende på att man saknar en fast etisk grund att stå på i livet.

I denna situation vill vi kristdemokrater lyfta fram idén om en värdekommission. Nu är kanske detta namn inte det bästa. Termen kommission leder ju lätt tankarna till en kommitté som utarbetar ett förslag och lägger fram en rapport – sedan är det färdigt.

Jag vill nu speciellt rikta mig till Berit Adolfsson. Detta är inte alls vad vi avser med vår motion. Vi menar i stället att det är angeläget att få i gång och att finna vägar till en bred diskussion i de djupa folklagren om gemensamma värden och värderingar i samhället. Uppdraget skulle vara att stimulera till en fortgående process för ökad insikt och samsyn vad gäller värdeförankring för enskilda och för samhället i stort.

Utskottet argumenterar i betänkandet för avslag på den kristdemokratiska motionen genom att hänvisa till några olika saker, nämligen en kommitté inför millennieskiftet, en utredning – Demokratiutredningen – och en av Utbildningsdepartementet tillsatt projektgrupp med uppgift att utveckla arbetet med värdegrunden i skolan.

De här aktiviteterna är säkert värdefulla för de uppdrag som de är avsedda för, men ingen av dem tar sikte på det som en värdekommission skulle ha som uppgift, nämligen det som jag tidigare har talat om: en brett upplagd samhällsdebatt på alla nivåer i samhället och en så heltäckande genomlysning av vår gemensamma värdegrund som möjligt, med syftet att få i gång en strömning i samhällsutvecklingen som leder till ett bättre och mjukare samhälle med fasta och respekterade normer för allas bästa.

Fru talman! Det brukar talas om att vi har en inre kompass som leder oss rätt. Det kan nog ha sin riktighet, men för att man skall kunna använda kompass och veta att den leder åt rätt håll behövs det också en karta som visar hindren men också möjligheter och vägar att nå målet. Det är den kartbild som vi kristdemokrater tror att en värdekommission, tillsammans med så många som möjligt i samhället, skulle kunna hjälpa till att ta fram.

Jag yrkar än en gång bifall till reservation 11.

Anf. 80 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Kjell Eldensjö tar i sitt anförande upp äktenskapets ställning. Han pekar på integritet och stabilitet för varje människa. Men hur

är det för alla de homosexuella i Sverige, Kjell Eldensjö? Vad händer med deras stabilitet och trygghet?

Kjell Eldensjö tar vidare upp barnens trygghet men nämner inte med ett ord alla de barn som i dag lever med föräldrar som är homosexuella. Vad händer med de barnen, Kjell Eldensjö?

Anf. 81 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik:

Fru talman! Tasso Stafilidis tog upp det här redan i sitt anförande, och jag höll mitt anförande utifrån mitt koncept. Äktenskapslagstiftningen och äktenskapet bygger, som jag ser det, på en väldigt gammal tradition. Vi har i århundraden haft traditionen att man och kvinna gifter sig och därmed bekräftar att man tänker leva ihop, förhoppningsvis hela livet. Detta är väldigt viktigt just därför att barnen får den trygghet som de behöver. Jag ser det så också nu.

När det gäller de homosexuella vill jag säga att de numera har partnerskapet.

Anf. 82 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Kjell Eldensjö tar upp partnerskapslagstiftningen. Vi har kommit en bit på vägen, men fortfarande är partnerskapslagen särskiljande, en lag som diskriminerar. Jag ställde tidigare följande fråga till Kjell Eldensjö: Varför skall han få gifta sig men inte jag?

Anf. 83 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik:

Fru talman! Jag vet inte vad jag skall svara på det. Tasso Stafilidis är visserligen homosexuell, men han får ändå gifta sig, om han gör det med en kvinna. Det är det som det blir fråga om vid giftermål. Om man inte tänker skaffa sig barn, vilket man inte kan göra om den andra partnern inte är av annat kön, är det inte en fråga om barnens trygghet.

Anf. 84 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman och övriga åhörare! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 6.

En hel del förändringar har skett inom den familjerättsliga lagstiftningen under de senaste decennierna. Bl.a. har kvinnornas ställning stärkts, och ett ekonomiskt rättvisare system har införts vid fördelning av makars egendom när äktenskapet upphör. Jag tycker att detta är bra.

En sambolag infördes 1987. Även här har ambitionen varit att stärka ställningen för den svagare parten, vilken oftast är en kvinna, då samboförhållanden upplöses. Avsikten med de angivna förändringarna har inte varit att jämställa sambolagen med äktenskapet utan att jämställa parterna när förhållandet upplöses. De förändringarna går helt i linje med partiets ställningstaganden. Vi tillstyrker därmed utskottets skrivning angående äktenskapets ställning.

Vad gäller partnerskapslagens anknytningsvillkor har vi framställt ett förslag om att partnerskap bör kunna ingås i Sverige även av medborgare i annat land som har samma partnerskapslagstiftning som Sverige. Av betänkandet framgår att regeringen under våren kommer med förslag som överensstämmer med reservanternas. I sakfrågan är vi därmed överens.

Vad avser registrering av partnerskap styrs i dag verksamheterna vid ambassaderna av Sveriges internationella åtaganden. Enligt Wienkonventionen är ett land skyldigt att fråga efter värdlandernas godkännande av den verksamhet som man ämnar bedriva på landets ambassader. För att besluta att en ambassad skall ha rätten att handlägga partnerskapsregistrering måste alltså Sverige begära värdlandets godkännande. Med värdlandets godkännande och regeringens rätt att utfärda bemyndiganden för registrering är det därmed möjligt att behandla alla svenskar lika, oavsett sexuell läggning. Vi anser därmed att regeringen bör vidta åtgärder för att möjliggöra registrering av partnerskap vid de svenska ambassaderna utomlands.

Vad angår motionen med krav på att i första hand mor- och farföräldrar skall anförtros vårdnaden om barn vars föräldrar har avlidit anser vi att en prövning av lämplighet alltid skall göras, där barnets bästa skall komma i första hand. Det innebär att också mor- och farföräldrar skall kunna komma i fråga som vårdnadshavare, om de har goda förutsättningar. Vi instämmer här i lagutskottets skrivning.

Då det gäller juridiskt biträde för barn är det viktigt att det finns en gemensam grundsyn för allt arbete med barn och ungdomar. Europarådets konvention European Convention on the Exercise of Children's Rights för att stärka barns ställning i familjerättsprocesser är ett sätt att nå samsyn i Europa.

Konventionen har undertecknats av Sverige men ännu inte ratificerats. Centerpartiet har uppfattningen att Sverige snarast bör ratificera konventionen. Men för att man skall kunna göra det behöver en del lagar förändras.

Förslaget att förordna ett juridiskt biträde för barn i vissa situationer vid tvister är ett bra förslag som kan bidra till att stärka barnets situation. Sättet på vilket vi behandlar barn speglar ofta graden av humanism och rättvisa i vårt samhälle. Det kommer att bli avgörande för hur barnen i sin tur formar det framtida samhället.

När det gäller vårdnad av barn är vi nog alla överens om att barn behöver trygghet, respekt och kärlek. Det finns skäl att påminna om att barnen har rätt till sina båda föräldrar, rätt att få vara barn med vuxna i sin närhet som tar sitt föräldra- och vuxenansvar. Det innebär att vi i första hand skall tänka på vad som är bäst för barnet. Denna grundsyn måste präglade samhällets åtgärder när föräldrar vid separationer är oense angående barnens vårdnad, boende eller umgänge.

För att undvika uppslitande vårdnadstvister i domstol är det viktigt att föräldrarna i ett tidigt skede inför en separation kommer överens i frågor som rör just vårdnad och umgänge. Obligatoriska samarbetsamtal har vi föreslagit tidigare. Det är ytterligare ett sätt att stärka barnets ställning i Sverige. Detta med hänvisning till det särskilda yrkande som finns angående familjerådgivning. Det är naturligtvis även viktigt att familjer i kris får tillgång till familjerådgivning och att de kommuner som har långa väntetider kan korta ned sina köer.

Angående förslaget att tillsätta en värdekommission stöder vi utskottsmajoritetens skrivning. Det är uppenbart att det finns ett behov i dagens samhälle att diskutera olika värderingar. Det räcker inte att enbart diskutera förslag till lagstiftning och administrativa lösningar. Vi i Centerpartiet tror också att ju mer vårt personliga uppträdande präglas av etik

och ansvarskänsla, desto färre förbud och detaljregler behöver samhället utfärda.

Samhällsarbetet har under flera decennier varit kraftigt inriktat på att tillfredsställa de materiella behoven. Men många människors behov tillgodoses inte enbart genom materiellt välstånd. Men måste ha något att leva av, men också något att leva för.

Att tillsätta en statlig kommission som skall presentera ett kvalificerat tyckande i etik- och moralfrågor anser vi är att begränsa diskussionerna. Det finns värden och erfarenheter hos människor som inte alltid kan vägas, mätas eller förstås. Vår åsikt är att det i stället behövs en mångfald av möten där människor på ett naturligt sätt kan diskutera livsfrågor, eftersom de etiska frågorna oftast finns inom varje sektor i samhället.

Så till frågan om förmånstagarförordnande. Dagens regler medger inte att pensionsförsäkringens inbetalda medel vid försäkringstagarens död tillfaller dödsboet. Endast försäkringstagarens partner och barn kan omfattas av förmånstagandet. Det innebär att ensamstående utan barn inte kan insätta någon förmånstagarare. Trots att det är privat sparade medel kan man ändå inte påverka.

Skälet för att inte utvidga förmånstagarförordningen anges vara att en begränsad del av pensionsförsäkringen är avdragsgill i anslutning till deklarationen. Jag anser att det finns skäl att se över nuvarande förmånstagarförordnande och där väga in de olika aspekterna.

Från Centerpartiets sida vill jag också instämma i en tidigare reservation, nr 10, angående talerätten i mål om hävande av faderskap.

Anf. 85 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Det är många av frågorna som jag och Viviann Gerdin är överens om. Men eftersom jag är ny här i riksdagen är jag också väldigt intresserad av att ta reda på lite om bakgrunden till de olika partiernas ställningstaganden. Det är för mig väldigt viktigt.

Därför vill jag fråga Viviann: Vad är det som har gjort att Centerpartiet har gjort detta ställningstagande, eller rättare sagt *inte* har tagit ställning för att få bort den diskriminerande bestämmelsen i äktenskapslagstiftningen att homosexuella inte får samma juridiska rättigheter som heterosexuella?

Anf. 86 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja svara så här på den frågan till Tasso och Vänsterpartiet: Mycket har gjorts under 90-talet för att stärka de homosexuellas ställning i samhället, bl.a. genom den partnerskapslagstiftning som ger utökade rättigheter för de homosexuella.

När det gäller kyrklig vigsel förordar vi i Centern att den enbart skall vara avsedd att gälla mellan man och kvinna. Till Tasso och Vänsterpartiet skulle jag också vilja säga att en ömsesidig respekt för varandras olikheter är en god egenskap i den här frågan.

Anf. 87 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag kan instämma i det Viviann Gerdin avslutade med, nämligen en ömsesidig respekt.

Det jag tar upp handlar inte om just kyrklig vigsel. I en av mina motioner har jag tagit upp hur man kan komma ifrån att just den kyrkliga

vigseln skall vara bindande. Det begås ju två ceremonier, dels den som är juridiskt bindande, dels den som är den kyrkliga ceremonin.

Oavsett det handlar min fråga om just äktenskapet – tänk nu inte på kyrkan. Varför skall inte jag ha samma rättigheter som Viviann? Jag har inte förstått varför kammaren väljer att diskriminera mig. Det är ett tydligt val som man gör.

Anf. 88 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Jag instämmer till fullo med dem som har den ståndpunkten att det fortfarande skall finnas en särställning när det ingås ett legaliserat förhållande eller ett äktenskap mellan just en man och en kvinna. Det står jag för, och det försvarar jag också.

I övrigt skall människor ha lika rättigheter socialt och ekonomiskt. Men just när det gäller äktenskapet, oavsett om det är kyrkligt eller inte, är det för mig väldigt viktigt att det bibehålls för en man och en kvinna.

Anf. 89 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! För några år sedan, jag vill minnas att det var 1994, beslutade riksdagen att införa registrerat partnerskap för två personer av samma kön som vill leva tillsammans. De flesta bestämmelser som gäller för äktenskap gäller även för partnerskap med ett viktigt undantag för vårdnaden av barn. Frågan om barnen utreds just nu av en kommitté tillsatt av regeringen.

Lagutskottet har nu behandlat ett antal motioner som gäller ändringar av lagar och regler så att de skall stå mer i konsekvens med lagstiftningen om registrerat partnerskap. För Folkpartiets del är det naturligt att stödja alla förändringar som innebär att registrerat partnerskap kan ingås på samma sätt och med lika lite krångel som en vigsel.

Däremot säger också Folkpartiet nej till motioner som vill förändra principerna så att äktenskap respektive partnerskap blir samma begrepp i lagen. Det nya partnerskapet har blivit och blir en alltmer accepterad samlevnadsform vid sidan av det traditionella äktenskapet. Jag är övertygad om att den utvecklingen kommer att fortsätta så att den samlevnadsformen blir en del i vår familjetradition.

Därför är det också naturligt och viktigt att nu ändra regler och lagar så att de står i konsekvens med lagen om partnerskap i Sverige. Det är t.ex. logiskt och rätt att partnerskap skall kunna ingås med en utländsk medborgare som kommer från ett land som har samma lagstiftning som vi. Men motioner som föreslår den konsekvensändringen av reglerna har avstyrkts av utskottsmajoriteten. Jag kan inte se att det finns någon anledning att rätten att välja samlevnadsform skall vara mindre för utländska medborgare.

Fru talman! I de svenska kommunerna kan två personer registrera sitt partnerskap, men inte utomlands på en svensk ambassad. Den service som svenska ambassader erbjuder borde enligt min mening gälla alla medborgare och inte undanta någon. I de fall där inte värdlandet har något att invända kan jag inte se något argument för att undanta ambassaderna från den tjänsteutövning som en borgerlig förrättare hemma i Sverige kan utföra. Även här avstyrker tyvärr majoriteten de motioner som vill ändra praxis i enlighet med lagstiftningen.

Även förslaget att borgerliga vigselförrättare skall vara skyldiga att tjänstgöra vid registrering av partnerskap avstyrks av utskottets majoritet. När vissa präster i den gamla statskyrkan vägrade att viga frånskilda betraktades det av samhället närmast som ett tjänstefel. Ändå handlade det då om ett trossamfund som det trots allt var frivilligt att vara inskriven i. Svensk medborgare blir man däremot född till. Men i dag tycker fortfarande en majoritet i utskottet att en borgerlig vigselförrättare skall få genomföra vigslar men kunna vägra att registrera ett partnerskap – trots att detta enligt svensk lag i princip är jämställt med äktenskap.

Fru talman! I och med att motioner med innebörden att öka likheten inför lagen nu avstyrks gör alltså majoriteten undantag för enskilda svenska och utländska medborgare på ett sätt som förefaller ologiskt. Enda skälet till den här tveksamheten och de här undantagen är de enskilda individernas sexuella läggning, och det är märkligt och förvånande för mig att en sådan privat sak, som knappast stör någon utomstående människa, skall leda till att reglerna för samlevnadsformer skall fortsätta att vara olika från fall till fall. Jag ser fram emot att människor i ett tolerant samhälle framöver skall visa mindre intresse för sina medmänniskors privatliv, men med tanke på hur en del av besluten verkar bli i dag är det en bit kvar dit.

Om man av någon anledning är helt emot lagen om partnerskap finns det en viss fördomsfull konsekvens i att säga nej till de här förändringarna. Men jag kan inte förstå att partier som är för denna lag samtidigt vill ha kvar onödigt krångel för människor. Om man har en liberal och humanistisk utgångspunkt är det i alla fall ingen tvekan om var man hamnar när det gäller att erkänna alla människors lika rättigheter.

Fru talman! Kjell Eldensjö säger i sitt anförande att äktenskapet mellan man och kvinna skall prioriteras som samlevnadsform. Kristdemokraterna har en motion med samma innebörd. Bl.a. skriver han i sin reservation att barnens trygghet skall stärkas. Folkpartiet anser att *alla* barns trygghet är viktig – det gäller även de barn som inte växer upp i ett äktenskap. Äktenskapslagstiftningen ger i dag människor ett skydd på väldigt många sätt och reglerar juridiskt en massa praktiska angelägenheter. Men eftersom människor av olika skäl ändå väljer att inte leva i äktenskap måste vi ha regler som garanterar trygghet även för dem.

Jag lyssnade noga på Kjell Eldensjö's anförande, men fick inte reda på vilka förändringar han eller Kristdemokraterna vill genomföra för att stärka äktenskapet ytterligare. Finns det några konkreta förslag till lagstiftningsförändringar eller blir det motsatt väg, alltså att man genomför försämringar för människor som inte lever i äktenskap?

Fru talman! Det har varit många frågor om familjerätt i detta betänkande. En helt annan fråga är den som några talare har tagit upp om talerätt när det gäller faderskap. Det finns några motioner här, bl.a. en folkpartimotion, där det föreslås att reglerna för talerätt för änka och arvingar när faderskap fastställs genom dom skall bli föremål för en förutsättningslös utredning där barnets bästa är den självklara utgångspunkten. I dag är reglerna för efterlevandes rätt att föra talan om faderskap oklara. Möjligheterna att utsluta en möjlig far har ju förändrats på senare år genom blodundersökning osv. Det vore därför naturligt att göra en utredning kring hur reglerna i dag fungerar. Det behövs genast en förutsättningslös utredning kring de här frågorna.

Slutligen bland alla dessa frågor, fru talman, vill jag nämna Kristdemokraternas motion om en värdekommission. I utskottet har ju samtliga partier utom Kristdemokraterna själva avstyrkt motionen. Folkpartiet föreslog en något annan motivering, som vi reserverade oss till förmån för.

Folkpartiet anser att samtal kring moralfrågor behöver föras i mycket större utsträckning än i dag och engagera betydligt fler människor. Men enligt vår mening skulle en statlig kommission kunna leda till att en viss moralsyn skulle formuleras under den falska föreställningen att den delas av alla. Risker med en statlig kommission är att den antingen presenterar slutsatser som är så allmänna att de är ointressanta eller att den tar ställning i frågor som det är den enskildes ansvar att avgöra.

Delvis bortser man också i motionens formuleringar från det faktum att samma ställningstagande kan utformas utifrån helt skilda etiska principer. Exempelvis kan en kristen och en ateist utifrån helt skilda utgångspunkter och helt skild argumentering komma fram till samma slutsats när det gäller t.ex. solidaritet med människor i nöd.

I förslaget talas det om familjens betydelse. Men man preciserar inte vad som menas med familj. Är det mamma, pappa och barn? Är det ensamstående? Är det ensamstående föräldrar? Gäller det hetero- och homosexuell gemenskap? Föreställningen att en statlig kommitté skall yttra sig om hur en god familj kan se ut kan leda till intolerans och fördomar.

Det är viktigt i olika sammanhang att stimulera till diskussion om vilket samband det finns mellan våra ställningstaganden i olika frågor och våra etiska principer. En sådan diskussion skall ständigt föras inom vården, forskningen, skolan och politiken. Inte minst i skolan måste det förekomma en levande diskussion om hur åsikter växer fram utifrån moraliska principer. Diskussion om begrepp som respekt, hänsyn och tolerans behöver föras mycket mer än vad som sker i dag. Det här samtalet förutsätter att det skapas mötesplatser där ingen av deltagarna har tolkningsföreträde i kraft av t.ex. ålder, kön, etnisk tillhörighet eller religion.

Det finns, fru talman, en tendens i dag att experter av olika slag i allt högre grad anlitas för att hjälpa till att lösa frågor. Jag menar att det är viktigt att det ligger på var och en att utifrån eget ansvarstagande och inre sanktion fatta besluten. En etisk reflexion måste vara en naturlig del i alla människors vardag, och inte minst i beslutsfattareshandlingar.

Därmed, fru talman, nöjer jag mig för att spara tid med att yrka bifall till reservationen 10 även om jag i utskottsbetänkandet också har reserverat mig för ett antal andra yrkanden.

Anf. 90 KJELL ELDEN SJÖ (kd) replik:

Fru talman! Ulf Nilsson frågar om det här med trygghet när det gäller barnen osv. Det är självklart att vi skall jobba för att *alla* barn har trygghet. Men vi kommer aldrig ifrån det faktum att det är många barn och ungdomar som mår väldigt dåligt i dag. Detta har ökat. Depressioner hos barn är vanliga. Jag läste i samband med den här våldsamma massakern som har varit i USA att det i USA är tre miljoner barn under 15 år som lider av depressioner. Det här visar en samhällsutveckling. Vi ligger kanhända efter USA, men vi går åt samma håll.

Då menar vi att vi måste hjälpa upp den här situationen, och vi tror att stabila samlevnadsförhållanden är väldigt viktiga i det sammanhanget. Det är en del. Det finns naturligtvis andra delar också. Därför tycker vi att äktenskapet på något sätt bör stärkas. Att man bildar opinion för detta tror jag är det viktigaste.

Sedan när det gäller vad vi skall göra vill jag säga att först skall vi ha en acceptans för viljeinriktningen; att äktenskapet är en värdefull institution som vi vill värna om. Min motfråga till Ulf Nilsson är då: När det gäller just dessa barn som nu har det svårt, som lider av depressioner och som känner sig vilse i samhället – vad är Ulf Nilssons metod?

Anf. 91 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag delar Kjell Eldensjös uppfattning att det i väldigt många fall är lyckligt för barn att ha två föräldrar och att leva i en harmonisk miljö. Just därför har vi ju en lagstiftning som gynnar både äktenskap och samboförhållanden i dag. Vi gör det både mer ekonomiskt fördelaktigt och på många sätt mer praktiskt att leva i par jämfört med att leva ensam i dag.

Jag kan inte utläsa av Kjell Eldensjös svar vilka ytterligare praktiska lagstiftningsmässiga förändringar vi skulle genomföra. Arbetet med att skapa trygghet för alla barn måste ju föras på många fronter. Det gäller att komma till rätta med sociala problem i samhället, arbetslöshet, utslagning, kriminalitet. Det gäller att arbeta i skolan för att inte minst hjälpa de barn som på olika sätt har svårigheter både med sin anpassning och med sina studier. Det är ett flerfrontskrig att hjälpa alla barn till en så trygg uppväxt som möjligt.

Jag uppfattade fortfarande inte, Kjell Eldensjö – men vi kan väl komma tillbaka i en annan debatt – att jag fick något svar på frågan om åtgärder som skulle kunna stärka äktenskapet. Det skulle vara intressant att kunna kommentera dem om jag fick höra dem.

Anf. 92 MARINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Lagutskottets betänkande nr 18 tar upp 25 motioner från den allmänna motionstiden som behandlar familjerättens område. Motionärerna tar bl.a. upp frågor angående äktenskap och sambolagstiftning, adoption, talerätt i mål om hävande av faderskap, registrering av partnerskap, vårdnad om barn samt en motion angående inrättande av en värdekommission och till sist en namnrättslig fråga.

Jag vill redan nu yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

I detta betänkande finns många motioner fyllda med förslag i en rad svåra frågor som riksdagen i dag skall debattera och besluta om. Att förändra förutsättningarna i samhället är en av de viktigaste men också svåraste uppgifter vi politiker har – att knyta ihop delar till en helhet, att se sambanden och just se konsekvenserna av våra beslut. Många av motionsanspråken just nu i dag är föremål för utvärderingar, utredningar och kartläggning.

Fru talman! Det familjerättsliga området har genomgått en genomgripande omarbetning under de senaste decennierna. År 1987 kom den nya äktenskapsbalken som gav en högre grad av rättvisa mellan makar vid äktenskapsskillnad. Riksdagen antog också sambolagen som tillförsäk-

rade den svagare parten i ett samboförhållande vissa rättigheter i fråga om det gemensamma hemmet. Denna reform är nu föremål för en utvärdering.

I början av 1983 fattade riksdagen beslut om umgänge och boende, och ett av syftena var att stärka barnets rättsliga ställning.

Genom åren har ytterligare förändringar gjorts i riktning mot barnets bästa. I dag är det ett enigt utskott som i enlighet med motion L420 ger regeringen till känna att utreda barnens rätt till ett juridiskt ombud i vissa konfliktfyllda och svåra umgänces- och vårdnadstvister.

Maud Björnmalms motion anger att i samband med separationen kan svåra och konfliktfyllda situationer uppstå där barnen utnyttjas som slagträ mellan föräldrarna. Enligt Maud Björnmalms mening skulle detta kunna avhjälpas genom att ge barnet rätt till bistånd av ett juridiskt ombud när barnets rättigheter kränks och vårdnadshavaren inte förmår att tillgodose barnets bästa. Tyvärr är det så att dessa fall finns. Då är det angeläget att en utredning om barnets rättigheter skall sträcka sig längre än den nuvarande lagstiftningen.

Frågan bör bli föremål för särskild uppmärksamhet inom ramen för det utredningsarbete som nu bedrivs i anledning av Europarådets konvention om barnens rättigheter.

Jag har personligen fått ta del av en liten grabbs försök att få socialtjänsten att lyssna och att förstå att just nu var han rädd för pappa och att pappa inte var frisk. Han älskade honom, och han ville vara hos pappa den dag han blev frisk, men inte just nu, för han var rädd för pappa. Pappan vägrades umgänge. Mamman tilldömdes vite för att hon skyddade barnet och barnets rätt att bli tagen på allvar och att bli respekterad. Jag vill tala om att pojkens största uppgift enligt honom själv var att skydda sin lillebror för pappas aggression när han vistades hos pappa.

När jag hade lyssnat på pojkens berättelse sade jag till honom: Du skall inte behöva vara rädd. De vuxna skall lyssna till dig. Du är en duktig och modig liten man. Hälsa dem från mig att de skall lyssna på dig.

Hur detta har gått vet jag tyvärr inte. Men i dag och just nu sänder jag en glädjens tanke till denna modiga lilla grabb. Kanske behöver han inte kämpa själv. Han kanske får möjligheten till ett eget juridiskt ombud, ett ombud som lyssnar till vad han säger.

Det är också med glädje man kan säga att det har kommit en lagrådsremiss om juridiskt ombud till barn när det handlar om brott, så vi är en bit på väg.

När det gäller 1998 års ändringar har några motioner tagit upp behovet av att utvärdera gemensam vårdnad. Det är viktigt att en sådan utvärdering kommer till stånd. Regeringskansliet har tillsatt en utredare som har till uppgift att belysa hur barn mår när det gäller det växelvisa boendet och speciellt de små barnen. I avvaktan på denna utredning avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Fru talman! Jag kommer nu till den motionsflora som hävdar talerätt i mål om hävande av faderskap. Det är för mig konstigt för att inte säga besynnerligt att så många motionärer vill ha en förändring på detta område. De flesta vill ha talerätt för änkan och arvingarna.

I samband med blodundersökningslagen 1982 påtalades det att det var tänkbart att en del fall där faderskap hade fastställts genom en äldre

och bristfällig metodik skulle ha bedömts annorlunda om faderskapet hade prövats enligt de nya metoder som har framtagits.

En blodundersökning i dag kan i vissa fall fastställa ett faderskap till 99,9 % säkerhet. Men enbart det faktum att faderskapet är fastställt genom en gammal metod räcker inte för resning. Hänsyn måste tas till barnets bästa. Här kommer vi in på paradoxen när det gäller änkan som hävdar talerätten. Är hennes barn, tillika arvingarna, som enligt motionären skall föra denna talan, faderns barn? Jag undrar lite stillsamt hur motionären har tänkt sig. Hur lång tid efter faderns död skall denna talerätt gälla? Hur många gamla gravar skall i så fall grävas upp i jakten på faderns DNA-kedjor för jämförelse med det barn som kanske betraktat honom som far under sin uppväxt? Vilka arvingar skall få rätten att begära blodprovsundersökningar, den som är född inom eller utanför det aktuella äktenskapet? Naturligtvis måste ni väl mena alla faderns barn.

Jag vill kommentera motionen angående värdekommissionen med några få ord. I motion nr 421 anförs att alla strävar efter ett samhälle där förtroende och tillförsikt finns i alla mänskliga relationer. Man säger att ett etiskt minimum uppbyggt på gemensamma värderingar är ett fundament för den mänskliga dialogen. Därför vill motionären inrätta en värdekommission som skall lyfta denna värdebas upp i medvetandet hos människorna som skall hålla ihop samhället. Annars skulle moralras vara nära förestående.

I en ständigt pågående och utvecklande process läggs grunden för individens värdebas i ett väldigt tidigt skede i individens och barnets liv. Individens formas tidigt i livet genom det sociala arvet i positiv bemärkelse. En människas väg till det vuxna livet är kantat av livserfarenheter, nya värderingar och en mognad att se livet utifrån en ständigt växande värdegrund uppbyggd på moral och etik. Här har skolan och dess läroplaner stor betydelse.

Jag vill i enighet med utskottet påtala vikten av det påbörjade arbete som den av regeringen tillsatta projektgruppen inom Utbildningsdepartementet gör. Dess uppgift är att under år 1999 utveckla arbetet med värdegrunder i skolan. Dessa värdegrunder anger de fundamentala värden vårt samhällsliv vilar på: människors okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan man och kvinna och solidaritet med de svaga och utsatta. Dessa värden skall skolan förmedla och förankra bland eleverna.

Jag vill också nämna Demokratiutredningen, vars utgångspunkt är varje människas rätt till full delaktighet i samhället. Kommittén har gjort ett mycket bra jobb och lämnat 18 delrapporter hittills.

Det pågår ett ständigt arbete från samhällets sida med att lyfta fram frågor som motionärerna vill ha. Det är en process som aldrig skall ta slut.

Jag var på landstingsfullmäktigemöte i måndags och lyssnade på doktor Bo Köster. Han talade om Prioriteringsutredningen och om vårdens svåra val. Han påtalade att efter denna utredning har diskussionen liksom avstannat i samhället angående prioriteringsordningen för sjukdomar och val. Den diskussionen har liksom tystnat, avstannat i samhällsdebatten.

Alla människors medvetenhet om mänskliga värdegrunders betydelse måste lyftas upp till samtal och diskussion på alla plan, så att det tydlig-

görs för människan vad hennes ställningstagande utgår från, medvetandegöra reflexionen på moraliska och etiska värderingar och livsnormer.

Här är det alltså inte någon framkomlig väg att tillsätta en värdekommission, utan utskottet ser det arbete som pågår i samhället som den mest framkomliga vägen för att höja människors medvetande om dess värdegrunder. Utskottet ser också en fara i att tillsätta en värdekommission just med tanke på att många skulle kunna uppfatta det som ett försök att lägga fram en för alla gemensam syn på de frågeställningar som tas upp i motionen. Man kan inte heller bortse från risken som finns i de slutsatser som en sådan värdekommission kommer fram till, att de blir så allmänt hållna att det framstår som ointressant och att arbetet görs i onödan.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 93 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra Marina Petterssons beskrivning av barnets bristande rättssäkerhet i vårdnadstvister. Vi har samma uppfattning om behandlingen av den motionen. Marina Pettersson yttrade sig som så, att tyvärr finns dessa fall där barnets rättssäkerhet brister.

Nu finns tyvärr dessa fall där ett misstag har begåtts i ett domstolsavgörande när det gäller fastställande av faderskap. Numera kan man ha mycket finare metoder att fastställa faderskap, så förhoppningsvis kommer inte felaktiga domar att dömas fortsättningsvis. Det gäller naturligtvis inte att gräva upp gravar. Det är absurt att bara tänka på det.

Jag undrar om inte Marina Pettersson också tycker att rättssäkerheten för änka och arvingar till en man skall vara starkare. Om det nu är så att barnets rätt inte får tillräckligt stöd i det här fallet kan man fråga: Vilket barn tänker Marina Pettersson på då, det barnet som är arvinge på vanligt sätt eller det som har fått en felaktig dom?

Anf. 94 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns talerätt för maka och arvingar i det fall där fadern dött före barnets födelse eller då fadern dött efter barnets födelse men inte varaktigt sammanbott med barnet eller inte bekräftat att barnet är hans.

Berit frågar mig om vilka barn det är som skall föra talan. Naturligtvis menar jag alla faderns barn.

Anf. 95 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Det finns barn som inte får lov att föra talan i det här målet, nämligen de barn som har levt tillsammans med fadern. Det finns alltså inga möjligheter till talerätt. Man vet inte ens vem som får föra talan.

Jag kan inte förstå att den här frågan är så komplicerad att man inte skulle kunna göra en utredning och gå igenom rättsläget så att det blir klart. Det är en mycket rimlig begäran från oss motionärer, eller vad tycker Marina Pettersson?

Anf. 96 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! I de fall där det finns faderskapsbekräftelse finns det inga bestämmelser i lag om vilka som skall få föra talan vid ogiltighetsförklaring. Det påpekandet är riktigt. Men det skall vara mycket starka skäl för att få begära resning.

Jag anser att i de fall där fadern har känt till barnets födelse, oavsett om han har talat om det för änkan eller ej, har han accepterat att det här barnet finns och att han är barnets far. I dom är faderskapet definitivt avgjort, och för resning till hovrätt eller till Högsta domstolen måste man ha nya omständigheter och bevis. Det anser jag vara befogat.

Anf. 97 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill också bara kommentera Marina Petterssons formulering om att gräva upp gravar. Jag vill betona att det som vi som har reserverat oss yrkar är att vi vill ha en förutsättningslös utredning som skall ha barnets bästa som utgångspunkt för att genomlysna olika aspekter av den praxis och de regler som används i dag. Det anser inte jag är att göra någonting alltför farligt och hotande. Vi får i så fall se vad den utredningen kommer fram till.

Anf. 98 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Genom de nya blodprovsundersökningarna och enligt de nya metoderna kan man med stor säkerhet fastställa vem som har varit barnets far eller inte. Genom genetiskt material kan man nu, oavsett ålder, få fram de genetiska koderna och se den här överensstämmelsen. Då undrar jag bara var gränsen skulle ha gått.

Anf. 99 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är som sagt det som utredningen skulle genomlysna.

Anf. 100 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Marina Pettersson för hennes tydliga och spännande anförande. Men jag vill fråga också, för du var verkligen väldigt tydlig på de flesta punkterna, utom en. Det är den punkten som många andra i kammaren också har lyckats vara mycket otydliga på eller inte ens nämna.

Jag har två frågor att ställa dig. Först och främst undrar jag: Varför har ni från Socialdemokraterna valt att just vara så otydliga vad gäller kristdemokraternas motion som behandlar äktenskapets ställning? Vad beror det på? Tycker ni som kristdemokraterna eller har det bara inte blivit en starkare skrivning?

Anf. 101 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det vi tycker är att riksdagen inte bör styra enskilda individer i valet av samlevnadsform. Det är väl det vi menar med våra ställningstaganden till detta. Kd vill att man skall prioritera äktenskapet. Äktenskapet är en suverän institution när det gäller rättssäkerhet för dem som är gifta.

Anf. 102 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Det är just äktenskapet mellan man och kvinna som kristdemokraterna prioriterar. Det är där som jag reagerar. Vad det handlar om är också den fråga som jag ställde till Marina tidigare: Är det så att socialdemokraterna också har syftet att faktiskt försöka få bort all diskriminerande lagstiftning, så att lagstiftningen i så gott som alla fall blir ickediskriminerande? I det här fallet gäller det äktenskapsbalken.

Anf. 103 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Ja, Tasso, jag fick den frågan förut, varför jag kunde gifta mig. Det är så att jag aldrig har varit gift, men jag har den valfriheten. Men jag måste då gifta mig med en man, det stämmer.

Jag delar motionärens uppfattning att människors kärlek och önskan att leva med varandra skall erkännas och respekteras – oavsett kön. En av de få skillnaderna mellan äktenskapsbalken och partnerskapslagen är vad som berör tredje person. Det finns ett fåtal paragrafer som skiljer sig från varandra, bl.a. gäller det homosexuella och adoptivbarn. Det är fråga om tredje person.

Det har nyss tillsatts en kommitté, Homosexuella och adoptivbarn. Om den kommittén kommer fram till att skillnaderna skall undanröjas – kommittén skall lägga fram lagförslag – tycker jag att motionären åter skall väcka en motion till riksdagen.

Anf. 104 TANJA LINDERBORG (v):

Fru talman! Jag vill först vända mig till Berit Adolfsson. Hon sade i sitt inledningsanförande att socialdemokraterna och ”hjälppartierna” inte vill ändra på sakernas tillstånd. Jag uppfattade att Berit Adolfsson raljerade över vad utskottssammanträdena kan tänkas kosta. Berit Adolfsson nämnde flera miljoner kronor.

Jag blir förvånad över det Berit Adolfsson sade. Det visar ett förakt för demokratin. Jag vill också erinra om att vi faktiskt representerar olika ideologier. Det är kanske därför som moderaterna inte vill ändra på sakernas tillstånd vad gäller diskriminering av de homosexuella.

Fru talman! I betänkandet behandlar lagutskottet – som tidigare nämnts – fyra motioner som samtliga tar upp frågan om talerätt i mål om hävande av faderskap. Motionerna handlar om möjligheten för änkor att i domstol kunna få prövat om ankans avlidne man verkligen är biologisk far till särkullbarn som mannen har från tidigare förhållande med en annan kvinna.

Jag har stor förståelse och känner starkt med de kvinnor som efter makens död helt plötsligt ställs inför det faktum att det finns en eller flera helt okända bröstarvingar. Det första som dyker upp i huvudet är: ”Men Gud, det kan bara inte vara sant! Det kan inte vara min mans barn, han har ju aldrig berättat det för mig.”

Under förra mandatperioden fick lagutskottets ledamöter ta del av ett människoöde. Det var en kvinna som i samband med bouppteckningen efter sin avlidne man fick kännedom om att han hade barn från ett förhållande som han hade haft innan makarna träffades.

Mannen hade erkänt faderskapet, och han hade betalat underhåll men däremot inte berättat om detta för sin fru. Kvinnan fick naturligtvis en chock. Detta fick konsekvensen att hon var tvungen att dela med sig av

kvarlätenskapen med en för henne totalt okänd person. Dessutom fick hon svåra ekonomiska problem till följd av detta.

Detta fall illustrerar vad motionärerna och reservanterna vill, nämligen öppna en möjlighet för kvinnor som drabbas av en liknande situation att i domstol driva en process för att häva faderskapet.

Sverige har ratificerat FN:s barnkonvention, och en enig riksdag har uttalat att barnets bästa skall komma i främsta rummet. Men denna situation, fru talman, kan aldrig vara med barnets bästa för ögonen. Det måste vara djupt kränkande för såväl barnet som barnets mor att utsättas för en domstolsprocess, men också för obehagliga provtagningar som måste genomgå för att fastställa faderskapet. På sätt och viss kränker man den avlidne mannen, som har valt att leva med en livslögn. Det är naturligtvis ur moralisk synpunkt helt oacceptabelt, men det är knappast en fråga för riksdagen att sätta sig till doms över. Därför yrkar jag avslag på reservation nr 10.

Jag vill gå över till en fråga som är ny och som inte har behandlats tidigare, nämligen en värdekommission – liknande vad som finns i Norge. Jag tolkar motionen så att kristdemokraterna tycker att det är för lite debatt kring etik och moralfrågor, och de efterlyser en gemensam värdegrund som skall genomsyra hela samhället.

Vems värderingar är det som skall gälla? Är det mina som ateist, eller är det Ulf Ekmans som kristen? Är det mina som socialist och feminist, eller kd:s som marknadsliberaler och nymoralister?

I en levande demokrati måste allas åsikter få komma till uttryck, så länge som någon inte kränks. Det stora problemet i samhället i dag är hur demokratin skall utvecklas. Det handlar om ägande och maktfrågor. Det handlar om klass och kön. Ett demokratiskt samhälle står för gemenskap, samhörighet och jämlikhet, men det måste också finnas utrymme för rätten att vara annorlunda. Vi måste tolerera skillnader. S.k. oliktänkande bidrar till nya idéer, att det föds olika typer av kreativa lösningar och att demokratin utvecklas i takt med sitt samhälle.

Jag tycker att vi i det svenska samhället har många gemensamma värderingar och normer. Vi accepterar inte barnaga eller misshandel i någon form. Vi accepterar inte skattefiffel, prostitution eller varje annan handling som bidrar till att människor utnyttjas och kränks. Jag skulle kunna rada upp massor av exempel, men jag skall inte göra det. Jag delar motionärernas uppfattning om att det är viktigt att föra en dialog om etiska frågor. Sådana samtal förs bäst inom samhällets samtliga sektorer, på dagis, i skolan, på arbetsplatsen och i det offentliga rummet. Problemet är att vi har en mediekoncentration i det här landet som gör att det kan vara svårt för alla funderingar att komma till uttryck.

En statlig värdekommission skulle kunna hämma sådana samtal. Jag vill peka på att det redan har vidtagits ett antal åtgärder i den riktning som tas upp i motionen. Senast i går fick vi ett pressmeddelande från Millenniekommittén. Den består av ytterst hedervärda personer med mycket hög integritet. Jag skall nämna några stycken: Ärkebiskopen K G Hammar, Solveig Hagselius, folkbildare, författaren Henning Mankell och Anders Wijkman, som nog inte är så obekant för alla här.

Kommittén har beslutat om stöd till en teaterföreställning som skall ställa två stora politiska ideologier mot varandra, nämligen kapitalismen och socialismen. Man har beslutat om ett bidrag till ett projekt, 2000-

talets visdom – barnet och de vise männen och kvinnorna. Det är ett projekt om barns tankar om framtiden. Det kommer att produceras skolmaterial om de fattigaste ländernas situation och konsekvenserna av ländernas skuldbörda inför det nya årtusendet. Det finns massor med aktiviteter som förhoppningsvis – jag är övertygad om det – kommer att initiera en debatt om de etiska frågeställningarna. Därmed yrkar jag bifall till utskottsmajoritetens förslag till beslut i den delen. För övrigt står jag bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer i betänkandet.

Anf. 105 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Jag är ledsen om Tanja Linderborg uppfattade mitt inledningsanförande som ett förakt mot demokratin. Det var det inte fråga om. Även demokratin måste kunna diskuteras. Jag känner mig inte hugad att fortsätta med det.

Jag vill ställa en fråga till Tanja Linderborg om talerätten i faderskapsmål. Hon sade att riksdagen inte skall sätta sig till doms över någonting eller någon. Det skall man inte göra, men man skall stifta lagar med rättssäkerhet för alla människor. Jag vet inte om jag missuppfattade Tanja Linderborg eller om Tanja Linderborg missuppfattade mig, men det är inte riksdagens uppgift att sätta sig till doms utan det är riksdagens uppgift att stifta lagar. Jag undrar om inte Tanja Linderborg håller med om det.

Anf. 106 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Jag delar uppfattningen att vi utgör en lagstiftande församling.

Jag sade – och som jag tror att Berit Adolfsson missuppfattade – att vi aldrig kan sätta oss till doms över om personer väljer att leva med en livslögn. Det är inte riksdagens sak att moralisera över, även om jag personligen tycker att det är förkastligt.

Jo, det är jätteviktigt med rättssäkerhet. Jag delar absolut den uppfattningen, men man måste också tänka på barnets rättssäkerhet. Det måste slippa att bli utsatt för kränkande behandling som t.ex. blodprovstagning.

Jag har levt i den föreställningsvärlden att mannen som bor där är min pappa. Han har de facto en gång erkänt och betalat underhåll för mitt uppehälle. Helt plötsligt kommer någon och säger att jag skall med på blodprovstagning därför att man ifrågasätter att den man som jag tror är min pappa verkligen är min pappa.

Det är, menar jag, inte att ha barnets bästa för ögonen. Jag tycker att reservanterna har större omsorg om änkan än om barnet.

Anf. 107 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Det kanske också är en missuppfattning. Men barnet har också rätt att leva utan en livslögn. Barnet har också möjligheter att leta rätt på sin riktiga pappa. Jag tycker också att det tillhör barnets rättigheter.

Dessutom är den förnedrande domstolsbehandlingen och blodprovstagningen redan gjord i de fall som vi har beskrivit. Det var förnedrande redan från början.

Jag undrar om Tanja Linderborg verkligen månar om att detta barn skall kunna hitta sin rätta pappa. Jag vägrar att acceptera att detta handlar om pengar. Det är något annat.

Anf. 108 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Vi talar om två olika fall. Jag beskrev det fall som vi fick in på huden i lagutskottet förra mandatperioden, där mannen de facto hade erkänt faderskapet. Han hade betalat underhåll. Helt plötsligt skall änkan ifrågasätta om han verkligen var far till barnet. Det var en chockupplevelse. Det är en sak. Hon ville verkligen inte tro att han skulle ha haft ett förhållande med en annan kvinna.

Jag tror också att det till viss del – kanske inte just i detta fall – kan handla om pengar. Det är klart att det kan bli besvärligt. Det kanske t.o.m. skulle kunna leda till att någon måste sälja huset för att kunna lösa ut bröstärvingen.

Jag kan se det problemet, men jag tycker att det viktigaste trots allt är barnens bästa. Det måste vi hela tiden ha för ögonen. Det är vår uppgift i denna kammare, tycker jag.

Anf. 109 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Vi diskuterar här i dag familjerättsliga frågor. Efter att ha hört diskussionen i förmiddags om miljöpolitiken, och även den diskussion vi för nu, kan jag inte låta bli att tänka att kd:s mantra är att familjen kan lösa alla problem. Det gäller miljöpolitiken, men också, som det verkar, samhällsutvecklingen.

Kjell Eldensjö, t.ex., blandar in den stora katastrof som skedde i USA då skolelever dödade sina kolleger i frågan om även homosexuella skall kunna ingå äktenskap. Han säger att antalet depressioner har ökat hos barn både i Sverige och i resten av världen.

Vad har detta med äktenskapet att göra? Tror man att homosexualitet och homosexuella samlevnadsformer bidrar till en instabil samhällsutveckling? Att över huvud taget föra diskussionen på den nivån tycker jag är kränkande gentemot de homosexuella.

Dessutom är den mest stabila samlevnadsformen faktiskt två kvinnor som lever ihop, om man skall tala i generella termer. De brukar sällan skilja sig och sällan vara otrogna. Det är den mest stabila samlevnadsform som finns, om vi nu skall tala i generella termer.

För mig är det viktiga att vi skapar förutsättningar för människor att vara trygga och ta ett samhällsansvar. En del i det är att ingen människa skall känna sig diskriminerad. I sambokommittén diskuterar vi en förändring av sambolagen. En väldigt bra förändring är att vi i den framöver förmodligen kommer att skriva om sambor av motsatt och samma kön. Vi kommer inte att utgå ifrån eller tala om sexuell läggning. Vi kommer att prata om sambor antingen av motsatt eller samma kön.

Jag hoppas att all lagstiftning skall kunna utgå från samma synsätt och att man kan tala om gifta av motsatta eller samma kön. Det skulle för mig vara en förändring där ingen blir diskriminerad.

Vi måste helt enkelt öka likheten inför lagen. De förslag som finns i motioner om att likheten inför lagen skall ökas har tyvärr avböjts av utskottets majoritet.

Kärlek till någon av samma kön skall inte vara mindre värd än kärlek till någon av motsatt kön. Kärlek är för mig ett fundament som faktiskt ökar stabiliteten i samhället och gör att människor mår bra.

När det gäller frågan om att ingå äktenskap tycker vi att homosexuella skall kunna göra det på samma villkor och med samma rättsverkningar som heterosexuella. Naturligtvis bör uppdraget som vigselförrättare likställas med det som registreringsförrättare. Det skall vara ett enda uppdrag. Det skall vara ett gemensamt uppdrag. Vi måste förbättra anknätningsvillkoren för dem som vill ingå partnerskap. Om man bor i Sverige skall man kunna ingå partnerskap. De som gör det skall inte diskrimineras i förhållande till dem som ingår äktenskap i dag.

Svenska ambassader bör också ta ett ansvar och erbjuda människor möjligheten att registrera partnerskap. Alla svenskar skall behandlas lika på den svenska ambassaden.

När man har en lagstiftning som behandlar människor olika får det konsekvenser ute i samhället, för det ger signaler. Jag har en vän som heter Daniel, som är 18 år. Han blev nu i veckan utslängd från sin kompis Annas hem. Det var hans kompis Annas mamma som slängde ut honom. Varför? Jo, Daniel är homosexuell. Annas mamma – hans kompis mamma – slängde ut honom med motivationen att hon inte ville ha en bög i huset. Daniel är 18 år, och detta är en verklighet i dagens Sverige.

Jag anser att det riksdag och regering beslutar – den lagstiftning vi har – bidrar till att fördomar frodas.

Frågan om talerätt i mål om hävande av faderskap kommer Kia Andreasson senare att ta upp, och hon förklarar Miljöpartiets linje. Utskottet stöder annars Maud Björnemalms motion, som rör möjligheterna att ge barn rätt till juridiskt ombud när deras rättigheter kränks. Det tycker vi är positivt. Men vi stöder också reservation 7 om mor- och farföräldrar som vårdnadshavare, reservation 8 till förmån för en utvärdering av 1998 års föräldrabalksreform och reservation nr 9 om hur barn påverkas av växelvis boende.

Barnens självklara rätt till båda föräldrarna sammanblandas tyvärr ibland med föräldrarnas behov och önskningar om en rättvis tillgång till sina barn. Små barn kan tvingas att bo växelvis hos båda sina föräldrar på ett sätt som strider mot barnens bästa. Vi vill ha en kartläggning av hur domstolar dömer i dessa vårdnadsärenden. Vi måste se över om domstolspraxisen är bra ur barnens perspektiv.

Jag vill snabbt avsluta med att yrka bifall till reservationerna nr 4 och 6.

Anf. 110 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik:

Fru talman! Yvonne Ruwaida måste ha lyssnat väldigt dåligt på replikskiftet mellan mig och Ulf Nilsson. Vad jag pratade om var en uppgift om att det fanns tre miljoner barn under 15 år som led av depression i USA. Det är en uppgift som jag har läst om.

Då sade jag att en av orsakerna – det kan finnas flera orsaker till att barn har mer depressioner nu än tidigare – kan vara instabila familjeförhållanden. Jag nämnde inte ett ord om homosexuellas del i detta.

Anf. 111 YVONNE RUWAIDA (mp) replik:

Fru talman! Vi diskuterar i detta sammanhang familjerättsliga frågor och barnens situation utifrån ett familjerättsligt perspektiv. Man säger att ett argument för att homosexuella inte skall kunna ingå äktenskap är att de inte har eller inte skall ha barn. Jag tycker ändå att man kopplar ihop homosexuella med en samhällsutveckling som är väldigt negativ, där väldigt många barn lider av depressioner. Jag kan inte låta bli att göra den kopplingen. Man säger samtidigt indirekt att homosexuella lever i instabila samlevnadsformer och att instabila samlevnadsformer är negativa för samhällsutvecklingen. Jag vill betona att det viktiga inte är om personer av samma kön eller av motsatt kön lever ihop. Det viktiga är att människor är trygga och tar ett samhällsansvar. Då får vi en stabil och bra samhällsutveckling. Det har alltså inte att göra med vem man älskar.

Anf. 112 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag gick hit för att lyssna på argumenten mot en värdekommission. Det är väl så med oss alla att vi ofta kommer tillbaka med våra motioner. Då kan det vara bra att ha hört de argument som de företrädare som avhandlat motionen har levererat. Jag förstår att en del irriteras och kanske tycker att det verkar övermaga om jag säger att det inte skall bli svårt att i en kommande motion på en gång bemöta de argumenten.

Det är nästan lite komiskt att här höra skrämelsen för en statlig kommission, samtidigt som man pläderar för att den millenniekommission som tydligen inte är statlig och inte alls är så farlig. Men där finns ju statsråd i ledningen. Det tycker jag inte alls att det skulle bli tal om ifall staten startade ett arbete för att vi skulle fundera över vilka värderingar som ändå måste finnas i ett samhälle.

Sedan har vi detta med att tratta på. Då kommer skolan in i bilden. Man säger: Vi har ju ändå en värdegrund i skolan. Nu skall den komma ut till våra elever.

Vore det inte i ett sådant sammanhang bra att fundera över om inte detta skulle vidgas så att föräldrarna också fanns med? Det handlar icke om att tratta på, utan det handlar i förstone om att lyssna på och formulera frågor, om att ta fram konkreta funderingar om det vi i värdehänseende oftast springer förbi/springer ifrån.

Vidare har det här talats om att oliktankande bidrar till förbättringar. Javisst. Varför då inte låta oliktankande komma till tals? – men inte på statlig nivå utan i synnerhet på lokal nivå, där vi mycket mer än vi oftast gör skulle behöva fundera över vilka värderingar som styr oss.

Fru talman! Jag tror att de stora problemen framför oss kommer att vara av integrationskaraktär. Jag säger inte detta för att måla upp en hotbild. Jag tror likväl att vi får finna oss i att sådana problem kommer att dyka upp.

Jag tror att det klokaste vi kunde göra vore att i god tid börja fundera över vilka värden vi har gemensamt och vilka värden som skall styra oss. Det handlar då inte bara om boendemiljöer, sociala miljöer och ekonomiska tilltag, som i sig är nog så viktigt. Jag är övertygad om att det i botten handlar om en gemensam syn på människans värde.

När det gäller den norska värdekommissionen är det väl ingen av alla som var där som kan komma hem med budskapet: Där trattar de på. Där

är det något statligt som äger rum över människors huvuden. Det som presteras är väldigt enahanda och homogent.

Om ett knattelag i fotboll sätter sig ned och funderar över om de tillmålen som man nyss tillvitade varandra ute på fotbollsplanen egentligen var rimliga kan det inte vara alldeles rimligt att påstå att det är ett hälsosamt resonemang.

Frågeställningarna när det gäller etik och moral är inte överväldigande. Därför har alla här sagt att vi behöver bredda och fördjupa de resonemangen.

Fru talman! Jag visste när jag gick hit att Gudrun Schyman hade fullständigt rätt när hon sade till mig när den här motionen hade väckts: Den är lagd från fel parti; den kommer från fel håll.

Så är det med oss lite till mans och kvinns i partigrupperna. Vi reagerar reflexmässigt beroende på vem som har lagt en motion. Vi har ju haft ett meningsutbyte här som så att säga har varit av värdekaraktär. Men här är väl egentligen inte rätt forum för att lösa detta. Det kommer vi väl inte någon vart med här. Jag tror att det hade varit mycket klokare för alla som har talat och framfört värderingar i olika avseenden att ta den möjligheten vid sidan om parlamentet, vid sidan om landstingsfullmäktiges sammanträdeslokaler och vid sidan av skolans och kommunfullmäktiges salar.

Fru talman! Jag ser att talartiden är slut men vi kommer tillbaka med vår motion. Så småningom mognar den nog fram här, bl.a. med hjälp av verkligheten. Tack!

Anf. 113 YVONNE RUWAIDA (mp) replik:

Fru talman! Jag blev lite förvånad över att höra att vi skall sätta oss ned för att i en kommission diskutera ett gemensamt etiskt minimum i samhället. För mig utgör den lagstiftning vi har ett gemensamt etiskt minimum, ett kitt som håller ihop samhället – det som vi delar.

Från integrationssynpunkt kan jag se faror och risker med att vi i dag har ett samhälle där delar av samhället inte pratar med varandra. Hur ofta pratar en pensionär med en invandrarkille i Rinkeby t.ex.? Jag tror tyvärr att vi behöver ha fler mötesplatser i samhället så att människor från olika generationer och från olika delar av samhället möts. Detta är väldigt viktigt.

För mig bygger ett gemensamt etiskt minimum på alla människors lika värde. Den fråga som jag då ställer mig är hur Kristdemokraterna kan acceptera att vi har en lagstiftning som *inte* försvarar alla människors lika värde utan som faktiskt diskriminerar människor på grund av den de älskar, på grund av deras sexuella läggning.

Kan Alf Svensson tänka sig att människor på grund av sin sexuella läggning skall bli likställda i lagstiftningen – alltså det som borde utgöra ett gemensamt etiskt minimum i vårt samhälle?

Anf. 114 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag blir något häpen om lagutskottet har ledamöter som tror att lagstiftningen täcker in allt vad etiska värden och moraliska ställningstaganden innebär. Alla vet vi väl ändå, Yvonne Ruwaida, att det vid sidan om lagstiftningen krävs en etisk medvetenhet, ett etiskt moraliskt tänkande som inte kan formuleras i lagstiftning. Det är väl i stället så att

vi, om vi hade mer av detta etiska tänkande och denna etiska medvetenhet, kunde ha färre lagar. Jag tror att någon var inne på det tidigare här.

Fler mötesplatser – ja. Men tro inte att det vi föreslår i vår motion skulle minska antalet mötesplatser! Det är precis tvärtom. De skulle bli ofantligt många fler. Därför tycker jag att det är mycket förvånande att Yvonne Ruwaida inte har ställt upp på den här motionen – men den kommer ju från fel håll.

Sedan måste ni sluta med ert tal. Om man bestämmer sig för att äktenskapet är något som, som begrepp, tillhör man och kvinna, så är det för den skull inte detsamma som att man diskriminerar när man håller sig med den åsikten. Detta är hela tiden ett sätt att försöka tränga tillbaka en definition. Äktenskapet per definition är något som tillhör samlevnaden mellan man och kvinna. Bara för att man håller fast vid den ståndpunkten skall man icke behöva tillvitas – det är faktiskt ohederligt att påstå det – att man inte står för människors lika värde.

Anf. 115 YVONNE RUWAIDA (mp) replik:

Fru talman! Jag vill ändå hävda att den lagstiftning som vi har skall utgöra ett gemensamt etiskt minimum i samhället. När det gäller det som ligger utöver det undrar jag vad Alf Svensson vill göra – lagstifta om individens syn på saker och ting?

Men lagstiftningen täcker ändå våra skyldigheter och våra gränser för våra rättigheter. Detta med att vi t.ex. inte får stjäla eller att vi inte får döda någon är för mig ett etiskt minimum. Jag tycker att det är tillräckligt. Vad som irriterar mig och som gör mig orolig är att den lagstiftning vi i dag har faktiskt inte ännu fullt ut respekterar alla människors lika värde – på olika plan. Den har dock successivt blivit bättre; detta i en demokrati där vi ständigt har diskussioner i olika sakfrågor.

En förbättring är t.ex. skärpningen av lagstiftningen om diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder, etnisk tillhörighet eller sexuell läggning. Där har det blivit en skärpning, och det tycker jag är bra. Men jag förstår inte varför Alf Svensson anser att svenska ambassader skall kunna förrätta en vigsel men inte kunna förrätta ett partnerskap. Är det så att säga en lagstiftning som respekterar alla människors lika värde?

Anf. 116 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tror faktiskt inte att Yvonne Ruwaida riktigt menar vad hon säger – att lagstiftningen skulle utgöra det etiska minimum som skall finnas i ett samhälle. Yvonne Ruwaida och jag måste väl exempelvis kunna ha ett resonemang om var solidaritetsnivån ligger när det gäller bistånd. Då kan jag tycka att det som Yvonne Ruwaida har kommit överens om med regeringspartiet är mycket egendomligt. Men inte kan jag förvänta mig att det skall finnas en lagstiftning som säger exakt var solidaritetsnivån ligger i det avseendet.

Vi kunde ta punkt efter punkt som visar att det måste finnas en etisk medvetenhet där lagarna är något slags ramverk och etiken och det moraliska ansvaret fyller detta ramverk med hänsyn och värme.

Det här är ett sätt att karakterisera människor som inte hyser samma åsikter som man själv som osolidariska och diskriminerande. Jag ställer helt och hållet upp på att människor har rätt att välja sin sexuella samlev-

nad. Men äktenskapet som sådant tillhör per definition man och kvinna. Därmed har jag inte diskriminerat någon som inte har den uppfattningen.

Prot. 1998/99:87
28 april

Anf. 117 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Jag uppfattade att Alf Svensson sade att en värdekommission skulle kunna leda till att vi får en gemensam syn på människan. Jag tycker personligen att det är oerhört viktigt. Det handlar om alla människors lika värde. Det kan vara muslimer, buddister och homosexuella. Det är naturligtvis oerhört viktigt. Jag trodde att vi redan hade en sådan grundvärdering i det här samhället.

Därför undrar jag lite grann vad det är Alf Svensson saknar. Jag är ledsen att jag inte har förstått det av den här motionen. Att jag inte har ställt upp på den har ingenting att göra med att den kommer från s.k. fel håll, som Alf Svensson nämnde. Alf Svensson har ju följt debatten under lagutskottets behandling av de familjerättsliga frågorna. Då har han kanske kunnat konstatera att ett enigt utskott har ställt upp på en motion som kommer från s.k. fel håll. Det är inte detta det handlar om.

Jag förstår inte vad det är Alf Svensson saknar när det gäller den gemensamma synen på människan.

Anf. 118 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att vi alla skriver under, stryker under och står upp för en rad eleganta paroller om alla människors lika värde. Där har vi en gemensam syn.

Men jag tror att om vi exempelvis satte oss ned och funderade över hur vi skall prioritera vårdresurser och hur vi behandlar våra gamla som har blivit medicinskt färdigbehandlade, får vi anledning att tänka efter vad det innebär rent praktiskt att stå för den här parollen. Det gäller inte bara i detta sammanhang utan i åtskilliga andra sammanhang också.

Jag tycker t.ex. att vi har klarat av dialogen med veganerna ganska dåligt. Jag vet inte om riksdagens ledamöter är tillräckligt parata att möta veganer när de framför sina, utifrån sina värderingar, genomtänkta åsikter. Vad menar de och vad menar vi när vi talar om alla människor lika värde i relation till djurens värde? Jag tror inte att det är så enkelt att det bara gäller att ty sig till en en gång formulerad slogan eller en en gång formulerad klok ståndpunkt. I verkligheten blir dessa väldigt ofta anfrätta. Därför är det bra att fundera över dem där.

Anf. 119 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Alf Svensson nämnde vikten av att vi sätter oss ned och pratar om hur vi behandlar de gamla och hur vården av de sjuka ser ut. Det är alldeles riktigt, men den debatten pågår för fullt i samhället inom fackföreningsrörelsen, PRO och andra organisationer och även i denna kammare.

Vi står inför ganska svåra etiska frågor framöver. Det handlar om genetiskt modifierade organismer, xenotransplantationer och om djurens rätt skall gå före människans eller tvärtom. Jag tror inte att vi löser detta genom att enbart föra dessa diskussioner i en s.k. kommission. Den här diskussionen måste föras på alla plan i hela samhället och inte bara av en elit, även om det kan låta fel att säga så. Det får inte bara bli ett antal tyckare som skall sitta och diskutera de här frågorna.

*Familjerättsliga
frågor, m.m.*

Anf. 120 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! När jag lyssnar på Tanja Linderborg tycker jag att jag får ytterligare argument för en värdekommission. Tanja Linderborg talar ju väldigt bra om hur angeläget det är att det här resonemanget förs i många sammanhang och kretsar. Hon nämner fackföreningsrörelsen och PRO. Jag tycker inte att det är tillfyllest. Jag tror t.o.m. att resonemangen i de här avseendena kan vidgas åtskilligt där.

Sedan tror jag inte att vi någon gång löser de här problemen. Jag tror bara att vi skall ta dem mer till oss och våga ta dem mer till oss än vad vi gör. Vi måste tillstå att inget parti och ingen av oss sitter med någon multiplikationstabell och kan säga att så är det. Vi, allmänheten, måste ödmjukt våga konfronteras med det som är så oändligt svårt.

Tänk vad vi resonerar om kronor och procenttal i den här kammaren. Men vi måste väl tillstå att inte ens vi särskilt ofta för en värdemässigt förankrad dialog, debatt eller resonemang.

Jag har ju sagt förut, Tanja Linderborg, att jag inte vill ha någon elit som resonerar om det här. Jag hade hoppats att det skulle kunna ske på väldigt bred basis. När man tar upp detta ute i en vanlig enkel miljö runt ett kaffebord, på en arbetsplats, på ett tåg eller på en buss är folk intresserade. Men man känner sig ofta valhänt när de här frågorna tas upp. Därför tycker jag att vi skulle kunna bryta ned respekten och valhäntheten inför den här typen av frågeställningar och hjälpas åt att få i gång diskussionen.

Sedan medger jag gärna att det förmodligen hade underlättat en del om man hade kunnat hitta ett annat uttryck än kommission.

Anf. 121 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Som siste talare i de familjerättsliga frågorna skall jag bara ägna mig åt problemet med änkornas talerätt och Miljöpartiets åsikter i den frågan, eftersom de har skiftat. Berit Adolfsson efterlyste ju det speciellt.

Det är ingen lätt fråga. Den har gett upphov till många funderingar, och ju mer man gräver, desto mindre klok blir man. Men vi har kommit till den slutsatsen att det är en balans mellan barnens bästa och änkornas skydd. Därför kan vi inte ställa upp på reservationen, eftersom den uppehåller sig vid just änkornas talerätt. Vi skulle vilja se en annan översyn när det gäller särkullbarnen. Det är ju där problemet ligger.

För många år sedan ändrades lagstiftningen så att gemensamma barn i dag inte kan kräva sin rätt och därmed orsaka att den kvarlevande personen i ett äktenskap blir helt utblottad och måste gå från hus och hem. Men denna regel gäller inte särkullbarn. Det är detta som är så olyckligt. Ett barn kan faktiskt medverka till att änkan måste gå från huset och tillhörigheterna delas upp.

För att undvika denna situation skulle vi vilja ha en utredning där särkullbarnens krav utreds. Jag återkommer nästa höst med en motion i ämnet. Det måste regleras så att detta inte kan ske. Det är på tiden.

Talerätten gäller ju äldre personer där barnen också är äldre. På den tiden var metodiken för provtagningen bristfällig. Det problemet kommer ju att försvinna med dagens provtagning. Däremot är problemet med särkullbarn stort, och det ökar. Det behöver en översyn.

Därav vår åsikt i dag.

Anf. 122 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Det var intressant att höra den här argumentationen. Som Kia Andreasson sade är detta inte någon lätt fråga. Hon sade också att ju mer man gräver, desto mindre klok blir man. Jag kunde då önska att Miljöpartiet inte hade grävt så djupt.

Man vill ha en ändrad ordning när det gäller särkullbarn, och det var ju särkullbarn som vi pratade om. Miljöpartiet skulle ha kunnat ställa sig bakom den motion där vi föreslår en utredning om de här frågorna. Rättstrygghet när det gäller talerätt för äldre är lika viktig som rättstrygghet för barn. Jag tycker inte att det skulle ha varit särskilt svårt för Miljöpartiet att stå fast vid denna fråga. Då hade vi fått en utredning, och jag är övertygad om att både särkullbarn och barn som har levt tillsammans med mannen och dennes fru då skulle få den rättssäkerhet som de kan kräva i ett rättssamhälle.

Anf. 123 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Jag tycker att jag varit tydlig om att vi har kommit fram till slutsatsen att vi inte skall driva frågan när det gäller talerätten. Frågan om talerätten kommer att ebba ut så småningom med de provtagningsmetoder som i dag finns. Vi har upptäckt en problematik avseende skyddet för efterlevande, änkor eller änklingar, när det gäller särkullbarnen. Det är på den punkten som jag menar att vi har blivit klokare. Det är där som vi har pudelns kärna.

Anf. 124 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Jag vet inte om jag kan hålla med Kia Andreasson om detta. Det är väldigt viktigt att människor har en rättssäkerhet. Det är lika viktigt oavsett om det gäller väldigt många särkullbarn eller ett enda mål och en enda arvtagare till en man. Vi moderater anser att vi måste ta vara på varje enskild individs rätt i samhället och inte skall anse att rättssäkerheten skulle vara mer värd, om många är drabbade. Jag undrar om Kia Andreasson har samma uppfattning.

Anf. 125 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Det är precis det problemet som vi tycker att vi har kunnat isolera. Det gäller skyddet för både barnen och de efterlevande vid motsättningar avseende särkullbarn. Vi menar att den bästa lösningen är att det görs en översyn av reglerna på detta område.

Det händer också att särkullbarn som skulle kunna hävda sin rätt t.ex. mot en änka inte gör detta för att inte orsaka att hon måste gå från huset, men då i sin tur blir utan laglig rätt.

Problem finns alltså på båda sidor, och det är dem som vi vill utreda. Jag hoppas att vi kan få en majoritet för detta nästa höst.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

MJU6 Miljöpolitiken

Mom. 16 (skydd av outbyggda älvsträckor)

1. utskottet

2. res. 1 (mp)

Votering:

277 för utskottet

16 för res. 1

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 72 m, 34 v, 36 kd, 12 c, 13 fp

För res. 1: 1 v, 15 mp

Frånvarande: 21 s, 10 m, 8 v, 6 kd, 6 c, 4 fp, 1 mp

Nikos Papadopoulos (s) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Mom. 31 (oljeledning i Skagerrak m.m.)

1. utskottet

2. res. 3 (mp)

Votering:

266 för utskottet

38 för res. 3

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 73 m, 35 v, 33 kd, 11 fp

För res. 3: 1 v, 3 kd, 15 c, 3 fp, 16 mp

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp

Lena Ek (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 32 (en Nordsjökommission)

1. utskottet

2. res. 4 (c)

Votering:

286 för utskottet

16 för res. 4

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 72 m, 36 v, 36 kd, 12 fp, 16 mp

För res. 4: 15 c, 1 fp

Frånvarande: 17 s, 10 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 4 fp

Mom. 83 (ett generellt producentansvar)

1. utskottet
2. res. 6 (c)

Votering:

287 för utskottet

15 för res. 6

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 73 m, 36 v, 36 kd, 14 fp, 15 mp

För res. 6: 15 c

Frånvarande: 18 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 88 (producentansvar för möbler och kontorspapper)

1. utskottet
2. res. 7 (v)

Votering:

269 för utskottet

35 för res. 7

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 73 m, 1 v, 36 kd, 15 c, 14 fp, 16 mp

För res. 7: 35 v

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp

Mom. 90 (skrotningspremien)

1. utskottet
2. res. 8 (m, kd)

Votering:

179 för utskottet

110 för res. 8

15 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 1 m, 36 v, 13 fp, 16 mp

För res. 8: 1 s, 72 m, 36 kd, 1 fp

Avstod: 15 c

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp

Mom. 94 (uttjänta lädervaror)

1. utskottet
2. res. 11 (mp)

Votering:

284 för utskottet

18 för res. 11

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 113 s, 72 m, 35 v, 35 kd, 15 c, 14 fp
För res. 11: 1 m, 1 v, 16 mp
Frånvarande: 18 s, 9 m, 7 v, 7 kd, 3 c, 3 fp

Mom. 101 (kadmium i rötslam)

1. utskottet
2. res. 15 (mp)
Votering:
288 för utskottet
16 för res. 15
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 73 m, 36 v, 36 kd, 15 c, 14 fp
För res. 15: 16 mp
Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp

Mom. 113 (ekologiska effekter av läkemedel)

1. utskottet
2. res. 16 (mp)
Votering:
255 för utskottet
48 för res. 16
1 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 73 m, 35 v, 5 kd, 15 c, 13 fp
För res. 16: 1 v, 30 kd, 1 fp, 16 mp
Avstod: 1 kd
Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp

Mom. 133 (klimatpolitiskt handlingsprogram)

1. utskottet
2. res. 24 (kd)
3. res. 25 (c, fp)
Förberedande votering:
40 för res. 24
29 för res. 25
235 avstod
45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 24.

Huvudvotering:
166 för utskottet
36 för res. 24
102 avstod
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 36 v, 16 mp
För res. 24: 36 kd
Avstod: 73 m, 15 c, 14 fp
Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp

Mom. 141 (ökat stöd till ideella organisationer inom natur- och kultur-
vårdsområdet)

1. utskottet
2. res. 27 (kd, c)

Votering:

233 för utskottet
52 för res. 27
19 avstod
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 71 m, 35 v, 13 fp
För res. 27: 1 v, 36 kd, 15 c
Avstod: 2 m, 1 fp, 16 mp
Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp

Mom. 143 och 144 (miljökrav inom EU m.m. och miljögarantin)

1. utskottet
2. res. 28 (v, mp)

Votering:

240 för utskottet
53 för res. 28
11 avstod
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 73 m, 35 kd, 14 c, 4 fp
För res. 28: 36 v, 1 kd, 16 mp
Avstod: 1 c, 10 fp
Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp

Mom. 145 (buller)

1. utskottet
2. res. 30 (fp)

Votering:

288 för utskottet
15 för res. 30
46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 113 s, 73 m, 35 v, 36 kd, 15 c, 16 mp
För res. 30: 1 v, 14 fp
Frånvarande: 18 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU16 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Filippinerna m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU18 Familjerättsliga frågor, m.m.

Mom. 3 (äktenskap för homosexuella, m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (v)

Votering:

249 för utskottet

48 för res. 2

4 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 72 m, 36 kd, 14 c, 13 fp, 1 mp

För res. 2: 35 v, 13 mp

Avstod: 1 s, 1 v, 1 c, 1 mp

Frånvarande: 17 s, 10 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 1 mp

Mom. 8 (partnerskapslagens anknytningsvillkor)

1. utskottet

2. res. 4 (v, c, fp)

Votering:

223 för utskottet

80 för res. 4

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 73 m, 36 kd

För res. 4: 36 v, 15 c, 14 fp, 15 mp

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 9 (förordnande av registreringsförrättare)

1. utskottet

2. res. 5 (v, fp)

Votering:

235 för utskottet

65 för res. 5

1 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 72 m, 36 kd, 13 c

För res. 5: 36 v, 2 c, 13 fp, 14 mp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 2 mp

Mom. 10 (registrering av partnerskap utomlands)

1. utskottet
2. res. 6 (v, c, fp)

Votering:

223 för utskottet

80 för res. 6

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 73 m, 36 kd

För res. 6: 36 v, 15 c, 14 fp, 15 mp

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 12 (mor- och farföräldrar som vårdnadshavare)

1. utskottet
2. res. 7 (m, kd)

Votering:

177 för utskottet

125 för res. 7

1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 36 v, 14 c, 13 fp

För res. 7: 73 m, 36 kd, 1 c, 15 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 18 (talerätt i mål om hävande av faderskap)

1. utskottet
2. res. 10 (m, kd, c, fp)

Votering:

165 för utskottet

138 för res. 10

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 36 v, 15 mp

För res. 10: 73 m, 36 kd, 15 c, 14 fp

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 20 (en s.k. värdekommission)

1. utskottet
2. res. 11 (kd)

Votering:

263 för utskottet

37 för res. 11

2 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 71 m, 36 v, 15 c, 12 fp, 15 mp
För res. 11: 1 m, 36 kd
Avstod: 2 fp
Frånvarande: 17 s, 10 m, 7 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering, m.m.

På förslag av talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenum torsdagen den 29 april.

Anf. 126 TALMANNEN:

Jag vill utmana kammarens ledamöter att i morgon vid voteringen, som blir ganska lång, bevisa för mig och varandra att alla klarar av att ha mobiltelefonerna avstängda.

*Ändringar i
trafikskadelagen*

9 § Ändringar i trafikskadelagen

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1998/99:LU19

Ändringar i trafikskadelagen (prop. 1998/99:42)

Anf. 127 TANJA LINDERBORG (v):

Fru talman! Jag skall på grund av att det är mycket att göra i kammaren fatta mig kort.

Det vi nu skall diskutera är ändringar i trafikskadelagen. Jag vill bara säga att för min egen del är det här oerhört tekniskt komplicerade frågor. Det handlar faktiskt inte särskilt mycket om ideologi utan mer om teknik.

Jag tycker att vi som lagstiftare måste sträva efter att åstadkomma så tydliga lagtexter som möjligt, som dessutom skall kunna förstås av det stora flertalet invånare. Vidare tycker jag att lagtexterna måste vara utformade så att de minimerar utrymmet för tolkning när de sedan väl skall tillämpas.

Regeringens och utskottsmajoritetens förslag att motortrafikens risker utgör grund för nedsättning av skadestånd kan enligt Vänsterpartiets uppfattning komma att leda till en oförutsägbar tillämpning av jämningsreglerna. Därför tycker vi att den bör utgå ur lagtexten.

Jag varken kan eller vill ge mig in i en juridisk-teknisk diskussion i den här frågan. För mig räcker det med de argument som Lagrådet har framfört i sitt yttrande.

Men jag delar regeringens och majoritetens uppfattning att den praxis som har utvecklats på det här området är otillfredsställande och att det behövs en ändring. Just därför anser jag att det är särskilt viktigt att den nya lagen utformas så att den leder till ökad klarhet och tydlighet. Det

skulle enligt vår bedömning underlätta tillämpningen om den allmänna hänvisningen till motortrafikens risker utgår ur lagtexten.

Jag vill därmed bara yrka bifall till reservationen under mom. 1.

Anf. 128 ANNE-KATRINE DUNKER (m):

Fru talman! Jag skall precis som Tanja Linderborg med några få ord redogöra för våra moderata ståndpunkter i det här ärendet. Lagutskottets betänkande 19 behandlar just regeringens proposition om ändringar i trafikskadelagen.

Moderaterna ställer sig i stort bakom ändringarna i trafikskadelagen. Men beträffande mom. 1 i betänkandet, som handlar om ”jämkning vid skada på motorfordon” anser vi att man bör följa Lagrådets bedömning och låta texten ”de särskilda risker för skador som finns vid trafik med motorfordon” få utgå.

Att jämkning på grund av motorfordonstrafikens skaderisker sker bör ses som självklart och behöver inte ytterligare påpekas. Det ingår dessutom i princip redan med utformningen ”med hänsyn till den medverkan som har förekommit på ömse sidor”.

Med det vill jag avsluta med att yrka bifall till vår reservation under mom. 1 i betänkandet.

Anf. 129 KJELL ELDENSJÖ (kd):

Fru talman! Vi kristdemokrater ställer oss bakom det mesta i betänkandet, men vi har tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet en reservation som jag härmed yrkar bifall till.

Den fråga som det i det här fallet rör sig om är regeringens förslag vad gäller jämkning av skadestånd med anledning av skada på motordrivet fordon eller på egendom som transporterats med sådant fordon. Vi anser att texten ”de särskilda risker för skador som motorfordonstrafiken har inneburit” bör utgå ur lagtexten. Vi menar att bestämmelsen utan detta uttryck får ökad klarhet och att det underlättar tillämpningen. Precis som Lagrådet påpekat måste nämligen avsikten med lagtexten också enligt vår mening vara täckt med hänvisningen till ”den medverkan som har förekommit på ömse sidor” och till ”omständigheterna i övrigt.”

Det är enligt min mening lite märkligt att inte utskottet går på Lagrådets uttalande.

Jag vill också helt kort kommentera motion L603. I den förespråkas minskade möjligheter för den som gjort sig skyldig till trafikonykterhetsbrott att få trafikskadeersättning. Utskottet är, precis som jag själv, ense med motionären om att det är angeläget att se över bestämmelserna på det här området. Jag tycker att det är värt att poängtera detta, inte minst med hänsyn till det allmänna rättsmedvetandet.

Nu avstyrks visserligen motionen, men det görs med hänvisning till att just de här frågeställningarna är föremål för beredning inom Justitiedepartementet.

Tack!

Anf. 130 KARIN OLSSON (s):

Fru talman! Lagutskottets betänkande nr 19 behandlar ändringar i trafikskadelagen. Ändringarna gäller bestämmelserna om trafikförsäkringsavgifter och om preskription samt bestämmelsen om jämkning av skadestånd med anledning av skada på motordrivet fordon i trafik och på egendom som transporterats med fordonet.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1999.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

För skadeståndsansvar i allmänhet gäller i svensk rätt den s.k. culpa-regeln. Denna regel innebär att den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållat person- eller sakskada skall ersätta skadan. Regeln gäller i och för sig också i fråga om skador som uppkommer vid trafik med motorfordon. På detta område har emellertid de skadelidande ett förstärkt skydd genom trafikskadelagen, som innehåller bestämmelser om trafikförsäkring och om ersättning vid trafikskada.

Genom trafikskadelagen åläggs varje motorfordonsägare att ha trafikförsäkring för sitt fordon. Trafikförsäkring skall sålunda finnas för motordrivna fordon som är registrerade i bilregistret och som inte är avställda samt för andra motordrivna fordon som brukas i trafik här i landet.

Våren 1993 avslog riksdagen ett förslag till förändring som innebar att frågan om jämkning skulle vara beroende av försäkringsförhållandena. Utskottets skäl till avslaget var att förslaget var så utformat att det kunde upplevas orättvist bland skadelidande bilister.

Mot bakgrund av utskottets uttalande 1993 har frågan varit föremål för förnyade överväganden. I den nu aktuella propositionen föreslås att trafikskadelagen ändras så att jämkning fortsättningsvis sker i mindre omfattning än i dag.

Enligt förslaget skall skadeståndet kunna jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till den medverkan som har förekommit på ömse sidor, de särskilda risker för skador som motorfordonstrafiken har inneburit och omständigheterna i övrigt.

Fru talman! Vi är överens om att jämkning bör kunna ske på ett nyanserat sätt. Däremot är vi inte helt överens om de särskilda skaderisker som motorfordonstrafiken innebär. Majoriteten i utskottet anser att det är av så stor betydelse att det uttryckligen bör nämnas i lagtexten som *en* omständighet att ta hänsyn till vid jämkningsprövningen.

Med de förtydliganden som regeringen gjort i propositionen med anledning av Lagrådets uttalande, nämligen att avsikten är att jämkningen skall ske med beaktande av den betydelse som motorfordonstrafikens risker har haft i det enskilda fallet, kan utskottet heller inte se att en hänvisning i lagtexten till motorfordonstrafikens risker skulle innebära några mer betydande tillämpningssvårigheter. De avvägningar som gjorts i propositionen leder till en rimlig balans mellan de olika intressen som kan göra sig gällande i olika sammanhang.

En motion tar upp frågan om jämkning av personskadeersättning vid trafikonykterhetsbrott.

Utskottet anser liksom motionären, inte minst vad gäller hänsynen till det allmänna rättsmedvetandet, att frågan bör ses över. För närvarande är frågan föremål för beredning inom Justitiedepartementet. I juni kommer en utfrågning att äga rum som behandlar jämkning av personskadeersättning vid trafikonykterhetsbrott. Eftersom detta pågår anser utskottet att något formellt tillkännagivande inte behövs.

Fru talman! Jag vill om igen yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 april.)

10 § God man och förvaltare

*God man och
förvaltare*

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1998/99:LU20
God man och förvaltare

Anf. 131 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Betänkandet behandlar två motioner från allmänna motionstiden i ämnet God man och förvaltare. Det står också i utskottets slutkläm att det har börjats en översyn av detta ämne på departementet. Därför, fru talman, yrkar jag inte bifall till motionen, utan jag nöjer mig med att konstatera att detta arbete har påbörjats. Det är, som jag sade, mycket viktigt, inte minst det som tas upp i vänstermotionen, själva förfarandet, hur gode män tillsätts och hur de kontrolleras.

Men det är inte den aspekten jag tar upp i min motion. Därför vill jag lyfta fram frågan här i kammaren. Min fråga gäller skyddet för de förståndshandikappade, personer med traumatiska hjärnskador eller psykiskt sjuka som i dag i större utsträckning lever bland oss vanliga i samhället. Denna grupp är utsatt. Det är inte bara bättre att de har fått större frihet och mer självbestämmande, utan dessa människor utsätts för sådant som de måste ha hjälp att skydda sig mot. Vi motionärer menar att det är fråga om människor som inte drar sig för att lura och bedra dessa som inte kan sätta sina egna gränser.

Jag har fått många telefonsamtal från gode män som tar sin uppgift att skydda de som är tänkta att skyddas på största allvar. Men dessa gode män känner att de inte kan fullfölja uppdraget. När de gör en anmälan till polisen att den person de är god man för har utsatts för bedrägerier godtas inte denna anmälan. Det kan vara fråga om att någon köper bilar i personens namn, någon flyttar in i personens lägenhet, någon lurar till sig pengar i bedrägerier. Anmälan godtas inte därför att den person som skall ta ansvar för sina egna handlingar inte går med på denna anmälan. Personen riskerar att förlora den vänkrets som man skaffat sig för att inte vara ensam – men som ändå bedrar personen.

Socialtjänsten kan i dessa fall inte visa någon handlingskraft. Detta får bara fortgå. Det har funnits fall där den människa som behöver skyddas knappast får vistas i sitt eget hem, utan har fått flytta in i en garderob medan andra verksamheter med missbruk och prostitution har ägt rum.

Den gode mannen, anhöriga och socialtjänsten kan inte göra någonting eftersom personen inte själv gör en anmälan.

Denna fråga måste tas med i utredningen och ses över. Jag hade inte tillfälle att delta i den hearing som tog upp vissa av dessa problem. Men jag tror inte att den aspekten togs fram under denna hearing. Därför är jag angelägen om att lyfta fram den frågan här. Vi får sedan återkomma till lagutskottet med resultatet av den översyn som sker på departementet.

Det viktigaste för mig i dag är att lyfta fram problemet så att det kommer med i utredningen.

Anf. 132 RAIMO PÄRSSINEN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i lagutskottets betänkande nr 20 *God man och förvaltare*. I detta betänkande behandlar utskottet två motioner från den allmänna motionstiden.

Bestämmelser om god man och förvaltare finns i föräldrabalken. God man förordnas för att företräda personer som av skilda anledningar inte i full utsträckning kan representera sig själva. Om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt och förvalta sin egendom eller sörja för sin person, skall rätten besluta att anordna godmanskap för honom eller henne om så behövs. När rätten meddelar beslut om att anordna godmanskap skall rätten samtidigt förordna en god man att utföra uppdraget. Om det skulle bli aktuellt att byta god man eller förordna flera gode män är det däremot överförmyndaren som skall meddela beslutet.

Rätten får även besluta om att anordna förvaltarskap för den person som är ur stånd att vårda sig själv eller sin egendom. Kännetecknande för förvaltarskapet är att den för vilken förvaltare förordnas förlorar sin rättshandlingsförmåga helt eller delvis och att förvaltaren i motsvarande utsträckning får rätt att ingå rättshandlingar för sin huvudmans räkning.

Till god man eller förvaltare skall utses en rättsdilig, erfaren och i övrigt lämplig man eller kvinna. Missbrukas uppdraget fattas beslut om entledigande av överförmyndaren. Gode män och förvaltare står alltså under tillsyn av överförmyndare och är skyldiga att lämna de upplysningar om sin verksamhet som överförmyndaren begär. Länsstyrelsen utövar i sin tur tillsyn över överförmyndaren.

De nuvarande reglerna om god man och förvaltare är i vissa delar resultatet av en reform som genomfördes år 1995. Reformen innebar bl.a. att behörigheten att förordna god man och förvaltare i många fall flyttades från tingsrätterna till överförmyndarna och att tillsynen över överförmyndarna överfördes från tingsrätterna till länsstyrelserna. Detta var ett led i att renodla domstolarnas verksamhet.

Lagutskottet betonade redan då i sitt betänkande 1994/95:LU3 vikten av att förändringarna följdes upp och utvärderades relativt snart. Utskottet utgick från att en sådan utvärdering skulle komma till stånd genom regeringens försorg.

Utskottet har noterat att det under senare tid har framförts kritik mot gode män och förvaltare. Det gäller bl.a. bristande engagemang och dåliga kunskaper. Det har främst framhållits att många utvecklingsstörda behöver hjälp av den gode mannen att utverka beslut om stöd och service som de är berättigade till enligt lagen om stöd och service till funktionshindrade.

Fru talman! Det finns anledning att ta den framförda kritiken på allvar. Utskottet anser att det är hög tid att bestämmelserna om god man och förvaltare blir föremål för en grundlig uppföljning och utvärdering.

Utskottet har noterat att Justitiedepartementet har påbörjat ett sådant arbete. Därför finns det inga skäl att för närvarande förorda några initiativ med anledning av de aktuella motionerna. Däremot är det angeläget att det arbetet snarast mynnar ut i en redovisning om hur och när den fortsatta uppföljningen och utvärderingen av 1995 års förmyndarskapsreform skall bedrivas.

Anf. 133 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Har Raimo Pärssinen tagit till sig den aspekt jag tog upp i mitt anförande? Har han fått de signaler jag har fått om att problemet inte så sällan förekommer? Raimo Pärssinen berörde inte problemet i sitt anförande.

Anf. 134 RAIMO PÄRSSINEN (s):

Fru talman! Jag vet att det finns problem och viktiga frågor inom detta område. Jag vet inte mer än att vi väntar på denna viktiga utvärdering för att få den totala bilden. Mer kan jag inte kommentera detta i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 april.)

11 § Museifrågor m.m.

Museifrågor m.m.

Föredrogs

Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU6
Museifrågor m.m.

Anf. 135 JAN BACKMAN (m):

Fru talman! Låt mig börja diskussionen om kulturutskottets betänkande nr 6 om museifrågor med en truism: Den svenska museivärlden är stadd i snabb förändring. Aktörerna, de må vara statliga, kommunala eller privata, är uppfyllda av idéer och planer. Det tas många nya initiativ och många gamla sanningar förkastas till förmån för nytänkande och experimentlusta.

I denna miljö visar de ansvariga på det statliga området prov på en häpnadsväckande initiativlöshet. Redan Museiutredningen och Kulturutredningen efterlyste åtgärder vad gällde den statliga museistrukturen och kom också med förslag på möjliga lösningar. Regeringen uttalade därefter i 1996 års kulturproposition att strukturen på museiområdet borde utvecklas.

I budgetpropositionen för år 1998 anmälde regeringen att det inom Kulturdepartementet pågick en översyn av organisationsstrukturen inom kulturområdet och att strukturen inom museiområdet skulle komma att påverkas. Det gav kulturutskottet anledning att då understryka angelägenheten av att museiväsendet får en tydligare struktur. I betänkandet nöjer sig utskottet med att konstatera att det av budgetpropositionen för

år 1999 framgår att de museipolitiska frågorna fortfarande bereds inom Regeringskansliet. I Kulturdepartementets verksamhetsplan för år 1999 kan man under rubriken Museer och samlingar läsa att frågan om en permanent utställning om Förintelsen bereds. Därutöver anges två organisatoriska förändringar på museiområdet som riksdagen redan fattat beslut om, dvs. att Moderna museet skiljs från Statens konstmuseer och att Visarkivet förs över från Språk- och folkminnesinstitutet till Statens musiksamlingar. Jag skulle göra mig skyldig till en grov överdrift om jag beskrev dessa förändringar som revolutionerande och som den slutliga lösningen på museivärldens strukturproblem.

Fru talman! För att ge en mer fullständig bild av departementets aktiviteter skall jag tillägga att verksamhetsplanen också talar om att det under året görs analyser bl.a. när det gäller möjligheterna till samverkan och samordning mellan museerna. Det gäller bl.a. samlingar och magasin. Det pågår alltså fortfarande analyser inom ett område som man redan år 1996 fann behövde utvecklas. Någonting måste ha kommit emellan.

Fru talman! Det är möjligt att jag i den motion som ligger till grund för den moderata reservationen nr 1, som jag nu yrkar bifall till, ytterligare förvirrat situationen genom att tala om begreppet kompetensmuseer. Det finns ju redan centrala museer – både i form av myndigheter och stiftelser – ansvarsmuseer och museer med tidsbegränsade nationella uppdrag. Dessutom har Röhsska museet i Göteborg ett nätverksansvar för nutida konsthantverk och formgivning. Det är kanske i anknytning till detta senare som man skall se tanken bakom kompetensmuseerna; det borde finnas ett antal museer som, alldeles oberoende av huvudman, fungerade som statligt finansierade noder eller nav i nätverk av museer med närliggande inriktning. Nätverken skulle ge möjlighet till idéutbyte och samordning på olika områden. De skulle också vara rådgivande i frågor som rör fördelningen av de statliga anslagen inom sitt ämnesområde, under kompetensmuseets handfasta ledning. Uppdraget som kompetensmuseum kan med fördel vara tidsbegränsat – detta framför allt med anledning av det jag inledningsvis sade om att det pågår en stor och aktiv verksamhet inom museiområdet, som kan innebära att både strukturer och proportioner förändras.

Fru talman! En organisationsfråga på museiområdet som berörs i motionen men inte i reservationen är frågan om Riksantikvarieämbetets ställning. Kulturmiljövården behöver en stark sektorsmyndighet som kan vara den instans där länsstyrelserna hämtar de råd de behöver för att kunna fatta beslut i kulturmiljöfrågor. Då skall man inte samtidigt bedriva verksamhet – varken avgiftsfinansierad som UV, som genomför de arkeologiska undersökningarna, eller skattefinansierad som verksamheten på Birka eller på Glimmingehus.

Relationen till läns museerna kommer att bli alltmer komplicerad i takt med museiverksamhetens utveckling, och därför bör enligt min uppfattning Riksantikvarieämbetets relation till läns museerna på sikt enbart gälla de renodlade kulturmiljöfrågorna.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation nummer 1.

Låt mig också tillägga att vi moderater är glada åt den breda uppslutning som åstadkommit i utskottet när det gäller redovisningen av kulturinstitutionernas hyreskostnader. Det tillkännagivande som riksdagen i morgon kommer att ställa sig bakom kommer att kunna leda till ökad

genomlysning av och jämförbarhet mellan institutionernas kostnadsbilder. Det blir då lättare att se de faktiska verksamhetskostnaderna, rensade från i stort sett opåverkbara fasta kostnader.

Ställer sig regeringen positiv till riksdagens tillkännagivande bör denna fråga inför nästa års budgetbehandling kunna få en positiv lösning.

Prot. 1998/99:87
28 april

Museifrågor m.m.

Anf. 136 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Utskottet har sedan tidigare uttalat att vi inte tar några nya initiativ på museiområdet om initiativtagarna själva inte kan investera i drift och finansiering. I detta betänkande finns det en rad goda exempel. Initiativtagarna vill ha statliga bidrag för sina initiativ eller lämnar förslag om initiativ som staten bör ta.

Vänsterpartiet har nu i flera år drivit kravet på ett nationellt kvinnomuseum. Det är en fråga som vi inte behandlar i dag i detta betänkande, men jag vill ändå ge en förklaring till att det är denna statliga satsning vi i första hand vill göra, före andra museisatsningar som finns i detta betänkande.

Motiveringen är givetvis att vi är ett feministiskt parti och att det i samhället de senaste åren blivit alltmer uppenbart att vår kvinnliga historia hittills varit en historia sedd ur mansperspektiv. Inom olika vetenskapliga discipliner har forskningen i ökad utsträckning uppmärksammat skillnader i mäns och kvinnors situation. Inom den historiska forskningen har kvinnors historia kallats den glömda eller den osynliga historien. Kvinnors historia håller nu på att få tydliga konturer. Forskningen kring könsrelationer och kvinnors liv i historien och nutiden är ett växande forskningsfält.

Vi i Vänsterpartiet tror att det finns ett ökat behov hos svenska kvinnor och män att söka sina rötter i sociala och kulturella miljöer. Det finns därför ett behov av ett museum som i framtiden tar på sig uppgiften att insamla och systematiskt behandla och bearbeta föremål och information om kvinnors situation. Utrymmet på de i dag redan etablerade museerna i landet och i den nuvarande museistrukturen gör det därför befogat att upprätta ett separat museum för att gestalta just kvinnors historia.

Detta får ses mer som en programförklaring, eftersom det inte är denna fråga vi behandlar i dagens betänkande, men det är ändå en förklaring till varför vi inte vill satsa statliga pengar på de goda exempel som lyfts fram i detta betänkande.

Vänsterpartiet har två reservationer i detta betänkande. Först tar jag upp reservation 5. Den gäller gratis inträde på museum för barn och studerande.

Det är viktigt att barn och ungdomar stimuleras att besöka museer. Besök för visningar av grupper från förskolor och skolor har minskat på museer de senaste åren. En orsak kan vara det nya läraravtalet, vilket innebär att lärare inte ges kompensation för den tid de tar i anspråk för studiebesök på bl.a. museum. En annan orsak kan vara att museerna har inträdesavgift även för barn och att skolorna inte har råd att betala detta inträde. En ytterligare orsak kan vara att skolorna inte klarar av kostnaderna för resorna till och från museibesöken.

Vänsterpartiet anser att barn bör få gå gratis på de museer som får statliga bidrag. Vi måste stimulera till att museerna används i bildnings-syfte. Ett sätt är att låta inträdet vara gratis.

Vänsterpartiet föreslår därför att en utredning tillsätts som ser över förutsättningarna för barns och studerandes möjlighet att fritt gå på museer. I utredningsuppdraget bör även ingå att man skall se på de eventuella konsekvenser som minskade biljettintäkter medför för museerna och också hur läraravtal och timplaner ser ut, och hur detta påverkar barns möjligheter att inhämta kunskap på museerna. Man bör också utreda vilka pedagogiska resurser som finns på de statsunderstödda museerna för att kunna ta emot barngrupper.

Av den orsaken har vi alltså en reservation, reservation 5, vilken jag också yrkar bifall till.

Vår andra reservation, reservation 6, handlar om att förbättra tillgängligheten för funktionshindrade i lokaler som används för kulturarrangemang. I den här reservationen yrkar vi att Boverket skall få i uppdrag att se över frågan och beräkna kostnaderna för ökade nödvändiga bidrag till hjälpverktyg för hörselskadade i lokaler som används för kulturarrangemang. Även denna reservation står vi bakom men av hänsyn till kammarens tid har vi inget yrkande. Tack för ordet!

Anf. 137 BIRGITTA SELÉN (c):

Fru talman! I fråga om betänkande KrU6 tänker jag beröra tre områden. Jag börjar med SESAM-projektet, ett projekt som avslutades 1998 och som skapat sysselsättning till ca 400 arbetslösa akademiker och hantverkare. SESAM-projektets mål var att bevara och öppna kulturskaterna i bl.a. museer och arkiv. Vid starten 1995/96 satsades 235 miljoner kronor på projektet.

Vi i Centerpartiet anser att en liknande satsning, kallad Foto-SESAM, bör göras men då skall satsningen riktas mot foto och film. Vi har därför motionerat om det. Det finns många fotografier som i dag har dålig kvalitet och som ganska snart kommer att vara ett minne blott. Dessa behöver räddas medan tid är.

Nordiska museet har lagt ett konkret förslag om en nationell bevarandeplan för svenskt fotografi. Där föreslås också att tidigare SESAM-projekt bör följas av ett Foto-SESAM. Kulturutskottet sade för ett år sedan att fotografier är en viktig del av vårt kulturarv. Det förutsattes också att "satsningar på arbetsmarknadspolitiska åtgärder skulle kunna få inriktning mot insatser för bildbevarande".

Om utskottet hade valt att tillstyrka Centerpartiets motion skulle det ha kunnat leda till sådana insatser. Det är inte lätt för dem som arbetar med arbetsmarknadspolitiska åtgärder att komma på idén om ett Foto-SESAM om det inte finns något direktiv för det.

Utskottet hänvisar i sitt avslagsyrkande till att ett försök har påbörjats för arbetshandikappade som skall få arbeta med att bevara foton. Det är jättebra. Extra bra är att det har regionalpolitiska placeringar, med satsningar i Kiruna, Ulriksfors och Grängesberg. Med tanke på alla fotografier som behöver bevaras borde regeringen ha fått i uppdrag att upprätta ett projekt kallat Foto-SESAM. Men vi i Centerpartiet tröttnar inte, utan vi återkommer till hösten med en ny motion i frågan.

Fru talman! Jag går så från Foto-SESAM till ett fotomuseum. Centerpartiet har motionerat om att det på nationell nivå saknas ett fotomuseum i Sverige som behandlar alla aspekter av företeelsen fotografi.

Bilders betydelse är i dag ett eftersatt område inom forskningen och pedagogiken. Det uttrycks allt oftare önskemål om och krav på ökad bildkunskap och bildförståelse. Hela vår verklighetsuppfattning utsätts i dag för en kraftig påverkan av fotografiska bilder.

Tanken bakom det museum som vi kallar Bildens och ungdomens hus i Sundsvall omfattar ett helhetsgrepp som är nytt. Museet är tänkt att bli ett centrum för fotografi med inriktning på dels modern digital bild, dels den massmediala bilden. Det här är ett område som inte har uppmärksamats tillräckligt, varför det bör finnas intresse för att ett nationellt fotomuseum skall kunna inrättas i Sundsvall.

Bildens och ungdomens hus skall vara en mötesplats och ett utvecklingscentrum för fotografer, bildjournalister, forskare, pedagoger och en bildintresserad allmänhet. Dessutom sker redan nu ett samarbete med Mithögskolan. Det är dessutom tänkt att det samarbetet skall växa.

I museet skall det också finnas en kameranamling. Redan i dag finns det hundratals kameror där eftersom Hasselblads kameranamling från Göteborg har fraktats upp till Sundsvall.

Utskottet hänvisar i motionssvaret till att Tekniska museet har samlingar som belyser fotografihistoriens tekniska utveckling. Men det är väl en sanning med modifikation. Visserligen finns det en samling där, men den finns i magasin. Tekniska museet har dessutom uttryckligen förklarat sig villigt att samarbeta med Sundsvall. Det finns också personer i ledande ställning vid Tekniska museet som har sagt att de är villiga att deponera sin samling till Bildens och ungdomens hus. De har för övrigt också tidigare, vid uppbyggandet av första idéerna till Bildens hus, haft med en representant i en arbetsgrupp.

Fru talman! Med hänvisning till vad jag här har anfört yrkar jag bifall till reservation 2 under mom. 5.

Till sist, fru talman: Miljöpartiet har väckt en motion om att motsvarande 1 % av den totala investeringskostnaden skall avsättas till estetisk utsmyckning vid infrastruktursatsningar. Vi i Centerpartiet tycker att det är rimligt att satsa motsvarande 1 % av kostnaderna. Därför står jag bakom reservation 8 under mom. 19. Tack!

Anf. 138 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Det finns inom kulturen många områden som är intressanta för debatt i dag. Tyvärr har ett område mer eller mindre försvunnit, men det återkommer väl i sinom tid.

När det gäller detta betänkande, KrU6, och museifrågorna är vi, liksom vi faktiskt är i de flesta frågorna, ganska eniga. Jag har inget att erinra mot den principiella inställningen att för närvarande inte inrätta några nya centrala museer.

Däremot har jag synpunkter vad gäller andra delar av museibranschen. Jag vill då först beröra den motion som handlar om att inrätta ett nationellt forsknings- och utställningscentrum kring emigration och immigration i Göteborg.

För många var Göteborg det sista de såg av sitt gamla land när de emigrerade från Sverige. Göteborg har också blivit en immigrantstad av stora mått. Väldigt många nationaliteter finns representerade där. Det är inte oviktigt i sammanhanget att också nämna våra invandrares behov av att kunna se sin egen härkomst i ett positivt perspektiv.

Alla har vi rätt att känna oss stolta över var vi kommer ifrån. Det är i själva verket en viktig bit av vår identitet. Det är också en grundförutsättning för att kunna ta till sig allt det nya som man ställs inför. Jag tror att många invandrarföreningar med glädje skulle kunna ta ett stort ideellt ansvar för verksamheten.

Utskottets majoritet skriver väl om motionsförslaget. Ändå blir slutsatsen att motionen skall avslås. Nu är förslaget i sig ganska modest. Det handlar om att regeringen bör få i uppdrag att utreda förutsättningarna för att inrätta ett nationellt forsknings- och utställningscentrum kring emigration och immigration i Göteborg.

Dessutom borde regeringen i samma vända se på den föreslagna lokaliseringen i Tullhuset i Göteborg. Det är ett önskemål som har drivits i många år och det skulle naturligtvis må väl av ett positivt omdöme. Jag hoppas att förslaget inte med detta bara avförs från agendan, utan att vi kan ha det i åtanke till ett senare tillfälle när förutsättningarna möjligen är annorlunda.

Självfallet står jag bakom reservationen i betänkandet, men jag avstår från att yrka bifall här i kammaren.

Ett annat område som det i dag är värt att nämna är museijärnvägarna. Här görs på olika håll i landet många insatser för att ha kvar och för att åskådliggöra en epok som började 1855, om jag inte minns fel.

Det är givet att det är av allmänt intresse att det finns kvar några linjer där man får se och uppleva hur det var att åka tåg förr i världen och där man kan få se hur tågen såg ut. Det är många som här gör jätteinsatser av ideell karaktär. Det finns ett trettiotal föreningar som med stor attraktionskraft håller detta industrimuseum levande. Varje år har det tiotusentals besökare, inte minst barn. Det är bra, men tyvärr krävs det pengar också.

Det går ju inte att ha allt under tak, vilket innebär att materielen får stå ut med det svenska vädret, och det är som bekant inte alltid det bästa. Det blir också slitage genom att man inte bara tittar på tågen och linjerna utan också verkligen använder dem. Här får besökarna en rejäl upplevelse.

När Jan-Erik Wikström en gång i tiden var kulturminister beslöts det att museijärnvägarna skulle få medel, och det utbetalades några hundratusen kronor per år. Det var inget stort belopp, men det bidrog till framför allt möjligheterna att investera. Sedan gick anslaget över till Statens kulturråd, och stödet fortsatte några år, men det är nu borta. Anslaget utbetalades först från lotterimedel, men sedan överfördes dessa medel till Kulturrådet. Så kan man också göra när man prioriterar om eller vad det handlade om.

Det behövs i dag bidrag också för underhåll. Det som förstörts är borta för alltid. När det nu pågår en beredning inom Kulturdepartementet om bidrag till kulturminnesvård och en satsning på industrisamhällets kulturarv, hade det varit bra om riksdagen hade givit regeringen till känna en positiv inställning genom att bejaka motionen och ge reservationen sitt stöd. Jag hoppas dock att även det här inlägget kan bidra till en positiv utveckling. Det vore bra om vi fick tillbaka möjligheten till detta begränsade men ändå viktiga stöd.

Några motioner har vunnit hela utskottets gillande. Jag vill i det sammanhanget bara nämna frågan om lokalkostnaderna. Det är väldigt

viktigt att dessa redovisas mycket tydligt. Annars kan man få intrycket att bl.a. museiverksamheten har mycket stora resurser. Det gäller ett problem som egentligen finns på alla områden där offentliga institutioner dras med stora lokalkostnader, antingen i form av hyror eller i form av avskrivningar och underhåll. Dessutom är det egentligen omöjligt att fastställa en marknadsmässig hyra för dem, eftersom många av lokalerna är specialutformade och inte skulle gå att sälja. Inte heller skulle man kunna bedriva annan verksamhet i dem.

En fördel när det som föreslås är klart är att man lättare kan jämföra verksamhetskostnaderna på annat sätt, precis som utskottet skrivit. Jag hoppas att det här enkla förslaget inte skall behöva dras i långbänk utan kan genomföras snabbt.

Anf. 139 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Först några ord om det som i det här betänkandet kallas "m.m." Det gäller statens helhetsansvar för att säkerställa estetiska och andra kvaliteter vid upphandling. Vi tycker att betoningen skall läggas just vid säkerställandet. Jag tror inte att det är tillräckligt att olika statliga myndigheter nu har fått i uppdrag att upprätta egna kvalitetsprogram, utan jag anser att någon behöver vara ansvarig för helheten.

Miljöpartiet menar att kvalitetstänkande också innefattar kunskaper om människans psyke och livsutveckling, social medvetenhet och insikt om människans behov av en god livsmiljö och att det skall ingå i helheten.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 7 under mom. 18.

När det gäller utskottets tillkännagivande avseende ett gammalt krav på separat redovisning av hyreskostnader är cloun att vi politiker skall få ett bättre ekonomiskt underlag för våra olika kulturpolitiska bedömningar. De bidrag som kulturinstitutionerna får skall framöver kunna jämföras bättre med varandra genom att vi lätt skall kunna se vad som ekonomiskt går till den faktiska verksamheten, såsom teater och produktion av utställningar, och vad som ekonomiskt går till respektive institutions hyreskostnader. Nästa budgetomgång, när vi lätt skall kunna se det här, blir alltså väldigt spännande.

Fru talman! Miljöpartiet har också motionerat om god tillgång till repetitionslokaler för barn och ungdomar. Här hoppas vi mycket på den kommande ungdomspropositionen.

Jag yrkar bifall till reservation 8 under mom. 19.

Så några ord om "enprocentaren", dvs. om de medel som går till estetisk utsmyckning vid infrastruktursatsningar. Sedan 1937 finns det en rekommendation om att 1 % av byggkostnaderna bör avsättas till utsmyckning av offentliga byggnader. Hur tycker ni att det ser ut i era kommuner ute i landet? Ibland räcker det inte med rekommendationer.

Jag tror att det är viktigt att riksdagen tar ett principbeslut om att minst 1 % av den totala investeringskostnaden bör avsättas till estetisk utsmyckning vid byggande av vägar och broar samt vid all ny- och ombyggnad av sådana offentliga lokaler, hyresbostäder och bostadsrätter som erhåller någon form av statligt stöd. Så mycket skönhet vi skulle få, och så mycket arbete det skulle ge!

Till slut vill jag tala om att Miljöpartiet ställer sig bakom Birgitta Seléns motion om ett bildens och ungdomens hus i Sundsvall. Det är en

genomarbetad motion, och jag tror att vi framöver kommer att ha framgång. Jag hoppas i varje fall det.

Anf. 140 ANNIKA NILSSON (s):

Fru talman! I detta betänkande behandlas frågor angående museer, bild och form samt konsthantverk. Jag skall prata om området museer. Eva Arvidsson kommer senare att ta upp de frågor som rör bild, form och konsthantverk.

Ett museum är en del av samhällets kollektiva minne. Museer samlar in, dokumenterar, bevarar och levandegör föremål och andra vittnesbörd om människors kultur och miljö. De utvecklar och förmedlar kunskap och bjuder upplevelser för alla sinnen. De är öppna för allmänheten och medverkar i samhällsutvecklingen. Museets syfte är bildning för medborgarna.

Detta var Museiutredningens förslag till museidefinition. Jag tycker personligen att det är en mycket bra beskrivning av vad ett museum är och av dess uppgifter.

I dag skall vi behandla ett antal motioner angående nya museer, museer av vitt skilda slag. Förslagsställarna anser att de är av nationell betydelse och i det långa loppet även borde få stöd från staten.

Den första motion och den första reservation som jag tänker gå in på handlar om museistrukturen. De moderata motionärerna anser att det behövs en ny struktur på museiområdet och att regeringens ovillighet att skapa en sådan ger återverkningar på hela museiområdet.

Regeringen redogjorde i kulturpropositionen för att strukturen på museiområdet borde utvecklas så att regeringen får bättre underlag för styrning och överblick. Regeringen har i budgetpropositionen för 1999 redogjort för att frågan om den framtida museistrukturen bereds inom Regeringskansliet. Kulturrådet har i sitt budgetunderlag framhållit att det inom museiområdet saknas ett forum för kvalificerade diskussioner i museifrågor.

Utskottets majoritet förutsätter att regeringen i den översyn som nu görs beaktar både de synpunkter som aktualiseras i motionen och dem som framförs i Kulturrådets budgetunderlag. Det är i detta sammanhang viktigt att påpeka att arbetet med en ny museikultur måste få ta tid. Det är viktigt att det förslag som så småningom presenteras är väl förankrat i museivärlden.

Fru talman! I betänkandet behandlas ett antal förslag till nya museer som borde få ett statligt stöd. Utskottet har gjort principiella ställningstaganden i museifrågor.

Det innebär:

- att det i princip för närvarande inte bör inrättas fler centrala museer, dvs. statliga museer eller med dem jämställda museer
- att det i allmänhet inte finns skäl för riksdagen att göra en klassificering av museer i landet eller att bedöma om ett museum har större eller mindre riksintresse
- att läns museerna i viss utsträckning kan avlasta de statliga museernas dokumentationsuppgifter genom att inom speciella ämnesområden ta ansvar för en för hela riket omfattande insamling

- att i den mån insatser behöver göras på ett insamlingsområde som inte i tillräcklig grad uppmärksammats eller helt förbisetts detta i första hand får ske inom den rådande museiorganisationens ram, t.ex. genom riktade insatser
- att det ankommer på regionala och lokala intressenter att inrätta avdelningar inom ett länsmuseum och lokala museer.

Utskottet har också påpekat att när det gäller initiativ till nya museer är det initiativtagarens ansvar att investeringar och drift kan finansieras. När det gäller de motioner och de reservationer som behandlar att staten bör ge stöd till nya eller i dag befintliga museer är det vår uppfattning, med hänvisning till de principer som riksdagen tidigare har antagit, att riksdagen i dag inte bör ställa sig bakom dessa förslag.

Fru talman! En reservation vill jag speciellt lyfta fram. Den rör museijärnvägar. Det handlar om hela satsningen på industrisamhällets historia. Just nu står vi inför ett millennieskifte. Det är inte bara en övergång från ett sekel till ett annat. Nu tar vi steget in i ett nytt årtusende. Det sekel som vi lämnar bakom oss har varit de många händelsernas sekel.

När mina far- och morföräldrar föddes och växte upp i början av seklet var det ett helt annat land och ett helt annat samhälle de hade runt sig än det som mina systerdöttrar nu växer upp i. Sverige utvecklades från ett jordbrukssamhälle till ett välutvecklat industrisamhälle.

Nu tar vi steget ytterligare in i ett kunskaps- och informationssamhälle. Vi lämnar med stora steg industrisamhället och dess struktur bakom oss. Bevarandet och åskådliggörandet av jordbrukssamhället har vi varit mycket duktiga på. Nu är det viktigt att vi med samma kraft bevarar 1900-talets historia. När det gäller kulturarvet gäller det framför allt att ta till vara det industrihistoriska arvet. Där görs många värdefulla och betydelsefulla insatser av eldsjälar.

Regeringen har tagit initiativ till en satsning på industrisamhällets kulturarv. Den skall påbörjas under detta år för att pågå t.o.m. år 2001. Under denna period står det 24,5 miljoner kronor till förfogande. Erik Hofren utredde för regeringens räkning formerna för och den närmare inriktningen av denna satsning. Han presenterade sitt förslag i ett betänkande med namnet *Frågor till industriella samhället*. För närvarande bereds detta närmare i Regeringskansliet.

Utskottet menar att det i denna satsning naturligtvis även bör ingå kommunikationssystem i det industriella samhället. Dit räknas även järnvägssystemet. Sedan kan jag inte annat än beklaga att överskottet från det lotteri som Svenska Spel anordnade för kulturella ändamål är förhållandevis begränsat och att detta har lett till att Kulturrådet inte har fått några sådana resurser överförda som tidigare kunnat gå till museijärnvägar.

Fru talman! I samband med propositionen *Förvaltning av statens fastigheter och statliga myndigheters lokalförsörjning* yttrade sig kulturutskottet och sade att lokalhyran utgör en mycket stor del av vissa kulturinstitutioners totala kostnader och att det skulle vara av värde om regeringen i resultatredovisningen under institutionernas anslag i kommande budgetpropositioner kort anger hur stor del av föregående års anslag som använts till att betala hyreskostnader.

Utskottet har nu haft att behandla två motioner som tar upp just denna fråga. Vi tycker att det är viktigt att bidrag till verksamheter vid olika kulturinstitutioner kan jämföras med varandra och att det därför bör vara lätt att avläsa hur mycket av den avsatta summan som går direkt till verksamhet respektive hyreskostnad. Därför vidhåller utskottet sin uppfattning från förra våren och tillstyrker av denna anledning motionerna. Detta bör ges regeringen till känna.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 141 JAN BACKMAN (m) replik:

Fru talman! Annika Nilsson anger som skäl till att beslut om museistrukturen måste få ta tid att det därigenom blir väl förankrat. Då har jag bara en liten fråga. Anser Annika Nilsson att de delförslag som regeringen hittills har fört fram till beslut uppfyller kravet att vara väl förankrade? Då tänker jag speciellt på den nybildade myndigheten för Världskulturmuseet i Göteborg.

Anf. 142 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! Givetvis anser jag att de delbeslut som vi nu har fattat är bra och ett steg på vägen.

När det handlar om den totala myndighetsstrukturen på museiområdet ingår, som Jan Backman tog upp, Riksantikvarieämbetet, Kulturrådet, de förslag som kom i Museiutredningen och de förslag som kom i Kulturutredningen. Det är viktigt att ha en bred debatt och en väl genomförd diskussion inom hela museiområdet för att få ett väl förankrat beslut.

Det är viktigt att det beslut som vi sedan fattar är något som de flesta skall kunna ställa upp på. Jag vet att det nu pågår en översyn och ett arbete i Regeringskansliet. Då får det gärna ta lite längre tid. Det är viktigt att det är väl förankrat när vi väl kommer till beslut.

Anf. 143 JAN BACKMAN (m) replik:

Fru talman! Det var synd att man inte tog sig den tiden när det gällde Världsmuseiorganisationen.

Anf. 144 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att vi har en delad uppfattning när det gäller den frågan.

Anf. 145 LENNART KOLLMATS (fp) replik:

Fru talman! Jag hade ungefär samma tankegångar kring Världsmuseet och orden väl förankrade. Jag håller med Annika Nilsson om att detta med "väl förankrat" bör vara framåtsiktande, när det nu är tveksamt om det var så mycket av det om vi ser bakåt.

Det skall inte vara några nya centrala museer. Det anger utskottet som skäl för att avvisa en utredning om det nationella forsknings- och utställningscentrumet för immigration och emigration i Göteborg. Jag får inte riktigt det att gå ihop. Det är för att få det väl förankrat som man skall utreda förutsättningarna. Det är inget förslag om ett nytt centralt museum.

Det andra gäller museijärnvägarna. Där talade Annika Nilsson så väl ett tag att jag trodde att hon skulle yrka bifall till min reservation, vilket jag avstod från att göra. Hon kom inte till det på slutet, men väl till att delar av de 24,5 miljonerna skulle kunna användas. Jag hoppas att det går vidare fram till departementet.

Det som var min tanke med reservationen var att ett ställningstagande här i riksdagen skulle ge en påtryckning på den som utredde detta inom departementet så att man uppmärksammade museijärnvägarna och, precis som Annika Nilsson säger, deras betydelse för industrisamhället under andra hälften av 1800-talet och hela 1900-talet.

Anf. 146 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med det sista om museijärnvägar. Vi har skrivit i utskottets betänkande att vi tycker att det är ett väldigt viktigt område och att kommunikationssystem bör ingå i satsningen med de 24,5 miljonerna. Det är naturligtvis också min förhoppning att man använder en del av de resurserna på det området. Det är väldigt viktigt när man nu belyser industrisamhällets kulturarv att även ta med kommunikationer.

När det gäller ett nationellt forsknings- och utvecklingscentrum i Göteborg har vi sagt att vi i dagsläget inte ser det som aktuellt. Det är naturligtvis inte fråga om några nya centrala museer, men inte heller det här förslaget om en utredning. Det som Lennart Kollmats lyfte fram, nämligen arbetet med både immigration och emigration, är en del i arbetet mot främlingsfientlighet och rasism och betonandet av alla människors lika värde.

Det är något som alla kulturarvsinstitutioner faktiskt är ålagda att göra. De är ålagda att föra fram kulturarvets betydelse för en demokratisk samhällsutveckling. Vi anser att det här är en del av det ansvaret. Vi är inte beredda att i dag ta detta initiativ.

Anf. 147 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Annika Nilsson pekar på att man inte bör satsa på så många fler centrala museer. Hon läser upp ur det principiella ställningstagande som finns skrivet. Det föranleder mig att repetera en av de attsatser som Annika läste upp. Det står att i den mån insatser behöver göras på ett insamlingsområde som inte i tillräcklig grad uppmärksammas eller helt förbisett skall man möjligen kunna rikta insatser mot ett nytt museum.

Tanken bakom Bildens och ungdomens hus kanske inte bara innehåller nya saker. Det är ingen nationell angelägenhet att man ställer sig bakom tekniken eller den kulturhistoriska verksamheten med kamerasamlingen. Däremot är helhetsgreppet nytt; ett centrum för bildning inom fotografi med riktning mot dagens moderna, digitala och massmediala bilder.

Vi har alltså en mycket föråldrad struktur i dag också vad gäller debatt och kunskapsutveckling i fråga om den fotografiska bildens värld. Därför behövs det ett museum just för digitala och massmediala bilder. Jag tycker att det talar för att man bör kunna tänka mer positivt när det gäller att satsa på nya museer.

Anf. 148 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller Bildens och ungdomens hus i Sundsvall är det så att Nordiska museet i dag är ett ansvarsmuseum för svensk kulturhistoria med kulturhistoriska fotografier. Jag vill i det sammanhanget göra det som Birgitta Sellén också gjorde i debatten. Hon förde lite grann ihop satsningen på ett foto-SESAM och ett eventuellt fotomuseum. Hon kopplade ihop det. Vi har sagt i utskottet när det gäller foto-SESAM att regeringen i beredning av resultaten från utvärderingen av SESAM-projektet överväger hur arbetet med att bevara och levandegöra den fotografiska bilden fortsättningsvis skall bedrivas. Det handlar alltså om att göra den fotografiska bilden tillgänglig.

I så fall får man i Regeringskansliet också bereda vem det är som har ansvaret för det fotografiska som helhet om man nu väljer att flytta det från Nordiska museet.

Sedan vill jag bara erinra om att det till hösten skall ges nya nationella uppdrag eftersom de vi har nu har verkat i tre år. Jag vet att de nu förbereds på departementet. Det är kanske *en* väg som det här initiativet med Bildens och ungdomens hus i Sundsvall kan gå.

Anf. 149 BIRGITTA SELÉN (c) replik:

Fru talman! Annika Nilsson påpekade mycket riktigt det här med Nordiska museet, men att det var kulturhistoriska bilder. Det sade jag också i min inledning. Det Bildens och ungdomens hus i Sundsvall är tänkt att ha är digitala och massmediala bilder. Det ligger alltså i nutiden och framöver i tiden.

Men det sista Annika Nilsson sade gläder mig. Jag kände hur hoppet tändes, och till hösten kommer en ny motion.

Anf. 150 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! I dagens betänkande om museer behandlas några motioner från allmänna motionstiden. Vi kristdemokrater har ställt oss bakom majoritetstexten i betänkandet eftersom vi anser att museistrukturen måste behandlas i ett sammanhang. Det är inte riksdagens sak att klassificera museerna i landet eller bedöma om ett museum har större eller mindre riksintresse.

Men att vi står bakom betänkandet hindrar ju inte att vi har synpunkter. En tydligare struktur inom museiväsendet har efterfrågats länge. Regeringen har varit väldigt långsam när det gäller att genomföra översynen av hela organisationsstrukturen inom kulturområdet, där museiområdet är en del. Det var inte bara i budgetpropositionen 1999 som regeringen hänvisade till den här översynen. Det gjorde den också i budgetpropositionen 1998.

Annika Nilsson säger att det här måste få ta tid. Det har jag förståelse för. Det här är en oerhört svår fråga. Men samtidigt som regeringen hänvisar till översynen genomförs ändå förändringar – ganska många. Marintmuseum i Karlskrona har lagts under Statens sjöhistoriska museum, och ledningen har lokaliserats till Karlskrona. Statens konstmuseer har omorganiserats så att Moderna museet blivit en egen myndighet. Och Östasiatiska museet ingår ju numera, efter en uppslitande strid, i det helt nya Världskulturmuseet.

Alla förändringar är inte av ondo, tvärtom. Men förfaringssättet är väldigt olyckligt. Om en översyn pågår bör den inväntas. Den villrådighet som skapas genom det här förfaringssättet är inte bra. Det är dags att det kommer ett samlat förslag nu, så att den osäkerhet om framtiden som många inom museivärlden lever med kan skingras.

En del av den energi som har lagts ned på en ny, stor museisatsning hade behövt satsas på stimulans till utveckling och förnyelse i den redan befintliga strukturen. Diskussionerna om kulturarvsfrågor både när det gäller arkiv och museer behöver förnyas och intensifieras. Vad skall bevaras åt eftervärlden? Varför och till vilket ändamål? Hur skall våra museer utnyttjas i framtiden? Vilken roll spelar de i dag för skolan och förskolan? Hur kan deras roll som utbildningsinstitutioner förstärkas?

Jag är övertygad om att våra museer i mycket högre utsträckning än i dag kan vara en arena för t.ex. demokratiutveckling, något som ju i hög grad är förknippat med historia och med kunskap om och känsla för kulturarvet. Det finns redan positiva exempel att visa på. Samverkansprojektet Den svenska historien blev en väldigt stor framgång och väckte engagemang långt utanför själva museerna. Uppföljningen av det projektet, som har det hoppingivande namnet Framtidstro, öppnas i september i år. Det har alla möjligheter att bli en fortsatt framgång och inte minst bidra till att inspirera till debatt omkring värderingar och livsfrågor. Ambitionen är att pedagogiskt förmedla och öka användningen av den kunskap som finns i museerna. Det skall bli väldigt spännande att följa detta.

Ansvarsmuseernas utformning av en handlingsplan för hur museer och andra institutioner kan motverka främlingsfientlighet och rasism är ett annat bra exempel på en ny, viktig uppgift. Enskilda museer bedriver också spännande verksamhet på många håll, exempelvis fritidsverksamhet för ungdomar, som är förlagd till museet Museum. Ett sådant här nytänkande skulle behöva dokumenteras, följas upp och spridas.

En gång i tiden var museerna föremål för ett stort och varmt intresse från föreningar och folkrörelser. Man kan nästan påstå att de själva var folkrörelser, som drevs fram av människor med djup insikt om vikten av att samla in, förevisa och bevara till eftervärlden. Något av den känslan kan säkert återuppväckas. Jag anser att riksdagen och regeringen har en viktig uppgift när det gäller att ge goda förutsättningar för en sådan utveckling. Att skapa tydliga strukturer och samtalspartner och ge långsiktiga och tydliga förutsättningar för verksamheten är viktiga led i det arbetet. Det kan medverka till att skapa framtidstro också för alla som är verksamma inom museerna.

Fru talman! Jag skall säga något om lokalhyrorna också. Många myndigheter och institutioner brottas i dag med stora ekonomiska problem, och kulturinstitutionerna utgör verkligen inget undantag i det fallet. Vi vet att en stor och betungande utgift är just lokalhyrorna. Men eftersom de inte hittills har redovisats separat finns det ingen möjlighet att jämföra bidragen till olika institutioner eller att avgöra om bidragen till själva verksamheten är tillräckliga utifrån de önskemål som finns på denna.

Därför vill jag gärna instämma i att det är positivt att utskottet har kunnat enas om att begära en särskild redovisning av hyreskostnadens

andel av föregående års bidrag. Det kommer att underlätta för oss i utvärderingen och inte minst i framtida bidragsbeslut.

Fru talman! Kristdemokraterna har alltså inga reservationer i detta betänkande utan tillstyrker majoritetstexten.

Anf. 151 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! När jag satt här i bänken och funderade över vad jag skulle säga, med tanke på att jag skall säga några ord om min motion Kr221, dök en av Esaias Tegnér's dikter upp i huvudet på mig.

Väl formar den starke med svärdet sin värld,
väl flyga som örnar hans rykten;
men någon gång brytes det vandrande svärd
och örnarna fällas i flykten.
Vad våldet må skapa är vanskligt och kort,
det dör som en stormvind i öknen bort.

Det där skrev han med tanke på att man inte skulle vara så rädd för vad Napoleon höll på med i början av 1800-talet. Det skulle försvinna så småningom.

Det må ju vara så att det mesta av det som våldet har skapat har försvunnit. Men det finns väldigt många minnesmärken kvar över det. Det finns många bombastiska minnesmärken och monument som skildrar krigiska stordåd från de senaste årtusendena.

Det är ofta generalerna eller de kända kämparna som har fått minnesmärken resta över sig. Jag tittade förra året på en hel del sådana i vårt grannland Finland, som ju har haft en nog så krigisk historia även in i vår tid. Det är alltifrån det lite bombastiska Döbelnmonumentet vid Jutas till monumentet över den fallne svenske befälhavaren i den svenska frivilligkåren, Magnus Dyrssen i Salla, under andra världskriget.

Vi hade förra året ett besök av Eino Hanski, känd författare och skulptör från Göteborg, eller rättare sagt från Sankt Petersburg. Han var på PAKS-möte i riksdagsbiblioteket. Han berättade då om både sitt författarskap och sin bakgrund. Men han tog också upp tanken att han tyckte att det var synd att det inte fanns ett minnesmärke över dem som hade gjort en insats för humanitet och mänsklighet fastän klädda i uniform.

Jag tog fasta på det och skrev den motion som finns med i betänkan-det. Under tiden hade väl också Eino Hanski själv funderat över hur en sådan här sak skulle kunna utformas. Vi har också uppvaktats av honom medan vi har arbetat med den här frågan i riksdagen. Han skickade ett foto på modellen över det monument som han skulle vilja se. Samtidigt bifogade han ett brev som jag inte kan låta bli att läsa upp:

Hyllning till den okände svenske soldaten:

Vid tolvtiden den 6 januari 1945 tog jag mina första steg på svensk mark efter tre stormiga dygn på Bottenhavet. Vid anblicken av den storväxte soldaten kände jag en viss rädsla då jag under mina tre års långa vandringar i det blodiga Europa mött många olika uniformer och lärt mig att undvika deras stövlar, kängor och slag. Men nu hände det otroliga. Den store log mot mig ett varmt vänligt leende. Som i dimma såg jag honom lägga ifrån sig geväret, ta av sig sin färskinnspäls och lägga den över mina nedspydda huttrande axlar. En sekund senare svimmade jag i hans armar, inte av utmattning utan av chocken över att bli behandlad

som människa av en soldat. Han var den som gav mig mitt människovärde, som förnekats mig av andra länder och folk. Jag vet att jag inte är den ende som möttes med värme och medmänsklighet av svenskarna. Vi var 100 000 eller fler hemlösa, förföljda och föraktade som fick ett hem och ett liv i frihet här i Sverige.

Detta är min modell till en som jag hoppas stor skulptur på 1,90. Med denna skulptur vill jag åskådliggöra den stora humanistiska insats som svenskarna spelat under och efter andra världskriget. Hemlandet är inte där man råkar födas, utan där man får sitt människovärde.

Det var Eino Hanskis hälsning till oss i kulturutskottet.

Vi har inte reserverat oss. Då skulle man ha gjort den här frågan mera markant politisk. I stället har de fyra partierna som står bakom det särskilda yttrandet bl.a. skrivit följande:

”Vi vill dock framhålla att goda skäl har framförts i motionen för uppförande av ett sådant minnesmärke. Syftet med förslaget har också varit att de goda förebilderna och vardagshjältarna skulle uppmärksammas och att de som fått sätta livet till – trots att vi levat i fred – skulle hedras.”

Så blir det inte nu. Riksdagen ställer sig uppenbarligen – om inte ett under sker här i dag – inte bakom motionen. Men jag hoppas att ett sådant här tilltänkt minnesmärke på annat sätt, oavsett om det är det som Eino Hanski har kommit fram till att han gärna skulle vilja ha uppfört för att hedra och tacka svenskarna för det som han har fått ta emot sedan han kom hit eller något annat, på lämpligt ställe skall kunna inte uppväga, inte motväga alla de även i Sverige förefintliga krigiska monumenten. Men på något sätt kan det visa en tacksamhetsgård mot de svenska soldater som har visat att man i uniform också kan utföra en mänsklig humanitetsgärning.

Anf. 152 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Jag tänker i mitt anförande endast ta upp den del som berör avsnittet om bild, form och konsthantverk i kulturutskottets betänkande som vi nu debatterar.

Jag skall koncentrera mig på de två reservationer som finns på avsnittet.

Jag börjar med att yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Fru talman! Miljöpartiet tar i sin reservation upp att staten bör ta ett helhetsansvar för att säkerställa estetiska och andra kvaliteter vid upphandling.

Vid 1997/98 års riksmöte godkände riksdagen regeringens förslag till mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design. Som ett första steg i förverkligandet av handlingsprogrammet antogs regeringens förslag till lagar om ändring i väglagen, plan- och bygglagen och lagen om byggande av järnväg.

Staten skall vara förebild när det gäller arkitektur, formgivning och design, och i propositionen redovisades följande åtgärder:

- Arkitektur, formgivning och design skall ges goda förutsättningar för sin utveckling.

- Kvalitet och skönhetsaspekter skall inte underställas kortsiktiga ekonomiska lösningar.
- Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer skall tas till vara och förstärkas.
- Intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning, design och offentlig miljö skall stärkas och breddas.
- Offentligt och offentligt understött byggande, inredande och upphandlande skall på ett föredömligt sätt behandla kvalitetsfrågor.
- Svensk arkitektur, formgivning och design skall utvecklas i ett fruktbart internationellt samarbete.

Statens fastighetsverk har fått i uppdrag att initiera erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter som förvaltar fastigheter och att ta fram en exempelsamling och vägledning i upphandlingsfrågor.

De statliga myndigheterna har fått i uppdrag att upprätta egna kvalitetsprogram. Vid 1997/98 års riksmöte beslöt riksdagen vidare om en ändring av lagen om offentlig upphandling.

När det bedöms vilket anbud som är det mest fördelaktiga skall hänsyn tas till samtliga omständigheter, däribland kvalitet och estetiska egenskaper.

Miljöpartiet och Centerpartiet tar i den andra reservationen upp att 1 % av den totala investeringskostnaden skall avsättas till estetisk utsmyckning vid infrastruktursatsningar.

Jag kan hålla med om att det vore bra om 1 % av den totala byggkostnaden avsattes för konstnärlig utsmyckning vid ny- och ombyggnad av offentliga byggnader, vägar, broar, bostäder m.m.

Men utskottet menar att det är mer riktigt att de statliga konstinköpen grundas på en kulturpolitisk bedömning än att det skall avsättas lika stor procentsats till varje projekt. Olika byggprojekt kräver olika utsmyckning och hänsyn måste tas till enskilt projekt. Men utskottet anser att 1 % av den totala byggkostnaden är ett rimligt riktmärke.

Vid behandlingen av den arkitekturpolitiska propositionen år 1998 yttrade sig bostadsutskottet över propositionen och de aktuella motionerna. Jag citerar bostadsutskottet:

”I det fortsatta arbetet med arkitektur och formgivning ingår att behandla frågor om styrmedlens konsekvenser för den byggda och formade miljön”.

Staten kräver också att kommunerna i de lokala investeringsprogrammen för ekologisk utveckling och omställning skall redovisa hur de arkitektoniska kvaliteterna skall tas till vara i projektet för vilka pengar söks.

Fru talman! Som avslutning vill jag säga att jag tycker att det har hänt mycket inom området arkitektur, formgivning och design. Kommittédirektiven till utredningen *Statens ansvar för formgivning och design* lämnar en delredovisning till regeringen senast den 1 november i år. Delredovisningen skall bl.a. avse underlag om arkitekturåret 2001. Arbetet skall som helhet vara avslutat den 1 mars år 2000.

Anf. 153 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Det har kommit fram väldigt mycket bra textmassa de senaste fyra åren inom det här området, ända sedan Kulturutredningen. Det har varit många bra seminarier runtom i landet. Jag är extra stolt över vissa formuleringar som Eva Arvidsson läste upp, eftersom jag vet hur jag slet med dem för fem år sedan.

Men när det gäller att säkerställa estetiska och andra kvaliteter skall det ges goda förutsättningar. Nu vill jag komma vidare. Nu vill jag ha resultat. Då anser vi i Miljöpartiet och då anser jag att för att få resultat är det bra om man vet vem som har ansvar. Vem anser Eva Arvidsson har ansvar för att de här goda förutsättningarna ges?

Det var den första frågan.

Den andra frågan följer här. Det är rimligt med ett riktmärke på 1 % när det gäller utsmyckning vid infrastruktursatsningar. Det tycker vi alla. Sedan 1937 finns det en rekommendation. Men verkligheten ute i landet ser annorlunda ut. Och verkligheten när det gäller konkurrens om statliga medel, kommunala medel och landstingsmedel ser annorlunda ut. Det vet vi ju. Därför behövs det också lite verktyg för att nå upp till de här riktlinjerna. Kan det vara så farligt att fatta ett principbeslut här i riksdagen om 1 %?

Anf. 154 EVA ARVIDSSON (s) replik:

Fru talman! Lagändringen om offentlig upphandling beslutade riksdagen 1997/98. Det är lite kort tid för att nu kunna utvärdera och se vad som har hänt.

Vilka är ansvariga, frågar Ewa Larsson. Man är ansvarig ute i kommunerna, staten är ansvarig, myndigheterna är ansvariga. Statens fastighetsverk har fått i uppdrag att initiera ett erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter och ta fram en exempelsamling och en vägledning för upphandling. Vi måste ändå se hur det går med det arbetet.

Visar det sig att det är brister och att det inte blir som vi har tänkt får vi väl återkomma. Det kanske behövs någon som samordnar det här. Men just nu är vi inte beredda att ställa upp på det. Vi vill se hur det här arbetet fortlöper.

Anf. 155 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag förstår att det är det som ligger bakom. Men jag tror att vi skulle kunna tjäna in mycket tid och få ett snabbare resultat, det resultat som vi säkert är ense om att vi vill ha, om vi redan nu hade gett t.ex. Statens fastighetsverk i uppdrag att också följa upp och se till att det blir resultat, inte bara samla exempel, utan också ha ett ansvar för genomförandet.

När det gäller 1 % och förändringen under förra mandatperioden i den frågan betraktar vi det från Miljöpartiets sida som en ytterligare uppluckring, alltså ett mer flummigt skrivande än tidigare. Vi vill ha ett principbeslut om 1 %. Det var vi tre partier som stod för då. I dag här i kammaren är vi två partier.

Anf. 156 EVA ARVIDSSON (s) replik:

Fru talman! Vi är inte beredda att fatta något sådant principbeslut nu. Vi tycker att 1 % är ett bra riktmärke. Men vi står fast vid det vi har sagt i utskottet.

Ni tar upp infrastrukturen. Om vi som exempel tar bron vid höga kusten, som är ett fantastiskt konstverk i sig, behöver den inte så mycket mer. Det finns många olika sådana exempel.

I dag känns det lite svårt. Om vi ser tillbaka ser vi att kulturen faktiskt har klarat sig ganska bra när det gäller besparingar. Kommunerna har fått dra ned på både det ena och det andra. Att då komma med ett principbeslut, att 1 % skall avsättas till estetisk utsmyckning vid ny- och tillbyggnad, känns inte bra. Men jag skulle självfallet önska att det var så mycket pengar som avsattes för att resultatet skulle bli sådant. Men just nu är det ett riktmärke för oss.

Anf. 157 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag vill säga några ord om motion 1998/99:Kr220 som jag väckte i oktober tillsammans med ett tiotal kolleger om resandet av en staty över konung Gustav VI Adolf.

Våra regenter markerar och symboliserar olika skeden i vår historia. Av monarker från föregående sekler återfinns statyer i såväl Stockholm som i övriga landet. Från vårt sekel, 1900-talet, som nu snart går till ända, finns inte några på allmän plats.

Gustav VI Adolf manifesterade under sin regeringstid och genom sin personlighet demokratins kungadöme. Som ledamot av kulturutskottet kan jag konstatera att han gjorde sig känd över stora delar av världen som en kulturpersonlighet och som den arkeolog och samlare han var. Jag är övertygad om att en staty över honom i känd Stockholmsmiljö skulle välkomnas av de flesta.

Vi motionärer har dock underlåtit att reservera oss i utskottets betänkande. Vi hänvisar i stället till den ansvarsfördelning som beslutats beträffande förvärv av fast konst i statliga och icke-statliga miljöer. Vi är i den fasta förvisningen att det stora flertalet medborgare i vårt land instämmer med oss i vår förhoppning att vi skall få se en sådan staty över Gustav VI Adolf förverkligad. Vi kommer på olika sätt att bidra till att så kommer att ske.

Tack, fru talman!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 april.)

12 § Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU8
Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter

Prot. 1998/99:87
28 april

*Bibliotek, litteratur och
kulturtidskrifter*

Anf. 158 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

I betänkande 1998/99:KrU8 om bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter har ett helt enigt kulturutskott lagt fram förslag om ett tillkännagivande till regeringen där vi begär en parlamentarisk utredning om det svenska språket. Att en sådan utredning är viktig och nödvändig står ett enigt utskottet fortfarande fast vid. Men ett lika enigt utskott har konstaterat att frågan behöver beredas vidare innan den blir föremål för beslut, bl.a. med hänsyn till att det i någon mån berör ett annat utskotts beredningsområde.

Jag föreslår därför att kammaren återremitterar betänkandet KrU8 till kulturutskottet för fortsatt beredning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 april.)

13 § Ersättningar och bidrag till konstnärer

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU9
Ersättningar och bidrag till konstnärer

*Ersättningar och
bidrag till konstnärer*

Anf. 159 ANNE-KATRINE DUNKER (m):

Fru talman! I kulturutskottets betänkande nr 9 behandlas motioner från den allmänna motionstiden om ersättningar och bidrag till konstnärer. Jag vill börja med att yrka bifall till vår moderata reservation under mom. 1. Jag står självklart bakom alla moderata reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 1 under mom. 1.

I den utmärkta norrländska tidskriften Provins kan man bl.a. ta del av lyrik. Anders Beijbom skriver, kanske med tanke på det ibland låga poesiintresset: ”konst och dikt kan vi leva utan, ge oss bättre konfektion och mera öl.”

Kan vi leva utan konst och dikt? Nej. Kan konstnären leva utan bröd? Nej. Men går det att försörja sig som konstnär? Visst, säger många.

En ung artist som jag träffade på ett företagarmöte häromveckan sade: ”Tack och lov lever jag inte på bidrag utan får själv sätta pris på min konst. Men skatteregler och arbetsrättsregler är lika krångliga för mig som för andra företagare.” Han vill med andra ord vara oberoende och självförsörjande. Han skulle vara hjälpt av enklare regler och mindre byråkrati.

Många av våra konstnärer tillhör de högst utbildade men har trots det de lägsta lönerna. Det råder konkurrens, såsom i alla branscher. Kanske har vi för många kulturskapare för befolkningsunderlaget. Självklart är

det upp till var och en att försöka etablera sig som konstnär. Fri konkurrens måste råda.

Satsningar i den nya gymnasieskolan på olika estetiska linjer ger oss troligen ett ännu större utbud kulturskapare än vad vi kan klara av. Det är enligt en del konstnärer t.o.m. önskvärt att ta bort en del linjer och även minska antalet folkhögskolor. Detta skulle minska kvantiteten och i stället öka kvaliteten.

Den stora mängden arbetsmarknadsåtgärder som finns för konstnärer i dag förstärker också obalansen. Slår åtgärderna fel kan de få motsatt verkan, dvs. de stjälper snarare än hjälper. De stöd som behövs måste vara inriktade på dem som är yrkesverksamma och i mindre utsträckning för att skaffa sig kulturella erfarenheter.

Många av våra konstnärliga yrkesutövare är egenföretagare och behöver precis som andra företagare bra villkor som gör det möjligt att leva av sitt arbete i stället för att bli bidragsberoende. Därför måste staten underlätta förutsättningarna för företagandet. Att t.ex. genomföra Småföretagsdelegationens förslag skulle förbättra möjligheterna för alla företagare, inklusive konstnärliga yrkesutövare.

Politikens uppgift handlar om att skapa en bra grund där mångfald och frihet råder och som tillåter aktörerna själva att styra hur de vill utnyttja villkoren.

När jag som konsument av konst, musik och kultur möter verket eller uppträdandet, har konstnären spenderat många timmar av studier och tillverkning. Det är timmar och dagar som också kräver inkomster till bröd och som måste vägas in vid beskattningen. Därför bör man vara generös när man bedömer de avdrag för faktiska kostnader, studieresor eller annat, som konstnären yrkar på och som har varit nödvändiga för arbetet.

Bidrag eller ersättningar som utgår för utställningar, boklån m.m. går i dag allt oftare till mellanhänder. I en rubrik i Dagens Nyheter kunde man läsa: "Alla får betalt – utom konstnären." Ersättningarna bör i större utsträckning gynna yrkesverksamma konstnärer.

Kreativitet påverkar vår förmåga att utveckla nya synsätt och nya idéer. Därför är konst och kultur livsviktigt. Det är också nödvändigt att vi tar konstnärernas yrkesidentitet på allvar. En tusenmilavandring börjar med ett steg, och inför nästa millennium bör vi låta människan själv ta sina första steg mot den framgång som alla önskar sig.

Anf. 160 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! I 1998 år konstnärspolitiska proposition föreslogs en rad nya stödformer till konstnärer för att öka deras möjligheter att försörja sig på sin konstnärliga verksamhet. Bl.a. gällde det verksamhetsbidrag för vissa utställare, bidrag till kollektivverkstäder, försöksverksamhet med en s.k. tredje anställningsform m.m.

Alla dessa satsningar är mycket bra. Vi som har motionerat till detta betänkande vill göra ännu mer för kulturarbetarna, konsten och delaktigheten. Det är därför betänkandet har lagts fram.

Precis som föregående talare sade står en kulturarbetare aldrig sysslös. Däremot är en kulturarbetare ofta inkomstlös på grund av att efterfrågan på verken har minskat. Det beror bl.a. på en försämrad ekonomi i

samhället i stort och den depression som råder på grund av arbetslöshet och maktlöshet som har spridit sig i dag.

Dåliga ekonomiska förutsättningar i kommuner, stat och landsting har också försämrat den offentliga upphandlingen av konst och kultur. En av de viktigaste insatserna både för en levande kultur, för demokratin och för konstnärerna som grupp är just att förbättra ekonomierna i de offentliga organen.

Detta ger på längre sikt möjligheter för skolor, förskolor, äldreomsorg m.fl. att satsa på kultur och skapande verksamhet. Det är goda satsningar som främjar individen och samhället i stort. Forskningen visar att vi mår bra av kultur. Med andra ord: Om vi satsar på det offentliga, kan kulturarbetarna få större utrymme att leva på det de arbetar med – och vi mår bättre.

Vänsterpartiet har två reservationer fogade till betänkandet. Reservation nr 5 handlar om fonogramersättning. Vänsterpartiet stöder regeringens förslag att införa ersättning till upphovsmän och utövande konstnärer för folk- och skolbibliotekens utlåning av musikaliska verk på fonogram och musikalier i enlighet med konstnärspolitiska propositionen för 1998. Vi anser att ersättning för utlåning också skall innefatta samtliga bibliotek som omfattas av bilbliotekslagen, dvs. länsbibliotek, lånecentraler, högskolebibliotek, forskningsbibliotek och andra av staten finansierade bibliotek.

I reservation 9 föreslår Vänsterpartiet att regeringen ges i uppdrag att utreda och återkomma med förslag om hur amatörkulturen kan ges bättre förutsättningar. Det stöd som Kulturrådet har att fördela är i sig positivt, men har utformats på ett sådant sätt att amatörkulturen inte har någon reell tillgång till det. Även Riksteatern har numera helt avskaffat sitt stöd till amatörteatern. Det innebär att amatörkulturen i högre grad ställs mot den professionella kulturen. Amatörkulturen bör ses som ett självständigt alternativ med ett egenvärde. I bidragssättningen skall amatörkulturen inte ställas mot den professionella kulturen.

Amatörkulturlivet och den professionella kulturen bör i stället stimulera och befrukta varandra. Vänsterpartiet anser därför att företrädare för amatörkulturen bör ges möjlighet att ta initiativ för samverkan mellan professionella kulturarbetare och amatörer. Vi föreslår i reservation 9 – vilken jag yrkar bifall till, fru talman – att regeringen ges i uppdrag att överväga stöd till beställning av kompositioner och dramatiska verk utformade på ett sådant sätt att formerna för samverkan mellan amatörkulturen och etablerade tonsättare och dramatiker kan utvecklas.

Anf. 161 ANNE-KATRINE DUNKER (m) replik:

Fru talman! Jag håller med Charlotta Bjälkebring om att många av våra yrkesverksamma konstnärer på grund av det försämrade ekonomiska klimatet har haft det svårt de senaste åren. Nu är det en förbättring på väg.

I nästa ögonblick pratar Charlotta Bjälkebring om att göra mer för konsten och att satsningarna skall ske via det offentliga. Ser inte Charlotta Bjälkebring att det finns andra möjligheter än att bara satsa genom det offentliga? Vi måste kanske också se till det faktum att det är en för stor marknad. Det finns i dag ungefär 19 000 arbetssökande konstnärer. Alla de människorna kan inte uppslukas av den offentliga verksamheten.

Anf. 162 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Givetvis är det rätt: Alla kulturarbetare kan inte försörja sig genom det offentliga. Jag håller med om det. Men inom vårt beredningsområde ligger statens satsningar på kulturarbetarna, och jag anser att de skall öka.

Inom det beredningsområde som berör skatteutskottet går det också att göra mycket för att stimulera och underlätta för kulturarbetare. Det är t.ex. momsfrågor eller att småföretagare inte skall behöva betala sociala avgifter på de första 50 000 intjänade kronorna.

Men det är förslag som vi lägger fram på andra områden. Där är vi överens. Allt som hör till konstnärspolitiken handlar givetvis inte om det offentliga, men det är en stor del. Det är där som jag tycker att ansvaret först och främst skall ligga.

Mycket av det som väcker lust och kunskap och som gör det möjligt att använda sig av kultur även som vuxen – man köper en tavla till sitt eget hem eller går på en teaterföreställning, osv. – tror jag måste ges i skolan. Man måste inom det offentliga försöka väcka lusten till att faktiskt ta del av kulturlivet.

Anf. 163 ANNE-KATRINE DUNKER (m) replik:

Fru talman! Det håller jag med om, men jag tror att det vilar ett stort ansvar också på föräldrar och andra personer i barnens omgivning när det gäller att stödja detta intresse.

Om jag uppfattade det rätt stöder Charlotta Bjälkebring och Vänsterpartiet idén om en förenkling av reglerna för företagare, så att det blir lättare att vara företagare.

Anf. 164 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Ja, det gör vi. Men det får vi ta i en annan debatt.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 18.01 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

13 § (forts.) Ersättningar och bidrag till konstnärer (forts. KrU9)

Anf. 165 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att säga något som jag tidigare har sagt här i kammaren i samband med kulturdebatter, nämligen att kultur är en viktig grund för all utveckling och att kulturen ger upplevelser, identitet, samhörighet och uttrycksmöjligheter och är ett viktigt inslag i männi-

skors liv. Människor har behov av konst i många olika sammanhang. Det kan handla om att utsmycka kommunalhus – på vilket sätt det skall ske – men också om utsmyckning av daghem, skolor, sjukhus, bibliotek, parker och torg. Det här är exempel på platser där konst kan pryda och glädja. På det sättet stöder samhället samtidigt konstnärer genom inköp av konst till offentliga byggnader och platser. Vi kristdemokrater ser det som önskvärt att stödet till enskilda konstnärer i större utsträckning knyts till särskilda projekt eller bestämda konstnärliga uppdrag.

Till kulturpolitiken hör definitivt frågor som rör konstnärernas villkor. Arbetsmarknaden inom kultursektorn avviker från de förutsättningar som arbetsmarknadspolitiken utgår från. Om fast arbete är det vanliga på arbetsmarknaden i stort, så är arbeten inom kultursektorn oftast tillfälliga. I dag råder en långvarig och strukturell obalans mellan utbud och efterfrågan. Det finns konstnärliga arbetsmarknadsutredningar som uppskattar att antalet konstnärer i dag är 25 000.

Utredningar visar också att de statliga ersättningarna och bidragen väsentligt har ökat i betydelse för de yrkesverksamma konstnärerna och för deras möjligheter att ägna sig åt sitt konstnärliga arbete. En bidragande orsak till detta är bl.a. att konjunkturnedgången drabbat konstnärer hårdare än andra yrkesgrupper. Till följd av den höga arbetslösheten – det finns undersökningar som visar att 19 000 konstnärer var inskrivna vid arbetsförmedlingen under 1996, vilket vi hörde i debatten här före middagsuppehållet – är kostnaderna för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av kontantstöd vid arbetslöshet betydande. Många av dem som har arbete har arbete bara fyra–sex månader om året.

En erfaren skådespelare sade så här helt nyligen: ”Det här är ett karriäryrke som är mycket svårt att ta sig fram i. Man skall vara psykiskt och fysiskt stark, ha bra självkänsla och vara målmedveten. Det här är inget yrke för dem som styrs av Jantelagen. Den osminkade sanningen om livet på scenen.”

Fru talman! De försöksverksamheter som kommit i gång inom arbetsmarknaden för konstnärer och som grundas på riksdagsbehandlingen av den konstnärspolitiska propositionen våren 1998 blir det intressant att följa, även om vi kristdemokrater hade velat se en längre försöksperiod – tre år i stället för ett och ett halvt år – just för att det skulle gå att dra säkrare slutsatser av värdet av verksamheten. Det finns en uppenbar risk med en så kort tidsrymd. Den kommer knappast att medge en genomgripande analys av verksamheten. Och det är något som Teaterförbundet självt ansåg.

Fru talman! Jag vill utifrån vår motion lyfta dansarnas situation, vilket också andra partier har motionerat om.

Dans som konstnärligt uttryck har länge betraktats som en exklusiv konstform. Positivt är att dansen sedan några år befinner sig i ett expansivt skede, och intresset för att se dans på scen har ökat. Dans är ett uttrycksmedel för individen, samtidigt som dansen har en social funktion och kan stärka gemenskap och samarbetsförmåga.

Det behövs en kultur för att främja dansarnas yrkesbyte. Danskonstnären har en kort karriär. Både dansare och danspedagoger löper risk för skador och förslitning. Även utan skador i arbetet kan de fysiska förutsättningarna för att utöva yrket upphöra i 40-årsåldern, något som gäller såväl dansare som danspedagoger. De dansare som är fast anställda vid

musikteatrarna eller dansteatrarna pensioneras enligt statliga pensionsregler vid 40–41 års ålder. Det är för tiden därefter som yrkesbyte normalt blir aktuellt.

Många dansare har ingen fast arbetsgivare, och dessa arbetsgivare tar knappast ansvar för den anställda sedan hon/han pensionerats. Verkligheten är snarare att majoriteten av de s.k. fridansarna är frilansare, utan fast arbetsgivare.

Utifrån detta, fru talman, menar vi kristdemokrater att det i grundutbildningen alltid bör finnas en förberedelse till en alternativ karriär och en planering för dansares omskolning eller vidareutbildning.

Till skillnad från utskottsmajoriteten menar vi att denna fråga inte enbart skall ses som en utbildningspolitisk fråga. Den bör definitivt betraktas som en viktig och väsentlig fråga för oss som kulturpolitiker.

Dansare som lämnat karriären har erfarenheter som skulle kunna tas till vara inom olika delar av samhället. Mot bakgrund av detta vore det värdefullt om en översyn av dansutbildningen kunde genomföras som tar sikte på åtgärder som främjar dansarnas yrkesbyte.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att jag självklart står bakom samtliga reservationer där kristdemokraterna finns med men för tids vinnande vill jag här i kammaren yrka bifall endast till reservation 8 under mom. 9.

Anf. 166 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman och ärade ledamöter! Charlotta Bjälkebring sade här lite grann om att vi mår bättre av kultur. Jag tycker att det är viktigt att betona det. För mig är kultur ett mycket viktigt inslag i den förebyggande hälsovården. Jag instämmer alltså i gjorda uttalande.

Avsnittet om ersättning till konstnärer är egentligen ingen lätt avdelning. Som liberaler har vi en klar uppfattning om att konstnärer helst skall kunna försörja sig på sin konstnärliga verksamhet. Men vi vet också att många inte kan göra det, utan att det behövs olika former av stöd.

Sedan är det vanskligt att uttala sig om vad som är konstnärlig verksamhet. Vem skall kunna avgöra det? Vi i Folkpartiet har uppfattningen att offentliga bidrag inte skall få styra det konstnärliga utövandet eller hennes/hans inriktning. Det här är ekvationer som uppenbart har många faktorer och som det är svårt att få att gå ihop.

Dessutom är det inte endast under den yrkesverksamma tiden som konstnärerna skall kunna klara sig. Det handlar också om att få ihop till en rimlig pension. Jag tror att det krävs en viss tankemöda framöver för att lösa det.

En konstnärsgrupp som när det gäller pensionen har en speciell situation är dansarna. Det är väl få som behöver gå i pension så tidigt som aktiva dansare. Med anledning därav har vi i Folkpartiet motionerat om att ett speciellt rådgivningscenter skall upprättas för dem. Det är en mycket speciell situation för den här yrkesgruppen. Gunilla Tjernberg uppehöll sig en hel del kring skälen till att det behövs någonting sådant här. Dansarna är inte så många, så det behövs bara någon eller några som specialiserar sig inom det här området. Därigenom är det lätt för dansarna att hitta fram till en enhet eller en avdelning för att få hjälp.

Om det sedan, som Gunilla tog upp, redan i deras grundutbildning skall finnas en utbildning för en alternativ karriär är en annan sak. Jag

undrar om inte det är lite tveksamt, med tanke på att deras grundutbildning är så krävande att de behöver ägna sig helhjärtat åt den. Det är ju snarare senare i karriären eller när karriären har upphört som behovet är som störst.

Jag vill yrka bifall till reservation nr 7 under mom. 8.

Det är glädjande att utskottet har kunnat samla sig kring ett förslag att vidga kretsen som skall nominera personer till Konstnärsnämnden och Sveriges bildkonstnärstiftelses styrelse. Enligt vad jag har förstått fanns förslaget med redan förra året men röstades då ned. Det gäller att vara ihärdig! I sinom tid kan bra förslag ha en förmåga att tränga igenom beslutsmaskineriet, även om förslaget kommer från "fel" håll.

I sakfrågan är det självklart väsentligt att det är så stor bredd som möjligt vid nomineringarna och att det återspeglas i styrelserna för att, som utskottet påpekar, ge en så bred kunskap och kompetens som möjligt. Jag står alltså bakom utskottets förslag i det avseendet och i övriga avseenden utom i mom. 8, som jag tidigare berörde.

Anf. 167 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag tror jag börjar där den förra talaren slutade – att vara ihärdig. Jag vill då börja med att tacka mina kära utskottskolleger för att de tillstyrkt yrkandet om förslagsrätt vid utseende av vissa styrelser. I det här sammanhanget handlar det om Konstnärsnämnden och Sveriges bildkonstnärstiftelse.

Nomineringar skall i framtiden kunna komma från en vidare grupp organisationer som representerar konstnärer och konstnärsgrepp än de som i dag är namngivna. Meningen är att båda dessa styrelser skall kunna tillföras en så bred kunskap och kompetens som möjligt. Regeringen får nu ett tillkännagivande om att se över hur förslagsrätten skall kunna vidgas och att till riksdagen redovisa hur kretsen av nominerande organisationer skall kunna öka.

Jag vill också här markera att vi ställer oss bakom reservation 2 under mom. 2 Fördelning av den individuella visningsersättningen.

Så några ord om jämställdhet eller avsaknad av jämställdhet.

När det gäller fördelningen av inkomstgarantier för konstnärer återstår en hel del att göra. Konstnärsnämnden, som har som övergripande mål att hålla sig informerad om konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden, har också av regeringen fått i uppdrag att redovisa fördelningen av det statliga konstnärstödets mellan kvinnor och män. Jag tror att det kan komma att krävas särskilda föreskrifter om inkomstgarantiernas fördelning. Jag kommer att återkomma i den frågan vid höstens motionstillfälle, och då förhoppningsvis med aktuell statistik.

Fru talman! Jag vill också yrka bifall till reservation 4 under mom. 4 Konstnärernas ekonomiska villkor. Vi vet i dag att bildkonstnärer är den grupp inom konstnärskollektivet som har det ekonomiskt mest uselt. Är du dessutom kvinna befinner du dig allra längst ned på inkomstskalan.

Därför arbetar vi i Miljöpartiet envist och ihärdigt på att försöka få regeringen att ta tag i frågan. Vår förhoppning är att det kommer att ske under denna mandatperiod. Här handlar det om att omfördela medel från arbetsmarknad till kultur. Inom kulturområdet tvingas många att arbeta och skatta såsom egna företagare fastän de egentligen inte arbetar med företagandet i syfte att utvidga sin omsättning och anställa fler.

I de olika utredningar som tagit upp just konstnärernas och kulturarbetarnas ekonomiska villkor har flera förslag till förbättringar av vår svenska kulturpolitik kommit fram. Ett handlar om att förändra skattereglerna för konstnärer. Andra länder har löst frågan genom att t.ex. ge hel skattebefrielse från de första 100 000 intjänade kronorna på ett år.

Det finns förslag om frivillig skatteöverenskommelse, om att skatta såsom singelföretagare, och det finns förslag om konstnärstillägg. Jag är helt övertygad om att olika åtgärder måste till för olika grupper. Den väg som Teaterförbundet nu med hjälp av riksdagen gått är en modell som säkert också passar inom musik- och dansområdet, om vi här i riksdagen hjälper till mer ekonomiskt – precis som skattelättnader bättre passar konstnärer och författare. Det är generella men olika åtgärder på en arbetsmarknad som bör underställas de kulturpolitiska målen.

Till sist några kommentarer till dansarnas speciella arbetsituation.

Vi har beslutat i kulturutskottet med anledning av fyra eller fem partiers motioner att åtgärder skall vidtas för att underlätta för dansare att finna nya yrkesvägar. Vi sade då i utskottet att frågan borde lösas med utnyttjande av den befintliga arbetsförmedlingsorganisationen och genom att inom ramen för tillgängliga resurser en eller flera handläggare anställs för ändamålet. På så sätt borde en form av rådgivningscentrum skapas inom arbetsförmedlingsorganisationen på ett eller två ställen i landet. Därför ställer vi oss inte bakom de två motioner som den här gången tar upp dansarnas yrkesarbete. I stället borde vi i utskottet utvärdera resultatet av ett tidigare taget beslut. Jag tycker att vi tar upp frågan i utskottet. Jag kommer i alla fall att göra det, och det tror jag att fler kommer att göra.

Anf. 168 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Betänkandet som vi nu debatterar behandlar sex motioner från allmänna motionstiden 1998. Motionsyrkandena rör ersättningar och bidrag till konstnärer.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden utom ett där utskottet gör ett tillkännagivande till regeringen.

Till betänkandet har fogats nio reservationer, som jag yrkar avslag på.

Fru talman! Våren 1998 behandlade utskottet regeringens förslag om konstnärernas villkor. Propositionen föregicks av tre utredningar. Syftet var att förbättra de yrkesverksamma konstnärernas ekonomiska villkor.

I 1998 års konstnärspolitiska proposition föreslogs en rad nya stödformer samt förstärkningar av bidrag m.m. till konstnärer för att öka deras möjligheter att ägna sig åt och försörja sig på sin konstnärliga verksamhet.

Riksdagen godkände regeringens förslag, som bl.a. gällde:

- verksamhetsbidrag till vissa utställare
- bidrag till kollektivverkstäder
- fonogramersättning för utlåning på folk- och skolbibliotek
- försöksverksamhet med en s.k. tredje anställningsform inom teaterområdet
- stöd till nyskriven svensk dramatik

- bidrag till en pjäsbank
- försöksverksamhet med arbetsförmedling vid centrumbildningar.

Med anledning av motioner beslutade riksdagen även om

- bidrag till ett nationellt folkmusikcentrum
- stöd till dokumentation och distribution av svenska konstverk på film samt
- utvidgning av försöksverksamheten med arbetsförmedling vid centrumbildningar till att gälla även vid studieförbunden och Folkparker-
nas förmedlingsverksamhet.

I budgetpropositionen för 1999 beräknades medel för de nya och förstärkta stödformer som riksdagen godkände våren 1998, och riksdagen anvisade de begärda medlen. Flera av motionerna som behandlades då behandlar vi även i detta betänkande.

I en motion från moderaterna yrkas på en ändrad inriktning av kulturskaparnas villkor och bidragsreglernas utformning. Eftersom riksdagen våren 1998 godkänt regeringens förslag i den konstnärspolitiska propositionen om utformningen av ett förstärkt statligt stöd till konstnärerna och därefter anvisat medel under hösten 1998 för budgetåret 1999, anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att nu ompröva sina beslut.

Moderaterna tar också upp frågan om fördelningen av den individuella visningsersättningen. Moderaterna anser att den skall fördelas av Konstnärsnämnden och inte av upphovsrättsorganisationen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige, BUS.

Individuell visningsersättning fanns under fem år t.o.m. 1992/93 i form av ett standardiserat, mindre, årligt belopp, som fördelades till alla konstnärer som hade minst tio konstverk i offentlig ägo, utan att någon form av konstnärlig bedömning gjordes.

Ersättningen fördelades av Bildkonstnärsfonden inom Konstnärsnämnden. Bildkonstnärsfonden avskaffade därefter denna form av bidrag till förmån för selektiva arbetsstipendier, internationellt utbyte och pensionsbidrag.

Vid 1994/95 års riksmöte begärde riksdagen att den individuella visningsersättningen skulle återinföras. I 1996 års kulturproposition föreslog regeringen att en återinförd individuell visningsersättning skulle fördelas av BUS. I budgetbehandlingen inför budgetåret 1999 förstärktes medlen till den individuella visningsersättningen.

Utskottet anser inte att det finns någon anledning att ändra formerna för fördelningen. Den nuvarande formen har endast tillämpats i två år. Men vi förutsätter att regeringen utvärderar effekterna av den återinförda och förstärkta individuella visningsersättningen när det har gått en tid.

Kristdemokraterna har också en motion med förslag som riksdagen har behandlat tidigare, nämligen ett förslag att stödet till enskilda konstnärer i större utsträckning skall knytas till särskilda projekt eller bestämda konstnärliga uppdrag, som utsmyckning av daghem, skolor, sjukhus m.m.

Kommunerna bestämmer själva över sin utsmyckning, men det finns numera statliga medel avsatta för bidrag till kommuners och fastighetsägares konstnärliga utsmyckning av icke statliga offentliga miljöer, varvid bostadsområden, skolor och miljöer där barn och ungdomar vistas skall prioriteras.

Utskottet förutsätter att sådana uppdrag lämnas till professionella konstnärer, och det kan då inte betraktas som någon form av stöd till konstnärer. Det är fråga om ersättning för utfört arbete.

När det gäller det statliga stöd till konstnärer som utgår i form av ersättningar och bidrag beslutar riksdagen om den totala volymen och om vissa riktlinjer, medan utformningen av reglerna överlåtits till de bidragsutdelande instanserna.

Utskottet anser inte att det är riksdagens sak att göra några ställningstaganden då det gäller frågan om den närmare utformningen av reglerna för konstnärsstödet.

Miljöpartiet föreslår i en av sina motioner att s.k. singelföretag skall införas. Miljöpartiet menar att det förslag om s.k. singelföretag som presenterades av Konstnärsstödsutredningen i betänkandet *Generella konstnärsstöd* bör tjäna som förebild vid beredningen i Regeringskansliet.

Men, Ewa Larsson, Konstnärsstödsutredningen avråder i sitt betänkande *Generella konstnärsstöd* från införande av den modell för generellt stöd som presenterades i betänkandet. Modellen togs inte heller med bland förslagen i den konstnärspolitiska propositionen.

Vänsterpartiet tar i en av sina reservationer upp fonogramersättningen, som de anser även bör omfatta utlåning från samtliga bibliotek som omfattas av bibliotekslagen.

Riksdagen godkände så sent som förra riksmötet regeringens förslag att en fonogramersättning skulle införas för lån av ljudupptagningar av musikaliska verk på folk- och skolbibliotek.

Utskottet anser att erfarenheter från den nuvarande fonogramersättningen bör avvaktas innan en utvidgning av stödet diskuteras. Utvidgningen medför en kostnad som bör vägas mot andra behov av resurser i en samlad budgetbehandling efter det att en utvärdering är gjord.

Enligt en reservation av Miljöpartiet bör regeringen i förordningen om inkomstgarantier för konstnärer införa en bestämmelse om att en jämn könsfördelning bland innehavarna av inkomstgarantier skall eftersträvas.

I den konstnärspolitiska propositionen 1997/98:87 konstaterade regeringen att det omfattande utredningsarbete som föregått propositionen hade visat att det finns skillnader mellan manliga och kvinnliga konstnärers förutsättningar på den konstnärliga arbetsmarknaden och att kvinnors inkomster är lägre än de manliga konstnärernas.

I propositionen anförde regeringen att det är angeläget att de insatser som föreslogs används för att undanröja rådande skillnader i villkor mellan män och kvinnor inom konstnärsyrket.

Konstnärsnämnden har också som övergripande mål att hålla sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden och skall uppmärksamma och redovisa fördelningen av det statliga konstnärsstödet mellan kvinnor och män. Utskottet anser att det är tillräckligt och utgår ifrån att regeringen vidtar åtgärder, om det visar sig att rådande skillnader inte undanröjs.

Bl.a. Folkpartiet tar i en reservation upp behovet av ett rådgivningscentrum för dansare. Kulturutskottet ansåg vid riksdagsbehandlingen av den konstnärspolitiska propositionen våren 1998 att särskilda åtgärder måste vidtas för att underlätta för dansarna att finna nya yrkesvägar. Utskottet förutsatte att regeringen skulle medverka till att frågan får sin lösning inom arbetsförmedlingsorganisationen.

I regleringsbrevet för år 1999 avseende Arbetsmarknadsverket har regeringen lämnat ett uppdrag till verket att i februari år 2000 redovisa vilka insatser och stödåtgärder arbetsförmedlingarna ger yrkesdansarna för att underlätta yrkesbyte.

Utskottet anser att Arbetsmarknadsverkets rapport till regeringen bör avvaktas innan ytterligare åtgärder övervägs.

Även kristdemokraterna har en reservation om dansares vidareutbildning och omskolning. De framhåller att det redan i dansarutbildningen bör finnas en förberedelse till en alternativ karriär och en planering för dansares vidareutbildning och omskolning.

Danshögskolan har på senare tid uppmärksammat de problem som tagits upp i då aktuella motioner och även övervägt åtgärder. Utbildningsutskottet ansåg att problemen skulle kunna tas upp i ett samarbete mellan högskolor och utgick från att problemen även var välkända för de ansvariga vid dansarutbildningar i enskild regi.

Det borde enligt utbildningsutskottets mening ankomma på utbildningsanordnarna och på dansarnas egna organisationer att ta initiativ till lösning på problemen, och i detta instämde kulturutskottet.

Den sista reservationen har avgivits av Vänsterpartiet och rör amatörkultur. Utskottet har nyligen i sitt betänkande 1998/99:KrU7 behandlat frågor om amatörkulturen och redovisat olika stödformer. Jag tänker inte upprepa vad som sades då utan bara nämna att ett av de kulturpolitiska målen är att verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet, till kulturupplevelser samt till ett eget skapande.

Folkbildningens betydelse i arbetet för att förverkliga de kulturpolitiska målen markerades vid föregående riksmöte, då riksdagen godkände att ett nytt syfte med statsbidraget till folkbildningen infördes, nämligen att statsbidraget skall bidra till att bredda kulturintresset i samhället, öka delaktigheten i kulturlivet och främja kulturupplevelser och eget skapande.

Fördelningen av medel till amatörorganisationerna ankommer på Kulturrådet, som har den nödvändiga överblicken på området.

Fru talman! Till sist vill jag ta upp utskottets tillkännagivande till regeringen när det gäller konstnärorganisationers förslagsrätt vid förordnande av ledamöter i styrelsen för Konstnärsnämnden och styrelsen för Sveriges bildkonstnärskonstfond.

Utskottet anser i likhet med dem som väckt Miljöpartiets motion att nomineringarna till styrelserna bör komma från en vidare krets av organisationer för att de båda styrelserna skall kunna tillföras en så bred kompetens som möjligt.

Regeringen bör se över frågan om hur konstnärernas förslagsrätt skall kunna vidgas beträffande ledamöterna i styrelserna för Konstnärsnämnden och Sveriges bildkonstnärskonstfond, och regeringen bör därefter återkomma till riksdagen och redovisa hur regeringen avser att öka kretsen av nominerande organisationer.

Fru talman! Med detta yrkar jag än en gång bifall till utskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 169 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag har två frågor. Den ena gäller avsaknaden av jämställdhet. Det var kanske ingen som blev förvånad när man konstaterade att fördelningen av inkomstgarantier var ojämn och att kvinnor var dåligt representerade även där. Frågan är hur lång tid det skall ta att få ett resultat, innan vi får den jämnare könsfördelning som vi har beslutat om. Hur länge skall vi bevaka frågan innan åtgärder i form av särskilda föreskrifter införs? Min erfarenhet är att ingenting går av sig självt och att det i synnerhet gäller inom detta område.

När det gäller konstnärernas ekonomiska situation och generella bidrag har vi skrivit i vår motion att singelföretag kan vara en modell. Tidigare hade vi själva skrivit om konstnärstillägg, men vi tyckte att singelföretag var ett bättre förslag. Det finns säkert andra som är ännu mycket bättre.

Vad kulturministern sade vid förra mandatperioden när vi tog upp den här frågan i samband med kulturpropositionen var att det saknades mer pengar för att göra fler insatser. Vi är alla överens om att insatser behöver göras. Dåvarande kulturministern är samma som nuvarande kulturministern.

Min fråga är: Är Eva Arvidsson beredd att vara med att ta ett initiativ att fortsätta att arbeta med den här utomordentligt allvarliga frågan tillsammans med arbetsmarknadsutskottet? Det är ju där pengarna finns.

Anf. 170 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Många åtgärder har vidtagits. Det gäller att vänta och se vilken effekt de åtgärderna har. När det gäller jämställdheten måste man arbeta på alla plan. Självklart skall vi arbeta även med andra utskott när det gäller det här. Vi får följa upp de åtgärder som har föreslagits och som man har satt i gång.

Anf. 171 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Visst har olika åtgärder satts in, men vi talar om flera olika konstnärsområden. Vi har nu varit med från samhällets sida och stött Teaterförbundet i dess konstruktion av fond för att hjälpa arbetslösa teaterskådespelare. Det är någonting som förhoppningsvis går vidare när det gäller dansare och på musikerområdet. Nu talar vi om den konstnärsgrupp som är bildkonstnärer. Jag lyfte i mitt anförande också in författarna. Det är en annan grupp kulturarbetare. Vi behöver olika generella insatser för olika grupper.

När vi nu har fått en bra utredning som visar att det just är bildkonstnärerna som har det allra uslast i samhället är det väl märkligt om vi inte skulle komma fram till något bra förslag tillsammans med arbetsmarknadsutskottet för att just hjälpa den grupp som har det allra mest uselt och där kvinnorna är överrepresenterade.

Sedan kvarstår min fråga. Hur lång tid skall det ta innan vi beslutar om någon form av piska för att få en jämnare könsfördelning vid fördelning av inkomstgarantier?

Anf. 172 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Precis som Ewa Larsson själv sade i sitt anförande handlar det om att insatser behöver anpassas till de skilda förutsättningar som råder för det konstnärliga arbetet inom de olika konstarterna. Vi får väl se var de insatserna behöver sättas in.

Ewa Larsson tar i sin motion upp generella åtgärder. Det är inte någonting som vi ställer oss bakom. Vi har i stället valt olika stödformer där man anpassar sig efter hur det ser ut för de olika konstarterna. Men när det gäller bilden håller jag med Ewa Larsson om att bilden har lyfts fram, och bildkonstnärerna är oerhört viktiga.

Vi får väl följa utvecklingen och se vad som händer. Vi får komma med förslag till nya åtgärder om det är så att det visar sig att det inte ger någon effekt.

Anf. 173 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Fru talman! Jag tycker att Eva Arvidsson går lite lätt förbi frågan om dansares villkor när de inte längre kan utöva sin konstform som dansare. Eva Arvidsson hänvisar till en tidigare diskussion som förts i utbildningsutskottet hösten 1996. Det är ett par år tillbaka i tiden. Det är ett utskottsbetänkande som också dagens betänkande hänvisar till.

När vi tar del av utskottets betänkande kan vi se att man där förutsätter att Danshögskolan själv har insett att den måste se över sin utbildning. Samtidigt får man en känsla när man läser utskottsbetänkandet att det är en fråga för utbildningspolitiker.

Min fråga till Eva Arvidsson utifrån detta, utifrån det vi har hört och utifrån de svar som vi har fått på vår motion är: Ser Eva Arvidsson det som enbart en utbildningspolitisk fråga? Om det inte är på det viset: Vilken plan har Eva Arvidsson och socialdemokraterna när det gäller att möta de svåra frågeställningar som också dansarnas förbund har uttryckt?

Anf. 174 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Vi tar inte enkelt på den här frågan. Gunilla Tjernberg har läst det gamla betänkandet. Där står att utskottet förutsätter att regeringen skall medverka till att frågan får sin lösning inom arbetsförmedlingsorganisationen. Det kommer att redovisas i februari år 2000. Vi är helt överens om att någonting måste göras.

Jag tycker inte alls att den här frågan enbart är en utbildningspolitisk fråga. Men det är viktigt vad utbildningsutskottet säger i den här frågan, eftersom det är utbildning det handlar om.

Anf. 175 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Fru talman! Jag är överens med Eva Arvidsson om att det kan komma att bli en utbildningspolitisk fråga. Hänvisningen till de åtgärder som har gjorts via arbetsförmedling och annat är ett svar på en motion som väckts av Folkpartiet. Jag talar nu för den kristdemokratiska motionen när det gäller utbildningsdelen. Därav min fråga till Eva Arvidsson om Eva Arvidsson ser det som en utbildningspolitisk fråga eller inte.

Jag är glad att vi är överens om att det är en kulturpolitisk fråga. Så långt är vi överens. Utifrån det ställningstagandet känner jag fortfarande att utskottsmajoriteten har gått lite lätt förbi frågan. Det är en kulturpolitisk fråga och en viktig fråga för kulturarbetare. Där skulle kulturutskot-

tet kunna ligga i frontlinjen och tillsammans med utbildningsutskottet kunna ta ett initiativ för att komma fram i den här frågan.

Så sent som årsskiftet 1998/99 fick vi till oss uttryckt i skrift att man inte har sett resultat. Dansare själva frågar och ber riksdag och regering att mer aktivt ta tag i just denna fråga.

Anf. 176 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är en fråga både för kulturutskottet och för utbildningsutskottet. Jag säger än en gång: Vi avvaktar rapporten som kommer i februari år 2000 och ser vad den säger. Utifrån det kan vi sedan agera.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 april.)

Folkbildning

14 § Folkbildning

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU10
Folkbildning

Anf. 177 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Det är fyra motioner som vi nu skall behandla. Alla berör folkbildningen i något avseende. Folkbildningen i stort diskuteras egentligen inte. Men det är klart att frågan om vilken inriktning vi önskar inom svensk folkbildning finns med i sammanhanget även om diskussionen i kväll inte rymmer en total genomgång. Det finns ingen proposition att utgå från utan ett antal motioner och motionsyrkanden. Jag skall ta upp innehållet i två motioner.

Jag vill först säga några ord om reservation nr 2 angående arbetslösa som prioriterad grupp. Jag påpekade förra året när riksdagen beslutade om detta att det var att slå in öppna dörrar. Sedan den stora arbetslöshetskrisen i Sverige i början på 30-talet har folkbildningen och särskilt folkhögskolan aktivt rekryterat arbetslösa elever.

Under 1990-talet har genom särskilda bidrag arbetslösa prioriterats i stor utsträckning. Tidigare fanns det s.k. K-anslaget. K är en förkortning av kompletteringsproposition, det som numera heter vårproposition. Nu är det kunskapslyftet som gäller. Vi föreslog när arbetslösa skulle bli en prioriterad grupp att detta skulle följas av en ny inriktning för den gruppen, nämligen att i utbildningen underlätta för de studerande att komma in på arbetsmarknaden. Riksdagen avvisade förslaget.

Vi tycker nu att det är rimligt att stryka arbetslösa som en prioriterad grupp, och vi föreslår i stället att arbetsförmedlingarna ges större resurser för att direkt hjälpa arbetslösa.

När det sedan gäller den kvalificerade musikutbildningen inom folkhögskolan skall jag bli lite mer utförlig. Det är Folkbildningsrådet som bestämmer hur statsbidraget skall fördelas mellan studieförbund och folkhögskolor och vilka regler som skall gälla. Rådet har redan bestämt att avskaffa det särskilda bidraget till kvalificerad musikutbildning. Man

anför att man vill ha en förenklad modell för statsbidragsfördelningen och avveckla alla differentieringar i bidragen.

Det kan ju vid första påseende verka klokt. Om några har ett särskilt stöd bör antingen alla ha det eller ingen. Det är också rättvist. Man väljer då det sistnämnda alternativet, alltså att ingen skall ha det. Det är, kan man säga, en svensk modell; antingen alla eller ingen.

Men som påpekas i motionen från Kristdemokraterna föreslog faktiskt den senaste statliga utredningen om folkhögskolan, Folkhögskoleberedningen 1990, att det särskilda musikanslaget skulle behållas. Jag vet att det stämmer eftersom jag fanns med i den utredningen. Man kan ju tro att musikfolkhögskolorna tjänar pengar genom det extra anslaget, men faktum är att det inte alls täcker de kostnader man har. Men det ger ändå ett tillskott, det tillskott som behövs för att man skall kunna fortsätta utbildningen med hög kvalitet.

Hur kommer man att lösa problemen nu? Kan man ta ut avgifter av eleverna? Nej, det är inte tillåtet. Kan man rationalisera genom att ha större grupper? Ja, men det har man redan gjort. För den som känner till hur man utbildar musikelever är det inte seriöst att tala om pianoundervisning, fiolundervisning eller sångundervisning i grupp under alla undervisningstimmar. Det krävs helst varje vecka en lektion med individuell undervisning. Ett annat sätt att spara är att man antar färre elever. Kostnaden per elev blir högre, men om man antar betydligt färre elever blir den totala kostnaden lägre. Det är väl vad som kommer att hända.

Ett särskilt problem får de folkhögskolor som har en tvåårig kantorsutbildning. Här har det extra statsbidraget varit nödvändigt för att huvudmannen skulle kunna ta ansvar för den här kvalificerade yrkesutbildningen, där man också kan garantera arbete för alla som klarar utbildningen. Det är ju inte så vanligt i dag att man kan göra det.

Bakgrunden till beslutet i Folkbildningsrådet är i stor utsträckning att man godkänt 21 nya folkhögskolor under kort tid. Men det har man gjort utan 21 nya statsbidrag. Nu måste alla skolor bidra för att det hela skall gå ihop.

Låt mig peka på en aspekt som inte har nämnts i sammanhanget. De nya skolorna ligger i stor utsträckning i storstadsområdena. De gamla skolorna finns i landsorten. På sina orter spelar t.ex. musikfolkhögskolor en väldigt viktig roll för bygdens kulturliv – inte sällan en avgörande roll. Det gäller givetvis också skolor med andra profiler, t.ex. konstutbildning. Är det rimligt att folkbildningen aktivt bidrar till att utarma landsorten och landsbygden?

En annan fråga som man måste ställa sig är: Vart tar de här musikeleverna vägen när många av dem inte bereds plats inom folkhögskolan? En vanlig utbildningsgång har ju hittills varit: kommunal musikskola, musikgymnasium, folkhögskola, musikhögskola. Två musikhögskolor har dessutom vuxit fram ur folkhögskolan, nämligen Framnäs och Ingesund.

Frågorna är många. Svaren är få eller obefintliga. I reservation 6 pekar man på en alternativ lösning när det gäller det extra musikanslag som nu har försvunnit. Jag nöjer mig med att till sist yrka bifall till reservation 6.

Anf. 178 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Tänk att jag står i den här talarstolen i dag! Det måste bero på att människor i min omgivning har trott på mig och på min förmåga. Då får man det självförtroende som är nödvändigt för att göra det som vid en första anblick verkar alltför svårt eller t.o.m. omöjligt.

Samma känsla som jag har fick jag förmedlad till mig när jag var ute på besök på folkhögskolorna. Ungefär så här sade en kvinna jag talade med: Tänk att jag sitter här nu och det är andra terminen! Det beror på de människor som jag mötte här. De påstod att jag kunde en hel massa och att mina erfarenheter var viktiga. Nu har jag fått uppleva det också. Jag känner att jag kan och att mina och mina kurskamraters erfarenheter och kunskaper är värda någonting. Det här är jätteroligt.

Fru talman! Folkbildningens form och metodik gör sådana här upplevelser för människor möjliga. Då är det inte bara ett kunskapslyft, utan det är ett lyft för hela människan. Folkbildningen har möjligheten, förmågan och kraften att utveckla bildning, demokrati och kultur – detta som vi brukar räkna till de bästa frukterna av ett civiliserat demokratiskt samhälle. Demokratin behöver utvecklas och försvaras. Den måste ständigt vinnas. Vi behöver bara titta ut i världen för att vara förvissade om det. Också i vårt eget land blir vi påmind om att demokratin inte är en självklarhet. Valdeltagandet i det senaste valet till denna kammare visar med all tydlighet att vi aktivt måste arbeta med demokratifrågorna.

Folkbildningen har alltid varit, och är fortfarande, en mycket viktig del av den svenska demokratin. Den har omsatt orden i konkret handling. Det har den kunnat göra genom sin integritet, genom sin oberoende ställning och genom att den själv fritt inom vida ramar kunnat bestämma metoder för sina mål. Vänsterpartiet anser att det är av stor vikt att folkbildningen behåller sin integritet och sitt oberoende av politiska och ekonomiska maktgrupperingar.

Detta måste uppmärksammas. Annars finns det en uppenbar risk att det sker en gradvis anpassning till dem som kan bidra med resurser till verksamheten. Folkbildningen skall vara en motkraft till styrd och kommersialiserad utbildning, och vi menar att regeringen måste följa utvecklingen på detta område så att åtgärder kan sättas in om folkbildningens oberoende ställning hotas.

Ett bildningsområde som bara ökar i betydelse är de internationella frågorna. Många frågor som påverkar oss i vardagen är internationella. FN-konferensen i Rio 1992 ställde mänskligheten inför en av dess största utmaningar; att skapa global rättvisa och ett ekologiskt hållbart samhälle.

Inget av detta går att göra utan kunskap och engagemang för de internationella frågorna. Enligt överenskommelsen i Rio skall också detta nödvändiga arbete ske i ett underifrånperspektiv. Detta sätt att angripa problem är naturligt för folkbildningen. Inom många folkbildningsverksamheter finns både kunskaper om och erfarenhet av internationellt arbete. För att stärka detta så nödvändiga arbete ytterligare menar vi att internationella frågor bör bli ett sjunde centralt utvecklingsområde för folkbildningen.

Folkbildningen har också förmågan och kunskapen att förena kulturarvet med nya, spännande former av kultur. Det gäller inte bara konsumtion utan också aktivt deltagande i och produktion av kultur. Av regeringens redovisning framgår att det estetiska och kulturella redan nu står för

en väsentlig del av folkbildningens verksamhet. Dessutom har andelen ökat under senare år. Vi ser detta som ett svar på ett behov från medborgarna. I takt med minskad arbetstid, som vi hoppas på, kommer också fler människor att vilja utveckla sitt kulturintresse.

Vänsterpartiet ser positivt på denna utveckling men inser också att det i framtiden då kan behövas ytterligare resurser för att möta medborgarnas önskemål. Det är i detta perspektiv man skall se att Vänsterpartiet har framfört en idé om ett kulturlyft, där man utnyttjar de erfarenheter som kunskapslyftet har givit.

”Finns det något mer självklart för en folkbildare än mötet?

Den närhet och glädje som uppstår när jämlika människor möts i ett rum där den ömsesidiga respekten, det fria samtalet, den öppna nyfikenheten och de demokratiska arbetsformerna får styra den gemensamma önskan att finna kunskap?”

Så inleds häftet *Folkbildning på distans*. Jag tycker att dessa ord på ett fint sätt fångar in den positiva tro som vi i Vänsterpartiet har på människors förmåga att förändra sina liv genom nya kunskaper. Att känna att man lyckas, att känna att man kan, ger också det självförtroende som är nödvändigt för att man skall våga ta nästa steg. Vi menar att folkbildningen fångar in människor som börjar denna vandring.

Därför är det också viktigt att det finns en samverkan mellan dels folkbildningen, dels högskolan och universitetet. För att ta steget till högskolan behövs det ofta en brygga. Det samarbete som vi har kallat ett folkuniversitet kan vara denna brygga. Eftersom det pågår en beredning av dessa frågor inom regeringen har vi låtit oss nöja med detta och förutsätter att regeringen återkommer med förslag som gynnar en utveckling mot ett folkuniversitet.

Fru talman! Vi står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar vi bifall endast till reservation 3.

Anf. 179 DAN KIHLESTRÖM (kd):

Fru talman! För säkerhets skull, så att jag inte tappar bort det, vill jag börja med att yrka bifall till reservation 1 under mom. 1. Självklart står jag bakom de andra reservationerna, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till den första. Betänkandet som vi behandlar just nu är frågor från allmänna motionstiden år 1998 om folkbildning.

Först några allmänna ord om folkbildningen. Jag tror att vi är eniga om att folkbildningens viktigaste uppgift är att främja den allmänna medborgerliga bildningen och demokratin. Syftet är att göra det möjligt för alla människor att kunna påverka sin livssituation och att skapa engagemang för att delta i och också påverka samhällsutvecklingen. Genom studiecirklar eller, som jag hellre säger, studiegrupper, folkhögskolekurser och olika kulturarrangemang har enskilda medborgare möjlighet till detta samhällsengagemang. Självfallet finns naturligtvis också andra sätt att påverka samhällsutvecklingen.

Folkbildningen är ändå, menar jag, unik på det sättet att människor ges möjlighet att studera i stort sett vilket område som helst. Det är kort väg från idé till genomförande av studiegruppen. Det handlar om att engagera, studera, samtala och inte minst agera. Det är ju precis det som händer när en lokal grupp studerat och diskuterat någon aktuell fråga.

Ofta utmynnar det i ett studiebesök, en tidningsartikel eller en uppvaktning, och precis så skall det vara med folkbildningen.

I vår reservation vill vi kristdemokrater peka på folkbildningens betydelse för demokratin. Detta arbete sker bäst på den lokala nivån, i den lilla gruppen.

När vi kristdemokrater skrev vår folkbildningsmotion i höstas var diskussionen om medborgarnas delaktighet i samhällsdebatten aktuell, särskilt när det gäller det låga valdeltagandet. Jag är lite orolig för att det nu är så tyst i den här frågan. Den är mycket viktig för vår demokrati. Det förestående Europaparlamentsvalet i juni med spekulationer om valdeltagandenivån sätter väl fart på debatten igen.

Låt mig bara ge några fakta, några axplock om vår demokratiska dagssituation. Jag är medveten om att vi inte för någon demokratidebatt just nu, men jag ser ändå en klar koppling mellan medborgarnas delaktighet och valdeltagande samt folkbildningens unika möjlighet i det här sammanhanget.

Den dominerande bilden av förra årets val är en bild av missnöje, misstro och protest. Valdeltagandet sjönk under 80 % och var det sämsta sedan 1950-talet. Blankröstandet slog rekord. Den sedvanliga vallokalsundersökningen, Valu 98, visade att hela 60 % av väljarna hade mycket litet eller ganska litet förtroende för oss politiker. Vad de som stannade hemma i soffan tyckte vet vi inte, men vi kan ju ana.

Totalt sett ser det politiska engagemanget och deltagandet ut att minska. När det gäller partierna är nedgången dramatisk. Aktiviteten i partierna har halverats på 15 år, visar Demokratirådets forskare. 1997 var 7,6 % av medborgarna medlemmar i något politiskt parti. Parallellt med detta vet vi också att föreningslivet bärs upp av en allt mindre grupp.

I regeringsförklaringen den 6 oktober förra året framskymtar på flera ställen behovet av information, utbildning och bildning på olika områden. Det gäller t.ex. EMU-frågan. Jag citerar: ”för att öka kunskapen och stimulera en bred debatt påbörjas ett omfattande informations- och folkbildningsarbete om EMU.”

Självklart tycker jag att det är bra. Vi kristdemokrater kommer att ta till vara den möjligheten i det sammanhanget.

I samma regeringsförklaring framgår att statsministern hoppades på hela riksdagens fortsatta stöd för folkbildningsprojektet Levande historia. Det viktiga projektet går ut på att vi inte får glömma historiens övergrepp och att demokratin, precis som har sagts förut här, måste erövrats och erövrats igen. Mot bakgrund av det oroande låga valdeltagandet har ett statsråd i Justitiedepartementet i uppdrag att ansvara för demokratifrågor, allt enligt regeringsförklaringen i höstas.

Fru talman! Jag menar faktiskt att det är hög tid för en omfattande demokratikampanj där folkbildningens möjligheter och arbetsätt tas till vara. Går det när det gäller EMU, precis som jag nämnde här, och när det gäller nazismen så går det också att genomföra det här när det gäller medborgarnas delaktighet och valdeltagande.

I den lilla foldern Fakta om folkbildning, som jag tror att ni har i fickan, kan vi läsa att flera miljoner deltagare deltar i de ca 330 000 studiecirkel som varje år arrangeras över hela landet. För att visa att folkbildningen verkligen når ut vill jag bara nämna som exempel att varje studieförbund består som ni vet av ett antal lokala enheter, ofta kallade

lokalavdelningar, och lokalkontor, totalt närmare 900 i landet. Det är dessa avdelningar som bedriver den utåtriktade verksamheten med studiecirklar, kulturprogram och övrig folkbildningsverksamhet. Med andra ord finns redan kanalerna för ett riksomfattande demokratiarbete. Vad som behövs är en klar signal och en vilja från regeringen att starta nu. Kanske någon från regeringspartiet kan ge ett besked här i dag om vad som händer på det här området i Regeringskansliet just nu.

Fru talman! Jag vill också något kommentera reservation 2 i betänkandet som handlar om de arbetslösa som prioriterad grupp när det gäller folkbildningen. Ingen skall tro att vi vill diskriminera de arbetslösa. Självklart skall de ha samma möjlighet att delta i folkbildningsarbetet. Det handlar i stället om den statliga regleringen på området.

Det var i riksdagsbeslutet 1997/98 som det fastslogs att de arbetslösa skulle vara en prioriterad grupp inom den statsbidragsberättigade folkbildningsverksamheten. Jag vill påminna om att i de syften som gäller sedan 1991 är det fastslaget att ”personer som är utbildningsmässigt, socialt eller kulturellt missgynnade skall särskilt prioriteras. Invandrare och deltagare med funktionshinder utgör särskilt viktiga målgrupper”.

Dessa syften är tillräckliga, menar jag. Visst kan vi i riksdagen föra in nya prioriteringar, men det ökar samtidigt den statliga regleringen av den fria och frivilliga folkbildningen. Antingen ger vi folkbildningen själv möjligheten att prioritera i verksamheten eller också skall vi detaljreglera. Vi kristdemokrater förespråkar att folkbildningen själv skall bedöma vilka som prioriteras. Vi är fullt övertygade om att man klarar detta själv.

Anf. 180 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Människors intresse för att förkovra sig antingen genom teoretiska eller praktiska kunskaper ökar ständigt.

För de medborgare som väljer att hoppa av studierna i gymnasieskolan eller som av någon annan anledning behöver fortbilda sig är det därför väldigt viktigt att folkbildningen finns. Den finansieras, precis som har sagts tidigare i debatten, genom bidrag från stat, landsting och kommuner.

Dessvärre har statsbidragen minskat med 26 % sedan 1990. Landstingen och kommunerna har också börjat stänga till penningpåsen. Det här drabbar flera av folkhögskolorna. Samtidigt har antalet folkhögskolor ökat och elevantalet har ökat. Den ekvationen går inte riktigt ihop för mig. Lyckligtvis finns det eldsjälar som arbetar inom folkbildningen. Det är med säkerhet anledningen till att studierna, både i studieförbunden och på folkhögskolorna, är så framgångsrika som de är.

Folkhögskolorna har ju ofta profilerat sig inom olika områden. Väl kända är t.ex. musikfolkhögskolorna. De har tidigare fått särskilda medel till musikundervisningen, precis som Lars Hjertén påpekade i sitt inledningsanförande. Musikundervisningen är väldigt dyr genom de individuella lektionerna, som också har påpekats. Den är dyr också genom att man många gånger måste köpa in dyrbara instrument. En flygel kostar t.ex. en halv miljon om man vill köpa en hederlig gammal flygel, medan en digital flygel kan kosta 200 000 kr. Men det handlar alltså om stora summor pengar.

Folkbildningsrådet, som ansvarar för fördelningen av folkbildningsanslaget, har behövt skära ned anslagen till folkhögskolorna på grund av de minskade resurserna. Det är ju helt naturligt. Det har då drabbat musikundervisningen genom att man inte har fått sina riktade pengar.

Följden blir att folkhögskolorna med musikinriktning måste hitta andra lösningar för att kvaliteten på musikundervisningen inte skall bli alltför försämrade. Jag talade med en person som sitter som ordförande vid en musikfolkhögskola och han berättade: Ja, vi måste öka klasstorlekarna, för vi vill ju inte säga nej till elever. Vi vill i största möjliga mån kunna ta emot dem. Men vi ökar klasstorlekarna för att kunna behålla den individuella musikundervisningen, så att kvaliteten inte skall behöva sjunka.

Nedskärningen, som har varit märkbar i snart tio år, innebär även svårigheter för folkhögskolornas långsiktiga planering. Att dessutom bara veta hur ekonomin ser ut ett år i sänder, som det gör med den budget vi lägger här i riksdagen, gör det svårt att sätta upp långsiktiga mål.

Regeringen bör därför finna andra former för att ge stöd till folkhögskolornas kvalificerade musikundervisning. Musik är viktig för Sverige. Tänk på att musik är vår tredje största exportvara.

Fru talman! Centerpartiet yrkar bifall till reservation 6 under mom. 8.

Anf. 181 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 6 under mom. 8 och tala om att vi står bakom reservation 3 under mom. 3.

Sveriges tradition av folkbildning och folkrörelse är världsunik. Då skulle man kunna tänka sig att vi satsade världsunikt också på forskning inom området.

Miljöpartiet anser att svensk folkbildning i ännu högre grad än i dag internationellt bör sprida sin idéburna rörelse. I dag har 2,8 miljoner svenskar förtroendeuppdrag i ideella föreningar, främst inom idrott, rekreation och vuxenutbildning. I genomsnitt lägger man ned 7 timmar i månaden på sina olika uppdrag. Det är drygt 235 miljoner timmar per år, vilket motsvarar 145 000 heltidstjänster i ideellt arbete.

De här siffrorna är nu lika höga som på 50-talet, vilket motsäger den allmänna uppfattningen att det ideella engagemanget är på utdöende. Politiska partier kanske skulle lära mer av folkrörelserna för att inte lida sotsdöden på grund av brist på frivilligt engagemang.

Miljöpartiet anser att demokratiutvecklingsstödet är mycket viktigt och att det även fortsättningsvis måste finnas öronmärkta pengar för ändamålet. Vi tycker därför att det är eländigt att riksdagen beslutat om ett segregerat integrationsverk och omfördelat demokratiutvecklingspengarna till verket.

Det rimliga hade varit att samtidigt som folkbildningsuppdraget förra året tydliggjordes säga att man skulle stärka och utveckla demokratin och att man också skulle förse folkbildningen med öronmärkta pengar för ändamålet.

Samhällets stöd till folkbildning skall också enligt riksdagens beslut våren 1998 bredda kulturintresset i samhället, öka delaktigheten i kulturlivet och främja kulturupplevelser och eget skapande. Utifrån den utgångspunkten finner jag det synnerligen märkligt att Folkbildningsrådet beslutat om en indragning av de riktade statsbidragen till just musik.

När Folkbildningsrådet nu sanerat sitt bidragsgivande genom att förenkla modellen innebär det självklart stora förändringar för dem som tidigare erbjudit just den kvalificerade musikutbildningen. Av landets 149 folkhögskolor blir ca 50 stycken av med sitt specialbidrag till musik. I värsta fall handlar det om uppemot 10 % av skolans statsbidrag. Då räcker det inte att enbart öka antalet elever i klasserna.

Det mest anmärkningsvärda är kanske att det i debatten har förekommit synpunkter som rättvisa mellan olika ämneskategorier. Musik är ingen jämförbar ämneskategori. Musik är så mycket mer. Musik ökar vårt välbefinnande, förlänger våra liv, påskyndar vårt tillfrisknande om vi är sjuka, ökar vår förmåga till språkinläring och hjälper oss att utveckla vår matematiska begåvning. Det är sant. Men forskningen inom det här området släpar efter i Sverige.

Självklart är det viktigt att sång och musik finns med inom alla våra skolformer. Det är inte det frågan gäller, utan det faktum att folkhögskolornas musiklinjer fram till i dag har fungerat som mellannivå för kommunala musikskolor och musikhögskolorna. I andra länder finns speciella musikskolor som fyller den här funktionen, medan vi i Sverige har valt att ge möjligheten via folkhögskolorna. På så sätt har musikelever haft tillgång till utbildning på flera ställen och med en bred regional spridning.

Folkbildningsrådets beslut att ta bort just denna öronmärkning av pengarna medför att den kostsamma kvalificerade mellannivån försvinner. I rättvisans namn sker utslätning. Så vem är nu ansvarig för musikutbildningens mellannivå?

Vi – Kristdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet och Miljöpartiet – anser att regeringen måste ta ansvar för att en utbildningsnivå nu försvinner och finna andra former för stöd. Och varför inte Folkpartiet och Vänsterpartiet är med på vår motion är en gåta i sammanhanget. Då hade det blivit ett tillkännagivande till regeringen.

Som det nu har blivit ifrågasätter Miljöpartiet att de av riksdagen beslutade nya syftena för statsbidrag verkligen följs. Kom ihåg att det är regeringen som är ansvarig! Vi kanske kan få en förklaring från Vänsterpartiet och Folkpartiet till varför ni inte ställer upp på detta. Det handlar ju bara om att utkräva ett ansvar. Det kan inte vara så farligt, det är rimligt.

När det gäller den folkliga musik- och danskulturen menar Miljöpartiet att den är grovt eftersatt inom folkhögskoleväsendet. Längre utbildningar med musik och dans från invandrarkulturer saknas helt.

Studieförbundens engagemang och kompetens inom kulturområdet har försvagats de senaste åren. Här har Amatörkulturens riksorganisation en betydelsefull uppgift att fylla. De kan hjälpa till att överbrygga klyftan mellan folkbildning och kultur. Amatörkulturen präglas i dag av stor vitalitet och utgör en bärande del av kulturlivet. Det är i spänningsfältet mellan amatörism och professionalism som mycket av dagens nyskapande växer fram. Därför är det också rimligt att Amatörkulturens riksorganisation erhåller ett utifrån verksamhetens omfattning rimligt stöd av samhället.

Vi vill i sammanhanget varna för de allt högre avgifter som studieförbunden tvingas ta ut när en del kommuner skär i anslagen. Det är på väg att bli en möjlighet endast för de inkomststarka att delta i olika studi-

everksamheter. En sådan utveckling medför att själva grundideologin bakom studieförbundens verksamhet riskerar att gå förlorad.

Till slut, fru talman, anser Miljöpartiet att det när det gäller forskningen inom kulturområdet kan vara värt att fundera på om det inte är dags att skilja ut folkbildningsforskningen till ett eget forskningsområde.

Vi tror att om fler skall förstå vilken tillgång folkbildningen är vad avser just mänsklig tillväxt, krävs just krassa forskningsresultat. I dag forskar alltför få inom det så unika svenska området. Ekonomiska incitament behövs för att fler forskare skall ta sig an uppdraget. Ett initiativ från regeringens sida skulle inte sitta helt fel.

Anf. 182 AGNETA RINGMAN (s):

Fru talman! I den senaste propositionen om folkbildningen konstaterades att folkbildningens idé i dag är modernare än någonsin. Folkbildningens arbetsformer, både på folkhögskolor och i studieförbund, visar att folkbildningen har en egen plats i dagens och morgondagens samhälle.

Folkbildningens metoder går mycket bra att förena med ny informationsteknik. Studiecirkelns pedagogik i kombination med den nya informationstekniken är folkbildningens väg in i 2000-talet.

Kunskapslyftskommittén presenterade för en tid sedan en rapport. Den visar att folkbildningen har klarat sig bäst när det gäller att nå de minst studiemotiverade och de lägst utbildade. Men det är ett faktum att folkbildningens del av kunskapslyftet hittills har varit blygsam. En förklaring är kommunernas anbudsförfarande. Att nå och utbilda de lägst utbildade och minst studiemotiverade ställer särskilda krav som kan kosta lite extra. Kommunerna måste inse det när de tar ställning till anbud.

Det är nu dags att öka insatserna i kunskapslyftet för att nå de lägst utbildade. Det innebär bl.a. satsning på uppsökande verksamhet.

Jag vill också påminna om att riksdagen har slagit fast att om inte folkbildningen anlitas på det sätt som var tänkt förutsätts Kunskapskommittén agera t.ex. när det gäller fördelning av pengar.

Folkbildningen har en central roll i kulturen. Detta visar både de kulturpolitiska målen och folkbildningspropositionen. Det är glädjande att kunna konstatera att folkbildningen seglar i medvind när det gäller satsningar på kultur och estetisk verksamhet. Det gäller inte minst föreläsningens verksamheten. Drygt 16 miljoner deltagare och över 1 miljon medarbetare deltar i dag i folkbildningen.

Fru talman! Det betänkande vi behandlar i dag gäller motioner om folkbildning från allmänna motionstiden 1998. Jag skall kommentera reservationerna.

Låt mig först rent allmänt säga att reservationerna understryker det jag här har sagt, nämligen att folkbildningen är viktig. De flesta reservationerna handlar om ytterligare satsningar eller nya åtaganden för folkbildningen.

I en reservation från kristdemokraterna framhålls folkbildningens betydelse för den lokala demokratin. Det är lite svårt att förstå vad som är syftet med reservationen – även om Dan Kihlström har hållit en lång utläggning om den. En reservation bör väl rimligen innebära att man vill markera en avvikande uppfattning från utskottsmajoriteten. Det enda jag

är lite osäker på är hur moderaterna ser på folkbildningens roll i demokratiarbetet liksom på folkbildningen över huvud taget. Men övriga partier har ju samma syn som det som uttrycks i reservationen, vilket också framgår av betänkandet.

Kristdemokraterna och moderaterna har förenat sig i en gemensam reservation. De anser att arbetslösa inte skall vara en prioriterad grupp inom den folkbildningsverksamhet som är berättigad till statsbidrag. I stället bör insatser göras för att direkt hjälpa de arbetslösa att få arbete genom att resurser tillförs arbetsförmedlingen.

För mig handlar det om både-och. Självklart skall vi satsa på arbetsförmedlingarna, men också folkbildningen med sin breda verksamhet och sina pedagogiska metoder har mycket att erbjuda de arbetslösa.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet slår i en reservation vakt om folkbildningens integritet. Folkbildningen måste enligt reservationen ha en oberoende ställning gentemot politiska och ekonomiska maktgrupperingar. Folkbildningen skall vara en motkraft mot styrd och kommersialiserad utbildning.

Det är en viktig fråga som tas upp i den reservationen, men jag tycker att vi kan konstatera att folkbildningen själv, inte minst Folkbildningsrådet, i dag redan arbetar i den anda som uttrycks i den reservationen.

Vänsterpartiet föreslår i en reservation ett ökat statligt bidrag till folkbildningen för ett "kulturlyft" efter samma modell som kunskapslyftet. Som jag sade tidigare är kultur och estetisk verksamhet en central del av folkbildningens verksamhet i dag. Jag delar reservanternas uppfattning att kulturen är ett viktigt område i folkbildningen. Ett lyft för kultur och bildning var ett av de sex områden som lyftes fram i folkbildningspropositionen. Jag tycker att det är lite fel att i dag ta ställning för ett av de sex områdena.

Internationella frågor bör enligt en reservation integreras i alla slag av cirklar, kurser, ämnen och arbetsområden. Återigen: Det är också en viktig och angelägen fråga som tas upp i reservationen. Men det är mitt bestämda intryck att folkbildningen redan i dag uppmärksammar de internationella frågorna och kommer att göra så även i fortsättningen. Jag vill bara nämna den internationella verksamhet och det samarbete som t.ex. Ölands folkhögskola har med länderna på andra sidan Östersjön. Men att på det sätt som föreslås i reservationen närmast ålägga folkbildningen att integrera internationella frågor i all typ av verksamhet tror jag vore olyckligt.

En reservation tar upp de särskilda medel som har gått till en del folkhögskolors musikutbildning. Enligt reservationen bör regeringen försöka hitta andra former av stöd för den utbildningen eftersom Folkbildningsrådet har beslutat att inte längre beräkna särskilda medel för folkhögskolornas musikutbildning.

Riksdagen har ju beslutat om principer för hur anslaget till folkbildningen skall fördelas. Det är Folkbildningsrådet som har fått ansvaret. Riksdagspartierna eller vi som enskilda ledamöter kan naturligtvis vara missnöjda med fördelningen. Men det är viktigt att vi bestämmer oss: Antingen har vi kvar den ordning riksdagen har beslutat om med bl.a. Folkbildningsrådets roll, eller också arbetar vi för att riksdagsbeslutet om bl.a. Folkbildningsrådet ändras. Självklart kan vi ifrågasätta Folkbildningsrådets förslag och beslut. Men att gå in och rätta till de beslut som

Folkbildningsrådet har fattat men som man inte gillar skapar en oklar beslutsordning. Folkbildningen och dess organisationer riskerar att få en mycket besvärlig arbetssituation.

Den folkliga dans- och musikkulturen är enligt en reservation efter-satt på folkhögskolorna. Dessutom saknas längre utbildningar med musik och dans från invandrarkulturerna. Folkbildningspropositionen lyfte fram sex viktiga områden. I det fortsatta arbetet med de sex områdena bör självklart också det som tas upp i reservationen uppmärksammas. Folklig dans och musik är aktiviteter där det finns många eldsjälar. Jag förutsätter att de kommer att driva på från sitt håll hos folkbildningen och folkhögskolorna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 183 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Först är det frågan om medlen till den kvalificerade musikutbildningen på de folkhögskolor som är väl spridda över hela landet. Faktum är att ingen tar ansvar för vad som händer med denna mellan-formsutbildning och vad som händer med eleverna när de lämnar den kommunala musikskolan och skall förbereda sig för musikhögskolorna. Vi förlorar utbildningen i Sverige. Ingen tar ansvar.

Vad vi som reserverar oss nu begär är att regeringen tar ansvar och finner andra former, annars blir det ett hål i svensk musikpolitik. Det innebär inte att vi lägger oss i Folkbildningsrådets verksamhet, utan att vi tar ansvar för svensk musikpolitik. Det är två skilda saker.

Jag undrar hur Agneta Ringman tänker agera framöver i denna fråga. Kommer hon att acceptera att vi förlorar en utbildningsnivå i Sverige?

Anf. 184 AGNETA RINGMAN (s) replik:

Fru talman! Vi var några stycken som var på besök hos Folkbildningsrådet i går kväll och fick en liten förklaring till detta. När Folkbildningsrådet införde den förenklade modellen för statsbidragsgivning var man väldigt överens. Man hade många diskussioner omkring detta.

En del mottagare blev väldigt ledsna. En del mottagare blev glada när fördelningen av statsbidragen förändrades. Vissa av dem som bedriver kvalificerad musikutbildning reagerade negativt, men inte alla.

I det sammanhanget vill jag också påminna om att verksamhet vid musikfolkhögskolor inte enbart bekostas med statsbidrag, utan att även kommuner och landsting kan bidra till denna verksamhet. De kan välja att ge extra resurser till verksamhet som de tycker är extra viktig.

Anf. 185 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Det kan inte vara landstingens sak att se till att vi i Sverige har en kvalificerad mellannivå när det gäller svensk musikutbildning. Det är ju hela samhällets ansvar. Nu är det vi här i riksdagen som skall ta ett beslut. Då undrar jag vad det är för fel i att stödja linjen att vi från utskottets sida skall begära att regeringen tar ett ansvar för den situation som nu har uppstått.

Det handlar inte om att Folkbildningsrådet har städat upp bland sina bidrag, utan det handlar om konsekvensen att en unik utbildning försvinner i den städverken.

Det handlar inte om principen. Den kan vi logiskt ställa upp på. Det handlar om den konstruktion som vi har valt i Sverige. Vi låter just folkhögskolorna stå för denna mellannivå. Då får regeringen lösa problemet med extra medel till mellannivån. Jag kan inte se det på något annat sätt.

Anf. 186 AGNETA RINGMAN (s) replik:

Fru talman! Den diskussionen får ske i en annan ordning. Det finns inga pengar till detta i dag.

Man har i Folkbildningsrådet varit enig om hur man skall fördela statsbidragen. Det tycker jag att man måste ta hänsyn till.

Det var inte alla musikfolkhögskolor som var ledsnå över den nya fördelningen, men några var det. Då får man titta vidare på frågan och se hur man kan göra i fortsättningen.

Jag har i dag inte de pengarna att jag kan säga att jag tar ansvar för en sådan mellanutbildning som Ewa Larsson pratar om.

Anf. 187 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Jag vill beröra samma reservation, som alltså bygger på motioner från Miljöpartiet och Socialdemokraterna. Det gäller den kvalificerade musikutbildningen. Jag har synpunkter på fördelningen, vilket jag redovisade i mitt huvudanförande. Jag vill inte ta ifrån Folkbildningsrådet möjligheten att fördela bidrag i fortsättningen, men jag måste här från min stol kunna säga vad jag tycker i denna fråga. Jag är inte ensam om detta.

Det är intressant att höra att en hel del folkhögskolor är positiva till att de får lägre bidrag. Jag har inte träffat på några sådana, men det kanske finns. Jag känner inte till dem.

Det är faktiskt, som jag påpekade, en kraftig minskning av bidrag till landsortsfolkhögskolor. Storstädernas folkhögskolor får bidraget i stället. Det sker alltså på landsortsfolkhögskolornas bekostnad.

Vad händer, som Ewa Larsson sade, med de elever som nu blir hemlösa, som inte får plats på folkhögskolan och som vill vidareutbilda sig för högskolestudier? Alternativet är privatundervisning. Det finns att tillgå, men den får man betala själv, och den är mycket dyr.

Sedan sade Agneta Ringman att kommuner och landsting kan ge extra resurser till de musikfolkhögskolor som nu förlorar pengar. Jag skulle vilja höra om Agneta Ringman känner till någon kommun eller något landsting som nu ger extra resurser på grund av att musikfolkhögskolan får lägre statsbidrag.

Anf. 188 AGNETA RINGMAN (s) replik:

Fru talman! Folkbildningsrådet sade inte i går att någon var glad för att de fått lägre bidrag. Men folkhögskolorna hade själva varit med i processen och beslutat om hur fördelningen skulle ske. Några fick högre bidrag, och några fick lägre bidrag. Det var inte bara musikfolkhögskolor som berördes i denna fördelning. Jag tror inte heller att det finns någon som är glad över att de får lägre bidrag, men man accepterar den fördelning som RIO, folkbildningsförbunden och folkhögskolorna har kommit överens om.

Kommuner och landsting har naturligtvis också dåligt med resurser. Jag fäste mig vid en annan sak i går. Är det säkert att vi skall ha kvar alla

folkhögskolor? Vi pratar bara om tillkommande folkhögskolor. Folkbildningsrådet är den som utvärderar verksamheten. Det är möjligt att man kan omfördela resurser även på annat sätt.

Jag tycker självklart att man måste titta på vilka konsekvenserna blir av denna nedskärning på de musikfolkhögskolor som vi har. Det lovade Folkbildningsrådet också att man kommer att göra.

Anf. 189 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Det sista vill jag faktiskt instämma i. Vi får titta på vad detta kommer att få för resultat om några år. Blir det mycket allvarliga resultat, så att många musikelever inte får den utbildning som de har rätt att kräva i ett kultursamhälle som det svenska, måste vi återkomma. Det kan vi inte acceptera.

Det är väldigt få kommuner som ger bidrag till folkhögskolor. Det är mycket ovanligt i dag. Landstingen ger, men det finns ingen organisation som har dragit ned på bidragen så mycket till folkhögskolan som just landstingen. Jag fick alltså inget svar på frågan. Det är inget landsting och ingen kommun som vill kompensera sin musikfolkhögskola för de bidrag den går miste om från staten. Det är tyvärr den bittra sanningen.

Anf. 190 AGNETA RINGMAN (s) replik:

Fru talman! Låt oss titta på det i det sammanhang då en utvärdering sker.

Anf. 191 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag är naturligtvis tacksam för att Agneta Ringman lyssnade till min utläggning om varför denna reservation har kommit till. Jag kan uppmana Agneta Ringman att inte bara läsa rubriken utan också texten i reservationen, där vi skriver att vi hade önskat att folkbildningens betydelse skulle ha beaktas i den fortsatta diskussionen och forskningen om medborgarnas delaktighet i samhällsdebatten och om deras valdeltagande.

Vår motion, varifrån ett yrkande är hämtat, hämtade faktiskt sin inspiration från regeringsförklaringen, som jag nämnde förut. Det gällde folkbildningens möjlighet att göra en insats vad beträffar det allvarliga läget för valdeltagandet.

Jag nämnde EMU, t.ex. Då satsar man på folkbildning. När vi talar om vår historia satsar man på folkbildning. Jag nämnde också att det finns ett statsråd som har speciellt ansvar för demokratifrågorna.

Jag ställde en fråga till Agneta Ringman. Jag är medveten om att Agneta kanske inte kan svara utförligt på den. Tycker inte Agneta Ringman att det är angeläget att något görs på detta område? Skulle inte Agneta kunna göra ett uttalande om att det skulle vara möjligt att gå folkbildningsvägen på detta område?

Jag frågade också om vad som händer just nu. Ansvar får inte bara åligga ett speciellt statsråd.

Anf. 192 AGNETA RINGMAN (s) replik:

Fru talman! Självklart har folkbildningen betydelse för den lokala demokratin. Vi vet ju att det är en speciell demokratisk samtalskultur

som finns inom folkbildningen och att det är väldigt viktigt att värna om den.

Dan Kihlström frågade vad som händer i Regeringskansliet nu. Som jag tolkar Dan Kihlström handlade det också om vad som gäller kring folkbildningen i EMU-frågan. Såvitt jag förstår finns det en delegation som skall fördela medel till folkbildning om EMU. Där framgår att folkhögskolor, folkbildningsorganisationer och liknande sammanslutningar kan söka projektbidrag. Det finns vissa kriterier för det.

Det är väl också sagt att innan delegationen beslutar sig för att ge bidrag till sådan här projektverksamhet skall Folkbildningsrådet få tillfälle att avge yttranden i sådana ärenden. Det är det enda jag i dag kan svara i det avseendet.

Anf. 193 DAN KILHSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag tackar för det svaret. Jag lyfte fram EMU-frågan eftersom den nämns i regeringsförklaringen – en folkbildningssatsning skulle göras på området. Jag skulle ändå vilja skicka med Agneta Ringman att jag hoppas att hon kanske kan ta med till regeringen ett budskap om valdeltagandet och den fortsatta demokratin. Skulle inte Agneta kunna lova här i dag att ta med sig det och att peka på folkbildningens betydelse som ett viktigt projekt här?

Anf. 194 AGNETA RINGMAN (s) replik:

Fru talman! Jag lovar att ta med mig det som har sagts här i kammaren i dag.

Anf. 195 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Med de nedskärningar som gjorts sedan 1990 – 26 % mindre, trots att antalet folkhögskoleelever har ökat – kan Folkbildningsrådet inte göra mycket mer än man gjort. Vi i Centerpartiet kritiserar alltså inte Folkbildningsrådets sätt att hantera frågan om bidragen, utan vi vill ge möjligheter så att det går att hitta andra lösningar.

När det gäller de lösningar som Agneta Ringman här tog upp – att kommuner och landsting skall ta sitt ansvar – vill jag säga att det inte är så himla lätt för dem heller i dag när det är nedskärningar.

I går fick vi en liten bok, *Fakta om folkbildningen*. I Norrbottens län finns det åtta folkhögskolor. I Västerbottens län finns det sju och i Värmlands län sex. Jag begränsar mig då till de län som redan i dag rent ekonomiskt är hårt drabbade på grund av utflyttning av människor från regionerna. Då finns det inte så mycket pengar över att prioritera för och att lägga till folkhögskolor. Det finns ju så mycket annat som måste prioriteras.

Agneta Ringman och Socialdemokraterna har inga pengar i dag, och det har inte vi heller. Av den anledningen vill vi ge regeringen möjligheter att se över frågan för att se hur den skall lösas och för att hitta andra former. Agneta undrar också om alla folkhögskolor skall vara kvar. Ja, det tycker jag är en fråga som man bara kan besvara med ett ja. Vi ser ju att långt fler studenter och andra i dag söker sig till folkhögskolorna. Det finns ett skriande behov av den här utbildningsformen. Den är en rättighet. Alla människor skall kunna ha rätt att få söka till den här sortens utbildning.

Anf. 196 AGNETA RINGMAN (s) replik:

Fru talman! Jag hoppas verkligen att vi inte skall behöva lägga ned några folkhögskolor. Men det är ju också så att resurserna är begränsade, även i den kassa som vi förvaltar härifrån.

Meningen med folkbildningen och folkhögskolornas verksamhet är väl ändå att nå dem som har lägst utbildning och dem som mest behöver utbildning. Där finns det kanske något att göra i så fall. Men att stå här och lova ökade resurser till just musikfolkhögskolor är något som jag i dag inte kan göra. Kanske finns det i stället andra folkhögskolor som sysslar med andra saker och som också behöver ökade resurser. Den saken tycker jag att vi kan överlåta till Folkbildningsrådet.

Att vi i dag har mindre pengar att röra oss med vet vi alla. Vi vet också vad det beror på. Då gäller det att göra det bästa av situationen. Det tror jag att Folkbildningsrådet i det här fallet har gjort.

Anf. 197 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Som jag sade i mitt inledningsanförande tycker jag att det här med musik är väldigt viktigt för Sverige. Vi har ju redan från grundskolan satsat på musikskolorna just därför att vi tycker att musiken är viktig. Alla pratar sig varma för musikskolorna när utbildning och kultur debatteras.

Många gymnasieskolor har inte en estetisk linje som är så pass kvalificerad att de som är specifikt musikintresserade tycker att de kan få ut det de vill ha. De vill alltså söka en fortsättning på andra linjer. Då är ofta en musikfolkhögskola ett mycket bra alternativ för dem.

Om vi vill fortsätta att låta musiken vara en mycket viktig exportvara för oss tror jag att det är väsentligt att vi också försöker hitta pengar så att vi fortsatt kan bevara musikkonsten.

Anf. 198 AGNETA RINGMAN (s) replik:

Fru talman! När vi har hittat de där pengarna kan vi kanske ta upp den debatten på nytt.

Anf. 199 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Det är kanske tjugigt att se mig gå upp i alla de här ämnen på kulturens område, men det får ni stå ut med. Förutsättningarna är ju sådana för både Ewa Larsson och mig. Det ger mig i och för sig en god bredd i det här arbetet.

Jag har gjort samma iakttagelse som Agneta Ringman. När man läser både utskottets skrivning och reservationerna ser man att det finns ett djupt engagemang för folkbildning, som ju är ett väldigt intressant område. Jag har djup respekt för allt det arbete som görs inom det området.

Vi var ganska många som i går kväll besökte Folkbildningsrådet. Vi fick där ta del av färskta siffror för verksamheten under 1998. Visst är det ett rejält statsbidrag som de har att fördela. Det handlar om ca 2 miljarder kronor, men det är ändå en enorm verksamhet som man får ut för de pengarna. Dessutom kommer det pengar bl.a. från landsting.

Över en miljon deltagarveckor vid folkhögskolorna noteras. Det rör sig om mer än 100 000 deltagare, varav 60 % är kvinnor. 1,5–2 miljoner människor har deltagit i studiecirklar. Alla dessa siffror visar på folkbildningens stora betydelse. Det är inte särskilt svårt att sjunga dess lov.

Det är spännande att se hur en studieform som funnits i över hundra år i Norden inte bara kan bestå utan också kan utvecklas. Jag har sådana erfarenheter – jag gissar att ni andra också har det – att jag vet att detta sätt är ett bra sätt både för en demokratisk utveckling och för en utveckling för tolerans gentemot oliktankande.

Jag har i dag inget att erinra mot de mål som finns för statens stöd till folkbildningen och vill uttrycka uppskattning för rådets sätt att effektuera de pengar som man får i förhållande till uppsatta mål. Jag kan i detta inte se att folkbildningens integritet och oberoende ställning skulle hotas. Men om det kommer fram konkreta exempel på det skall de naturligtvis påtalas.

Tilltron till folkbildningen är hög. Det är också intressant att kunna följa hur även folkbildningen tar till sig den nya tekniken och utvecklar den så att fler kan få möjlighet att ta del av verksamheten. På förmiddagen knappade jag via Internet in mig på deras hemsidor. Det finns mycket spännande där, liksom möjligheter att söka vidare, för att få ett bra grepp om vad Folkbildningsrådet och folkbildningen står för.

Folkbildning och folkrörelser hör av tradition intimt ihop. Även om en del folkrörelser för närvarande tappar medlemmar så lever idéerna kvar i folkbildningens form. Det vore naturligtvis, som Ewa Larsson sade, inget fel att få mer av engagemang i det politiska arbetet som kan jämföras med det arbete som läggs ned ideellt vad gäller folkbildningsarbetet.

När det gäller musikanslagen är det klart att man kanske hade hoppats att fler skulle ha varit här från utbildningsutskottet eftersom de strax skall ta vid här i kammaren.

Här finns helt klart skäl både för och emot. Men jag tycker nog att vi i går kväll fick ett tämligen lugnande besked från Folkbildningsrådet. Skälen till deras förändring är ju att de anser att den ideologiska utbildningen är i strykclass i förhållande till musikutbildningen och att det måste finnas medel till mer än kvalificerad musikutbildning. Folkbildningsrådet har inte funnit skäl att längre styra medlen till den här musikutbildningen på det sätt som reservanterna uppenbarligen anser.

Vidare sades det, och det ligger väl mycket i det, att det ju inte är någon som älskar en översyn av bidragen om man inte är en vinnare. Därtill kom att man hittills faktiskt inte hade sett någon kvalitativ försämring av musikutbildningen. Jag uppfattade det nog så, tvärt emot vad några andra har sagt här, att man talade om att man hade minskat kvantitativt på några skolor. Jag tror att man nämnde en minskning från 60 till 45 för att just bibehålla kvaliteten. Det tycker jag är det väsentliga i sammanhanget.

Sedan tillkom då, som också har nämnts här, att det inte var musik-folkhögskolor som hade fått den största minskningen. Det fanns även skolor med musikutbildning som hade fått mer enligt de uppgifter vi fick i går kväll. Det brukar ju heta att fattigdom är lättare att klara av om man delar den med flera.

Jag står bakom utskottets förslag, och jag är imponerad av dem som skrev motioner i höstas och talade om hur eländigt det här skulle bli, med tanke på att beslutet gäller från 1999. Jag tycker därför att det finns skäl att avvakta vad som kommer att hända, i stället för att rusa i väg redan

innan man vet någonting – framför allt kunde man inte rimligen veta någonting i höstas om hur det här kommer att utfalla.

Ewa Larsson tyckte att det var en gåta att Folkpartiet inte tyckte som hon. Om Ewa Larsson tycker att det är en gåta varje gång som vi inte har samma uppfattning som Miljöpartiet kommer Ewa Larsson att få många gåtor att lösa.

Det behöver inte vara ett självändamål för oss att kasta oss i famnen på Miljöpartiet för att därmed åsamka Socialdemokraterna ett nederlag oberoende av skälen varje gång Miljöpartiet kastar loss från sin samarbetspartner Socialdemokraterna. Jag står alltså bakom utskottets förslag i dess helhet.

Anf. 200 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Skall vi ta och reda ut svaret på gåtan? Jo, min uppfattning om Folkpartiets folkbildningssjäl är att den är stor och att den är mycket intresserad av musik och de musikutbildningar som har funnits på våra folkhögskolor. Utifrån detta är det en gåta för mig att Folkpartiet inte kan ställa sig bakom det som föreslås i reservationerna, nämligen att regeringen får finna andra former för stöd till folkhögskolornas kvalificerade musikutbildning – bara just detta. I stället föreslår Lennart Kollmats nu att vi skall vänta och se hur många som försvinner och därmed riskera att vår musikaliska högskoleutbildning inte får tillräckligt många kvalificerade sökande, därför att de inte har haft någonstans att vidareutbilda sig.

Anf. 201 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Det här handlar ju också om att ha mera pengar. Folkpartiet är intresserat av folkbildning, av musikutbildning, men vi är också intresserade av de mål som folkbildningen har, nämligen att ha utbildningsplatser för invandrare och funktionshindrade, och de medlen har inte reducerats; de står kvar. Det är också mycket viktiga mål som finns med i sammanhanget. Här kan man behöva titta på kvantiteten, inte kvaliteten, för att klara de andra grupperna, som vi anser oerhört angelägna i det här sammanhanget.

Det har kommit många nya folkhögskolor, och det står två folkhögskolor ytterligare med invandrarkaraktär på kö. Reumatikerförbundet, där det finns en hel del funktionshindrade, vill också bilda folkhögskola. Hur skall vi ställa oss till detta? Det blir ju ingen ökad ram totalt sett för folkhögskolorna. Visst finns här målkonflikter, men jag har i det här läget valt att avvakta tills vi vet mer.

Anf. 202 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag tycker nog att Lennart Kollmats jämför äpplen med päron när han börjar prata om rätt för invandrare att folkbilda sig, när vi talar om den kvalificerade musikutbildningen. Det går inte att göra den typen av jämförelse – jag beklagar, men jag måste säga det.

Anledningen till att folkhögskolorna har tagit ansvar för den kvalificerade musikutbildningen är att vi här i riksdagen tidigare har beslutat om specialdestinerade pengar. Det är därför vi har valt just det sättet att hantera den här specifika mellanmusikutbildningen i Sverige. I andra länder har man valt andra sätt.

Det är självklart att det måste finnas någon skolform som är ansvarig för mellanutbildningen. Om Folkbildningsrådet inte längre anser sig ha skyldighet att lämna specialdestinerade pengar måste någon ta ansvar för det. Vi kan inte anklaga Folkbildningsrådet – på den punkten har vi samma uppfattning. Det är regeringen som bör ta ett ansvar.

Vad kommer nu att hända med möjligheten för elever att träna vidare och kvalificera sig för att söka in på musikhögskolor i Sverige? Det är det frågan gäller – bara detta.

Anf. 203 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Det är väl ändå uppenbart att det finns en total pengaram för den här fruktskålen. – Det är det ena.

Det andra är att det ändå är rimligt att få se effekterna av detta under något års tid, eftersom de uppgifter vi fick i går kväll inte var så alarmrande som Ewa Larsson vill ge sken av.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 april.)

15 § Studiesociala frågor

Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande 1998/99:UbU8
Studiesociala frågor

Anf. 204 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Emil Andersson är 52 år. Han är arbetslös och har erbjudits en plats på komvux. Innan han bestämmer sig vill han veta vad det kommer att kosta honom och familjen. Han vet att han har rätt till ett bidrag som motsvarar arbetslöshetsersättningen. Det kallas ”särskilt utbildningsbidrag” och betalas ut för i första hand ett års studier. Eftersom han är mellan 25 och 55 år gammal och uppfyller villkoren för arbetslöshetsersättning har han rätt till detta. Efter ett år kan han ansöka om fortsatt bidrag för totalt högst 20 månaders studier, dock längst t.o.m. 30 juni 1999. För Emil känns det här lite osäkert. Han funderar på att avstå från studierna, men det visar sig att det finns fler möjligheter till finansiering.

Efter ett års studier kan han nämligen, om han var arbetslös vid studiernas början, ansöka om svuxa, särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa. Han har arbetat mer än tre år och varit arbetslös och anmäld som arbetsökande vid arbetsförmedlingen, vilket är ett grundkrav, men han måste egentligen vara mellan 21 och 50 år. Det händer dock att personer som är över 50 får del av bidraget, och Emil hoppas därför att han kan få det. Samtidigt funderar han över vad det kommer att betyda att bidraget är på 65 % av arbetslöshetsersättningen och att resten är ett lån.

Emil undrar hur det hade varit om han inte hade varit arbetslös och får veta att för den som är anställd och vill studera, t.ex. inom kunskapslyftet, krävs att arbetsgivaren anställer en långtidsarbetslös den tid den anställde är ledig för studier. Han får också veta att det då inte heter

svuxa utan svux och att det är tänkt i första hand för personer med kort utbildning som tar ledigt från arbetet för att studera. Man måste ha arbetat i fyra år och får vara högst 50 när studierna påbörjas. Beloppet beräknas även här på den arbetslöshetsersättning som man skulle ha fått vid arbetslöshet. Emil funderar nog ändå på vad som hade hänt om han aldrig hade haft något arbete och tillgång till a-kassan.

Så här långt förstår Emil ungefär hur det fungerar, även om han tycker att det är konstigt att pengarna kan ta slut, dvs. att det gäller att vara först till kvarn under just den tid när man skall ansöka om medel. Däremot blir han förvirrad när hans fru berättar att han kan söka vanliga studiemedel. Det visar sig nämligen att även de som vuxenstuderar på grundskolenivå, gymnasienivå eller på folkhögskola kan söka studiemedel. På de lägre nivåerna kan han emellertid studera maximalt sex terminer. Emil förstår att han måste sätta sig och räkna på vilket system som ger honom mest, just för stunden och i framtiden, om han väljer att läsa vidare, och för detta har inte Emil de kunskaper som han behöver. Han blir orolig. Sedan måste han dessutom tro att det finns pengar som beviljas just den månad som han söker.

Precis när Emil kommit fram till hur han tror att han skall göra får han veta att det finns något som kallas korttidsstudiestöd. Det kan sökas av arbetstagare som förlorar arbetsinkomst på grund av studier. Stödet beviljas för varje timme som den studerande behöver ta ledigt från sitt arbete för att kunna delta i utbildningen och på grund av detta förlorar arbetsinkomst. Vid heltidsstudier får korttidsstudiestöd beviljas, om utbildningen är högst 14 dagar lång. För studier på deltid finns ingen tidsbegränsning. Stödet kan beviljas sökande som har längst en tvåårig gymnasieutbildning eller motsvarande och ges till studerande som fyller högst 64 år under det kalenderår då utbildningen startar.

Dessutom visar det sig att kommunal vuxenutbildning kan få i uppdrag att genomföra arbetsmarknadsutbildning. På så sätt kan det finnas elever inom komvux med arbetsmarknadsutbildningsbidrag. En arbetslös som står till arbetsmarknadens förfogande och som får arbetslöshetsersättning kan däremot normalt sett inte studera samtidigt som han eller hon får arbetslöshetsersättning.

Nu ger Emil upp.

Fru talman! Det är inte bara Emil som är förbryllad. Det är också jag. Det finns också många andra exempel. År 1999 satsas ca 9 miljarder på vuxenstudiestöd. Behörigheten till stöden är olika i samtliga fall, och villkoren är illa samordnade. Dessutom är systemet orättvist. Detta komplexa system måste förenklas och förbättras.

Det har från den här talarstolen givits många exempel avseende studiesystemet för högskolestuderande, för forskarstudierande – speciellt inom beteendevetenskap, humaniora och samhällsvetenskap – och för andra. Här finns ett stort arbetsfält att reda ut och att få ordning och reda i.

Vårt land har många, rika och högkvalificerade utbildningar. Vi vill att befolkningen skall ha en kunskapsnivå som är anpassad till de krav som ställs i nuvarande och framtida kunskapsamhälle. Detta uppskattar vi i alla partier i vårt parlament, och vi är nöjda med det. Men om utbildningen i verkligheten skall vara tillgänglig för alla i samhället, måste de människor som får en utbildningsplats kunna finansiera sin försörjning.

Detta är i dag för många svårt. Tryggheten i det vardagliga livet måste finnas för att utbildningen skall vara effektiv i meningen att människor faktiskt skall lära sig det som är avsikten med utbildningen.

Regeringens snabba och ofta ryckiga expansion av utbildningsplatser följs inte alltid av en genomtänkt studiefinansiering. Det nyss redovisade exemplet visar på en snårskog, och för en nybliven förälder som studerar på universitet är systemet inte mindre otryggt. Det ger inte de möjligheter som den vanliga arbetstagaren har. Möjligheterna har dessutom försämrats. Mina egna döttrar får inte det barntillägg som gjorde det möjligt för mig att bedriva akademiska studier. Det är hög tid att utreda de studiesociala förhållandena och att reformera dem utifrån de behov som en sådan utredning skulle visa på.

Vi behöver utbildat folk i vårt samhälle, och att studera skall inte innebära uppoffringar i förhållande till vanlig levnadsstandard.

Kvalitativt god och effektiv utbildning för våra medborgare fordrar ekonomiska villkor som ger en social trygghet. Att tala om utbildning för alla är vilseledande, om människors livssituation är sådan att reell möjlighet till utbildning saknas. Vi kan inte fastna i system. Vi måste våga se effekterna av systemen för enskilda medborgare. Därför anser kristdemokraterna att det finns behov av en studiesocial beredning med uppdrag att se över den studiesociala problematiken.

Fru talman! Jag står bakom kristdemokraternas yrkanden i utskottet, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1 under mom. 7.

Anf. 205 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Högskolepolitiken har främst sin grund i studenternas rätt till god utbildning och i deras krav och förväntningar på sin studietid. Studenterna skall stå i centrum för utbildningspolitiken. Efter den stora ökningen, med det kvantitativa språng som vi nu har tagit inom högskolan, är det dags att på allvar se till det kvalitativa språnget.

Men kvaliteten i utbildningen har många aspekter. Den innebär först och främst ökade resurser för forskning och forskarutbildning. Men kvalitet innebär för mig och för Centerpartiet också akademisk kvalitet, som i stor utsträckning avgörs av akademisk kompetens och lärosätets forskningsresurser. Det gäller en upplevd kvalitet, där studenternas upplevelser av utbildningen och examinationen räknas.

De studiesociala frågorna är därför en avgörande del i ett framgångsrikt kvalitetsarbete. Det är endast med rimliga sociala förutsättningar som studenterna får möjlighet att koncentrera sig på sin egen utbildning och därigenom kan tillgodoräkna sig de kunskaper som den högre utbildningen skall ge.

Centerpartiet har i en särskild motion presenterat ett av stegen i kvalitetsutvecklingen. Det är ett förslag till ett nytt studiefinansieringssystem. I korthet innebär det bidrag och lån om vardera 50 % av totalbeloppet i studiemedelssystemet. Förslaget innebär att skuldbördan blir hanterlig för alla studenter, en möjlighet att undvika lån och en skuldbörda som finns kvar hela livet. Det innebär också ett höjt basbelopp.

Utifrån de här tankarna om studiemedelssystemet välkomnar vi i Centerpartiet att regeringen nu i vårpropositionen skapar utrymme för en reform av studiemedelssystemet. Men vi kan dessvärre se att de konkreta

förslag som vi väntar på och beskrivningarna av vilka principer som regeringen skall arbeta efter saknas. Här väljer man som vanligt att plocka små och fina godbitar som inte passar in i en helhetssyn och som till slut inte blir några godbitar.

Utöver det nya studiemedelssystem som vi i Centerpartiet kräver vill vi ha en studiesocial utredning. Utredningen skall ha en god representation av studenter. Vi saknar i dag en helhetsbedömning av studenternas sociala situation vad avser t.ex. bostäder, kostnader för barnfamiljer och vad som händer om jag som student blir arbetslös.

En sådan heltäckande beskrivning har inte gjorts under åtminstone det senaste decenniet. För de människor som lever på marginalen är de här frågorna viktiga, i vissa fall helt avgörande för om de som studenter skall ha möjlighet att studera vidare, om de som studenter skall ha möjlighet att välja den sorts utbildning och den sorts arbete som de vill ha.

Med detta vill jag, fru talman, yrka bifall till reservation 2 under mom. 2.

Fru talman! I en sammanställning som SACO:s studentråd i samarbete med olika studentkårer i Sverige har genomfört kan man se hur totalt olika trygghetsvillkor som studenterna lever under. Rapporten visar hur studenter systematiskt sätts på undantag i de olika sociala välfärdssystemen. Statliga myndigheter har i dag ingen samfäll syn på vad det innebär att vara student vid ett svenskt lärosäte.

Ett tydligt exempel på avsaknaden av helhetssynen är ett bristande intresse för studenters sociala situation. Det är bl.a. den nya lagen om arbetslöshetsförsäkringen som har gjort att studenter kommit att mista den ersättning som de tidigare fått under sommarmånaderna. Den förändringen har inneburit svåra påfrestningar framför allt för de äldre studenterna som ofta har ett försörjningsansvar.

Det har vid flera tillfällen också förekommit att studenter tvingats avbryta sina studier för att åter få rätt till en ersättning och åter få rätt till ett hyggligt liv. Varken den enskilde studenten eller samhället i stort tjänar på en sådan ordning.

Men tyvärr kan vi återigen se att regeringen och socialdemokraterna sviker löftet från i fjol eftersom de inte tar studenternas villkor på allvar utan strikt håller fast vid beslutet. Ibland frågar jag mig hur långt det måste gå för att studenterna i Sverige skall få de rimliga levnadsvillkor som behövs om vi skall uppnå ett Kompetenssverige och lika möjligheter för alla.

Vi kan också se hur studerandegruppen blir alltmer heterogen. Sociala grupper som tidigare inte studerat i någon större utsträckning finns nu på våra universitet. En undersökning som har gjorts visar att drygt 45 % av Sveriges studenter betraktas som icke-traditionella. Det är nästan hälften av Sveriges studenter.

Fru talman! Slutligen vad gäller Centerpartiets yrkande om en studiesocial utredning tycker jag att det är väldigt synd att både Vänsterpartiet och Miljöpartiet dragit tillbaka sina yrkanden om den studiesociala utredningen. Det är synd att man inte längre tar kvaliteten i den högre utbildningen på allvar och inte längre sätter rättigheterna för studenterna i fokus.

Dagens studenter är inte en homogen grupp som träder in i studerandelivet med lika bakgrund och lika förutsättningar. Därför vill jag och

Anf. 206 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Det svenska studiesystemet som helhet behöver reformeras. Vi har väntat länge på ett förslag från regeringen om ett reformerat studiemedelssystem. Många av oss trodde att det skulle komma redan för något år sedan.

Detta betänkande behandlar olika motioner som berör olika delar av studiestödssystemet, och olika frågor tas upp. Det måste snart igen komma en övergripande diskussion här i kammaren. Alla studerande behöver ett bättre system med lägre lånedel, möjlighet att jobba extra utan avdrag på studiemedlet samt fler alternativ till finansieringsformer.

Fru talman! Den folkpartimotion som behandlas i betänkandet tar upp frågan om hur människor som arbetar skall ges större möjlighet att delta i det livslånga lärandet. Ett liv där lärande och utveckling upphör är ganska hemskt att föreställa sig. Förutom den typ av kompetensutveckling som sker mot medvetna mål av arbetsgivaren och personal finns det också ett behov av mer fri kompetensutveckling där den enskilda individen bestämmer sig för att bredda sin kompetens, kanske för att på sikt helt byta yrke.

Jag tror att samhället kan skapa betydligt bättre grogrund för livslångt lärande än vad det gör i dag. Det vore fullt möjligt att skapa ett system där den enskilda individen ges större möjligheter att göra uppehåll i arbetet och pröva på en utbildning han eller hon är intresserad av. En anställd i dag erbjuds möjligheten att delta i fortbildning som arbetsgivaren bedömer som viktig och som arbetsgivaren är beredd att bekosta helt eller delvis. Om däremot en anställd vill ta ledigt för studier som den anställde själv tycker är viktiga blir det genast mycket svårare.

Enda möjligheten för den som vill ta ledigt från jobbet eller göra ett uppehåll för att studera, kanske med tanke på att på sikt kunna byta jobb, är att ansöka om studiemedel med en hög procent lånedel. Många har då redan studieskulder och är kanske inte så pigga på att öka på den skulden. Därför behövs ett helt nytt system för att människor skall kunna finansiera olika typer av vidareutbildning. Ett system måste skapas som gör det förmånligt och lätt att spara eller låna till sina vuxenstudier.

Fru talman! Folkpartiet föreslår att dagens pensionssystem med avdragsrätt för pensionssparande skall kunna breddas så att det blir möjligt att också spara till framtida utbildning. Det kan ske helt individuellt eller i avtal med arbetsgivaren om att en del av lönen sätts av obeskattad på ett utbildningskonto.

En annan möjlighet är att ta ut en begränsad del av sin framtida pension för att bekosta studier. Personer mellan 30 och 55 års ålder skall kunna låna av det allmänna pensionssystemet till kompetensutveckling, förslagsvis ca 60 % av en årslön. I gengäld reduceras ålderspensionen med en liten del. Möjligheten finns naturligtvis för varje individ att betala igen det uttagna beloppet innan det blir dags att gå i pension. Det kan ske genom sparande beroende på i vilken ålder man går i pension.

Det livslånga lärandet har blivit ett uttryck som ofta används. Det uttrycket innehåller naturligtvis något viktigt. De senaste åren har olika system för att finansiera utbildning koncentrerats på de arbetslösa. Det är

både bra och naturligt när man har en hög arbetslöshet. Men det räcker inte. Det är livsviktigt att också den del av arbetskraften som har jobb har möjlighet att utbilda sig vidare både för att höja sin livskvalitet och för att löpa mindre risk att blir arbetslös i framtiden. Insatsen för livslångt lärande måste omfatta alla.

Fru talman! Folkpartiet har valt att kalla detta system utbildningskonto. Liknande idéer diskuteras i en diskussionsskrift som Kunskapslyftskommittén gav ut för några år sedan. Den heter Livslångt lärande i arbetslivet. Där är Björn Rosengren en av dem som leder en arbetsgrupp som tar upp olika frågor. Det är från många håll, bl.a. från fackligt håll, som dessa förslag om utbildningskonto tas upp med intresse i den skriften. Jag kan rekommendera den för dem som inte har läst den.

Tyvärr har vi under de senaste åren mött ett kompakt motstånd och ointresse för att diskutera utbildningskonton, framför allt från socialdemokraternas sida. Jag hoppas att den diskussionen kommer tillbaka. Jag ser det som en stor möjlighet att vidga olika individers möjlighet att kompetensutveckla sig när de är i arbetslivet.

Fru talman! Med det ber jag att få yrka bifall till Folkpartiets reservation nr 3 under mom. 8.

Anf. 207 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! I det betänkande kring studiesociala frågor som vi nu har att debattera och behandla finns tolv motionsyrkanden från allmänna motionstiden från i fjol. Det finns tre reservationer i betänkandet, en från Kristdemokraterna, en från Centern och slutligen en från Folkpartiet. Jag skulle vilja börja med att yrka bifall till hemställan i betänkande 1998/99:UbU8 och avslag på samtliga dessa tre reservationer.

Mycket av det som tas upp i betänkandet och som har tagits upp av de talare som varit uppe före mig i diskussionen kommer att behandlas här i kammaren vid ett senare tillfälle när frågorna har beretts färdigt. Det gäller t.ex. det studiesociala systemet, som vi naturligtvis kommer att få en både givande och stimulerande debatt omkring. Det är jag alldeles övertygad om. Men det finns också andra förslag som kommer.

Just därför vill jag nu bara hänvisa till betänkandet i dess helhet, men ändå naturligtvis beröra och kommentera reservationerna.

Jag skulle vilja börja med att ta upp kristdemokraternas reservation. Den vill som första punkt återgå till en utbetalning av studiebidraget under årets alla månader. Vi har nu i stället valt att koppla antal månader till studietiden men förbättra studiebidraget genom att höja beloppet per månad med början förra året, faktiskt, med 110 kr i månaden. Nästa år har vi ett förslag på 100 kr per månad för att år 2001 höja ytterligare 100 kr per månad. Studiebidraget blir därmed enligt vårt förslag 950 kr per månad eller under ett helt år 8 550 kr.

Vårt förslag är helt och fullt finansierat, Yvonne Andersson. Men min lilla undran till kristdemokraterna är: Var finns pengarna som skall finansiera kristdemokraternas löften om studiebidraget?

På nästa punkt i reservationen vill kristdemokraterna återinföra rätten till timersättning vid sfi. Regeringen föreslog i budgeten för 1998 att timersättningen skulle tas bort. Det blev också riksdagens beslut 1997. Regeringen tyckte att deltagare i sfi bör få samma studiestöd som övriga vuxenstuderande. Utskottets majoritet har samma uppfattning. Frågan om

sfi bereds nu av regeringen. Även på denna punkt blir min fråga till Yvonne Andersson: Hur är kristdemokraternas förslag finansierat?

Kristdemokraterna tar också i sin reservation upp frågan om inackorderingstillägg för elever i gymnasiesärskola. Frågan bör inte avgöras nu, anser vi, innan regeringen vägt in Förtidspensionsutredningens förslag och berett frågan färdigt. Först då tycker vi att frågan skall behandlas i denna kammare.

Förslag om en studiesocial utredning framförs både i kristdemokraternas reservation och i en reservation av Centerpartiet. Dessa frågor har uppmärksammats av Studiestödsutredningen, Arbetskadeutredningen, Utbildningsdepartementets arbetsgrupp om studentinflytande och Utredningen för översyn av CSN. Alla dessa har förslag som just nu bereds av regeringen. Vi bör, tycker vi, naturligtvis avvakta denna beredning och inte springa i förväg.

Jag vill också, fru talman, bara kort kommentera Folkpartiets reservation om utbildningskonton. Jag konstaterar att vårpropositionen nu innehåller förslag om hur kompetensutvecklingen i arbetslivet skall kunna stärkas. Det är även här naturligtvis rimligt att avvakta denna förstärkning och satsning på kompetensutveckling innan vi går vidare med ytterligare steg.

Fru talman! Låt mig som avslutning något kommentera det som har sagts från denna talarstol om detta ärende och detta betänkande alldeles innan jag gick upp. Jag tycker att det är lite märkligt när vi får en sådan diskussion som exempelvis den som Yvonne Andersson började med. Hon beskrev en situation som bara skulle vara ett eländes elände och ett krångleri när det gäller att hitta rätt i studiestödssystemet.

Verkligheten är ju den att vi i jämförelse med vår omvärld har ett alldeles fantastiskt studiestödssystem med möjligheter som saknar motstycke runt omkring oss och med en satsning på alla former av utbildning för alla de grupper som finns i samhället. Den är vi mitt inne i just nu. Det är en enorm satsning. Jag skulle kunna stå här i talarstolen och berätta om både den ene och den andre som har upplevt just det som jag menar är möjligheterna; att komma från olika situationer i arbetslivet in i en studiesituation och få denna fantastiska chans både till en finansiering och till att få lära nya spännande saker och kunna gå vidare i livet. Det tycker jag måste sägas i detta sammanhang.

Med det har jag inte sagt att inte vi också självklart har en mycket hög ambition att gå vidare och att förbättra systemet, precis som jag sade förut. Det som kommer längre fram är naturligtvis en förbättring av studiestödssystemet. Men det gäller också att hitta vägar att göra förenklingar och förbättringar av det system som finns i dag. Att göra en beskrivning av att det bara skulle vara ett eländes elände – det var i alla fall mitt intryck när jag satt och lyssnade på Yvonne Andersson – tycker jag är lite underligt.

Med detta, fru talman, är jag nog färdig just nu.

Anf. 208 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är mycket intressant, Nils-Erik Söderqvist, att du tycker att jag har beskrivit ett eländes elände. Även CSN har svårt att handskas med sina kriterier. Går man in och granskar dessa kriterier är också de röriga. Problemet med ert goda studiestödssystem är att det

enbart är de som har duktiga människor omkring sig, bra handläggare, som klarar av att söka studiemedlen på ett bra sätt. Problemet är att ni hjälper dem som redan är relativt starka. Problemet är att det finns en hel grupp människor med svag läs- och skrivförmåga som har oerhört svårt att ta sig fram med den hjälp som ni har. Därför menar vi att vi måste ha ordning och reda. Vi menar att det är oerhört bra med utbildning för alla de här människorna.

Det jobbar vi för. När ni fryser utvecklingen för kunskapslyftet kommer vi att se till att det blir fler platser för de svaga grupperna. När ni gör ett krångligt studiemedelssystem kommer vi att arbeta för att det skall vara enkelt för de här grupperna att se till att de får en studiesocial situation som gör att utbildningen blir effektiv.

Alla våra förslag är finansierade, Nils-Erik Söderqvist. Jag skulle vilja veta: Hur kan socialdemokraterna hela tiden tappa bort den grupp av människor i vårt samhälle som har det svårast på utbildningsområdet?

Anf. 209 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Påståendet att era förslag skulle vara finansierade är ju rätt fantastiskt. Ni har i den här reservationen lagt fram förslag om att förbättra studiebidraget som skulle innebära att man får en kostnad på ungefär 700 miljoner kronor. Ni har lagt fram förslag om att klara ut det här med sfi som enligt er reservation skulle kosta drygt 85 miljoner kronor. Låt vara att inackorderingstillägget förmodligen inte kostar någon nämnvärd summa med tanke på det låga antal människor som är berörda, men likväl finns det inte heller där någon finansiering.

Ni har ju inte i något sammanhang när vi pratar om det här pengar som klarar det. I alla stycken har ni lägre finansiering av allt det här än vad vi har. Summa summarum rör det sig alltså om pengar som, om ni håller på så här, väldigt raskt närmar sig 1 miljard kronor. Var finns finansieringen?

Anf. 210 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Nu har Söderqvist gått över på en budgetdiskussion. Förled inte mig in i den! Vartenda förslag som vi har är finansierat. Dock är det stora bekymret t.ex. varför inte särskoleelever på gymnasiet kan få inackorderingstillägg.

Det tycker jag är oerhört märkligt. I varje fall finns det en rad punkter vi kan peka på där socialdemokraterna satsar på högre utbildning för alla. Men de människor som behöver ett lyft för att söka sig till högre utbildning vill ni hela tiden placera och försämra möjligheterna för. Det är den stora ideologiska skillnaden mellan oss och er. Ni har gått över till att stötta akademiker och högskolestuderande. Vi vill fortfarande att de människor som av skilda skäl inte har haft de möjligheterna tidigare i livet skall hamna på den nivån att de kan söka högskolestudier.

Det är ju det här som är knepigt. Ni väljer att lämna ut ett antal människor, t.ex. särskoleelever, som mycket väl behöver gymnasiala studier. Det kanske är en annan kvalitet i en grannkommun. Men de skall inte beviljas inackorderingstillägg, för det bifaller ni ju inte.

Det är frågan till er: Varför bifaller ni inte det? Varför hjälper ni inte de svaga längre?

Anf. 211 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! På den sista frågan är svaret mycket enkelt. Vi vill avvakta först. Vi vill avvakta ett förslag, få det genomtänkt, finansierat och klart, även om det på den sista punkten du nämner inte är så stora pengar. Det är faktiskt på det sättet att när vi får ett ordentligt underlag kommer vi också att ta ställning.

Men Yvonne Andersson, det är lite märkligt med kristdemokraterna. Vi hade i den här kammaren en debatt för ett antal månader sedan, tror jag, där man tittade på andra områden än just utbildning. Den som då stod i talarstolen, Johan Lönnroth tror jag det var, liknade detta vid att säga att man pratar vitt och brett om vård och omsorg. Men man skulle egentligen kunna likna det mer vid att ta sin säng och gå. Jag tycker att när vi pratar om utbildning ligger det nära till hands att säga precis samma sak. Det ligger nära till hands att säga: Ta din bok och gå! I kristdemokraternas sätt att hantera just de här sakerna, att inte avvakta först och hitta en ordentlig finansiering utan springa i väg, finns det en risk för att man gör precis detta som innebär att man inte klarar ut de satsningar man måste göra, att man inte klarar ut utbildningen. Det handlar om att ta sin bok och bokstavligen gå från utbildningen.

Anf. 212 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Först skulle jag vilja säga att jag är stolt över den utveckling som högskolan i Sverige har genomgått och håller på att genomgå.

Men det krävs ju vissa andra saker för att vår kompetens i Sverige skall höjas och för att vi skall säkra studenternas roll i den utvecklingen. Kvalitetsarbetet måste fortsätta.

Då, fru talman, blir jag otroligt förvånad över Nils-Erik Söderqvists uttalande om att vi har ett fantastiskt studiemedelsystem i Sverige, om att studenterna skall skatta sig lyckliga över den situation som man nu har. Då undrar jag om Söderqvist har varit ute och sett hur det ser ut för studenterna. Jag undrar om Söderqvist har sett hur situationen för en ensamstående mor som studerar på högskolan ser ut i dag.

Vi vet också hur den sociala snedrekryteringen ser ut på våra högskolor och universitet. Den har inte förändrats på 30 år. Inte sedan mitten av 1960-talet har något av den sociala snedrekryteringen förändrats. Många studenter avvaktar också i dag eller struntar i att börja den högre utbildningen. Det är förknippat med för stora kostnader. Man behöver en ingångslön på minst 27 000 kr i månaden för att över huvud taget kunna betala tillbaka sitt studielån.

Vad gäller den studiesociala utredningen säger Nils-Erik, precis som han säger att det utreds i dag, att det görs olika utredningar om studenternas sociala situationer. Men det är ju just det, Nils-Erik, att man utreder det i olika utredningar som är problemet. Det blir ingen helhetssyn. Det blir ett hattande fram och tillbaka där man inte kommer åt kärnan i problemet. Ibland undrar jag om socialdemokraternas nya devis är att vi skall diskutera senare och att förslagen kommer senare. Inget tar man tag i i dag.

Anf. 213 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga till Sofia Jonsson att jag är glad över hennes anslag i början och att hon ändå värdesätter den fantastiska utbildning vi har.

Sedan till studiestödet. Vad jag menar och vad jag tyckte var viktigt att säga i den här debatten utifrån det som sades före mig var väl att vi måste titta oss omkring utanför Sverige och se vad som finns i vår omvärld när vi funderar på hur våra studiestöd ser ut och vilka möjligheter man har att studera över huvud taget i relation till vår omvärld.

Dessutom tycker jag att man också kan se det i ett perspektiv bakåt. Det är i dag helt andra möjligheter än vad det var tidigare, både i volym, i möjligheter för antal människor och när det gäller att finansiera sina studier.

Med det har jag inte sagt att allt är bra. Jag har också sagt att vi har en ambition att gå vidare. Vi är medvetna om att det finns brister. Jag skulle kunna stå här och rada upp dem också och ge exempel. Jag väljer att säga att vi tar den debatten när vi har det underlaget framme. Då återkommer vi till just de sakerna.

Varför inte en studiesocial utredning just nu? Helt enkelt av det skälet att vi har satt i gång ett antal arbeten för att titta över detta i alla möjliga sammanhang. Jag har pekat på det förut, och det finns också i betänkan- det. Det handlar om reformering av studiestödssystemet, där man nu så småningom kommer med förslag, arbetsskadeförsäkring, framtida arbets- löshetsförsäkring och det som nu också finns i regionala tillväxtavtal, där länen skall lämna in förslag till lagändringar.

Att precis nu sätta i gång en ny studiesocial utredning skulle med andra ord stoppa upp allt det andra. Det skulle innebära att man hänvi- sade till den utredningen och att det inte händer någonting på lång tid. Nu kommer det här fram, och då händer det också saker. Det skulle kraftigt försena förbättringar, anser jag.

Anf. 214 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Det visar sig att jag och Nils-Erik Söderqvist har två helt olika sätt att se på studenternas livssituation i dag i Sverige.

Nils-Erik börjar sin replik med att säga att studiemedelssystemet i Sverige är mycket bättre än i de länder vi har runt omkring oss. Det är fel. I de andra nordiska länderna har studenterna bättre förutsättningar än vad våra studenter har i Sverige.

Sedan är det väl så att ambitioner och förslag och att säga att diskuss- ioner kommer senare inte räcker för att studenter skall klara sitt dagliga levebröd. Vi behöver ett nytt studiemedelssystem. Jag hoppas innerligt att det som har lagts fast nu för år 2001 hålls. Jag hoppas verkligen det. Jag hoppas också att vi får en helt ny helhetssyn på studerandebegreppet och på de svårigheter som studenterna har i dag. Hur vill socialdemokra- terna och Nils-Erik Söderqvist att man skall komma till rätta med proble- men och få den helhetssyn som man inte får i dag med alla de olika utredningar som pågår?

Anf. 215 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! När det gäller det sista vill jag säga att det får vi. Det får vi, Sofia, när vi får fram varje åtgärd som jag pratade om förut, som nu

bereds. Då kommer den debatten här i kammaren och i olika steg, och då kommer vi också att kunna göra de förbättringarna. Sedan finns det naturligtvis åtgärder som inte heller behöver vandra till Sveriges riksdag och till kammaren för att det skall kunna bli förbättringar. Det kommer att kunna lösas på annat sätt.

Så till studenternas livssituation. Vad jag inte vill göra är att lyfta ut någon enskildhet och att lyfta ut en viss grupp av alla dem i detta land som studerar. Jag pratar om möjligheterna och om att se positivt på det som händer i Sverige. Det som är så fantastiskt är att se helheten. Låt mig lyfta ut en sak. Det handlar om kunskapslyftet. I USA för man en debatt och säger: Vad är det man gör i Sverige? Vad är detta kunskapslyft för något?

När man för den debatten och redovisar vad som sker är det med förvåning och spänning som de lystrar till med örat, lyssnar, får något i blicken och funderar över denna fantastiska satsning. Det handlar både om volym och antal vuxna som får chansen, också med att få en studiefinansiering.

Sedan kan vi själva tycka att vi vill gå ännu längre och att vi vill göra det här ännu bättre på alla områden, inte bara för dem som går i kunskapslyftet. Men om man väger in allt det som görs tror jag att vi just nu, 1999, står i en enorm satsning som det inte finns motstycke till när det gäller att satsa på utbildning av alla de slag, där också den studiesociala delen med studiefinansiering finns med.

Sedan skall vi gå vidare och göra det ännu bättre.

Anf. 216 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! När jag hörde att Nils-Erik Söderqvist tänkte kommentera Folkpartiets förslag om utbildningskonton trodde jag att jag skulle få höra några argument. Det är ju intressant i en sådan här viktig fråga att få belyst varför olika partier och företrädare är för eller emot saker och ting. Men det enda Nils-Erik Söderqvist hänvisade till var att regeringens budgetproposition nu har vissa förslag om pengar till kompetensutveckling.

Då vill jag säga att regeringens budgetproposition inte fanns när det här betänkandet behandlades. Den vägdes inte in i argumenten. Dessutom är de förslag som finns i budgetpropositionen ingenting som har med den här typen av individuella utbildningskonton att göra.

Folkpartiets förslag är heller ingen ny tanke, att man skall få ha individuella utbildningskonton med ett förmånligt sparande, och där de som vill tar ett större individuellt ansvar vid sidan av de vanliga studiemedelsystemen. Det har debatterats i flera år. Därför hade det varit intressant att veta om socialdemokraternas tystnad beror på att de har dömt ut systemet eller att de helt enkelt av någon anledning inte är intresserade av att diskutera det just nu.

Anf. 217 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag vill först och främst säga till Ulf Nilsson att kompetensutveckling är oerhört viktigt. Det är också därför som vi i vår propositionen har satsat på detta förslag, som innebär att startskottet går på allvar för en ordentlig satsning på kompetensutveckling.

Man kan tycka att vi skulle ha satsat mer, att vi skulle ha gått längre. Men det här är nu en satsning på 2,4 miljarder med samhällets pengar. Sedan får man i en relation och i samarbete med parterna ute i det lokala arbetet forma detta på ett bra sätt och göra något reellt av det.

Att just då, precis när vi skall starta detta, gå vidare anser vi inte vara rätt. Vi tycker att detta steg nu är riktigt att ta. Sedan kommer den debatt som Ulf Nilsson efterfrågar att föras vidare. Det är jag alldeles övertygad om. Kompetensutveckling kommer att bli någonting som expanderar framöver och som leder vidare. Det är jag alldeles övertygad om.

Anf. 218 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag konstaterar återigen att det förslag som regeringen har lagt fram – om det är det Nils-Erik Söderqvist tänker på, med medel från Europeiska socialfonden kombinerat med statliga pengar – inte fanns med i resonemanget när vi diskuterade det här betänkandet.

Jag konstaterar, fru talman, att det tydligen finns en grundläggande skillnad mellan oss när det gäller intresset för just individuellt ansvar för sitt studerande. Både Nils-Erik Söderqvist och jag är beredda att avsätta pengar för kompetensutveckling på olika sätt. Men Nils-Erik Söderqvist och socialdemokraterna är uppenbart ointresserade av system där ansvaret och initiativet helt kan vila på individen.

Anf. 219 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Först, Ulf Nilsson, vill jag säga att redovisningen av vårpropositionens satsning på kompetensutveckling naturligtvis fanns med alldeles innan betänkandet justerades. Det var, om inte mitt minne sviker mig, dagen efter det att vårpropositionen hade lagts fram. Det säger jag mer som en information.

Tillbaka till vår diskussion. Det finns inga stängda dörrar för socialdemokraternas del. Det vi vill göra är att se detta som ett steg att ta för att gå vidare.

Sedan skall vi föra en ordentlig debatt om hur framtidens kompetensutveckling skall klaras ut på bred front. Då vore det alldeles felaktigt att sätta ned foten tydligt och beskriva en modell för det, låt vara en modell som kanske inte skulle vara precis sådan som Ulf Nilsson ville ha den, men en modell som ändå skulle låsa fast oss alldeles för tidigt. Jag tror att det är klokt att vi avvaktar och för en ordentlig diskussion om detta. Vi får också möjlighet att komma tillbaka här i kammaren till en sådan debatt.

Anf. 220 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! När man läser betänkandet märker man att det behövs ett nytt samlat studiemedelssystem. Det behöver komma mycket snart. Nu vet vi, det står ju i vårpropositionen, att det kommer ett som genomförs år 2001. Det är ju i senaste laget. Men först måste alla beredningarna i Regeringskansliet komma till skott. – Regeringen, var god dröj! är ett begrepp som speglar dagens verklighet för den svenska regeringen inom alla områden, även här. Därför vill vi inte i dag föreslå smärre förändringar. Nya lappar i ett redan alltför omfattande lapptäcke är det inte någon större vits med. Det behövs en totallösning.

Vi har i den här frågan ingen egen motion som behandlas i betänkandet, och därför har vi inte skrivit någon reservation. Men vi har erfarenheter av brister som påtalas i flera olika motioner och som jag har nämnt i debatter här tidigare också. Jag behöver därför inte gå in på dem.

Det är förstas ett problem om ett studiemedelssystem skall omfatta alla. Det är en väldig skillnad på att t.ex. komma direkt till en högskola från gymnasiet utan annan försörjningsbörda än sig själv och att vara något äldre och ha försörjningsplikt gentemot både hem och familj. Man bör ha ett system som passar alla så långt det över huvud taget är möjligt.

Vi har i alla fall i ett särskilt yttrande påpekat att vi tycker att det vore positivt att införa utbildningskonton, som har diskuterats tidigare av bl.a. Ulf Nilsson. Det är väldigt många som i dag inte får fortbildning eller vidareutbildning. Det är en ganska liten del i samhället som får en kvalificerad fortbildning och vidareutbildning. Jag har sett en utredning på det nyligen. Därför behöver det göras någonting här.

Dessutom skall man se till att även fortbildning och vidareutbildning lönar sig. Därför kan man satsa på kompetenskonton, där arbetstagare, arbetsgivare och staten tillsammans bygger upp en tillgång som kan användas för t.ex. vidareutbildning i ett livslångt lärande.

Vi vill i samband med att en kommande proposition läggs fram komma med våra alternativa förslag. Vi kommer då också att presentera en heltäckande moderat politik när det gäller finansiering av studier.

Anf. 221 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Jag vill mycket kort kommentera innehållet i det särskilda yttrande som Vänsterpartiet har fogat till betänkandet. Det är helt riktigt att det är fyra av riksdagspartierna som har föreslagit att en studiesocial utredning skall tillsättas som har till syfte att belysa studenternas totala studiesituation.

Vänsterpartiet är ett av de partierna.

I vår motion lyfter vi fram ett antal problem som vi såg för sex månader sedan, hösten 1998, nämligen brist på samordning mellan studiesystemet och socialförsäkringssystemet, reglerna för a-kassan och studenternas position i det nya pensionssystemet. Bostadssituationen är en annan sak, arbetsskadeförsäkringen, den sjukpenninggrundande inkomsten och studenthälsovården.

Utvecklingen fortskrider. Allt är en process. Många av problemen som vi har tagit upp är under utredning eller beredning. Det tycker vi är bra. Den för studenterna oerhört viktiga pensionsrätten ser ut att vara tryggad, och vad jag förstår är studenterna nöjda med situationen som den ser ut i dag.

Regeringen har tidigare, inte bara i en proposition utan i ett antal propositioner, aviserat att vi skall få ett förslag till ett reformerat studiestödssystem presenterat. Men först nu kan vi vara riktigt säkra på att förslaget skall läggas fram. Nu finns det pengar i den vårproposition som regeringspartiet tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet har lagt fram. Avsikten är att införa ett nytt sammanhållet studiestödssystem med början år 2001.

Vi tycker att det vore olyckligt att ytterligare försena förslaget till nytt studiestödssystem genom att försöka driva igenom en ny omfattande utredning. Vi har därför valt att avstå från att yrka bifall till vårt yrkande

om en studiesocial utredning. Vi tror faktiskt att studenterna är mest förtjänta av att få ett nytt studiestödssystem så snart som möjligt. Det är viktigt för studenterna att känna trygghet och att det finns en förutsägbarhet när de skall planera för en lång studietid.

Vi tror också att det är viktigt att ett nytt studiestödssystem är rekryteringsfrämjande. Nu måste vi med tanke på expansionen inom universitet och högskolor också få ungdomar från studieovana hem att studera. Vi måste få många av de vuxna som deltar bl.a. i kunskapslyftet att gå in i högre studier. Nu vet vi genom den uppföljning som har skett av kunskapslyftet att detta ser positivt ut. Även om jag hela tiden har varit en ivrig påhejare av kunskapslyftet, hade jag inte ens kunnat tänka mig i mina mest glädjande stunder att det hade kunnat gå så bra. Det är jätteroligt.

Jag kan hålla med Yvonne Andersson att det har sett snårigt ut. Rabatten har varit svår att överskåda. Nu kommer vi att få något som ser bättre ut, håller samman och är rättvist.

När det gäller den viktiga samordningen mellan studiestödssystemet och reglerna för arbetslöshetsersättning, arbetsmarknadsutbildning och socialbidrag, har regeringen meddelat sin avsikt att återkomma till riksdagen i anslutning till arbetet med de regionala tillväxtavtalen. Vi väntar med spänning på detta. Vi tror att det är viktigt att förändringar diskuteras och att många av förslagen kommer nedifrån i stället för uppifrån.

Vi menar att lösningen på frågan om fördelningen av kostnaderna mellan staten, arbetslivet och individen för den alltmer nödvändiga kompetensutvecklingen i arbetslivet måste få hög prioritet i det fortsatta arbetet under mandatperioden. Vi har länge visat på fördelarna med att fondera pengar för kompetensutveckling. Vi tycker att man skall göra det genom att avsätta en del av de stora företagens övervinster. Vi tror, till skillnad från moderaterna, att det är viktigt att fonderna är kollektiva, annars kommer de inte att främja de kortutbildades möjligheter till vidareutveckling genom studier.

Vi tror att sådana fonder skulle vara positiva, därför att de skulle kunna motverka flaskhalsar i produktionen. De skulle kunna mötas på ett tidigare stadium än vad som sker nu genom intensiva utbildningsinsatser.

Vi har länge arbetat för mer och förbättrad kompetensutveckling i arbetslivet. Därför är det så roligt att kunna konstatera att vi har fått en så betydande framgång att vi får ett kompetensutvecklingsprogram fram till år 2002. De anställda skall kunna utvecklas kontinuerligt i sina arbeten. Vi tror att en sådan satsning ökar människors vilja att ta nya tjänster inom företag och organisationer, vilket innebär att fler kan beredas jobb genom nyrekrytering till de gamla tjänsterna. Det är bra särskilt för de unga som inte har varit ute och prövat på arbetsmarknaden tidigare.

Jag yrkar bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande.

Anf. 222 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Precis som Britt-Marie Danestig nämner i sitt anförande fortskrider utvecklingen på våra högskolor och universitet. Men den fortskrider och utvecklas utan att någonting egentligen händer för att förbättra studenternas villkor.

Britt-Marie Danestig menade på att vi fick ett besked i vårpropositionen om att ett nytt studiemedelssystem skall träda i kraft år 2001. Vi

kan se att så inte riktigt är fallet. Man börjar så smått. Man lovar en liten kaka, som innebär en liten ökning av studenternas bidragsdel. Det är inte ett nytt studiemedelssystem som är på gång. Det finns inte pengar för att reformera studiemedelssystemet.

Vart tog Vänsterpartiets idé vägen om ett helt nytt reformerat studiemedelssystem, Britt-Marie Danestig? Vart tog tankarna om kvaliteten och utvecklingen för studenterna vägen? Jag ser inte att ett nytt studiemedelssystem står i motsats till en studiesocial utredning. Den skall på sikt se hur vi kan förbättra och få en sammanhållen syn på utvecklingen för studenterna.

Anf. 223 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag kan trösta Sofia Jonsson med att säga att Vänsterpartiet fortfarande har ett mycket väl utvecklat förslag till studiestödssystem som vi i sinom tid, när propositionen skall läggas fram, skall presentera. Det kan då vara läge att debattera systemet.

Jag har hört utbildningsministern mycket tydligt markera att det är fråga om en förhöjd bidragsdel, det är fråga om ett höjt fribelopp. Jag vet inte de exakta procentsatserna, och det vet inte Sofia Jonsson heller. Men vi kommer att få veta till hösten, och då kan vi reagera på förslaget.

Det finns en del pengar avsatta i vårpropositionen. Jag är inte säker på att de pengarna räcker, i varje fall kommer de inte att räcka till det förslag som Vänsterpartiet skulle vilja genomföra. Vår yttersta förhoppning, när det finansiella läget tillåter det, är en studielön. Men vi inser att det inte finns pengar för det i dagsläget och kanske inte inom en överblickbar framtid. Men det är ditåt vi skall sträva.

Det är viktigt när det nya förslaget läggs fram att ta hänsyn till alla delarna. Man skall titta på boendesituationen och hur kostnaderna har förändrats under de senaste åren. Det är dyrare att bo i studentbostäder nu än tidigare. Det gäller även kostnaderna för litteratur och över huvud taget sådant som rör studenterna.

Jag vill ställa en fråga till Sofia Jonsson. Centerpartiet lade fram ett förslag om ett nytt studiestödssystem innan valet. Men det innebär i dagsläget att studenterna skulle få minst 500 kr mindre i månaden mot vad de har i dag. Med tanke på att studenterna som grupp har tappat mycket konsumtionsutrymme tror jag att det inte är något särskilt bra förslag.

Jag frågade en centerpartist vid en debatt hur man skulle fylla ut bristen. Centerpartisten sade att det finns bostadsbidrag. Det tycker vi är en dålig lösning. Det skall vara möjligt att försörja sig på studiestöd utan hjälp av andra bidragssystem.

Anf. 224 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Det är sant, Britt-Marie Danestig, att Centerpartiet har ett helt finansierat nytt studiemedelssystem som vi ser kan inträda redan år 2001.

Vi vill också se att vi får en studiesocial utredning, där det tas ett helhetsgrepp när det gäller studenten. Det gäller alla de nya studenter som har kommit in på högskolor och universitet. Som vi båda vet ser en student i dag inte likadan ut som en student gjorde för flera år sedan när det

gäller förhållningssätt och bakgrund. Den sociala situationen har förändrats. Vi måste få en helhetssyn.

Britt-Marie Danestig säger att det pågår utredningar och att vi skall se vad de kommer fram till. Problemet är att de är olika. Man tar inget helhetsgrepp. Vi får ingen helhetsbild av studenten och den framtid som studenten har.

Varför vill Vänsterpartiet inte ha en sådan utredning?

Anf. 225 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag trodde att jag hade svarat på det. Vi är alltså rädda för att vi ytterligare försenar det nya studiestödssystemet om vi sätter i gång en sådan ny stor omfattande utredning. Flera delar av det vi menar skulle ingå i en sådan utredning är redan på gång. Vi värnar också om den grupp av studenter som kommer från studieovana hem – också vuxna med försörjningsansvar – och som skall in på högre utbildning. De måste veta under vilka ekonomiska förutsättningar de studerar. De känner i dag en otrygghet, eftersom de har väntat och väntat på det nya förslaget. Det är orsaken.

Jag kan försäkra Sofia Jonsson om att förslaget, den dag det ligger färdigt, också kommer att vara finansierat till sista kronan.

Anf. 226 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis sorgligt, Britt-Marie Danestig, att ni drar tillbaka ert förslag om en studiesocial utredning. Det tycker vi lite till mans. Jag trodde att det faktum att ni har allierat er med socialdemokraterna innebar att ni ville påverka förslaget så att det skulle komma att gälla dessa olika frågor. Det rör inte minst människor från studieovana hem, som skall klara av sina studier. Då borde det vara rimligt att påverka i denna riktning.

Östros har under en frågestund i kammaren klart uttalat att han inte avser att ta med vissa delar av detta när förslaget om studiestödssystemet kommer. Det har vi väntat på sedan 1996. Ni ställer nu upp på att man inte ens tar med de viktiga beståndsdelar som innebär att människor i realiteten får möjlighet att studera, även om de inte har ett stort kapital på fickan. Jag tycker att det är ett märkligt agerande från Vänsterpartiet. Det är den ena delen.

Den andra del som jag skulle vilja lyfta fram för Britt-Marie Danestig är kompetensutvecklingen i arbetslivet. Det är jättebra, men vad tänker ni göra för dem som inget arbetsliv har och som aldrig har lyckats komma in på marknaden och få förmånen att ansluta sig till a-kassan? Ni har ju varit med om att frysa utvecklingen och breddningen när det gäller platserna i kunskapslyftet.

Anf. 227 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Det är många saker som är märkliga, Yvonne Andersson. Jag vill inte kommentera den tidigare debatten mellan Yvonne Andersson och Nils-Erik Söderqvist, men jag kan inte låta bli att göra det. Finns det något parti här i dag som har visat brist på ekonomiskt ansvar är det just Kristdemokraterna.

Jag tycker att jag har svarat på denna fråga. Våra skäl är väldigt tydliga. Vi vill, hoppas och förutser att vi får vara med och påverka utform-

ningen av ett nytt studiestödssystem, men vi tycker inte att det bästa i dagsläget är att tillsätta en ny utredning. Det skulle i så fall ta tid. Den skulle inte kunna komma i gång och arbeta förrän till hösten, och så tar det minst ett halvår eller ett år innan den är klar med ett betänkande. Då har vi en fördröjning. Det kommer inte att skapa bra möjligheter för alla de vuxna som läser inom kunskapslyftet och på folkhögskola och som har förhoppningar om högre studier. Det är skälet.

Nu kommer jag inte riktigt ihåg Yvonne Anderssons andra fråga. Det var en annan fråga också. Ge mig en liten ledtråd!

Anf. 228 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var kompetensutvecklingen på arbetsmarknaden som det handlade om, men eftersom detta tydligen är min sista replik vill jag ändå för tredje gången i kammaren i kväll påstå att varenda krona är finansierad i vårt förslag. Skillnaden är att vi prioriterar olika grupper. Ni prioriterar dem som redan har kunskap. De skall få mer. Ni tillåter inte att de som inte har den nödvändiga kunskap som krävs för att komma in på högre studier får utvecklas i den takt som förut har varit uppgjort.

Anf. 229 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Det där är högst märkligt. Här har vi genomfört den största vuxenutbildningssatsningen någonsin – det nationella kunskapslyftet. Det är någonting som är unikt i världen, vill jag säga. Det är en enorm satsning. Så säger Yvonne Andersson att vi inte är villiga att satsa på de kortutbildade. Det är precis tvärtom.

Vi har av finansiella skäl – bl.a. på grund av att det fanns ett sparande som Centerpartiet och Socialdemokraterna beslutat om tidigare på drygt 1 miljard – tvingats att skjuta på en del av platserna inom kunskapslyftet. Jag tror egentligen inte, när jag nu tänker på det, att det enbart behöver vara negativt. Jag tror faktiskt att det också kan leda till någonting positivt att vi får en förlängning. Det blir en mjukare övergång, och det är lättare för högskolor och andra utbildningar att ta emot denna tillströmning av vuxna. Jag tror faktiskt att det kan vara en fördel.

När det gäller kompetensen i arbetslivet vill jag säga att vi, på grund av det Yvonne Andersson tar upp, inte vill ha individuella utbildningskonton utan kollektiva fonder som man skall ha tillgång till. Den som har störst behov av kompetensutveckling skall få hjälpen, oavsett om han eller hon är i arbete, arbetslös eller står helt utanför arbetsmarknaden.

Anf. 230 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Anledningen till att så många motioner från den allmänna motionstiden handlade om studiesociala frågor är naturligtvis att en stor grupp studerande – studenterna vid våra högskolor och universitet – står utanför stora delar av det sociala välfärdssystemet. Det är en stor grupp, och det är en växande grupp. Problemet är välkänt. Miljöpartiet har flera gånger tidigare föreslagit att vi skall få en studiesocial utredning som tar ett helhetsgrepp på frågan och föreslår en helhetslösning när det gäller studenternas sociala situation och sociala rättigheter.

I detta betänkande föreslår man i fyra motioner – från Kristdemokraterna, Centern, Miljöpartiet och Vänstern – en studiesocial utredning. Yrkandena avslås i betänkandet med motiveringen att det finns avslutade

och pågående utredningar och att regeringen bereder ärendet. Det är vanligtvis på det sättet. Det är så vi hanterar denna typ av ärenden.

I betänkandet står också redovisat en del av de utredningar och beredningar som det handlar om. Det är alltså Studiestödsutredningen, Arbetskadautredningen, Utredningen för översyn av Centrala studiestödsnämnden och några till som är avslutade och föremål för beredning inom regeringen. Man skriver om arbetsskadeförsäkringen. Jag kan läsa upp vad som skrivs. Det är lite intressant: "Även i fråga om arbetsskadeförsäkring har regeringen, som nyss nämnts, aviserat ett förslag till riksdagen." Sedan kommer det: "När det gäller studenters rätt till arbetslöshetsersättning --- har riksdagen nyligen godkänt arbetsmarknadsutskottets betänkande ---- där utskottet hänvisade till att denna fråga kommer att övervägas i en arbetsgrupp som tillsatts av regeringen för att utreda en framtida arbetslöshetsförsäkring."

Jag tycker att den lilla "kroken" beskriver lite grann av problematiken med de pågående utredningarna. Det är väldigt invecklade snirklingar som löper ut i en mängd olika riktningar. Det är mycket svårt att se var helhetssynen finns. Jag skulle kunna fortsätta att läsa i betänkandet på nästa sida men jag skall avstå från det. Det är en lång rad pågående utredningar och arbetsgrupper som är i farten.

Det som oroar mig och många andra är naturligtvis att det här inte alls kommer att leda till en helhetslösning. För några månader sedan hade vi frågan uppe till diskussion. Då var utbildningsministern här. Jag ställde då frågan om han kunde tänka sig en utredning för att få en helhetslösning av studenternas studiesociala situation. Svaret blev:

"När det gäller studenternas sociala situation handlar det naturligtvis om en väldigt bred syn på den samhällsservice som finns. Det gäller de dagis som finns och de taxor som gäller där. Det gäller de möjligheter till kommunikationer, boende och allt sådant som finns. De frågorna hantearas naturligtvis inte av Utbildningsdepartementet. När det gäller de konkreta frågorna får vi ta en debatt på de olika områdena."

Detta oroar mig lite grann. Det låter som att utbildningsministern nästan hade intentionen att det här skulle ske på de olika områdena – att vi inte får en samlad lösning.

Nästa mening i svaret visar på ett annat problem. Utbildningsministern säger alltså:

"Jag tror att det är viktigt med en distinktion. Som student är man inte löntagare, och då har man inte automatiskt tillträde till de sociala försäkringar vi har. Det tycker jag är en rimlig utgångspunkt. Dessa försäkringar gäller arbetslivet. De gäller när man har ett jobb med skatt och annat som man betalar in."

Detta är naturligtvis en alldeles sann reflexion när det gäller vårt sociala försäkringssystem. Det är knutet till lönearbete. Detta har givetvis sina historiska förklaringar och historiska skäl, och det har vuxit fram stegvis; därav plottret. Det här har kommit i takt med att vi har orkat göra reformerna. Det har självfallet varit bra men sjukförsäkringarna kom som *en* reform, a-kassan som *en*, pensionsfrågan som *en* osv. Nu står vi här i dag med ett system som inte är gjort för de problem som vi möter i det moderna samhället eller som vi kommer att möta i morgondagens samhälle.

Vi vet nu att vi framför oss har en välfärd i det här landet som gör det möjligt att utnyttja en ökad livskvalitet för alla medborgare. Det betyder att man har större flexibilitet under sitt liv. Man kan ägna en, naturligtvis stor, del av livet åt arbete. Man har möjlighet att arbeta lite mindre. Förkortad arbetstid finns runt hörnet. Man kan ta ett friår för att ägna sig åt familjen eller åt ideellt arbete eller kulturella aktiviteter. Man har möjlighet att studera. Allt detta är någonting nytt och någonting som är väldigt välkommet.

Jag återkommer så till våra utbildningsfrågor. Vi har nu i alla partier accepterat tanken på det livslånga lärandet, alltså att man varvar arbete och utbildning. Det gamla försäkringssystemet, som är förknippat med lönearbetet, fungerar naturligtvis inte längre. Man kan inte ha en livsplanning som innebär att människor skall åka som en jojo ut ur och in i det sociala välfärdssystemet beroende på om man är i lönearbete eller om man gör någonting annat, t.ex. studerar.

Jag är faktiskt orolig för det system vi har och med de intentioner som man ser när det gäller att få en helhetslösning här. Utifrån den oron skulle jag vilja fråga t.ex. den socialdemokratiska riksdagsgruppen om man är beredd att driva frågan om en helhetslösning.

Vi i Miljöpartiet har föreslagit en trygghetslagstiftning som skall gälla alla människor, en generell trygghetslagstiftning som gäller oavsett var i livscykeln man befinner sig – om man är i arbete, om man studerar eller om man gör någonting annat. Tryggheten skall finnas där jämt. Det är något som är viktigt för individens frihet och möjligheter att välja under livets olika skeden. Det är också en fördelningspolitiskt viktig fråga.

Jag skall inte fråga om den socialdemokratiska riksdagsgruppen är beredd att ställa upp på Miljöpartiets förslag om grundtrygghet, för den frågan hör i dagsläget inte hit. Men man skulle mycket väl kunna tänka sig att lösningen när det gäller studenternas sociala välfärdsproblem – socialförsäkringen – skulle kunna vara ett litet försök med en grundtrygghet. Det gäller alltså ett enkelt system med en bra grundtrygghet som täcker hela området, oavsett om man är sjuk, om man studerar, om man blir arbetslös, om man måste göra studieuppehåll eller om man har ferier etc. – naturligtvis inklusive pensionsberättigandet i det systemet.

Det vore givetvis också intressant att höra de borgerliga partiernas, Folkpartiets och Centerpartiets, syn på möjligheterna att få fram ett system som ökar möjligheterna för den enskilde individen att fritt välja under livets gång – oavsett om man har familj med försörjningsplikt eller om man befinner sig i början av livet och vill studera.

Anf. 231 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Det var intressant att sitta här i kammaren och lyssna på en miljöpartist som frågar hur den socialdemokratiska gruppen tänker ställa sig. Det är också intressant att både Gunnar Goude och Britt-Marie Danestig kan tala sig varma för vikten av studiesociala förhållanden som tryggar de studerandes situation i lärandemiljön. Ni talar egentligen om att ni har vapnen.

Jag skulle vilja fråga: Vad tänker ni som har allierat er med socialdemokraterna göra för att verkställa detta? Det här är ju vad vi på vår kant vill. Vi vill alltså att ni skall använda det ni säger att ni har, kan, förstår

och vet samt den analys som ni har gjort. Jag delar Gunnar Goudes analys, som jag tycker oerhört väl beskriver hur den enskilda människan möts av ett antal olika fack där åtgärder och hjälp skall finnas. Men när man sätter upp detta i en helhet är det bara fragment. Stora bitar saknas.

Jag tänker på två nyblivna föräldrar som jag på nära håll har sett. De har det betydligt jobbigare när det gäller att få livssituationen att gå ihop än jag själv hade när jag var nybliven förälder och studerade. Valfärden har försämrats för de studerande på universitet och högskolor. Men samtidigt ropar vi ut det livslånga lärandet, fler högskoleplatser och fler i forskarutbildningen. Hur tänker Gunnar Goude och hans kamrater i majoriteten arbeta för detta så att vi ser ett resultat, om det nu någon gång kommer en studieutredning? Vi har ju blivit lovade en sådan i tre år. Naturligtvis hoppas vi att den skall komma det fjärde året.

Anf. 232 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag tror att ett viktigt sätt att arbeta är just att föra diskussionerna här i kammaren. Det finns ideologiska skillnader mellan partierna – visst! Men vi har också en samhällsutveckling som går relativt snabbt. Vidare har vi det försäkringssystem som vi nu talar om – det sociala försäkringssystemet, som utformades för länge sedan. Nu skall detta moderniseras. Det skall ske inom ramen för de ideologier som för tillfället har tillgång till makten men naturligtvis också i en bred samverkan. Vårt parti driver naturligtvis den linje som vi har med i vårt parti-program. Vi har lösningsförslag men vi är öppna för diskussioner. Vi tror att breda lösningar är viktiga när det gäller den typ av frågor som utbildningsfrågor är – breda lösningar som håller över flera mandatperioder och där siktet är inställt långt framåt. Men låt oss diskutera hur man tar sig dit! Vi gör nog så gott vi kan.

Anf. 233 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Ja, det är det som är frågan. Tycker Gunnar Goude att man gör så gott man kan när man, tillhörande majoriteten, debatterar här i kammaren men inte röstar för sina förslag eller yrkar bifall till de motioner där man reserverat sig till förmån just för innehållet i det som det pläderas för att man skall genomföra?

Anf. 234 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag vet inte om Kristdemokraternas hopp står till att Miljöpartiet skall göra så gott vi kan. Vi gör så gott vi kan. Vi röstar naturligtvis för våra förslag, och vi vill ha en debatt i kammaren i den här typen av frågor. Vi vill alltså driva politiken framåt, och vi lägger fram våra förslag.

När det gäller en studiesocial utredning vill jag säga att vi tidigare har röstat för en sådan. I det här fallet pågår det utredningar, och ärendet bereds i regeringen. Det är som Nils-Erik Söderqvist sade – i ett sådant läge är det dels inte brukligt, dels inte heller att rekommendera att man pressar igenom en motion. Dessutom finns det inte någon realistisk möjlighet att göra det med hjälp av fyra partier som långt ifrån har majoritet. Det hade alltså inte alls påverkat det hela, även om vi skulle ha velat ”kuppa” igenom motionen.

Anf. 235 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Gunnar Goude förde i sitt anförande en mycket bra diskussion och gav en mycket bra bild av den studiesociala påfrestning som studenterna i dag är utsatta för. Men det som gör mig så oerhört förvånad är Gunnar Goudes slutsatser av sin egen skildring, där han tog upp att olika utredningar pågår med olika intentioner och inte alls har samma mål att åstadkomma en helhetslösning för studenterna. Slutsatsen blir att ni drar tillbaka ert yrkande om en helhetsbild genom en studiesocial utredning, där vi kan hitta en lösning och ett framtidshopp för studenterna!

Hur kan denna motsättning mellan de argument du har framfört och ditt yrkande komma sig? Du sade ju alldeles nyss tydligt och klart: Vi står för våra förslag. Vi röstar för våra förslag. Studenternas roll och kvalitet skall öka. Varför drar ni då tillbaka ert förslag?

Anf. 236 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det blir lite tjatigt att diskutera just den frågan flera gånger i en och samma debatt, men jag kan gärna upprepa vad jag har sagt.

Om man lägger fram en motion i ett ärende där det pågår utredningar och regeringen håller på och bereder ärendet, så brukar man inte yrka bifall till den motionen. Det är den regel som gäller i utbildningsutskottet. Det enkla skälet är naturligtvis att man i det läget inte är särskilt effektiv med sin motion.

Dessutom skulle man i något läge – ett krisläge av något slag – kunna gå samman och agera på något sätt, men det är ingalunda situationen i det här fallet. Med hjälp av Centern, Kristdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet skulle vi inte få någon majoritet, och det skulle inte föra ärendet framåt ett dugg. Däremot finns det stora risker med det. Skulle det här förslaget gå igenom skulle vi kanske löpa risken att t.ex. få studiemedelspropositionen försenad. Skulle Sofia tycka att det var en bra lösning?

Anf. 237 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Jag är fortfarande förvånad över det tillbakadragande som Gunnar Goude gör av Miljöpartiets förslag. Vi skall väl inte enbart diskutera en studiesocial utredning, men den är ju av största vikt för att utvecklingen av högskolor och universitet skall bli bra och för att kvalitetsarbetet skall bli bra.

Jag vill inte alls att ett nytt studiemedelssystem skall försenas, och jag hoppas verkligen att det inte gör det. Centerpartiet har sitt konkreta förslag, som vi helt finansierat kan införa år 2001. Men en studiesocial utredning står ju inte i motsättning till ett nytt studiemedelssystem, och jag vill verkligen att vi sätter i gång en utredning och får en helhetsbild av studenternas situation.

Anf. 238 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det råder inget tvivel om att vi har samma synsätt i den här frågan. Det är alldeles uppenbart. Och jag tror också att budskapet har gått fram vid det här laget. Jag känner mig ganska nöjd i det avseen-

det. Däremot tycker jag att det är bra om man får en diskussion i kammar-
ren kring de här frågorna, om ärendet skall föras framåt på ett vettigt sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 april.)

Transportpolitik

16 § Transportpolitik

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1998/99:TU8
Transportpolitik

Anf. 239 LARS BJÖRKMAN (m):

Fru talman! Trafikutskottets betänkande TU8 behandlar ett stort antal motioner från allmänna motionstiden och omfattar såväl investerings- och planerings- som driftsfrågor på väg och järnväg och även IT-frågor.

Vägfrågor och omdömen om vägars standard i vårt land är utan överdrift på var mans läppar. Efter en vinter då vägarna enligt många bedömning vinterhållits med begränsad framgång följer en vår då tjälskadorna ytterligare avslöjar den begränsade resurs som anslås till underhåll. Det finns verkligen anledning att ifrågasätta hur vi i framtiden skall kunna bibehålla det vägkapital som vi gemensamt har att underhålla. Ett antal spektakulära olyckor har ytterligare satt fokus på frågan om sambandet mellan vägarnas kvalitet och möjligheten att begränsa antalet olyckor på våra vägar.

Samtidigt är den ekonomiska välståndsutvecklingen i ett modernt samhälle mycket nära förknippad med att goda kommunikationer kan utvecklas och upprätthållas. All samhällsutveckling på det ekonomiska området är i någon mån knuten till möjligheten att transportera varor och människor inom landets gränser och att utan onödig tidsutdräkt kunna förmedla de varor vårt näringsliv producerar och exporterar till den allt viktigare EU-marknaden. Transportpolitiken måste enligt våra värderingar inriktas på att skapa ett kundorienterat, snabbt och effektivt transportsystem. Det avståndshandikapp som vi här i Sverige har gentemot vår viktigaste marknad måste, enligt vår mening, motverkas med en infrastruktur av hög klass.

Det är också viktigt att i takt med den pågående teknikutvecklingen låta de olika transportslagen konkurrera med varandra. Vi förordar därför transportavgifter på nivåer som ger konkurrensneutralitet mellan de olika trafikslagen. Att, som föreslagits i exempelvis utredningen KOMKOM, straffa trafik på väg genom att årligen reellt höja bensin- och dieselskatter avvisar vi därför mycket bestämt. Förutom att en sådan åtgärd ytterligare minskar svensk transportnäringens konkurrenskraft gentemot omvärlden drabbas alla som i sin vardag är beroende av att kunna transportera sig med bil, och det missgynnar i motsvarande grad inhemska transporter, såväl för yrkestrafiken som för privatbilister.

Fru talman! Den svenska transportpolitiken har under lång tid hämmats av monopol tendenser och centralstyrning. De alltmer krympande anslagsramar som regeringen anvisar leder till att såväl planerat underhåll som ett fullföljande av upprättade investeringsplaner skjuts allt

längre bort i tiden. Det svenska vägnätets standard är med regeringens politik utsatt för en kraftig devalvering. Avstängda vägar, nedsatt hastighet, skador på fordon är några av de allvarliga konsekvenser som följer med neddragningen av anslagen. Det av riksdagen fastställda målet en nollvision ter sig alltmer avlägset. Detta kommer att diskuteras mer i debatten om nästa betänkande här i kammaren, men redan nu kan frågan ställas om den ansvariga ministern möjligen kan ha missförstått nollvisionens innebörd: Det var noll döda i trafiken vi ville nå fram till, inte noll i anslag för att förbättra framkomligheten på våra vägar.

Med ökat inslag av marknadsstyrning kan enligt vår mening nya och mer effektiva transportformer utvecklas. Genom att bolagisera SJ, Banverket och Vägverket och upphandla all verksamhet i konkurrens kan myndighetsansvaret renodlas, kostnaderna för verksamheterna minskas och mer pengar bli kvar för att investeras i underhåll och nybyggnation. Konkurrensutsättningen av godstrafiken har blivit en framgång, och den upphandling som länstrafiken nu genomför visar att det går att rationalisera samtidigt som kostnaderna sänks, såväl för busstrafiken som på det spårbundna nätet.

Den senast genomförda upphandlingen av järnvägstrafiken på Väst-kustbanan visar också att det lönar sig att låta fler och nya entreprenörer konkurrera om trafiken på det statliga bannätet. Med motsvarande kostnadsänkning på det övriga bannätet skulle järnvägens möjligheter att själv generera intäkter öka dramatiskt, och ett förväntat överskott skulle kunna användas till att förbättra trafikutbudet på de linjer som i dag är ekonomiskt svaga.

Fru talman! Regeringen har sedan maktövertagandet 1994 kraftigt minskat ramarna för anslagen till såväl järnvägar som vägar. De storstilade planer som presenterades vid den tidpunkten har krympt till en nivå som till ingen del motsvarar trafikanternas krav på standard. Utlovade nyinvesteringar skjuts på framtiden, och redan projekterade väg- och järnvägsförbättringar staplas bokstavligen på hög i de olika regionerna, för att därefter hamna i en oviss framtid bland alla de övriga objekt som redan borde ha förverkligats.

Ett sätt att höja investeringstakten vilket kortsiktigt inte påverkar statens investeringsbudget är att Sverige som så många andra länder utnyttjar möjligheten att använda nya finansieringsmodeller. Genom introduktion av *Private and Public Partnership*-modellen, PPP, eller skuggtullsmodellen, som den också kallas, kan ett antal vägobjekt lämnas ut till svenska eller internationella konsortier för projektering, finansiering, byggande och drift. Under den aktuella avtalstiden, vars längd kan variera, kan vägobjekten utnyttjas av trafikanterna fullt ut. Ersättningen till ägaren, konsortiet, utgår i form av en i förväg fastställd ersättning, baserad på beräknat antal fordon som förväntas utnyttja vägen. Efter avtalstidens slut övergår vägen till att vara statens egendom.

För att klara investeringsbehovet på vägsträckor som redan har eller förväntas få mycket hög trafikbelastning kan enligt vår mening i vissa fall finansiering ske genom direkta vägtullar. Dock måste alltid alternativa vägsträckningar finnas tillgängliga, och avgiftsuttaget måste kunna ske utan att integritetskränkande system används.

Vi föreslår att dessa finansieringsformer skyndsamt utreds, för att i någon mån komplettera de helt otillräckliga anslagsramar som regeringspartierna för närvarande anvisar.

Även IT-tekniken är ett hjälpmedel som i större utsträckning bör kunna utnyttjas för att öka framkomligheten på våra vägar. Vi efterlyser därför ett initiativ från regeringen för att påskynda även denna fråga.

Fru talman! En god transportpolitik bör fungera som ett näringslivets smörjmedel, samtidigt som det ger möjligheter för oss som privatpersoner att självständigt bestämma hur, när och vart vi vill färdas. Goda kommunikationer förutsätter god standard på hela vårt infrastrukturnät. De alltmer högljudda skallen om bristerna på detta nät vittnar tydligt om att människornas förväntningar om tillgänglighet, i förhållande till de stora avgifter som trafikanterna betalar, inte tillgodoses. Låt mig därför, fru talman, avsluta med att ställa två frågor till Socialdemokraternas representant Hans Stenberg, som också företräder utskottsmajoriteten.

Anser Hans Stenberg och Socialdemokraterna att vårt svenska vägnät genom de anslag som för närvarande tilldelas Vägverket och Banverket för underhåll och investeringar motsvarar den nivå som krävs för att bibehålla och utveckla väg- och järnvägskapitalet? Om svaret är ja, Hans Stenberg, varför är då bristerna så stora som de vi upplever i dag? Är svaret nej, vad vill regeringspartiet då göra för att förbättra situationen?

Fru talman! Vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 1.

Anf. 240 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Vi har tidigare i dag i kammaren behandlat miljö- och jordbruksutskottets betänkande om miljömål. Jag skulle vilja koppla ihop den debatten med det trafikutskottsutskottets betänkande som vi nu behandlar. Miljömål för trafiken finns beskrivna i det Agenda 21-dokument som antogs på FN-konferensen i Rio 1992. Ur kapitlet om atmosfärsskydd citerar jag följande:

”Det grundläggande målet inom detta programområde är att utveckla och främja lämpliga kostnadseffektiva program för att begränsa, reducera eller bemästra skadliga utsläpp i atmosfären och andra ogynnsamma miljöeffekter som orsakas av transportsektorn.”

Den nationella strategi för framtidens transporter som Vänsterpartiet förordar syftar till att uppfylla detta mål. Denna målsättning är lätt att kombinera med önskemålen om att underlätta för ett bärkraftigt näringsliv. De företag som satsar strategiskt försöker lite tidigare än andra klara de krav som i framtiden kommer att ställas på alla. Jag kan urskilja två drag i den strategin. Dels gäller det att planera resurssnålt; att hellre skicka recept än färdigbakt, dels gäller det att på ett smart sätt kombinera olika transportslag med varandra. Vi hälsar med tillfredsställelse SJ:s lättkombiprojekt, Seakombi och andra system där varje transportslags respektive fördel kan tas till vara.

Transportpolitiken bör också motverka regional obalans. Inlandsbanan och Kvarkestrafiken är exempel på transportmöjligheter som är viktiga för de människor som utnyttjar dem, utan att de kan tävla med södra Sveriges transportvolym. Tillgång till goda kommunikationer är en förutsättning för att inte glesbygden skall avfolkas ytterligare.

En överväldigande majoritet av beslutsfattarna inom transportbranschen är män. Det gäller oavsett om verksamheten bedrivs i privat eller offentlig regi. Majoriteten av kollektivtrafikresenärerna är kvinnor. Jag är övertygad om att transportererna skulle må bra, om fler kvinnor var med och styrde.

Det gällande transportpolitiska beslutet kräver att hållbarhetskriterier skall ställas upp för transportererna. Eftersom 99 % av vägtransporterna och 100 % av flygtransporterna utförs med fossila bränslen, är detta en gigantisk omställningsuppgift. Ibland klagas det på Sveriges geografiska nackdelar, och då åsyftas vanligtvis avståndet till Bryssel. I naturgeografiskt perspektiv är vi dock väldigt gynnade med tanke på vår skogliga rikedom jämfört med Väst- och Sydeuropa. Råvaran och tekniken finns. Det som krävs för att bibränslena skall kunna börja ersätta de importerade fossilbränslena är att vi vågar fatta beslut i denna kammare. Miljödebatten i förmiddags handlade i stor utsträckning om vilka bränsleskatter som skulle kunna accepteras av EU. Den ängsliga anpassningen till EU står i bjärt kontrast mot de stolta deklARATIONERNA i regeringsförklaringen om att Sverige skall bli ett föregångsland vad gäller ekologisk omställning.

Det är naivt att tro att marknadskrafterna kan lösa denna uppgift på egen hand. Inte ens om skattesystemet förändrades till förmån för bibränslena lär de olika företagen kunna komma överens om vilken variant som skall finnas tillgänglig på bensinstationer i hela landet. Många nya arbetstillfällen, dessutom på rätta ställen, skulle genereras om en femprocentig inblandning av etanol blev stadfast. En angenäm bieffekt är att etanolintroduktionen substantiellt skulle bidra till uppfyllandet av miljömålen.

Vårpropositionen innebar en neddragning av anslaget för väginvesteringar. Vänsterpartiet räds inte en debatt om motiven för detta. Det räcker med att åka ut till Södra länken-bygget för att gripas av förtvivlan över detta sätt att spendera skattemedel. 1,2 miljoner kronor per meter motorväg! Inga trafikproblem löses med motorvägsbyggen. Stockholms kollektivtrafik eller ett tredje spår vore ett bättre sätt att använda pengarna på. Ett spår har lika stor transportkapacitet som tolv vägfiler.

De trängselproblem som Stockholm lider av borde åtgärdas med införandet av miljöstyrande vägavgifter. Vi utgår från att en proposition om detta är att vänta i höst. Singapore och flera andra storstäder har på ett framgångsrikt sätt attackerat sina trängselproblem med vägavgifter. Vägavgifter i tätorterna är rimligt med tanke på det utbud av kollektivtrafik som finns. Med ett växande reseunderlag ökar möjligheterna till investeringar, som i sin tur lockar ytterligare resenärer osv. Samtidigt berörs inte bilister i glesbygden med färre alternativa transportmöjligheter.

Väginressena är duktiga på att göra sig gällande på det nationella planet. När vägar skall anläggas sker det sällan utan att man kommer i konflikt med lokala opinioner. I Vänsterpartiets riksdagsgrupp är vi många med erfarenhet av opinionsarbete mot väganläggningar. Även om det har blivit bättre kan man knappast påstå att Vägverkets agerande präglats av känslighet. Ordningen att Vägverket prövar sina egna projekt strider mot en acceptabel rättsordning. Tillståndsgivningen skall givetvis ske hos en oberoende instans.

För Vänsterpartiets räkning yrkar jag bifall till reservationerna nr 2, 5, 9 och 11. Givetvis står vi fast vid alla de reservationer som vi har avgivit, men för tids vinnande tar jag bara upp de fyra nu nämnda.

Anf. 241 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Transportpolitik – vilket tråkigt ord. Vem bryr sig om transportpolitiken? Ja, vem bryr sig om bussen kommer i tid? Vem bryr sig om att kunna flyga på en charterresa någon gång till varmare länder? Vem bryr sig om att affären hemmavid kan sälja bananer, apelsiner och kiwifruktur? Vem bryr sig om att kunna ta bilen till farmor och farfar och hälsa på? Svaret är naturligtvis: Vi bryr oss alla! Det är detta som transportpolitiken handlar om: att underlätta livet, att kunna bo var man önskar, att öka landets tillväxt och människornas välfärd.

Transporterna har naturligtvis en baksida: miljöpåverkan. Det är av yttersta vikt att riksdagen som Sveriges högsta beslutande församling tar detta på allvar och pekar ut riktningen mot en minskad miljöbelastning genom lagstiftning och genom olika andra beslut. Vi har här motionerat om att främja cykeln som ett miljövänligt transportmedel, att införa miljöstyrande vägavgifter i storstäderna, att uppmärksamma forskningen kring klimatförändringar, att ta fram en strategi för hur hälften av Sveriges bilar år 2010 skall kunna drivas av annat än fossila bränslen.

Fru talman! Det är glädjande att det händer något på området. Peugeot tar nu fram en ny dieselmotor som fångar upp även de små partiklarna i avgaserna. Detta är revolutionerande för dieselmotorns påverkan på människa och miljö. Mercedes satsar på bränsleceller, och Volvo har tillsammans med Ford uttalat en stark vilja att göra stora miljöförbättringar på sina bilar. Detta är bara några exempel på bilbranschens nya sätt att tänka. Det är därför förvånande att endast fyra av partierna i utskottet vill driva på om utfasning av fossila bränslen. Kristdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Vänsterpartiet har nödgats till en gemensam reservation om detta. Att Socialdemokraterna väljer att lunka på i den gamla vanliga takten är inte förvånande, men att Miljöpartiet inte sluter upp bakom denna linje är minst sagt häpnadsväckande!

Kristdemokraterna står bakom de transportpolitiska målen som riksdagen beslutade om 1998. Men vi ifrågasätter om den nuvarande transportpolitiken lever upp till målen.

- Tillgängligheten för handikappade inom kollektivtrafiken är inte bra.
- Säkerheten på vägarna är inte den bästa.
- Transportpolitiken skall också syfta till en positiv regional utveckling. Här fattas en hel del för att nå detta mål.

Fru talman! Vi är alltså överens om målen. Men vi tycker att den transportpolitik som regeringen för är alltför långsam. En ökad avreglering måste ske. Det innebär inte man skall negligera de eventuella nackdelar som kan finnas med en avreglering. Ta t.ex. bussförarnas situation. Bussförarstrejken fick oss alla att vakna över de dåliga arbetsförhållanden man kan ha och att detta riskerar gå ut över säkerheten. Här får landstings-, kommun- och länsstrafikpolitiker ta på sig ett ansvar att ställa

högre krav på kvalitet och säkerhet när det gäller förarnas miljö. Även om det kostar en krona extra.

Exempel på vad som bör avregleras snabbare är trafikverkens produktionsorganisationer. Banverkets och Vägverkets produktionsenheter bör bolagiseras och privatiseras. Då först uppstår en riktig konkurrenssituation. Då invänder säkerligen någon att det riskerar bli sämre underhåll om priserna pressas. Vi anser dock att det är trafikverkens ansvar att ställa höga krav på kvalitet och säkerhet gentemot alla entreprenörer. När det gäller SJ är vi för en bolagisering, men vi tror inte att tiden är mogen ännu. Därför kan vi inte stödja Moderaternas och Folkpartiets reservation nr 11.

Fru talman! Hur skall Sverige, som är ett avlångt land med en liten befolkning, kunna ha råd med bra och trafiksäkra vägar, moderna järnvägar samt övrig infrastruktur för luftfart, sjöfart och telekommunikationer? Planering av infrastruktur är långsiktig och kräver att inte regering och riksdag ändrar i förutsättningarna hela tiden. Med variationer i statsbudgeten kommer projekt att planeras, påbörjas och avslutas eller uppskjutas allteftersom pengar skjuts till eller dras ifrån. Detta är inte tillfredsställande för någon. Det är därför som vi i motion T338 vill påskynda att det utvecklas nya finansieringsformer för infrastrukturen där inslag av privat drift och risktagande finns med.

Socialdemokraterna nöjer sig tydligen med den fart som regeringen håller på detta område, men vi vill gå fortare fram. Därför reserverar vi oss enligt reservation 7.

Vi är dock glada för att utskottet delar den uppfattning som framkommer i motion T7 om en samordnad och fullständig redovisning av pågående och planerade investeringar i trafikinfrastruktur oberoende av finansieringssätt. Det torde vara en självklarhet.

Fru talman! Slutligen vill jag nämna något om internationella förbindelser. Som riksdagsledamot från sydöstra hörnet av Sverige kan jag konstatera att kontakterna över Östersjön mot Tyskland, Polen, Litauen, Lettland och Estland ökat kraftigt sedan Berlinmurens fall för tio år sedan. Trots detta verkar inte vare sig regeringen eller trafikverken vara villiga att tänka i nya banor när man planerar infrastruktur. Vi skriver därför i reservation 6: ”regeringen bör därför inom ramen för den fortsatta planeringen av trafikens infrastruktur verka för en utveckling av effektiva transportförbindelser från sydöstra Sverige till Central- och Östeuropa”. Vad som händer med transportererna genom Skåne när Öresundsbron öppnar kan vi bara spekulera om. Vi behöver fler portar mot Europa.

Fru talman! Jag står bakom alla kristdemokraternas reservationer, men för att vinna tid väljer jag att yrka bifall endast till reservation nr 7.

Anf. 242 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Så har det nu blivit dags i denna sena timme för trafikutskottets ledamöter och eventuellt andra att debattera transportpolitik. Det är snart ett år sedan som riksdagen fattade ett mer långsiktigt beslut i den här frågan. Transportpolitiken har omprövats ungefär var tionde år här i riksdagen. I fjol fattades det beslut som på något sätt ersatte beslutet från 1988.

Det beslut som vi fattar med anledning av detta betänkande omprövar inte grunden och de riktlinjer som då fastställdes. Det kan kanske vara skäl att se tillbaka något på det vi sade för ett år sedan.

Vi sade i riksdagen den 2 juni att det övergripande målet skulle vara att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet.

Riksdagen slog också fast fem delmål som är bra och långsiktiga.

1. Tillgängligt transportsystem.
2. Hög transportkvalitet.
3. En säker trafik.
4. En god miljö.
5. En positiv regional utveckling.

I utskottets text i dag kan vi läsa att genom bildandet av ett nytt näringsdepartement har transportpolitiken integrerats närmare med den övriga tillväxtpolitiken. Man skriver vidare om betydelsen av att vidareutveckla de transportpolitiska målen med etappmål.

Jag tror inte att det är nödvändigt att vara ledamot av trafikutskottet för att man skall inse transportpolitikens stora betydelse för vårt lands utveckling på snart sagt alla områden. De allra flesta förstår också att det kräver ett stort mått av engagemang och arbete från de ansvariga för att transportpolitiken skall bli något bra i enlighet de beslut vi fattade för ett år sedan i riksdagen.

Låt oss inte nu utropa några förkastelsesdomar över regeringens politik på det här området. Jag tyckte i och för sig att Lars Björkman var snubblande nära detta. Men låt mig, fru talman, ändå få uttrycka en liten gnagande oro över att berörda ministrar på det här området har lite för många saker på sina agendor för att riktigt hinna med de viktiga trafik- och transportfrågorna.

Aldrig så kompetenta ministrar måste också ha en del tid att ägna åt de ansvarsområden de har fått sig tilldelade. Jag tycker att vi redan har märkt hur oerhört svårt det är för oss i trafikutskottet när vi vill komma till tals med ansvariga ministrar. Det är illavarslande för sakens skull. Vi måste ha ansvariga i regeringen som med full kraft kan ägna sig åt det här området som, det är vi alla ense om, är så viktigt.

Fru talman! Goda kommunikationer är en absolut förutsättning för att Sverige, hela Sverige, skall leva och utvecklas. När riksdagen för ett år sedan fastställde riktlinjerna för en ny transportpolitik var rubriken *Transportpolitik för hållbar utveckling*.

För oss i Centerpartiet är det självklart att ett kretsloppsanpassat och långsiktigt hållbart samhälle förutsätter ett grönare transportsystem. I dag svarar bil- och lastbilstrafiken för det mesta av de miljöfarliga utsläppen i form av koldioxid, kväveoxider, svaveloxider och kolväten. Med samma mängd koldioxidutsläpp kommer en person hundra gånger längre om han färdas med tåg än om personen i fråga färdas med bil eller flyg. Det tycker jag är tankeväckande för oss i en sådan här debatt där vi talar om långsiktigt hållbara system.

Användningen av fossila bränslen måste minska. Enligt Centerpartiets uppfattning har inte regeringen tillräckligt tydligt och tillräckligt

långtgående tagit tag i de miljöproblem som är förknippade med trafiken, i synnerhet i anslutning till storstadsområdena. På liknande sätt som vi i dag diskuterar nollvisionen inom trafiksäkerhetsarbetet menar vi från Centerpartiet att det också är dags att forma en nollvision för de fossila bränslena.

Det här arbetet kan åtminstone ha tre viktiga utgångspunkter.

För det första bör det främja miljöanpassade trafiklösningar som tågtrafik och sjöfart.

För det andra bör det successivt och systematiskt ersätta den traditionella bensinen och dieseln med miljöriktiga bränslen. Motoralkoholer som metanol och etanol är användbara och effektiva bränslen som redan i dag används. Vi hade ju en uppvaktning från Svensk etanolutveckling i utskottet som väldigt tydligt visade på vilka möjligheter just etanol har att bli ett mycket viktigt bränsle på den svenska marknaden. Vi vet också att de här bränslena, t.ex. etanol, används framgångsrikt redan i dag, bl.a. i busstrafiken här i Stockholmsregionen. Det kunde vi höra häromveckan när vi i trafikutskottet bl.a. besökte SL och fick information om de här frågorna.

För det tredje vill vi i Centerpartiet lyfta fram att det här med att reducera de fossila bränslena kräver en satsning på mer energieffektiva fordon och motorer. På den här punkten, fossila bränslen, har Centerpartiet en reservation tillsammans med Vänsterpartiet och Kristdemokraterna eftersom vi inte är helt nöjda med utskottets ställningstagande och skrivningar. Det är vackra skrivningar. Det är bra skrivningar. Men vi tycker att det är lite tunt när det gäller substansen i skrivningarna.

Jag är, liksom Johnny Gylling, lite förvånad över att inte också Miljöpartiet kunde vara med på den här reservationen. Ni brukar ju tala väl om vikten av att reducera de fossila bränslena. En elak tanke slog mig. Ni har ju varit med om att förhandla fram vårpropositionen, och där har vi sett hur regeringen aviserar skatt på biobränslen från år 2004. Men det är väl lite elakt tänkt kanske att det kunde finnas ett samband med att Miljöpartiet, som ju står bakom regeringen i den här frågan, nu inte ville vara med på den här reservationen i trafikutskottet. Det kanske vi får utklarat när Mikael Johansson kommer upp i talarstolen.

I en annan reservation lyfts frågan om miljöstörande trafikavgifter fram. Vi menar att också den här metoden kan vara ett effektivt och framgångsrikt sätt att minska det hårda trycket från privatbilismen i storstäderna. Samtidigt kan det också bidra till att minska miljöbelastningen.

Det kanske mest kända exemplet på avgifter av det här slaget är hämtat från Singapore. Det pratade Karin Svensson Smith om. Där har man i väldigt många år tillämpat det här systemet, och det har varit så framgångsrikt att man nu också kan sänka avgifterna något och ändå ha den effekten att de dämpar bilismen i staden. Det tycker jag är tänkvärt och något att följa efter här i Sverige också.

Som framgår av reservation 9 vill vi i Centerpartiet öppna den här möjligheten också i Sverige för kommuner som så önskar. Med tanke på de stora och växande trafikproblemen i storstäderna bör riksdagen möjliggöra för kommunerna att tillämpa den här modellen.

Denna fråga om de växande trafikproblemen i storstäderna för oss, fru talman, slutligen till den sista reservationen i detta betänkande. Den

tar upp detta med att man nu i snabb takt bygger nya stora trafikleder för att möjliggöra mer – inte mindre – biltrafik i Stockholmsregionen.

I en tid när Vägverket sätter tvärstopp för alla nyinvesteringar runtom i landet under åtminstone två år är det särskilt stötande hur miljarderna tillåts rulla till Södra länken här i Stockholm. Därmed öppnas också möjligheten att gå vidare med andra miljardslukande och biltrafikalsterande projekt runt Stockholm. Vad som främst behövs i Stockholmsområdet är inte mer biltrafik utan ökad spårkapacitet för att den lokala, regionala och nationella tågtrafiken skall kunna utvecklas. Men det kommer nu återigen i bakgrunden när asfalt- och betongprojekten tar för sig.

För vissa partier finns det alltid pengar att anslå när det handlar om projekt typ Södra länken i Stockholm för 6 miljarder och öresundsbroar och citytunnlar för ännu mer pengar. När det handlar om viktiga projekt utanför storstadsområdena är det alltid mycket besvärligare att skapa majoriteter för kraftfulla satsningar.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 5. Jag står självfallet bakom andra reservationer där Centerpartiet är med, men för tids vinnande i voteringen nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 5.

Anf. 243 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! För oss liberaler är den fria konkurrensen grundbulten för trafikpolitiken. Vi anser att den enskildes val av transportslag bäst tillgodoses med fri konkurrens. Detta gäller även för den som skall leverera gods. Med fri konkurrens inom alla transportslag kan vi bäst uppnå en hållbar utveckling och ökad tillväxt. Trafiksektorn kännetecknas tyvärr fortfarande av alltför många regleringar och monopolbildningar. Även om vi kan konstatera att det har blivit bättre och att det går åt rätt håll, går det för sakta.

Folkpartiet vill främja konkurrens mellan olika företag för att konsumenternas behov skall tillgodoses till rimliga priser. Som det ser ut i dag är priserna inom många transportgrenar, framför allt tåg och flyg, alltför höga eftersom konkurrensen är eftersatt på grund av monopolliknande situationer. Dessa höga priser inskränker allvarligt den enskildes möjligheter att kunna resa och transportera varor.

Transport och kommunikation är nödvändiga ingredienser i all ekonomisk aktivitet. Konkurrenskraften inom landet, och därmed ökad och tryggad sysselsättning, och hänsyn till miljön förutsätter både ökande och mer miljöanpassade transporter. För enskilda människors välfärd är goda kommunikationer avgörande. Människans möjlighet till rörlighet är ett väsentligt inslag för god livskvalitet och en grundförutsättning för att vardagslivet skall kunna fungera. Tillgång till bra kommunikationer underlättar arbetspendling och ökar därmed möjligheten för människor att bo där de vill och jobba där det finns gott om jobb.

De nyss färdigställda Svealands- och Mälarbanorna samt de s.k. västtågen mellan Göteborg och Skaraborg är bra exempel på att utbyggda kommunikationer ökar möjligheterna till pendling, vilket givetvis avlastar våra vägar och hjälper till så att miljön blir bättre.

En väl utformad trafikpolitik är därmed av allra högsta regionalpolitiska betydelse.

Fru talman! Folkpartiet delar den av regeringen tidigare uppställda och av riksdagen beslutade s.k. nollvisionen, som innebär att ingen skall i möjligaste mån dödas eller skadas i trafiken. Denna fråga har diskuterats i utskottet och har väl beskrivits i trafikutskottets betänkande TU9.

All trafik påverkar miljön. Under många decennier har det i olika ordalag talats om att trafiken skall bära sina samhällsekonomiska kostnader, dvs. betala sina miljökostnader, olyckskostnader och trängselkostnader. Denna grundprincip har formulerats på olika sätt i 1963, 1978 och 1988 års trafikpolitiska beslut, samt även efter den senaste kommunikationsutredningen. Även om stora förbättringar har förekommit kan fortfarande mycket göras, och detta bör uppmärksammas tydligare av regering och ansvarigt departement.

I samband med den trafikpolitiska propositionen våren 1988 beslöt riksdagen om olika transportpolitiska principer.

En av dessa principer är valfrihet. Det låter visserligen bra att det är de enskilda människorna och företagen som skall välja hur de organiserar sina transporter. Vi vill emellertid påpeka att sådant tänkande måste kombineras med en avreglering och fri konkurrens för att principen skall kunna genomföras och ge den effekt som regeringen påstår sig vilja och som Folkpartiet länge har eftersökt.

Vi vill rensa i floran av administrativa regleringar och låta transportbesluten ske i decentraliserade och marknadsmässiga former. Då måste staten ta sitt ansvar för att skapa rättvisa konkurrensvillkor.

Den allra största andelen av transporter är godstrafiken. Varje dag transporteras stora mängder gods på våra vägar, på järnvägen, i luften och till sjöss. Regeringen måste noga följa utvecklingen och se hur konkurrensen fungerar inom och mellan alla våra olika transportslag. Det måste man göra så att de som nyttjar något transportslag för godstransporter i verkligheten också ur kostnadssynpunkt har frihet att nyttja det transportslag som är mest ändamålsenligt och som är det billigaste alternativet.

Fru talman! Åtta av tio persontransporter företas i privatbilar. Därför är det viktigt att bilarna utvecklas så att miljöpåverkan minskar snabbt. Mycket har gjorts, men tillverkarna behöver göra ytterligare för att främja utvecklingen på området.

Trots att bilar påverkar miljön i negativ riktning är bilen outhärlig i dagens samhälle. Bilen kommer att vara det viktigaste transportsättet för en stor del av resorna och godstransporterna också i framtiden. En bil innebär en stor frihet för många människor och landsvägstransporter av människor och gods. Bilen är ofta det enda realistiska alternativet i stora delar av landet med gles befolkning.

Folkpartiet anser att en fortsatt avreglering av järnvägstrafiken medför stora fördelar. Konkurrens gynnar kunder och på sikt järnvägens modernisering och attraktionskraft.

Erfarenheterna hittills av konkurrensen vid länstrafikhuvudmännens upphandling är att trafik kostnaderna kunnat sänkas avsevärt till nytta för såväl skattebetalarna som resenärerna.

Nya operatörer har också kunnat etablera sig och ett stelt monopolsystem har kunnat ersättas med flexiblare och modernare företagsformer. Denna företagsform bör kunna utvecklas i ännu högre grad inom järnvägssektorn.

Riksdagen fattade på initiativ av den borgerliga regeringen ett beslut om avreglering av järnvägstrafiken våren 1994. Dessvärre har Socialdemokraterna efter sitt maktövertagande hösten 1994 inte haft mod att genomföra detta beslut, främst av ideologiska skäl.

Vad gäller luftfarten följer passagerarutvecklingen i stora drag konjunkturutvecklingen. Vid högkonjunktur ökar flygtrafiken, medan den minskar vid lågkonjunktur.

Den avreglering av flygtrafiken som Folkpartiet var med om att vara pådrivande för har ökat flygets attraktionskraft. Dessvärre har konkurrensen inte fungerat tillräckligt bra. SAS har fortfarande en alltför dominerande ställning på många sträckor i inrikestrafiken och utrikestrafiken. Detta har lett till att biljettpiserna är orimligt höga på de sträckor där man inte har konkurrens jämfört med konkurrensutsatta sträckor. Detta drabbar i första hand resenärerna på just dessa sträckor på ett orimligt sätt.

Samhället behöver av många skäl ett väl fungerande vägnät, och det är med fasa man ser hur det svenska vägnätet förfaller och att nybyggnation senareläggs. Det är oansvarigt av regering och departement att inte låta Vägverket fortsätta de nybyggnationer och planeringar man håller på med. I stället senareläggs dessa upp till två tre år. Som exempel kan nämnas E 6, E 18, E 4, riksväg 45 och 44.

Detta är inte att satsa på en nollvision i trafiken på våra vägar utan att i panik ändra beslut efter hand som en besvärande situation uppstår.

Även det enskilda vägnätet har en stor betydelse för näringslivet och för människors möjlighet till bosättning och utkomst.

Fru talman! Utskottet har skrivit i betänkandet att det övergripande målet är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktig hållbar transportförsörjning för Sveriges invånare och näringslivet i vårt land. Utskottet har också ett antal delmål enligt följande:

- ett tillgängligt transportsystem
- en hög transportkvalitet
- en säker trafik
- en god miljö
- en positiv regional utveckling

Låt oss nu gemensamt ta ansvar för att dessa mål och delmål verkligen kommer till stånd och att detta skall gälla för hela vårt land och dess befolkning.

Jag yrkar inte bifall till någon av reservationerna, men vi står givetvis bakom de reservationer som vi är med på.

Anf. 244 MIKAEL JOHANSSON (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 4 och 19.

För tids vinnande håller jag mitt anförande kort och hänvisar i övrigt till de av oss lagda motionerna som behandlas i betänkandet.

Jag anser att den nya transportpolitiken från år 1998 grundas på miljömål som är helt otillräckliga för att nå målet om ett långsiktigt hållbart

samhälle. Miljöpartiets politik innehåller ett väl avvägt styrmedelspaket som leder till en successiv höjning av energi- och miljörelaterade skatter och avgifter det närmaste decenniet inom ramen för en skatteväxling.

Jag anser vidare att regeringen bör reglera andra myndigheters skyldighet att vidtala rådet för jämställdhetsfrågor inom kommunikationssektorn och precisera hur rådet skall delta i beslutsprocessen. Det finns annars en överhängande risk att rådet blir verkningslöst. Det är också angeläget att ett barnperspektiv tillämpas i fråga om infrastruktursatsningar och telefrågor samt vid arbetet med kollektivtrafik och trafiksäkerhet.

Som framhålls i en av motionerna utbetalar EU varje år miljardbelopp i industristöd till flygbolag och bilindustrin. EU har dessutom gravt försvårat en verklig omläggning av infrastrukturen. Regeringen bör därför arbeta för att EU:s infrastruktursatsning stegvis riktas mot trafikslag som kan bidra till att minska växthuseffekterna och för att subventionerna till bil- och flygindustrin skyndsamt avvecklas.

Vi kräver också att riksdagen tar sitt ansvar och griper in i utbyggnaden av Stockholmsregionens trafiklösningar. Den nuvarande miljardrustringen på otidsenliga vägbyggen måste upphöra.

Anf. 245 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! Mikael Johansson gav inget svar på de frågor som ställdes till Miljöpartiet om fossila bränslen. Vi har en fyrpartireservation där vi kräver starkare åtgärder för att fasa ut de fossila bränslena inom trafiken. Fortfarande hänvisar Miljöpartiets representant enbart till höjda skatter.

Finns det ingenting bättre att komma med?

Anf. 246 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Höjning av bensinskatten eller dieselskatten är ett sätt. Vad säger kristdemokraterna i det fallet?

Ett annat sätt är det som regeringen nu har anammat. Man tar idén från USA:s regering. Det är samarbete med bilindustrin, ett partnerskap för en ny generation bilar. Det är det jag anser kanske kommer att vara det mest effektiva sättet att få bort bensin och fossila bränslen från marknaden.

Anf. 247 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! Kristdemokraterna tycker att vi redan i dag har ganska höga skatter på bensin och diesel. Bilen är ett viktigt transportmedel för de flesta människor i vårt samhälle. Därför är det extra viktigt att man fasar ut de fossila bränslena i en snabbare takt.

Mikael Johansson hänvisar till USA. Där har man faktiskt genom att tidigt ta kraftiga politiska beslut visat vägen för bilindustrin. Det är detta vi efterlyser. Men jag uppfattar inte att Miljöpartiet är inne på den linjen.

Anf. 248 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag sade just att vi stöder den idé som partnerskap för en ny generation bilar innebär, dvs. USA:s sätt att arbeta. USA har misslyckats med de lagkrav som har ställts. De måste göra en gemensam satsning med bilindustrin. Detta får vi se hur regeringen kommer att hantera. Men jag ser positivt på detta.

Anf. 249 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Mikael Johansson sade inledningsvis att han tycker att målen för transportpolitiken är helt otillräckliga. Hur kan då Miljöpartiet nöja sig med utskottsmajoritetens ganska tunna skrivningar när det gäller fossila bränslen? Hur kan då Miljöpartiet vara med och avisera nya skatter på miljöriktiga bränslen, nämligen biobränslen, i den vårproposition som presenterades från den här talarstolen för någon vecka sedan?

Anf. 250 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Det finns ett forum för de här frågorna, och det är skattesamtalen. Jag välkomnar även Centerpartiet att gå med på att höja bensinskatter och dieselskatter för att få ned förbrukningen och för att tvinga industrin att ta fram nya bränslesnålare motorer.

Jag hoppas också att Centerpartiet kan välkomna den idé som regeringen har tagit från USA. En ny generation bilar skall fram via ett aktivt partnerskap mellan bilindustrin och staten.

Anf. 251 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Partnerskap enligt USA-modell har vi i Centerpartiet alls ingenting emot. Däremot tror vi att den tid är förbi när man kunde höja skatter på diesel och bensin ytterligare väldigt mycket. Det drabbar de människor mycket hårt som är beroende av bilen och som framför allt finns i de glesare bebyggda delarna av vårt land.

Det som är anmärkningsvärt och som Mikael Johansson än en gång undviker att svara på är: Hur kan Miljöpartiet, som pratar om att ställa om till ett långsiktigt hållbart samhälle, undvika att reservera sig och vara med på utskottsmajoritetens ganska tunna skrivningar? Och hur kan Miljöpartiet i vårbudgeten vara med på att avisera skatt, inte på bensin och diesel, utan på biobränslen från år 2004? Det borde vara helt emot ett miljömedvetet partis linje.

Anf. 252 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Nu är ju utskottets skrivningar ganska radikala. Det konstateras att fossila bränslen är oacceptabla ur miljösynpunkt och att de skall bort. Detta skall göras via ett partnerskap.

(forts. prot. 88)

Kammaren beslutade att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenium torsdagen den 29 april.

18 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1998/99:109 Vissa frågor inför den allmänna fastighetstaxeringen år 2000, m.m.

Skrivelse

1998/99:75 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen

19 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 28 april

1998/99:296 av *Sten Andersson* (m) till statsrådet Britta Lejon

Yttrandefriheten

1998/99:297 av *Stefan Attefall* (kd) till näringsministern

Sysselsättningsmålet

1998/99:298 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Läringsutbildning

1998/99:299 av *Roy Hansson* (m) till jordbruksministern

Miljöstöd till oljeväxtodlingen

1998/99:300 av *Morgan Johansson* (s) till socialministern

Christiania

1998/99:301 av *Roy Hansson* (m) till jordbruksministern

Jordbrukets kostnader och framtid

1998/99:302 av *Carl-Erik Skårman* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén

Kommunala bolags redovisning

1998/99:303 av *Lars Hjertén* (m) till kulturministern

Nordisk sameradio

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 maj.

20 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 27 maj

1998/99:578 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till socialministern
Förändringar i smittskyddslagen

den 28 april

1998/99:579 av *Harald Nordlund* (fp) till statsrådet Mona Sahlin
Skydd för varumärke

1998/99:580 av *Cinnika Beiming* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Industriella utvecklingscentra

1998/99:581 av *Maud Ekendahl* (m) till försvarsministern
Försvarsmaktens anställningsförhållanden vid utlandstjänstgöring

1998/99:582 av *Nils Fredrik Aurelius* (m) till jordbruksministern
Sälarna i Östersjön och yrkesfiskarna

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 4 maj.

21 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 28 april

1998/99:519 av *Henrik S Järrel* (m) till näringsministern
Östersjöprojektet Baltic Watch

1998/99:539 av *Lennart Fridén* (m) till socialministern
Smärtlindring till foster

1998/99:540 av *Sonja Fransson* (s) till utbildningsministern
Biobanker

1998/99:541 av *Liselotte Wågö* (m) till socialministern
Återbetalning av bilstöd

1998/99:542 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till vice statsminister Lena Hjelm-
Wallén

Sveriges ordförandeskap i EU

1998/99:544 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Mona Sahlin
Kärnkraftsreaktorerna kring årsskiftet

1998/99:545 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Mona Sahlin
Elektromagnetisk strålning

1998/99:546 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Säkerheten på apoteken

1998/99:548 av *Inga Berggren* (m) till näringsministern
Öresundsregionen

1998/99:549 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Ansvarsfrågor i rehabilitering

1998/99:550 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Försäkringskassan i Dalarna

1998/99:551 av *Maud Ekendahl* (m) till socialministern
Provsmakning hos vin- och spritproducenter

1998/99:552 av *Ulla Hoffmann* (v) till finansministern
Nordiska Fondkommissionen

1998/99:553 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Pierre Schori
Språktest för invandrare

1998/99:554 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Pierre Schori
Vårdarbete för invandrare

1998/99:555 av *Anders Ygeman* (s) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Ädelträ

1998/99:556 av *Inger René* (m) till näringsministern
Europaväg 6

1998/99:557 av *Inger René* (m) till miljöministern
Oljeprospektering i Skagerrak

1998/99:559 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Försäkringskassornas situation

1998/99:560 av *Mikael Odenberg* (m) till näringsministern
Hemnära tjänster

1998/99:561 av *Sten Tolgfors* (m) till näringsministern
Bamseprojektet

1998/99:562 av *Amanda Grönlund* (kd) till försvarsministern
Försvarsmaterielprojekt

1998/99:563 av *Johnny Gylling* (kd) till näringsministern
Blekinge kustbana

1998/99:565 av *Eva Flyborg* (fp) till statsrådet Mona Sahlin
Villkoren för företagarna

1998/99:566 av *Owe Hellberg* (v) till utbildningsministern
Forskningen om byggd miljö i Gävle

1998/99:568 av *Agne Hansson* (c) till kulturministern
Förändringar i presstödsförordningen

1998/99:569 av *Ingemar Vänerlov* (kd) till utbildningsministern
Stenebyskolan

1998/99:570 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Samverkan mellan offentlig och privat hälso- och sjukvård

1998/99:571 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansministern
Takregeln för koldioxidbeskattning för cement- och kalkbranscherna

1998/99:572 av *Eva Arvidsson* (s) till näringsministern
Väg 73

1998/99:573 av *Eva Arvidsson* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Rehabilitering

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 4 maj.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 6 § anf. 20 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 63 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 103 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 138 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 18.01,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 15 § anf. 205 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ANDERS FORSBERG

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Ledighet, m.m.....	1
3 § Meddelande om motionstid.....	1
4 § Förnyad bordläggning.....	1
5 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den	
21 april.....	2
NU10 Vissa mineralpolitiska frågor.....	2
AU8 Vissa arbetsrättsliga frågor.....	2
UU13 Krigsmaterielexport.....	4
UU6 Europa-Medelhavsavtalet med Jordanien.....	5
UU7 Partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan EU och Turkmenistan.....	5
Meddelande om samlad votering.....	5
6 § Miljöpolitiken.....	6
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1998/99: MJU6.....	6
Anf. 1 DAN ERICSSON (kd).....	6
Anf. 2 GÖTE JONSSON (m).....	9
Anf. 3 KJELL-ERIK KARLSSON (v).....	14
Anf. 4 DAN ERICSSON (kd) replik.....	16
Anf. 5 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik.....	17
Anf. 6 DAN ERICSSON (kd) replik.....	17
Anf. 7 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik.....	17
Anf. 8 ESKIL ERLANDSSON (c).....	17
Anf. 9 HARALD NORDLUND (fp).....	18
Anf. 10 GUDRUN LINDVALL (mp).....	21
Anf. 11 HARALD NORDLUND (fp) replik.....	25
Anf. 12 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	25
Anf. 13 HARALD NORDLUND (fp) replik.....	26
Anf. 14 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	26
Anf. 15 DAN ERICSSON (kd) replik.....	26
Anf. 16 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	27
Anf. 17 DAN ERICSSON (kd) replik.....	27
Anf. 18 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	28
Anf. 19 GÖTE JONSSON (m) replik.....	28
Anf. 20 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	29
Anf. 21 GÖTE JONSSON (m) replik.....	29
Anf. 22 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	30
Anf. 23 ALF ERIKSSON (s).....	30
Anf. 24 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	33
Anf. 25 ALF ERIKSSON (s) replik.....	33
Anf. 26 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	34
Anf. 27 ALF ERIKSSON (s) replik.....	34
Anf. 28 DAN ERICSSON (kd) replik.....	34
Anf. 29 ALF ERIKSSON (s) replik.....	35
Anf. 30 DAN ERICSSON (kd) replik.....	35

Anf. 31	ALF ERIKSSON (s) replik	36
Anf. 32	GÖTE JONSSON (m) replik	36
Anf. 33	ALF ERIKSSON (s) replik	37
Anf. 34	GÖTE JONSSON (m) replik	37
Anf. 35	ALF ERIKSSON (s) replik	38
Anf. 36	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	38
Anf. 37	DAN ERICSSON (kd) replik	42
Anf. 38	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	43
Anf. 39	DAN ERICSSON (kd) replik	43
Anf. 40	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	44
Anf. 41	GÖTE JONSSON (m) replik	44
Anf. 42	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	45
Anf. 43	GÖTE JONSSON (m) replik	46
Anf. 44	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	46
Anf. 45	HARALD NORDLUND (fp) replik	46
Anf. 46	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	47
Anf. 47	HARALD NORDLUND (fp) replik	47
Anf. 48	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	47
Anf. 49	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	47
Anf. 50	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	48
Anf. 51	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	49
Anf. 52	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	49
Anf. 53	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	50
Anf. 54	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	50
Anf. 55	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	51
Anf. 56	Miljöminister KJELL LARSSON (s)	51
Anf. 57	JONAS RINGQVIST (v)	51
Anf. 58	ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd)	53
Anf. 59	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	55
Anf. 60	ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd) replik	55
Anf. 61	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	56
Anf. 62	ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd) replik	56
Anf. 63	BARBRO JOHANSSON (mp)	57
Anf. 64	KIA ANDREASSON (mp)	59
Anf. 65	PER LAGER (mp)	60
Anf. 66	ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd) replik	63
Anf. 67	PER LAGER (mp) replik	63
Anf. 68	ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd) replik	63
Anf. 69	PER LAGER (mp) replik	64
Anf. 70	KARIN SVENSSON SMITH (v)	64
Anf. 71	ÅSA TORSTENSSON (c)	65
Anf. 72	PER LAGER (mp) replik	66
Anf. 73	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	66
Anf. 74	PER LAGER (mp) replik	66
Anf. 75	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	66
Anf. 76	BARBRO JOHANSSON (mp)	66
	(Beslut fattades efter 8 §.)	67
7 §	Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Filippinerna	
	m.m.	67

Skatteutskottets betänkande 1998/99:SkU16	67
(Beslut fattades efter 8 §.)	67
8 § Familjerättsliga frågor, m.m.	67
Lagutskottets betänkande 1998/99:LU18	67
Anf. 77 BERIT ADOLFSSON (m)	67
Anf. 78 TASSO STAFILIDIS (v)	71
Anf. 79 KJELL ELDENSJÖ (kd).....	73
Anf. 80 TASSO STAFILIDIS (v) replik	75
Anf. 81 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik.....	76
Anf. 82 TASSO STAFILIDIS (v) replik	76
Anf. 83 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik.....	76
Anf. 84 VIVIANN GERDIN (c)	76
Anf. 85 TASSO STAFILIDIS (v) replik	78
Anf. 86 VIVIANN GERDIN (c) replik	78
Anf. 87 TASSO STAFILIDIS (v) replik	78
Anf. 88 VIVIANN GERDIN (c) replik	79
Anf. 89 ULF NILSSON (fp).....	79
Anf. 90 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik.....	81
Anf. 91 ULF NILSSON (fp) replik	82
Anf. 92 MARINA PETTERSSON (s).....	82
Anf. 93 BERIT ADOLFSSON (m) replik	85
Anf. 94 MARINA PETTERSSON (s) replik	85
Anf. 95 BERIT ADOLFSSON (m) replik	85
Anf. 96 MARINA PETTERSSON (s) replik	86
Anf. 97 ULF NILSSON (fp) replik	86
Anf. 98 MARINA PETTERSSON (s) replik	86
Anf. 99 ULF NILSSON (fp) replik	86
Anf. 100 TASSO STAFILIDIS (v) replik	86
Anf. 101 MARINA PETTERSSON (s) replik.....	86
Anf. 102 TASSO STAFILIDIS (v) replik	87
Anf. 103 MARINA PETTERSSON (s) replik.....	87
Anf. 104 TANJA LINDERBORG (v).....	87
Anf. 105 BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	89
Anf. 106 TANJA LINDERBORG (v) replik.....	89
Anf. 107 BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	89
Anf. 108 TANJA LINDERBORG (v) replik.....	90
Anf. 109 YVONNE RUWAIDA (mp)	90
Anf. 110 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik.....	91
Anf. 111 YVONNE RUWAIDA (mp) replik	92
Anf. 112 ALF SVENSSON (kd)	92
Anf. 113 YVONNE RUWAIDA (mp) replik	93
Anf. 114 ALF SVENSSON (kd) replik	93
Anf. 115 YVONNE RUWAIDA (mp) replik	94
Anf. 116 ALF SVENSSON (kd) replik	94
Anf. 117 TANJA LINDERBORG (v) replik.....	95
Anf. 118 ALF SVENSSON (kd) replik	95
Anf. 119 TANJA LINDERBORG (v) replik.....	95
Anf. 120 ALF SVENSSON (kd) replik	96
Anf. 121 KIA ANDREASSON (mp)	96

Anf. 122 BERIT ADOLFSSON (m).....	97
Anf. 123 KIA ANDREASSON (mp).....	97
Anf. 124 BERIT ADOLFSSON (m).....	97
Anf. 125 KIA ANDREASSON (mp).....	97
Beslut	98
MJU6 Miljöpolitiken.....	98
SKU16 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Filippinerna m.m.	102
LU18 Familjerättsliga frågor, m.m.....	102
Beslut om uppskjuten votering, m.m.	104
Anf. 126 TALMANNEN	104
9 § Ändringar i trafikskadelagen	104
Lagutskottets betänkande 1998/99:LU19.....	104
Anf. 127 TANJA LINDERBORG (v).....	104
Anf. 128 ANNE-KATRINE DUNKER (m)	105
Anf. 129 KJELL ELDENSJÖ (kd).....	105
Anf. 130 KARIN OLSSON (s)	106
(Beslut skulle fattas den 29 april.).....	107
10 § God man och förvaltare	107
Lagutskottets betänkande 1998/99:LU20.....	107
Anf. 131 KIA ANDREASSON (mp).....	107
Anf. 132 RAIMO PÄRSSINEN (s)	108
Anf. 133 KIA ANDREASSON (mp).....	109
Anf. 134 RAIMO PÄRSSINEN (s)	109
(Beslut skulle fattas den 29 april.).....	109
11 § Museifrågor m.m.	109
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU6.....	109
Anf. 135 JAN BACKMAN (m)	109
Anf. 136 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	111
Anf. 137 BIRGITTA SELLÉN (c).....	112
Anf. 138 LENNART KOLLMATS (fp)	113
Anf. 139 EWA LARSSON (mp).....	115
Anf. 140 ANNIKA NILSSON (s).....	116
Anf. 141 JAN BACKMAN (m) replik	118
Anf. 142 ANNIKA NILSSON (s) replik.....	118
Anf. 143 JAN BACKMAN (m) replik	118
Anf. 144 ANNIKA NILSSON (s) replik.....	118
Anf. 145 LENNART KOLLMATS (fp) replik	118
Anf. 146 ANNIKA NILSSON (s) replik.....	119
Anf. 147 BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	119
Anf. 148 ANNIKA NILSSON (s) replik.....	120
Anf. 149 BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	120
Anf. 150 INGER DAVIDSON (kd).....	120
Anf. 151 LENNART FRIDÉN (m).....	122
Anf. 152 EVA ARVIDSSON (s)	123
Anf. 153 EWA LARSSON (mp) replik	125
Anf. 154 EVA ARVIDSSON (s) replik	125
Anf. 155 EWA LARSSON (mp) replik	125
Anf. 156 EVA ARVIDSSON (s) replik	126

Anf. 157 ELISABETH FLEETWOOD (m)	126
(Beslut skulle fattas den 29 april.)	126
12 § Bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter	127
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU8	127
Anf. 158 INGER DAVIDSON (kd)	127
(Beslut skulle fattas den 29 april.)	127
13 § Ersättningar och bidrag till konstnärer	127
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU9	127
Anf. 159 ANNE-KATRINE DUNKER (m).....	127
Anf. 160 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v).....	128
Anf. 161 ANNE-KATRINE DUNKER (m) replik	129
Anf. 162 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	130
Anf. 163 ANNE-KATRINE DUNKER (m) replik	130
Anf. 164 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	130
(forts.).....	130
Ajournering.....	130
Återupptagna förhandlingar	130
13 § (forts.) Ersättningar och bidrag till konstnärer (forts.	
KrU9).....	130
Anf. 165 GUNILLA TJERNBERG (kd)	130
Anf. 166 LENNART KOLLMATS (fp).....	132
Anf. 167 EWA LARSSON (mp)	133
Anf. 168 EVA ARVIDSSON (s).....	134
Anf. 169 EWA LARSSON (mp)	138
Anf. 170 EVA ARVIDSSON (s).....	138
Anf. 171 EWA LARSSON (mp)	138
Anf. 172 EVA ARVIDSSON (s).....	139
Anf. 173 GUNILLA TJERNBERG (kd)	139
Anf. 174 EVA ARVIDSSON (s).....	139
Anf. 175 GUNILLA TJERNBERG (kd)	139
Anf. 176 EVA ARVIDSSON (s).....	140
(Beslut skulle fattas den 29 april.)	140
14 § Folkbildning	140
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU10	140
Anf. 177 LARS HJERTÉN (m).....	140
Anf. 178 WILLY SÖDERDAHL (v)	142
Anf. 179 DAN KIHLLSTRÖM (kd)	143
Anf. 180 BIRGITTA SELLÉN (c)	145
Anf. 181 EWA LARSSON (mp).....	146
Anf. 182 AGNETA RINGMAN (s)	148
Anf. 183 EWA LARSSON (mp) replik.....	150
Anf. 184 AGNETA RINGMAN (s) replik	150
Anf. 185 EWA LARSSON (mp) replik.....	150
Anf. 186 AGNETA RINGMAN (s) replik	151
Anf. 187 LARS HJERTÉN (m) replik	151
Anf. 188 AGNETA RINGMAN (s) replik	151
Anf. 189 LARS HJERTÉN (m) replik	152
Anf. 190 AGNETA RINGMAN (s) replik	152
Anf. 191 DAN KIHLLSTRÖM (kd) replik	152

Anf. 192	AGNETA RINGMAN (s) replik.....	152
Anf. 193	DAN KILHSTRÖM (kd) replik.....	153
Anf. 194	AGNETA RINGMAN (s) replik.....	153
Anf. 195	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	153
Anf. 196	AGNETA RINGMAN (s) replik.....	154
Anf. 197	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	154
Anf. 198	AGNETA RINGMAN (s) replik.....	154
Anf. 199	LENNART KOLLMATS (fp)	154
Anf. 200	EWA LARSSON (mp).....	156
Anf. 201	LENNART KOLLMATS (fp)	156
Anf. 202	EWA LARSSON (mp).....	156
Anf. 203	LENNART KOLLMATS (fp)	157
	(Beslut skulle fattas den 29 april.).....	157
15 §	Studiesociala frågor.....	157
	Utbildningsutskottets betänkande 1998/99:UbU8.....	157
Anf. 204	YVONNE ANDERSSON (kd)	157
Anf. 205	SOFIA JONSSON (c)	159
Anf. 206	ULF NILSSON (fp)	161
Anf. 207	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	162
Anf. 208	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	163
Anf. 209	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	164
Anf. 210	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	164
Anf. 211	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	165
Anf. 212	SOFIA JONSSON (c) replik.....	165
Anf. 213	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	166
Anf. 214	SOFIA JONSSON (c) replik.....	166
Anf. 215	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	166
Anf. 216	ULF NILSSON (fp) replik.....	167
Anf. 217	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	167
Anf. 218	ULF NILSSON (fp) replik.....	168
Anf. 219	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	168
Anf. 220	LARS HJERTÉN (m)	168
Anf. 221	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	169
Anf. 222	SOFIA JONSSON (c) replik.....	170
Anf. 223	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	171
Anf. 224	SOFIA JONSSON (c) replik.....	171
Anf. 225	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	172
Anf. 226	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	172
Anf. 227	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	172
Anf. 228	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	173
Anf. 229	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	173
Anf. 230	GUNNAR GOUDE (mp).....	173
Anf. 231	YVONNE ANDERSSON (kd).....	175
Anf. 232	GUNNAR GOUDE (mp).....	176
Anf. 233	YVONNE ANDERSSON (kd)	176
Anf. 234	GUNNAR GOUDE (mp).....	176
Anf. 235	SOFIA JONSSON (c)	177
Anf. 236	GUNNAR GOUDE (mp).....	177
Anf. 237	SOFIA JONSSON (c)	177

Anf. 238 GUNNAR GOUDE (mp)	177	Prot. 1998/99:87
(Beslut skulle fattas den 29 april.)	178	28 april
16 § Transportpolitik.....	178	<hr/>
Trafikutskottets betänkande 1998/99:TU8	178	
Anf. 239 LARS BJÖRKMAN (m)	178	
Anf. 240 KARIN SVENSSON SMITH (v).....	180	
Anf. 241 JOHNNY GYLLING (kd).....	182	
Anf. 242 SVEN BERGSTRÖM (c).....	183	
Anf. 243 KENTH SKÅRVIK (fp).....	186	
Anf. 244 MIKAEL JOHANSSON (mp)	188	
Anf. 245 JOHNNY GYLLING (kd) replik	189	
Anf. 246 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	189	
Anf. 247 JOHNNY GYLLING (kd) replik	189	
Anf. 248 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	190	
Anf. 249 SVEN BERGSTRÖM (c) replik	190	
Anf. 250 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	190	
Anf. 251 SVEN BERGSTRÖM (c) replik	190	
Anf. 252 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	190	
(forts. prot. 88).....	190	
17 § Beslut om uppskjuten ärendehandling	191	
18 § Bordläggning.....	191	
19 § Anmälan om interpellationer.....	191	
20 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	192	
21 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	192	
22 § Kammaren åtskildes kl. 23.03.....	194	

Prot. 1998/99:87
28 april

Elanders Gotab, Stockholm 1999